תנ״ך · אחרונים · חיד״א

צוארי שלל

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

צוארי שלל

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/צוארי-שלל/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

שער 5
הפטרת בראשית 5
הפטרת נח 11
הפטרת לך לך 14
הפטרת וירא 17
הפטרת חיי שרה 19
הפטרת תולדות 22
הפטרת ויצא 26
הפטרת וישלח 28
הפטרת וישב 30
הפטרת מקץ 31
הפטרת ויגש 33
הפטרת ויחי 34
הפטרת שמות 38
הפטרת וארא 39
הפטרת בא 41
הפטרת בשלח 43
הפטרת יתרו 45
הפטרת משפטים 46
הפטרת תרומה 49
הפטרת תצוה 50
הפטרת תשא 51
הפטרת ויקהל 54
הפטרת פקודי 55
הפטרת ויקרא 57
הפטרת צו 59
הפטרת שמיני 61
הפטרת תזריע 63
הפטרת טהרה 64
הפטרת קדושים 66
הפטרת אמור 69
הפטרת בהר סיני 71
הפטרת בחקתי 73
הפטרת במדבר 77
הפטרת נשא 78
הפטרת בהעלותך 84
הפטרת שלח 87
הפטרת קרח 92
הפטרת חקת 95
הפטרת בלק 100
הפטרת פנחס 104
הפטרת דברי ירמיהו 105
הפטרת מטות ומסעי 106
הפטרת דברים 115
הפטרת ואתחנן 119
הפטרת עקב 124
הפטרת ראה 128
הפטרת שופטים 133
הפטרת תצא 136
הפטרת תבא 136
הפטרת נצבים 138
הפטרת וילך 140
הפטרת האזינו 142
הפטרת יום א' של ראש השנה 145
הפטרת יום ב' דראש השנה 149
הפטרת כפור 150
הפטרת מנחת כפור 152
הפטרת יום א' של סוכות 154
הפטרת יום ב' של סוכות 154
הפטרת שבת חול המועד סוכות 155
הפטרת שמיני עצרת 156
הפטרת שמחת תורה 158

הפטרת שקלים 159
הפטרת זכור 161
הפטרת פרה 163
הפטרת החדש 165
הפטרת שבת הגדול 166
הפטרת יום א' של פסח 168
הפטרת יום ב' של פסח 170
הפטרת שבת חול המועד פסח 172
הפטרת יום שביעי של פסח 173
הפטרת יום שמיני של פסח 173
הפטרת יום ב' של חג השבועות 175
הפטרת מחר חדש 176
הפטרת שבת וראש חדש 179

שער

קונטריס קטן בכמות ואיכות על **הפטרות** בצוארו ילין עז פורש לעשות לו דר"ך כל שהוא באיזה פסוק מההפטרה מידי שבת בשבתו. שנים שלשה גרגירים קורא ופוש"ט או מטמין ברמ"ז מילי מיני קטני השולח אמרתו. לקטני ישראל הן מפטירין אחר הפצ"ח קטן מפטיר יפטי"ר בשפה מגרגרו בראש אמי"ר יעלה על שפת"ו. עד צואר יגיע כי צואר עם הכולל יעלה מספר הפטרה ועשה את עולת"ו. ועוד הן בה צואר גימטריא **חיים יוסף דוד אזולאי** עם הכולל לכל שם אמרי לה בחניכתו. אנא זעירא אנוש מזער זוטר ובסיר הצער כצעירתו. השתא צלות"י מצלתינ"ן צול"ו לרוכב בערבות משמיא מיהב יהבי לן חיו"תא אמטולתיה. ולנהר לן עיינין באוריתיה גל עיני ואביטה נפלאות מתורתו. והראני אותו ואת נוהו בשלם סוכו ומעונתו. כה יעשה וכה יוסף אשובה אראה בשעריך ירושלים עיה"ק תוב"ב מרב כל לעבוד עבודתו כי"ר:

הפטרת בראשית

פרק א

אני ה' קראתיך בצדק וכו' אפשר במ"ש ברבה פ' ואתחנן על פסוק נוראות בצדק תעננו שדרשוהו על התשובה שנקראת צדק ע"ש והני קראי הם המדברים על המשיח כמו שפירשו המפרשים ועליו אמר לעיל הן עבדי אתמוך בו בחירי רצתה נפשי וכו' וכי תימא מאחר שאני חשוב בעיניך כל כך למתי יהיה ההו"ד הזה לגאול ישראל. לז"א אני ה' קראתיך בצדק כלומר הכל תלוי בתשובה הנקראת צדק וכשישראל ישובו עוד אני ה' מדת רחמים קראתיך כי כשיתחילו לשוב אני אפתח כמה פתחים כמשז"ל. וכשיהיה התחלת תשובה ואחזק בידך וכו'. ואמר לפקוח עינים עורות וכו' כי הן בעון כל עצמו של היצר הרע שהוא מסמא את העינים ונוטל מאור עיניו של אדם כי עינו ראה בשל אחרים כמה מיתות משונות כמה חלאים ולא נראה בדור מי שלא מת רק רע כל היום מיסורין ומיתות וכיוצא ואינו נותן לב כי כמוהו כמוהם וסוף אדם למות וכיוצא מדברים נגלים אמיתיים אין בם ספק והיצה"ר מעלים עיניו שאינו רואה וכשיבא משיח צדקנו יהיה פוקח עורים להאיר עיני כל ישראל שעיניהם ישיתו לדברים הנראים וז"ש לפקוח עינים עורות. להוציא ממסגר אסיר הם ישראל בגלות המר. מבית כלא יושבי חשד רמז לעשרת השבטים ובני משה שהם כלואים שלא נודע מהם כי גבול יש להם בל יעבורון ולא נודע מקומם איה. ודומה כי הם יושבי חשך ארץ לא עבר בה איש ממנו. ואחר זמן

רב ראיתי להרב ס' כלי יקר פ' וישלח ע"פ ויאבק איש עמו שכתב שנקרא ס"מ שהוא מסמא עיני האדם והאריך בזה עש"ב:

פרק ב

מי עור כי אם עבדי וחרש כמלאכי אשלח מי עור כמשולם ועור כעבד ה'. אפשר כי מוכיח לצדיק הדבק בו יתברך ובתורתו ונעשה עור שלא לראות בהולכים בתענוגי הבלי העה"ז ולהוכיחם כמו שפי' המפרשים ונקט תלתא זמני עור על שלשה פשעי ישראל גזל ועריות ולשון הרע כמ"ש פ' גט פשוט והצדיק מבקש להשלים נפשו שאינו מוכיח ונעשה כאלו הוא עור ואינו רואה שהדור יתום עוברין באלה ואביזרייהו. ולכן הגם שהוא עבד ה' באמת מנוקה מכל סיג ודופי מ"מ הוא עור שאינו מוכיחם ובזה מחסר נפשו אף שהוא משולם דמשלם בעובדיה ע"ד שאמרו פ"ג דהוריות מ"מ הוליד את חסרו"ן במה שאינו מוכיח ומזכה לחייבא ולכך נקרא עור:

פרק ג

ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. אפשר במ"ש רבני צרפת שהקב"ה הראה למשה רבינו ע"ה מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים שאינו טהור והכל אמת וההכרעה נתן ה' ביד חכמי הדור וז"ש ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה דיש כמה פנים לפנים לכל צד ואלו ואלו דברי אלהים חיים והוא בעצם יגדיל תורה ויאדיר לחכמי הדור נתן להם חוזק שהם יכריעו ויאמרו שהדין כך ועל פיהם יהיה מצד חפצו וצדקתו לתת חוזק זה לחכמים שיפסקו הלכה כטוב בעיניהם:

(ב) **א"נ** אפשר במ"ש מהר"ם אלשיך ז"ל במאמרם שמצא משה רבינו ע"ה שהיה הקב"ה אומר אליעזר בני אומר עגלה בת שנתה וכו' שה' בטובו מדביק ומשפיע החידוש ההוא אל הנשמה כדי שיוכל אח"כ בבא הצדיק בעה"ז לחדשו ואשכחן נמי דקב"ה קאמר שמעתא מפומיהו דרבנן כמ"ש פ"ב דחגיגה ופ"ק דגיטין והיינו להשפיע בם תוספת שפע לידבק בו ובתורתו. וז"ש ה' חפץ למען צדקו בחסדו יגדיל תורה לעתיד שהוא אומר עד שלא בא הצדיק בעה"ז בני אומר כך ועי"ז זוכה הצדיק בבואו בעה"ז לאומרו. ויאדיר שאומר משם רבנן בעודם בעולם הזה לחזקם ולאמצם יותר ויותר וכל זה מצד טובו ית':

(ג) **א"נ** במה ששמעתי מהראשונים ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים דאטו מי שיגע מאד בתורה בעה"ז לעת"ל יהיה שוה לעם הארץ כי מלאה הארץ דעה ופשוט שהת"ח שעסקו בתורה כראוי הם יקחו חלקם יותר ויותר וז"ש ומלאה הארץ דעה ולא תסבור כי הכל בהשואה לז"א כמים לים מכסים וכמו שבים יש מקומות עמוקים מאד כן יהיו החכמים שבעה"ז ידעו ידיעה גדולה מאד וכל המון ישראל יהיו יודעים ואחד

הרואה בעיניו יראה כי מלאה הארץ דעה אך לפי האמת אינם שוים עכ"ד וז"ש ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה דלעתיד מלאה הארץ דעה וזהו יגדיל לעתיד לכל המון ישראל ויאדיר לת"ח יחזקם שיהיו נאדרי בכח יותר משאר העם:

(ד) **א"נ** במשז"ל חכמי המדע דלא היה בנו כח לקבל התורה מבחינה עליונה ולעת"ל נזכה בה והדברים עתיקים וז"ש ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה לישראל מבחינה רמה ברום המעלות וזהו יגדיל לעתיד. ויאדיר יחזקנו ויוסיף כה נשמתנו שנוכל לקבלה:

(ה) **א"נ** למע"ן גימטריא קץ רמז שקץ גאולתנו הוא בעבור שכינתו וזהו צדקו כינוי לשכינה. ובעבור השכינה יגדיל תורה כי הגאולה העתידה ע"י משה רבינו ע"ה וצריך לעסוק בתורה כמ"ש בזהר חדש דמשה רבינו ע"ה תבע יקרא דאוריתא עש"ב :

(ו) **א"נ** במ"ש מהרימ"ט דרוש ב' לשמיני דלשעבר דהתורה נתנה ע"י סרסור שלא היה בנו כח ללמוד מפי ה' לא נתקיים בנו לא לימוד התורה ולא כשרון המעשים אבל לעת"ל שנזכה ללמוד מפיו דכתיב וכל בניך לימודי ה' תתקיים בנו התורה והמצוה והיראה והם דברי רז"ל עש"ב וז"ש ה' חפץ למען צדקו לעת"ל הוא עצמו יגדיל תורה שנלמוד מפיו ית' ויאדיר שיתן בנו כח לקבל ותתקיים בנו:

(ז) **א"נ** למען צדקו גימטריא שמים. וס"ת למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר גימ' ארץ רמז לתורה שבכתב המתיחסת לשמים ותורה שבע"פ לארץ כמ"ש בס' ילקוט ראובני ריש פ' האזינו:

ובמדבר רבה ריש פ' בהעלותך אמרו שם בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות זש"ה ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. והוא תמוה:

ואפשר לומר בהקדים מאמרם ז"ל על פ' במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני בשנה השנית זש"ה בטנך ערימת חיטים מה הטבור באמצע אף ת"כ באמצע עכ"ל ומדרש זה טעון לינה. ונקדים מדרש חזית בטנך ערימת חטים זה תורת כהנים חטים חטאים. וצריך ביאור:

והנה שמעה אזני משם רבני אשכנז במאמר במדבר סיני באהל מועד זש"ה בטנך וכו' הנז"ל שפירשו במ"ש רז"ל והביאו רש"י פרשת בהעלותך דפ' פסח שני היה צריך לכתוב בראש הספר שנאמרה בחדש הראשון אלא כדי שלא להתחיל הס' בגנות ישראל שלא עשו אלא פסח אחד במדבר ומודעת זאת דאיכא פלוגתא אם התורה ה' ספרים כמו שהם בידינו או הם שבעה ספרים דס' במדבר הם ג' ספר א' עד ויהי בנסוע הארון. ופ' ויהי בנסוע הארון לבדו ספר ב' והשאר ספר ג' וא"כ הם ז' ספרים. והשתא יש להכריע כמ"ד שהכל הם ה' ספרים דהא חזינן דספר במדבר הי"ל להתחיל בפרשת פסח שני שהיה

בפסח ראשון ואין נסד"ר ממדב"ר קדמו"ת דיש בו גנותן של ישראל ואי אמרת שהם ז' ספרים הרי אחר ויהי בנסוע מתחיל הס' ויהי העם כמתאוננים וזה גנות ממש משא"כ פסח שני דלא בפי' אתמר אלא דמהא אתי לכלל גנות שלא עשו אלא פסח זה. ומה דמות יערוך לפרשת מתאוננים. ואם בפסח שני אינו בפותח כ"ש וכ"ש במתאוננין'. ועל כרחין לומר דהם חמשה ספרים. ובמדבר כלו ספר אחד אמר רחמנא. והנה תורת כהנים דהוא ס' ויקרא הוא באמצע. וזה כונת המאמר במדבר סיני באחד לחדש השני ולא רצה לפתוח בגנות בפרשת פסח שני שהיה בראשון משום דמזה נשמע מכללא גנותן של ישראל וא"כ הם ה' ספרים וזש"ה בטנך ערימת חיטים דת"כ באמצע כי אינם אלא ה' ספרים ע"כ שמעתי:

ואולם נדעה נרדפה דרבים אשר אתנו סברי דהם ז' ספרים כמ"ש פ' כל כתבי רבי ורבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן ומה יענו לזה. ואפשר לומר דידוע דבעון העגל נתלבשה התורה בסיפורים אלו. אבל זאת התורה עצמה היא צירופי שמות הקדש ורזין עילאין ואינם נקראים כמו התיבות האלו שנחלקו לתיבות אחרות והם ספורים רק האותיות אשר תבאנה הם סודות עמוקים עליונים למעלה וצירופי שמות הקדש. ולעת"ל נזכה ללמוד התורה מפיו יתברך כמש"ה וכל בניך למודי ה' ותהיה התורה צרופי שמות הקדש ורזי דרזין ויהיו אותיות אלו עצמן רק דבמקום סיפורים יהיו שמות הקדש ורמזים נפלאים וז"ס מ"ש רז"ל שזאת התורה היא הבל לפני תורתו של משיח הכונה שסדר תיבות אלו הם ספורים והיא הבל לפני תורתו של משיח שאז אותיות אלו יהיו נקראים בדרך צרופי שמות הקדש כי אז נלמוד התורה מפיו כביכול שלא על ידי סרסור והוא זמן נשואין בחצר דידיה כמ"ש הרב מהרימ"ט זלה"ה

וממוצא דבר כי עתה שהתורה נתלבשה אשר שם ספורי"ם יקננו יש גנות אם היה פותח ס' במדבר בפ' פסח שני וגם יש גנות במתאוננים לפי ההתלבשו'. אך עיקר התורה שהם צרופי שמות הק' לא יש בהם גנות כי אינם תיבות אלו וספורים רק שמות הקדש ורמזים והשתא א"ש מאמר הנזכר באחד לחדש השני זש"ה בטנך ערמת חיטים זה ת"כ מה טבור באמצע וכו'. ויש לדקדק דלמה צריך משל לזה. אך שם רמ"ז כי התורה עתה נתלבשה סיפורים ולא פתח בראש הספר בפרשת פסח שני דנפיק מינ' גנות ישראל. ועי"ז עתה הם ה' ספרים ות"כ באמצע ואמטו להכין משו"ל ימשו"ל בנו מה טבור הזה וכו' מורה ובא דעתה נתלבשה התורה והוא כמשל ולזה עתה הם ה' ספרים ות"כ באמצע. אך לעת"ל תהיה התורה משוללת מהספורים יהיו אותיות אלו אלא שהן צרופי שמות ורזא דרזין ואז לא יהיה גנות כי לא יש מתאוננים וכיוצא. והיו ז' ספרים. וכתבו המקובלים שספר ויהי

בנסוע הארון הוא ספר גדול ולא זכינו אלא שני פסוקים אלו. וזהו שאמרו במדרש חזית בטנך ערימת חיטים ת"כ חיטים חטאים כלומר דהם ה' ספרים עתה לפי ההתלבשו' שנתלבשה התורה מכח חטאתנו ודריש חטים חטאים דמכח החטא נתלבשה והם ה' ספרים ות"כ באמצע (עתה אמת אגיד כי לא מצאתי המדרש בסגנון ששמעתי רק בריש במדבר מזכיר פסוק שררך ודורש סנהדרין אך במדרש חזית דורש על ת"כ ומ"מ לכי תדוק יש מקום לדרוש):

והרב זרע ברך ח"א פ' בהעלותך כתב משם רבינו האר"י זצ"ל שהמנורה כלליה ופרטיה רמז לתורה וכתב משם הרב הגדול מהר"ר אברהם זלה"ה כי בעבור זה חלקו הטבת הנרות ה' לבד וב' לבד כאשר יעריך אביי משמא דגמרא שהמנורה רמז לתורה שם ה' ספרים ונחלקו לז' ע"י ויהי בנסוע וה' נרות רמז לה' ספרים ועוד ב' נרות דבצרוף הם ז' עכ"ד. ה' ז"ב העוד לנו חקור דבר דאם הם ז' ספרים מדוע בחלקות ישית למו. אמנם ע"פ האמור ניחא דע"י העגל דנתלבשה תורה בספורים הם ה' ספרים ולעת"ל יהיו ז' דאז הם צירופי שמות הקדש ולא יש מתאוננים וכיוצא ולכן הטבת ה' נרות לבד לפי הזמן שהם ה' ספרים. והטבת ב' כי הב' הם גנוזים עתה בתוכן ולעת"ל יתגלו:

אמור מעתה אתאן למאמארין בהעלותך וכו' זש"ה ה' חפץ למען צדקו וכו' ואפשר דקשיא ליה שהמנורה רמז לתורה ולפי האמת שבע ספרים הם ואמאי חלק בהטבת הנרות חמשה לבד והב' לבד לז"א ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה לעת"ל ויאדיר יחזק כחנו אנחנו נחלץ חושי"ם הכונה יגדיל תורה ז' ספרים לעת"ל יגדיל דייקא להבא וכי תימא יש גנות במתאוננים וכו' לז"א ויאדיר שיחזיק כחנו ולא יכחיש בגנות כי הם צירופי שמות הקדש ונזכה לס' ויהי בנסוע כלו:

פרק ד

השמטה מהפטרת בראשית

אני ה' קראתיך בצדק ואחזק בידך וכו' אפשר לומר בהקדים מה שפירש רבינו האר"י זצ"ל פ' את מי אשלח ומי ילך לנו ואומר הנני שלחני דיש לדקדק כי תחיל' אמר את מי אשלח ואח"כ ומי ילך לנו גם תחילה בלשון יחיד ואח"ך לשון רבים אך הענין כי ישעיה חצי נחמה כמ"ש בזהר וירמיה כלו צרה אמנם נגד ב' אלו אמר את מי אשלח נגד הטובה ונחמה לכן אמר לשון אשלח שליחות גמור ולשון יחיד כי כינה הדבר אליו יתברך אך נגד היותו שליח בענין הצרות אמר מי ילך לנו בלשון רבים ובלשון הליכה כי לא רצה הקב"ה לעשות רעה לבדו ואז אמר ישעיה הנני שלחני ר"ל אני אהי' שליח לטובה וזהו

שלחני א"ל הקב"ה לך כי עתה הוא לרעה לז"א לך ואמרת שהוא רעה לכן אמר בלשון הליכה עכ"ל לקוטי תורה הנדפס בישעיה:

ובזה אפשר לפרש מה שאמר משה רבינו ע"ה למה הרעות לעם הזה למה זה שלחתני הכונה למה הרעות וכי תימא דלענין הרעה הוא ובית דינו כמ"ש הכתוב ה' נתן וה' לקח דלענין הנתינה כתיב ה' נתן הוא לבדו אך לענין הרעה וה' לקח הוא ובית דינו. לזה אמר למה זה שלחתני דלשון שליחות לא יצדק כי אם לטובה. וזה כונת הכתוב וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך וכו' כלומר הבט ימין וראה והיה לאות שאוציאם לחירות כי אנכי שלחתיך ואני איני שולח אלא לטובה ועל זה טען משה למה זה שלחתני כלומר שאתה שולח אותי וזהו לטובה. ומרוב צער משה רעיא מהימנא ברועה עדרו דחק ונכנס. אמנם כבר ה' רמז אליו באומרו לכה ואשלחך שם רמז שתהיה צרה כאן בתחילה ולזה אמר לכה מעצמך לענין הצרה ואשלחך לענין הטובה. ושוב ראיתי שבלקוטי תורה פ' שמות מפרש אומרו לכה ואשלחך על דרך זה ע"ש:

ובהכי אשכחנא פתרי דבירמיה שכלו צרה כתוב כי על כל אשר אשלחך תלך והרי דגם לירמיה הע"ה אמר לשון שליחות. אך הכונה דיש טובה גדולה ששפך חמתו על עצים ואבנים והיה שארית פליטה לישראל כמשז"ל ולצד זה נקט אשלחך. ואמר תלך לענין הרעה דלמראה עינים עת צרה היא ליעקב. אך ממנה יושע כי שפך חמתו וכו' ונשארו ישראל בעולם. וזהו שסיים הכתוב לנטוש ולנתוץ ודין גרמא לבנות ולנטוע כמו שפירשו הראשונים ומפאת זה שייך שליחות והרי הוא כמבו"אר:

והיינו דקאמר קרא אני ה' מדת רחמים קראתיך בצדק דעל ישעיה מדבר כמו שפירש"י והכונה קראתיך לשלחך וייחס הקריאה אליו בצדק לצדק בריותיו כלומר לענין הטובה. ואחזק כי"דך לענין מה שתלך מעצמך לענין הצרה:

אני ה' הוא שמי אמרו רז"ל הוא שמי שקראני אדה"ר אדני אדון הכל. ושאלוני דהא אמרינן פ"ק דברבות לא היה אדם שקראו אדון להקב"ה עד שבא אאע"ה וקרא אדון שנאמר אדני אלהים במה אדע. והרי כבר אדה"ר קראו אדון. והשבתי דאדה"ר אמר ששמו אדני שהוא אדון הכל אבל לא מצינו שהתפלל ושיבח לו ית' שהוא אדון הכל. מה שאין כן אברהם אבינו ע"ה שדיבר אליו יתברך ושיבחו שהוא אדון הכל:

ועוד אפשר לומר דשאני אדה"ר שקרא שמו ואח"ך כשקוראים השם אינו מוכרח דבקריאת השם יתנו דעתם וישימו לב פירוש השם. וא"כ בשגם אדם הראשון קרא שם ונתן טעם לשם. אינו דומה לאברהם אע"ה שאמר אדני אלהים ואלהים הוא שם אלהות

ואמר אדני לומר שהוא אדון הכל. ונמצא שעיקר מ"ש אברהם אע"ה לא בעבור שם רק לומר שהוא אדון הכל:

שוב אחר החיפוש מצאתי להרב יפה תואר בב"ר במאמר הנז' שהקשה קושיא הלזו ותירץ תירוצי הראשון. ואחד מאוהבינו הי"ו כה הראני דרבינו בחיי כתב דאדה"ר קרא להקב"ה שם המיוחד וכתב כן משם המדרש. אבל מדברי רש"י בפירושו על פסוק זה אני ה' הוא שמי מוכח דקאי על שם אדנ"י והביאו מהר"ש יפה והאריך ע"ש:

הראשונות הנה באו וחדשות אני מגיד פרש"י הראשונות הנה באו שהבטחתי לאברהם על גלות מצרים וגם את הגוי הנה באו שמרתי הבטחתי עיין שם אפשר לרמוז במה שכתב מז"ה דגלות הראשון היה במצרים שהיא תחת השרים העליונים וגאלנו ומכ"ש שיגאלנו מגליות אחרות. וגם מוכח מהזהר הקדוש דגאולת מצרים היא סיבה לגאולה העתידה וכמו שביאר מהר"ש פרימו זלה"ה וזהו שאמר הראשונות על גלות מצרים הנה באו ומזה תשכילו גאולת כל הגליות. וגם חדשות אני מגיד לשון משיכה כמו נהר די נור נגד ונפק וז"ש וחדשות אני ממשיך מכח גאולת מצרים:

ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. יש מי שפירש במשז"ל א"ר יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש ומה טעם פתח בבראשית שאם יאמרו א"ה לסטים אתם שכבשתם ארץ ז' עממים לזה כתב מעשה בראשי' לומר שהוא ברצונו נתנה וכו' וז"ש ה' חפץ למען צדקו לצדק אותנו שלא יאמרו לסטים וכו' לכן יגדיל תורה ופתח במעשה בראשית. ואפשר לפרש על פי מ"ש רבינו האר"י זצ"ל במשנה בעשרה מאמרות נברא העולם וכו' ובזה יובן פ' ה' חפץ למען צדקו יגדיל תו"רה ויאדיר ובמקומו הארכתי. הוא ברחמיו הגדולים יאריך ימינו בטוב ובנעימים על אדמת הקדש אורך ימים ושנות **חיים**: **ח** נני ה' כי אליך אקרא כל היום **י** יגמור בעדי יח"ל מעשה ידיך אל תרף **ד** רשו ה' ועזו בקשו פניו תמיד **א**קרא לאלהים עליון לאל גומר עלי כל הנשמה תהלל יה הללויה ת"ו ש"ל ב"ע

הפטרת נח

פרק א

רני עקרה לא ילדה. אמרו רז"ל פ"ק דברכות משום דלא ילדה רני אלא וכו' ושמעתי מהרב הגדול מהר"י הכהן זלה"ה שהי' מדקדק דהול"ל משום דעקרה רני דעקרה כתיב ברישא. ואמר מר במשז"ל מפני מה היו אמותינו עקרות שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים א"כ ליכא לאקשויי משום דעקרה רני דאה"נ שמח תשמח. דיש לומר שהיא

צדקת והקב"ה מתאוה לתפלת צדיקים אמנם דא עקא שלא ילדה ונשארה עקרה וע"ז מקשה משום דלא ילדה רני ודפח"ח:

פרק ב

אל תיראי כי לא תבושי וכו' אפשר במה שכתב מהרימ"ט פ' דברים בפסוק הן ישלח איש את אשתו והלכה והיתה לאיש אחר וכו' ואמרו בספרי וכי גרושים אתם לי וכו' דכנסת ישראל נתקדשה על תנאי שלא יפנו לאלהים אחרים והוי כמי שמקדש האשה על מנת שלא תזנה שאם זנתה פקעי קדושין והיא פנויה ומותרת לחזור והיינו דקאמר איזה ספר כריתות אמכם כלום פטרתיה בגט אין הדבר כן אלא בפשעכם שלחה אמכם דעברה על תנאי הקדושין ופקעי קדושין וכו' עש"ב. והרב ז"ל יאחז צדיק דרכו דסבר דכל מה שהשרה הקב"ה שכינתו לשעבר היה כדין ארוסין והמשכן והמקדש היו בחצר דידה דסתמא לאו לשם נשואין. ולעת"ל דכתיב בונה ירושלים ה' יהיה בחצר דידיה ויהיו נשואין כמו שהאריך הרב ז"ל דרוש שני מפרשת שמיני ע"ש ולפי שיטתו דהיו ארוסין דוקא להכי כתב דהוו קידושין על תנאי ופקעי קדושין דאלו הוו נשואין אין שייך תנאי בנשואין. וז"ש הרחיבי מקום אהלך וכו' כי ימין ושמאל תפרוצי לעת"ל דכתיב בונה ירושלים ה' והוא חצר דידיה. והשתא יש לכנסת ישראל בושה וכלימה ממ"נ דאם בבית המקדש היה לה דין נשואין א"כ כפי הדין שזנתה ועע"ז אסורה לבעלה. ואם נאמר דיש לה דין ארוסין והוו קדושין על תנאי ופקעי קדושין כמ"ש מהרימ"ט אם כן כל הקשר והחיבה שהיתה בינינו ובינו אזדו להו ודא עקא. לזה אמר אל תיראי שהיה לך דין נשואה וזנית ואסורה כי לא תבושי שתהיי אסורה. ואל תכלמי שאם יש לך דין ארוסה ופקע קדושין אזדו להו חבלי עבותות אהבה וחיבה יתירה שהיו בינינו כי לא תחפרי על זה כי בושת עלומיך שחלף הלך הקשר שבינינו תשכחי וחרפת אלמנותיך שישבת כאשה אלמנה דס"ד שאת אסורה לחזור אם יש ליך דין נשואה והיתה כאלמנה ולא אלמנה וזהו וחרפת דייקא דאסורה לחזור לא תזכרי עוד ולא יהיה ליך מחשבות אלו. שהאמת הוא כי בועליך עושיך עתה הוא כדין נשואין בחצר דידיה שאני לא נשאתיך אלא עתה שנתקנת ולא יהיה גלות עוד וזהו כי בועליך נשואין. עושיד עתה שתקנתיך ולמפרע היו ארוסין ה' צבאות שמו וגואלך קדוש ישראל אלהי כל הארץ יקרא שעתה הוא חצר דידיה ונשואין וא"כ את מותרת דלא היה לשעבר אלא אירוסין על תנאי ופקעי קדושין כי כאשה עזובה ועצובת רוח דפקעי קדושין דידה ולא שאת אסורה קראך ה' וא"כ דל מהכא הספק והמבוכה גדולה שמא תהיי אסורה כי לא היה אלא דין אירוסין. ועל מה שרע בעיניך לומר דפקעי קדושין דא"כ חלף הלך הקשר וגדולה אהבה. על זה אני אומר

לך דאני מחשיבך לזה כאשת נעורים ואשת נעורים כי תמאס אמר אלהיך כלומר הגם דלפי האמת אין זאת מ"מ אמר אלהיך הוא יחשוב כאלו את אשת נעורים שלא תמאס והקשר והחיבה והתשוקה חזרו לאיתנם. ונמצא כי אין פחד וצער כלל משום צד וגדלה אהבתי כי ברגע קטון עזבתיך וברחמים גדולים אקבצך וכו':

פרק ג

כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה וחסדי מאתך לא ימוש וכו' אמר מרחמך ה'. אפשר במה שכתבו התוספות בשבת דף נ"ה משם ר"ת דהגם דזכות אבות תמה אבל ברית אבות לא תמה ור"י סבר דזכות אבות תמה לרשעים אבל לא לצדיקים והרב יפה תואר סוף פ' ויקרא יש לו שיטה אחרת דאע"ג דזכות אבות תמה היינו לעשות נס או הצלה שלמה בזכותם אבל להצלה פורתא לעולם לא תמה וגם על ידי בקשת רחמים יזכור ה' זכות אבות להושיע עש"ב. ואפשר דהכתוב רמז הג' שיטות וז"ש כי ההרים ימושו הם האבות שנקראו הרים והגבעות הן אמהות כמשז"ל על פסוק זה ובכמה דוכתי וז"ש כי ההרים ימושו וכו' כלומר בזמן שזכות אבות ואמהות תמה וזהו ימושו ותמוטינה כי כבר תמה זכותם בדור אחרון ה"ד לרשעים אבל לצדיקים לא וחסדי מאת"ך לא ימוש מאתך שאת צדקת כמ"ש ברישא רני עקרה דלא ילדה בנים לגהינם ובצדיקים עדיין זכות אבות ואמהות כשי' ר"י. ועוד וברי"ת שלומי לא תמוט דברית אבות לא תמה אף לרשעים כשי' ר"ת. וגם זכות אכות כשמבקשים רחמים או להצלה פורתא איתיה כשיטת הרב יפ"ת וז"ש אמר מרחמך העונה בעת רחמים אמר ה' מדת רחמים:

ובמסרה וחסדי מאתך לא ימוש לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה אפ' לומר כמו שאז"ל אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה ואמרו פ"ק דבתרא אין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ וז"ש וחסדי מאתך שהוא הת"ח הנמשל לאשה כמ"ש ביומא אליכם אישים אקרא אלו ת"ח שדומים לנשים שהם תשושי כח ולז"א לשון נקבה וחסדי מאתך לא ימוש ואל תירא משום פורענות אימתי כאשר לא ימוש ספר התורה וכו'. א"נ על כללות ישראל ידבר ועל גאולה העתידה שהיא בזכות התורה כמ"ש בזהר חדש. ואפשר שזה רמז הכתוב זאת אשיב אל לבי ע"כ אוחיל לו ואין זאת אלא תורה והיינו דקאמר זאת שהיא התורה אשיב אל לבי שאעסוק בתורה ע"כ אוחיל לו שבזכותה יגאלני. וזהו שאמר וחסדי מאתך לא ימוש ואגאלך בתנאי אשר לא ימוש ספר התורה הזה מפיך. א"נ במשז"ל כל העוסק בתורה בלילה חוט של חסד משוך עליו ביום ובזהר הקדוש מפורש דצריך לחבר ולקשר לילה ביום וז"ש וחסדי מאתך לא ימוש דחוט של חסד לא ימוש והיינו כאשר לא ימוש ספר התורה והגית בו יומם ולילה

דייקא שתחבר יום ולילה שתעסוק בלילה ותחבר עם היום אז וחסדי מאתך לא ימוש כמשז"ל יומם יצוה ה' חסדו משום דבלילה שירה עמי. ועוד כלל באומרו וחסדי מאתך לא ימוש שמזונו מוכן לו כמ"ש בזהר הקדוש פ' אמור. ואמר וברית שלומי לא תמוט כי הקם בחצות לילה ללמוד הוא במדרגת צדיק וההוא נהלא אתרק על רישיה. אמר מרחמך ה' לשון אהבה כמו רחימא דנפשאי דהוא נקרא אוהב למלך כמ"ש בזהר הקדוש פ' אחרי. א"נ אפשר במ"ש בכתובות דף ס"ו דפליגי רבנן ור"ע אי העדפה ע"י הדחק הויא לבעל או לאשה ור"ע סבר דהוי לעצמה ורבנן סברי דהוי לבעל וגם הראשונים נחלקו כמאן הויא הלכתא דהרי"ף והרמב"ם פסקו כרבנן ורבינו חננאל פסק כרבי עקיבא כאשר יראה הרואה הלא בספרתם. והשתא יש לפרש המסרה לכל אחד מהדעות כי הנה כתב הרא"ש בפסקיו שם דהעדפ' על ידי הדחק היינו כגון שעושה מלאכה ביום ובלילה. וידוע דאנן עם הקב"ה יש לנו כביכול כדין אשה לבעלה ומעשה ידינו לבעל אדון הכל כמו אשה דמעשה ידיה תחת מזונותיה ולדעת רבנן גם אם עשתה מלאכה ביום ובלילה דהעדיפה ע"י הדחק הוי לבעלה. וא"כ השכר של מצות הם מתורת חסד כי מן הדין הכל לבעל וז"ש וחסדי מאתך לא ימוש וחסדי דייקא מתורת חסד ולא מן הדין מאתך דיש לך דין אשה דמעשה ידיה תחת מזונותיה לא ימוש. אף כי לא ימוש ספר התורה והגית בו יומם ולילה דהוי העדפה ע"י הדחק מ"מ אינו מן הדין דהוי לבעל וקורא אני וחסדי מצד החסד דהלכה כרבנן. ולדעת ר"ע דהוי לעצמה הכא מודה דהוי לבעל דהתם כי תקינו רבנן לאשה שעושה מלאכה לבעלה ביום תקינו וזאת העדיפה לעשות גם בלילה הוי לעצמה. אבל הכא הוא יתברך ציונו לעסוק ביום ובלילה וא"כ הוי לבעל וז"ש וחסדי מאתך לא ימוש מתורת חסד וכי תימא הא באשה עשתה מלאכה בלילה הוי לעצמה לז"א דע דלגבי דידך הוא לבעל אפי' לר"ע מאחר שאנכי מצוך והגית בו יומם ולילה א"כ לא העדפת וכך חובתך ולזה אמרתי וחסדי כי הוא בתורת חסד:

הפטרת לך לך

פרק א

נותן ליעף כח וכו' אפשר במשז"ל שבתחילת למודו של אדם בהיותו תלמיד התורה נקראת תושיה שמתשת כחו והקב"ה נותן לו כח לסבול עול תורה וז"ש נותן ליעף שתש כחו בת"ת כח יושפע עליו כח עליון. ולאין אונים בזקנותו שאין בו כח ירבה עצמה כמשז"ל בזקנותו מהו אומר עוד ינובון בשיבה וז"ש ולאין אונים מחמת זמנו ירבה עצמה. ויעפו נערים בהבלי העולם ובחכמות חיצוניות ויגעו שיהיו יגעים ולא יושפע

עליהם כח. ובחורים כשל יכשלו שלוקחים חלקם וחלק חבריהם בגהינם וזהו הכפל ונקט לשון זה שידבקו ביצה"ר הנקרא מכשול. וקוי ה' יחליפו כח שהם מחליפים חלקם בגהינם עם חלק הבחורים בג"ע ונותנין להם חלק גהינם ולוקחים חלק ג"ע וז"ש יחליפו שקונים בחליפין:

א"נ אפשר דישראל מתרעמים שעוסקים בתורה ומצות ולהיות שיש להם קטיגורים הנבראים בעבירות ניתן רשות לסט"א לטרוף ניצוצי תורתם ומצותם כמו שכתבו המקובלים והוא עד"ש ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי ועבירה מכבה מצוה ואמרו בסוטה דדואג ואחיתופל היו סוברים דעבירה מכבה תורה גם כן ואין האמת כן אלא דעבירה אינה מכבה תורה וגם מ"ש דעבירה מכבה מצוה היינו כשלא שב אבל אם שב בכח תשובתו ה' לו בעזריו כי השג ישיג והצל יציל כל ניצוצי הקדושה ויעלו במעלות אל מקום הקדש וכאשר כל זה כתבנו באורך בעניותנו בדרושים. וז"ש למה תאמר יעקב שהוא כינוי לשאינם הגונים וחוטאים ותדבר ישראל הם התלמידי חכמים שנקראים ישראל כמ"ש בר"מ. והאמירה רכה מהחוטאים והדבור הקשה מהת"ח הוא נסתרה דרכי מה' ומאלהי משפטי יעבור. הכונה כנגד הת"ח דסליק מיניה אמר נסתרה דרכי שדרך כינוי לתורה כמ"ש הרב כלי יקר במלכים סי' י"א כמש"ה הדרך ילכו בה וזהו שאמר הת"ח נסתרה דרכי התורה שלמדתי נסתרה מה' דסבר דעבירה מכבה תורה. ויעקב זה יאמר מאלהי משפטי המצוה שאני מקיים יעבור לסט"א דעבירה מכבה מצוה ומה נעשה לצרות כי היצה"ר מחטיאנו וכשנלמוד ונקיים מצות ילכו לסט"א ואין תקנה לזה ואיך הסט"א מושלת בזה. ועל זה בא האלהים ואמר למה תאמר יעקב ותדבר ישראל טענות אלו הלא ידעת אם לא שמעת אלהי עולם ה' ומלכותו בכל משלה בורא קצות הארץ וכו' אין חקר לתבונתו ואיך יצדק אנוש החקר אלוה תמצא כי הכל מפלאות תמים דעים והכל במשפט במשקל. ודרך כלל אני אומר שבתשובה נותן ליעף הוא הת"ח אשר כילה בשרו בעסק התורה כח ואין עבירה מכבה תורה. ולאין אונים העם הארץ שנשאר בלי אונים כי מצותיו נדדו הלכו אם יחזור בתשובה עצמה ירבה שיחזרו מצותיו והיו למאורות. ולכך אמר כנגד הת"ח נותן לשון הוה שתדיר הוא נותן כח ואינו כמ"ש דעבירה מכבה תורה אלא הנה כחו במתניו והוא ית' נותן תדיר לו כח. אך כלפי יעקב אמר ולאין אונים דבצרי ליה המצות ונשאר בלי כח כלל. וייעפו נערים כלפי הסט"א וגונדא דחימה שמזדרזים כנערים לטרוף טרף יצא בלעם מפיהם וייעפו. ובחורים כנגד שרי עם ועם המחטיאים את ישראל שואגים לטרף כשל יכשלו שם רמז למש"ה יפקוד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה. וזהו כשול בשמים השרי' יכשלו האומות למטה. וקוי ה' יחליפו כח

נגד ישראל השבים בתשובה ומצפים רחמי שמים להציל ני' הק' מיד עושקם יחליפו כח עוד יוסיפו ויתגבר כחם כי זדונות נעשות להם כזכיות כששבים מאהבה והם קוי ה' יעלו אבר כנשרים רמז שע"י מצותיהם החלו עולים לפתוח שערי רחמים דרך הנשר שהוא רחמן כמשז"ל ירוצו ולא ייגעו דהסט"א אינה יכולה עוד להזיקם ולייגעם בחטא וחלישות כח נשמתם ילכו דרך ישר לעבוד ה' ולא ייעפו:

פרק ב

יתן לפניו גוים וכו' מי פעל ועשה קורא הדורות מראש וכו'. אפ"ל במ"ש רבינו האר"י זצ"ל דנשמת רבא היתה גנוזה בלוט ושבו את לוט והאור הגדול שבתוכו וזהו רכושו בן אחי ר"ת רבא וכתב הרמ"ע שלכן הורס בנין הסט"א כדין התורה דגזל מריש ובנאו בבירה מקעקע כל הבירה להוציא הנשמה הקדושה ובזה נתן טעם הרב מהר"י וילנא דלכן הרג כלם אברהם אע"ה ולא סגי בהצלת לוט כמ"ש בספרי הקטן ראש דוד פ' בלק עש"ב. וז"ש יתן לפניו גוים ומלבים ירד יתן כעפר חרבו וכו' וכ"ת אמאי הוצרך לכל ההריגה הזו לז"א מי פעל ועשה קורא הדורות מראש וכו' ונשמתן של צדיקים ברא תחילה והם שבו נשמת רבא ולכך דין הוא דמקעקע כל הבירה ונהרגו כלם:

פרק ג

יתן כעפר חרבו וכו'. במדרש רבה ר"י ור' נחמיה ר' יהודה אומר אברהם היה משליך עליה' עפר והיה נעשה חרבות א"ל ר"נ יתן עפר אין כתיב אלא כעפר הם היו משליכים על אברהם ונעשה עפר וקשה דגם לר"נ אינו מתישב דהול"ל יתן כעפר חרבם ועוד בתחלה קרא משתעי באברהם ומדלג בגוים. ופירש הרב הגדול מהר"ר יוסף דוד זלה"ה דדברי ר"י ודברי ר"ן כלם אמת או"א דברי אלהים חיים דהם היו משליכים עליו והוא משליך עליהם והענין דבתחילה היו הם משליכים עליו חצים וחרבות כי כן ארחות רבים לוחמים ובדרך נס היו נעשים עפר וקשים וכשראה אברהם אבינו ע"ה שחרבותיהם ורומחיהם נעשו קש ועפר נתעורר אברהם אע"ה ולקח אותו העפר והקש שנעש' מן החרבות והרמחים וזרק עליהם דתחלתן היו חרבות ורמחים. ועתה מתישב הכתוב יתן כעפר חרבו ר"ל זה החרב שנעשה לאברהם עתה כשהשליכוהו עליו נעשה כעפר ועתה הוא חרבו. וכן קשתו שנעשה עתה כשהשליכוהו עליו היה כקש נדף זהו תורף דברי הרב ז"ל. שוב ראיתי שכבר הרב מהרימ"ט בדרשותיו והביאו הרב ישרש יעקב דף קי"ב קדמו וכתב דדברי ר' יהודה ור' נחמיא שניהם אמת והא והא איתא. וביאר עליה הכתוב הזה וכדברי הרב ז"ל:

וכפי דברי הרבנים ז"ל דעפר דשדי עלייהו אברהם אע"ה מעיקרא חרבות למו יגדל נא נס נחום איש גם זו דעפר פשוט נעשה חרבות ע"ש פ"ג דתעניות. ויתכן כי כאשר ראה אאע"ה את הנ"ס למינהו עפר אחר יקח עפר סתמא והוו חרבי וכדמשמע מסתמות דברי אליעזר לשם רבא פ' חלק והיינו דקאמר גבי נחום איש גם זו האי עפרא מעפרא דאברהם וכו' ודוק היטב:

הפטרת וירא

פרק א

צעקה אל אלישע לאמר עבדך אישי מת אפשר במשז"ל דאשת עובדיה הלכה לקבר בעלה ושמעה קול שתלך אל אלישע וז"ש צעקה אל אלישע לאמר עבדך אישי מת כלומר דזה שצעקה אליו נאמר לה מאישה מת וז"ש לאמ"ר עבדך אישי:

פרק ב

והנושה בא לקחת את שני ילדי לו לעבדים. ארז"ל דהנושה היה המלך ויש לדקדק למה כינהו בשם נושה ולא חלקה כבוד למלכות. ואפשר דיען משפט המלך לקח' בחורי ישראל למלחמתו ולכל מלאכתו וכו' ככתוב בפרשת המלך וכ"כ הרמב"ם לז"א דהכא לאו מדין המלוכה לוקחם אלא לגבות חובו והנושה וכ"ת תפוק לי משום מלך לז"א את שני ילדי אכין ורכין דלא חזו למשפט המלוכה ועוד לו לעבדים שהוא רוצה אותם לעבדים ממש בעבור חובו:

פרק ג

ויהי במלאת הכלים ותאמר אל בנה הגישה אלי עוד כלי. אפשר במשז"ל דשברי כלים נתחברו כדי שתמלאם. וז"ש הגישה אלי כלומר שברי כלים ויהיו עוד כלי פעם אחרת דאחר שנשבר יהיה עוד הפעם כלי. ויאמר אליה אין עוד כלי כלומר אין שברי כלים כדי שיהיו עוד כלי:

פרק ד

ושם אשה גדולה וכו' עמ"ש בעניותנו בס' הקטן דברים אחדים דרוש כ"ט ובספרי הקטן ראש דוד בסדר היום בס"ד:

פרק ה

כי עבדך ירא גימטריא עובדיה גר אדום. ירא את גימטריא תלמידי חכמים. ס' ישן נושן על קלף כ"י מתלמידי רבינו יהודה החסיד זצ"ל שקבלו מרבם:

פרק ו

ושם אשה גדולה וכו' שמעתי מהרב המובהק מר קשישא חסידא קדישא כמהר"ר אהרן אלפאנדרי זלה"ה הרב המחבר יד אהרן שהיה אומר משם רבו הרב המובהק כמהר"ר בנימין הלוי זלה"ה שפירש ויהי היום ויעבור אלישע אל שונם ושם אשה וכי תימא כל אשה שהיתה רואה אלישע מתה ואיך השונמית הביאה המלך חדריה לז"א גדולה כלומר במעשים טובים ונשתנית משאר נשים. ומשם הרב בני חיי זלה"ה זקן בית"ו אמר במשז"ל כתיב נצבים עליו וכתיב והוא עומד עליהם כאן קודם שאכלו כאן לאחר שאכלו וז"ש לאישה הנה איש אלהים קדוש הוא עובר עלינו תמיד כלומר איננו כשאר אנשים דלאחר אכילה המניח את הכלכל"ה הוא על האורח כדכתיב והוא עומד עליהם לא כי אלישע עלינו תמיד בין קודם אכילה בין אחר אכילה עלינ"ו תמיד דייקא. איכו השתא נעשה עלית קיר קטנה ונשים לו שם וכו' אולי נוכל להשיג איזה השגה ותוספת קדושה עכ"ד:

והאי דאמר מר משם רביה ז"ל קשה עליהם דנעלם מעיני כבוד חכמתם מה שאמר בפרק ר' אליעזר דהשונמית קמה בזיהר"א ונזהרה הרבה שלא להסתכל בו ומשו"ה כתיב ותעמוד בפתח ע"ש. ועל פי זה יתפרש הכתוב כך ויעבור אלישע אל שונם ושם אשה גדולה וקרי לה גדולה כי דרך נשים להסתכל בכל ואינה יכולות לעמוד על עצמן וזו אשה גדולה שהיתה מעמדת על עצמה. ומפרש קרא ויהי מידי עוברו יסור שמה ופי' מורינו הרב מהר"א נחום ז"ל שהיה מעקם הדרך שלא יראוהו הנשים וימותו וזהו יסור עד"ש רש"י על פ' סורו נא אל בית עבדכם עקמו הדרך עכ"ד. וז"ש אשה גדולה ותדע למה נקראת אשה גדולה. דע ויהי מידי עוברו יסור שהיה מעקם הדרך שלא ימותו הנשים וזו הביאתו אל ביתה ולא היתה רואה בו. וזהו הטעם ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא ושכינה שורה בפניו ואסור ליהנות וכמ"ש בפסחים דף כ"ו דאע"ג דמראה אין בו משום מעילה איסורא איכא ושם תראה לחד שינויא אמרו דמעלה עשו בבית קדש הקדשים ואשכחן דנדב ואביהוא נתחייבו משום ויחזו את האלהי"ם וכמשז"ל ולכן מתות הנשים שאינן זהירות ומסתכלות ביותר. והגם שאני נזהרת כיון דעובר עלינו תמיד. ויראה אנכי שמא במקרה אסתכל בו ולאו אדעתאי. לזה נעשה נא עלית קיר וכו' והיה בבאו אלינו יסור שמה בדרך עקום כי ארחיה ואנצלה מחטוא. ויהי היום ויבא שמה ויסר וכו':

הפטרת חיי שרה

פרק א

והמלך דוד זקן בא בימים ויכסוהו בבגדים וכו' אפשר לומר במ"ש בזהר ע"פ ויקרבו ימי ישראל למות דכל יום שלא חטא ועשה בו מצוה מתקרב ואלו ימים טובים קרבו"ת יחפצו ויתיצבו כמו לבוש להלביש נשמתו זכאין אינון צדיקיא דכל יומיהון מתתקני ולא נמצא בשום א' פסול. לא כן הרשעים דימיהם חסרין וקיימי בכסופא עש"ב וז"ש והמלך דוד זקן בא בימים שכל הימים שלו נתקנו והם זקנה כנגד ימים אך שמץ דבר נמצא איזה הרגש שביזה הבגדים ועל זה היה לו יסורין ויכסוהו ולא יחם ונתכפר לו גם זה:

וראיתי בס' לקוטי גורי האר"י זצ"ל שפירש דדהע"ה חטא במחשבה באביגיל ובסיבה זו לא נתקן המלבוש שלו לגמרי כי הקב"ה מדקדק וכו' וזהו ולא יחם לו יחם גי' נ"ח שלא היה לו נח בבגד הנשמה שהיה נגד המחשבה ולתקן זה יעצוהו לכבוש יצרו באבישג ותהי למלך סוכנת שהיה בסכנה בכל רגע וכו' עש"ב:

ועפ"ז אפשר להבין מאמרם ז"ל בסנהדרין דף כ"ב דאבישג אמרה לדוד ננסבן א"ל אסירת לי א"ל חסריה לגנבא נפשיה לשלמא נקט. וז"ש חסריה לגנבא וכו' כלומר גם אני הרגשתי הסוד דהיינו חסריה לגנב"א גנב"א גי' אביגיל כלומר יש לך חסרון במלבוש מסיבת אביגיל ולכן חסר בלבוש הנשמה אך לבוש הנפש כבר הושלם שסיגפת עצמך על ב"ש ועניין אבשלום ונתקן מלבוש הנפש וז"ש נפשיה לשלמא נקט כבר יש בידך מלבוש הנפש שלם. ומלבוש נשמה שהוא נגד המחשבה חסר קצת ואתה משלימו בזה:

ובספר הלקוטים הנז' כתוב דלכך בקשו את אבישג שהיא אביגיל בחילוף ל' בש' באי"ק וכו' ע"ש ואפשר דלכן כתיב בשמואל א' סי' כ"ה ולא תהיה זאת לך לפוקה וכו' ויאמר דוד לאביגל ברוך ה' אלהי ישראל וכו' וצריך טעם למה כתיב כאן אביגל ובכל הפרשה כתיב אביגיל וכבר אנא זעירא עמדתי על זה והבאתי דברי הירושלמי ודברי רבינו האר"י זצ"ל בקונטריסי הקטן ראש דוד פ' וישלח ע"ש. ועתה לפי האמור אפשר דאביגיל אמרה לו ולא תהיה זאת לך לפוקה רמזה לו דאיכא אחריתי מעשה דב"ש כמשז"ל והוא חזר בו ותכף שרתה בו רוח הקדש וידע דגם על מחשבה זו צריך לתקן וכנגד אביגיל יתקן באבישג ולכן אמר ויאמ' דוד לאביגל כלומר את נביאה שאמרת ולא תהיה זאת לפוקה ולמכשול דנהי דלפוקה ומכשול ליתא כאן לאחר חזרה שחזרתי בי אמנם איזה הרגש פגם איכא וצריך לתקן באשה דשמה כשמך אביגל. וחסר יו"ד מאביגיל כי יו"ד רמז למחשבה [ולהיותו רמז נעלם וגם שהוא כלפי דידיה סגי בחד ודוק היטב] והוא חטא במחשבה ומשו"ה כתיב ויאמר אביגל וחיסר יו"ד כי היה איזה פגם במחשבה וגם

אבישג היה שמה נגד אביגל חסר יו"ד. ומ"מ הגדילה אביגיל להצילו ויברך דוד שנמלט מחטוא במעשה:

פרק ב

והמלך לא ידעה ואדניה בן חגית מתנשא וכו' אפשר לפרש ולדקדק הסמיכות. דאדניה ראה מעשה דאבישג יפה מאד והמלך לא ידעה ותו דהו"ל לגרש אחת משמנה עשרה ולא להתיחד עם אבישג והוא לא ידע דקשים גרושין כמ"ש פ' כ"ג. ולזה דן בדעתו דחטא בבת שבע וזה תקונו לכבוש יצרו מאבישג ולזה מוכרה להתיחד ולכבוש יצרו כי זהו תקנתו. ומזה הוליד דשלמה אינו ראוי למלכות כי הוא בן בת שבע והיא אסורה לו. זאת היתה לו כי הוא מתנשא למלוך ובא הכתוב בקשר אמיץ והמלך לא ידעה. ודין גרמ"א ואדוניה בן חגית מתנשא לאמר אני אמלוך ואפשר דלאמר רמז לג"ע כמ"ש פ' ד' מיתות לאמר זה ג"ע וז"ש מתנשא בעבור לאמר שחטא בב"ש והיא ערוה א"כ אני אמלוך כי שלמה בא מבת שבע האסורה. לבן אדוניהו המלך דוד שהבין דעת אדוניה וההלכו אתו לאפוקי סברתם ולהראות כי בנו בנין בקורי עכביש בלי יסוד וענין אמר קראו לי לב"ש ובא עליה כמשז"ל דקנח בי"ג מפות להורות שהיא אשתו המותרת לו וראויה לו דאי ס"ד דהיה עושה באבישג תקון לב"ש שהיא אסורה לא היה מפסיד הכל וחוזר לסורו ח"ו. וכיון במספר י"ג גי' אחד לרמוז כי מה' אחד היתה לו ולא חטא. ואפשר שגם אבישג סברה כאדוניה וסיעתו ואמרה לו חסריה לגנבא נפשיה לשלמא נקט כלומר חסריה לגנבא שגנב ב"ש ועתה חוזר בתשובה נפשיה לשלמא נקט:

ועוד אפשר בנותן טעם לביאת אורו בבת שבע כי הנה המלכות שהבטיח לשלמה הוא דבר שאינו קצוב ולדעת הרמב"ם אינו מתחייב אך כתבו מהר"ש חיון והרב פני משה דאם קבל הנאה מתחייב כמו שהארכנו בזה בעניותנו במקום אחר. איכו השתא זו היא ביא"ה שקבל הנאה מבת שבע ואח"ך נשבע כי במה שקבל הנאה מתחייב אף בדבר שאינו קצוב. אבל בשבועה לבד אפשר דבת שבע תעלה על לב דקנין אין כאן שבועה אין כאן על דרך שכתבתי בפאת הראש קונטריס ראשון פ' תולדות בס"ד. ומ"ש וישבע וכו' חי ה' אשר פדה וכו' כי כאשר נשבעתי וכו' כן אעשה היום הזה אפשר במה שאיתא אין שבועה חל על שבועה אבל לזרוזי שרי כמ"ש פ"ק דנדרים ופיר' מהרימ"ט שעושה גדרים וסייגי' לזרז וז"ש חי ה' וכו' כי כאשר נשבעתי וכו' וכי תימא כבר נשבעת והא תו למה לי לז"א כן אעשה היום כלומר לזרוזי להוסיף גדרים שרי וזוהי השבועה חדשה למהר ולהזדרז היום:

פרק ג

ולא עצבו אביו מימיו לאמר מדוע ככה עשית וגם הוא. טוב תואר מאד ואותו ילדה אחרי אבשלום מ"כ בקונטריס לא' מרבני ירושלים משנת תמ"ז ואת שמו לא הגיד שפירש במשז"ל דא"ל חושי לדוד הע"ה מ"ט נסבת יפת תואר וא"ל יפ"ת רחמנא שריא א"ל מ"ט לא דרשת סמוכים דכל הנושא יפ"ת נולד לו בן סורר ומורה. ואף אדוניה בא מיפ"ת היה רוצה לייסרו כאשר ייסר איש את בנו. אמנם כדי שלא יאמרו לדוד הע"ה מ"ט נסבת יפ"ת שתיק ליה וז"ש ולא עצבו אביו מימיו והטעם משום לאמר דיאמרו לו לדהע"ה מדוע ככה עשית דנסבת יפ"ת ולא דרשת סמוכים לפי שאדוניה היה טוב תואר מאד דאתי מיפ"ת ואותו ילדה אחרי אבשלום וכבר נכוה בחמין שא"ל מ"ט נסבת יפ"ת ולא דרשת סמוכים עכ"ד ויש איזה גמגום בדבריו:

ואפשר לפי מה שכתבנו בעניותינו בספרי הקטן ראש דוד פ' דברים דהא דאמרו רז"ל דאין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתתו היינו להוכיחו על מה שכבר עשה דלא נפקא מידי את אשר כבר עשהו רק שיזדרז להבא בכיוצא. אמנם להוכיחו על דבר שעושה שיפרוש ממנו ודאי מחויב להוכיחו הרבה פעמים עד שיפרוש. וכן אפשר דדוד מלך חסיד לא היה עובר על מצות תוכחה שאם ידע שעושה דבר שלא כהוגן ודאי היה מוכיחו עד שיפרוש אבל לא עצבו אביו מימיו שהוא חי עדיין לאמר מדוע ככה עשית לשעבר אחר שכבר עשהו:

פרק ד

ויאמר נתן אל בת שבע אם שלמה לאמר הלא שמעת כי מלך אדוניהו בן חגית וכו' אפ' במ"ש רש"י שנתן נתנבא דשלמה ימלוך וז"ש ויאמר נתן וכו' לאמר כלומר בעבור אמירה אחת הנאמרת לו בנבואה דשלמה ימלוך דחק ונכנס לקיים נבואתו. וכה אמר הלא שמעת כי מלך אדוניהו בן חגית והוא בן יפ"ת כי מצד תכונתו והוייתו הוא בן סורר ומורה ומוכרח למות כמ"ש בספרי דדרשינן סמוכים פ' בן סורר לפ' יפ"ת ואח"ך כי יהיה באיש חטא משפט מות וא"כ מלכותו לא תכון ועתיד ליהרג. ואדונינו דוד לא ידע לפי שהוא נשבע לך וגם אני אמרתי לו נבואתי דשלמה ימלוך והבטחה על ידי נביא מתקיימת אף כי איכא חטא לפי שיש הכזב' הנביא אך ע"י המעשה הזה שמלך אדוניה יתגרו מלחמות וצרות שיעברו עליך ועל שלמה עד שימלוך ועתה לכי איעצך נא עצה ומלטי את נפשך ונפש בנך שלמה מן צרות ומלחמות:

פרק ה

ועתה הנה אדוניה מלך ועתה אדוני המלך לא ידעת. אפשר לפי פשוטו ועתה הנה אדוניה מלך וכי תימא מאי דהוה הוה. ועוד אם כל ישראל רצו בו והמליכוהו לא מידי היתה זאת ואני אנוס ופטור מהשבועה כמ"ש האדם בשבועה פרט לאנוס דאם היו נמלכין בי ודאי הייתי מקיים שבועתי וגוזר שכך יהיה אך להיות הדבר פתע פתאום בלי ידיעתי והיה רצון ישראל כן מה בידי לעשות. לז"א ועתה אדוני המלך לא ידעת כלומר וזהו מורד במלכות בהיותך בחיים שימלוך בלי ידיעתך. ולא תחוש שכל ישראל עמו לז"א ואתה עיני כל ישראל עליך להגיד וכו' וכיון שאין יד ישראל עמו אלא אדרבא עיניהם תלויות אליך לדעת רצונך. א"כ שבועתך במקומה. וז"ש ואתה אדוני המלך עיני כל ישראל עליך דתיבת ואתה אין לה מובן דהול"ל ועתה עיני כל ישראל עליך. אלא שרצתה לרמוז בחכמה דאין לו מקום פטור על השבועה מהשתי טענות דמאי דהוה הוה ושכל ישראל אתו עמו להמליכו לז"א ואתה רמז שאתה בגדר שהיית ומחויב לקיים שבועתך. חדא אדוני המלך ואתה בחיים וזה מורד במלכות זר מעשהו. ועוד עיני כל ישראל עליך וכו' ואין ישראל עמו ואתה מחויב לקיים שבועתך. ועוד טעמא רבא והייתי אני ובני שלמה חטאים ויאמרו שחטאת בי והוא חילול ה' ומדרך המוסר תלתה בה ובנה כמ"ש המפרשים:

הפטרת תולדות

פרק א

אהבתי אתכם אמר ה' וכו'. מדקדקים העולם ס"ס מאי רבותא שאהב את יעקב הלא כך ראוי למלך הכבוד לאהוב יעקב תם יושב אהלים ולשנאת עשו גבר נחשירכן. ואפשר במ"ש רבינו מהרח"ו זצ"ל בדרשותיו כ"י דכונת יצחק אע"ה שהיה רוצה לברך את עשו היה לתקנו ולהביאו לקדושה ולהמשיך עליו ברכה שיהא ירא ה' ויחזור בתשובה וה' לא רצה רק שיתברך יעקב וישאר עשו כמות שהוא זהת"ד. וא"כ שפיר קאמר ואוהב את יעקב. אמנם ודאי דעמקו מחשבותיו יתברך וכך היה ראוי לעשות ויש להאריך בזה אמנם ירא אנכי. ואפשר לפרש מאמר רשב"ח לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום כי הנה ישראל נתברך מיצחק ולא עשו. וגם עשו היה מקום להתברך ולתקנו אלא מאהבת ה' רצה שיתברך ישראל אמנם המחזיק הברכה הוא שלום גי' עש"ו כי כשהם ישראל לש' מכניעים עשו והברכה מתחזקת בהם:

פרק ב

כי תאמר אדום רוששנו ונשוב ונבנה חרבות וכו' אפשר במה ששמעתי משם הרב כלי חמדה שפירש פ' הנה זה עומד אחר כתלנו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים במשז"ל דמחיצת ברזל מפסקת בעונותינו. והנה צדיקים גמורים פועלי אמת וצדק פורצים בכתל הזה כעין חלונות. ואשר יעשו מצות ואינן כתקנן אין בהם כח לפרוץ רק מעט והם חרכים וז"ש הנה זה עומד אחר כתלנו הכתל שנעשה מעונותינו בינינו לבינו יתברך וברוב רחמיו משגיח מן החלונות הנעשות ע"י מצות כתקנן והוא השגחה בעצם אך מציץ מן החרכים הן הנפרצים ע"י מצות שנעשו שלא כתקנן ובגודל חסדיו משם מציץ להטיב לישראל עכ"ד וזה אפשר בקראין שמדבר במחיצה זו שהצדיקים ובעלי מצות פורצים בה והסט"א ארע לה וזהו כי תאמר אדום הסט"א רוששנו כי המחיצה נפרצת והם אומרים ונשוב ונבנה חרבות הכתל הזה ע"י שיתגבר היצה"ר להחטיא את ישראל וכמו שכתב רבינו האר"י ז"ל במ"ש בעקבות משיחא חוצפה יסגא שיהיה התגברות הסט"א והיצה"ר להפליא. ועל זה אמר ה' המה יבנו ואני אהרוס כי ברב רחמיו יגאלנו אז יבקע כשחר אורים גדולים וישובו ישראל ותתבטל הסט"א ותנתק ותמוש מחיצה זו ובמקום המחיצה יקרא להם גבול רשעה וכו' ועינכם תראינה ואתם תאמרו יגדל ה' מעל לגבול ישראל. הכונה ועינכם תראנה שפלות הסט"א ואהם תאמרו יגדל ה' (מוחין דגדלות) מעל לגבול ישראל ממש ואין דבר חוצץ:

ויתכן לפ' המה יבנו וכו' ונקדים מה שפירש מהר"ש פרימו בפ' לדומן ע"פ האדמה אשר לא יאמרו זאת איזבל הכונה דכתיב ושם רשעים ירקב ואם יהיה זבל יבואו להזכיר אזבל לכך יהיה דומן שלא יהיה זכר לאיזבל עכ"ד וז"ש המה יבנו דהבנינים יהיו נבנים מרבים וכשיהרסו להיותם מרבים לא יזכירו שם הבונים כי רבים המה וקראו להם גבול רשעה ובזה שם רשעים ירקב:

א"נ דאם אחר שיהרסם תעובר ההריסה ויהיה קרקע עולם אפשר שיבואו ישראל ויבנו שם להכי קאמר ואני אהרוס וישארו שירי הבנינים שם נהרסין ולא יעקרו מכל וכל ונתן טעם כי בזה וקראו להם גבול רשעה וישראל לא יבנום כי הם גבול רשעה והעם אשר זעם ה' עד עולם ולכך גזרה חכמתו שיהיו הרוסים ולא יבנו שם ישראל ויאמרו שהיה בנין העם אשר זעם ה' עד עולם ומש"ה אכתי פשו זכרון מזכרת עון שלהם ויתרחקו ממקום זה ויבנו במקום אחר:

והנה המה יבנו ואני ר"ת הוי וס"ת הוי לרמוז הוי לשר הוי לאומה א"נ הוי בעה"ז הוי בעה"ב הוי כפול כל קבל קושי עונם.

ועוד אפשר לפרש כי תאמר אדום רוששנו וכו' קרוב למש"ל כי בהיות צדיקים בדור מוציאים בלעו מפיו ומבררים ניצוצות הק' ובעוה"ר מתגברת הסט"א להחטיא ישראל לטרוף טרף ניצוצי תורה ומצות ובע' הגאולה השכינה מסייעת להצילנו. וז"ש כי תאמר אדום סט"א רוששנו נענ"ו כלם עניות תורה ומצות שביררו הצדיקים ניצוצי קדושה מהם והם אומרים להחטיאם וישובו ויבנו חרבות שנחרבו מסיבת הבירור. כה אמר ה"צ המה יבנו ואני כינוי לשכינה אהרוס כי היא מבררת וקראו להם גבול רשעה סט"א והעם אשר תחתיה אשר זעם ה' עד עולם:

א"נ המה יבנו ואני אהרוס במ"ש הרמ"ע זצ"ל דהסט"א לוקחת נשמה קדושה ובונה בנין עליה וכשיבא זמן להוציא אותה הנשמה מקעקע כל הבירה כדין התורה בגזל מריש ובנאו בבירה דמקעקע כל הבירה. וכתבנו בעניותנו בדרושים דהטעם משום דהא דתקון רבנן שנותן דמי המריש וא"צ לקעקע כל הבירה היינו מפני תקנת השבים וזה דוקא בישראל דיש להם תשובה אך הגוים אין להם תשובה ומכ"ש הסט"א וז"ש המה יבנו הסט"א וגזל בידם שיש בבנין נשמה קדושה ואני אהרוס כל הבירה. והטעם וקראו להם גבול רשעה והעם אשר זעם ה' עד עולם ולא שייך בהו תקנת השבים כישראל:

פרק ג

ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי וכו'. אמרו בסוף מנחות ובכל מקום ס"ד אמר ר' שמואל בר נחמני אלא ת"ח העוסקים בתורה בכל מקום מעלה אני עליהם כאלו מקטירין ומגישים לשמי ומנחה טהורה א"ר נחמיא זה הלומד תורה בטהרה מאי היא נושא אשה ואחר כך לומד תורה. ואפשר דק' ליה בכתוב דהול"ל ובכל מקום יגישון ויקטירון להכי דריש אלו ת"ח העוסקים בתורה וכו' שאין כוונתם להקריב קרבנות וקטר יקטירון רק הם כל ישעם ללמוד תורה יתנו צדקות ה' אלא דהקב"ה מעלה עליהם כאלו מקטירין ומגישים ולכן אמר מוקטר מוגש ממיל' דנחשב להם כן אף שהם אינם מתכונים לזה וז"ש מוקטר מאיליו ומוגש הלימוד לשמי. ומנחה טהורה דנושא אשה ואח"ך לומד תורה. ובהיות שאמר בכל מקום והיינו אפי' בח"ל ואין קפידא בכהן ומזבח ויום וכיוצא ותסבור שא"כ אין להקפיד שיהא נושא אשה כמו שיש קפידא בהקרבת קרבן וכמ"ש שאמרו בזהר אדם כי יקריב מאן דנסיב דאי לא נסיב לא איקרי אדם והוא פגים. לז"א ומנחה טהורה שצריך לישא אשה ובזה לומד בטהרה לאו מטעם דיני קרבן אלא שיהיה טהור ורעיונוהי אל יבהלוניה:

פרק ד

בריתי היתה אתו וכו' תורת אמת היתה בפיהו וכו'. כבר פירשנו בעניותנו פסוקים אלו בספרי הקטן ראש דוד פ' שמיני ופ' וזאת הברכה ובספרי הקטן פני דוד פ' תזריע בס"ד: **ואפשר** עוד לרמוז בפ' תורת אמת היתה בפיהו וכו' ונקדים מה שביאר מהרימ"ט פ' תזריע כי כל הבע"ח היה להם יצירה אחת אל עורם ואל בשרם וחיותם בפעם אחת דלא יש להם אלא נפש החיוני. אך האדם אשתני למעליות' דאחר יצירה אחת ככל המון הבע"ח ונפש חיוני' מתוך חומר"ו עוד יוסיף ה' שנית ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה ותרגם אונקלוס והות לרוח ממללא שהנשמה פועלת בפה ללמוד ולשבח לה' ע"ש באורך עוד נקדים מ"ש בחולין דף צ"ד בעובדא דרב ספרא ורבא דהוו אתו לסיכרא ופגעו במר זוטרא בר רב נחמן דאזיל מסכרא למחוזא הוא סבר לאפיה קאתו א"ל למה להו לרבנן דטרוח ואתו כלי האי א"ל רב ספרא אנן לא ידעינן דאתי מר וכו' וא"ל רבא חלישתיה לדעתיה אמר ליה והא קמטעינן ליה איהו דקמטעי נפשיה, והרב ראשית חכמה בסוף הס' בה' פרקים שהעתיק ממנורת המאור של ה"ר ישראל בפרק דרך ארץ בסוף שער ראשון מייתי הך עובדא בסגנון אחר ע"ש כמה שינויים יש. והתוספות והרא"ש עלה דמסיק איהו מטעי נפשי' פירשו דיש חילוק מדין חביות וכיוצא דהתם אין דרך לאסוקי אדעתיה אבל הכא מר זוטרא הו"ל לאסוקי אדעתיה שלא יצאו בשבילו ע"ש באורך ולמדנו דלרבא היה צריך לשתוק כדי שלא יחלוש דעתיה. ובזה נבא אל הביאור. תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו דידע דהיצירה השנית אשר יצר את האדם ויפח באפיו נשמת חיים אינה אלא לתורה ולמצות כי לעניני העה"ז לא היה צריך דיפח באפיו נשמת חיים שהרי כל בעלי חיים והאלמים יכולים לחיות בעה"ז ועושים כל צרכים שרוצים ולכן תורת אמת היתה בשביל פיהו דידע להזהר כי לא זכה לנשמה אלא לדבר דברי תורה ושבח ועולה לא נמצא בשפתיו. ואם נפשך לומר מה שבח הוא זה בשפתיו לא נמצא אבל בלבו נמצא על דרך מה שדרשו רז"ל ע"פ בכל זאת לא חטא איוב בשפתיו. לזה אמר בשלום ובמשור הלך אתי כלומר זה שאמרתי בשפתיו היינו דזמנין דהוה שתיק מפני השלום כי ההוא עובדא דסבר רבא דלא הו"ל לרב ספרא לומר אנן לא ידעינן דאתי מר אלא לשתוק דלא למחלש דעתיה וזהו בשלום וגם במישור דאיהו לא קמטעי ליה רק מר זוטרא מטעי אנפשיה אז לא נמצא בשפתיו שהיה שותק ולא אמר מידי אף כי לבו היה חלוק וכדאמרן:

א"נ פירשו המפרשים ועולה לא נמצא בשפתיו וכי תימא שהרי אמרו רז"ל דלשני אנשים שהי"ל מחלקת או אשה ובעלה הולך אצל א' ואומר לו אם ידעת כמה מתחרט איש ריבך

וכמה טובה אומר עליך וכיוצא בזה שהולך מזה לזה ואומר להם פיוסים ודברי אהבה שאמר אחד על חבירו עד שעושה ש' ביניהם ויראה ח"ו שהיה משקר בזה ואיך אמרת ועולה לא נמצא בשפתיו לז"א בש' ובמישור הלד אתי שכל זה לשים ש' ושרי ורבים השיב מעון שלא יהיה להם שנאה זה עם זה עכ"ד ולי ההדיוט נר' לפ' ולהמשיך על דרך זה שאר הפ' בריתי וכו' ואתנם לו מורא ויראני ומפני שמי ניחת הוא שכל הפסו' מדברים באהרן הכהן ע"ה כמשז"ל ואמרו בתנא דבי אליהו בסדר אליהו רבא פ' י"ג דף ס"ז מס' זקוקין דנורא וז"ל יודע היה אהרן בעצמו שבא לישראל דבר גדול על ידו והיה קושר חבל של ברזל במתניו ומחזיר על כל פתחי ישראל וכל מי שלא היה יודע לקרות ק"ש וכן מי שאינו יודע להתפלל היה מלמדו וכן מי שלא ידע ליכנס בגופה של תורה היה מלמדו עכ"ל וידוע מ"ש המפרשים שאהרן עשה מה שעשה להציל לישראל וכונתו לשמים דאומרים לאדם חטוא בשביל שיזכו רבים כמ"ש התוספות ריש שבת. ובזה נבא אל הביאור בריתי היתה אתו לאהרן הכהן ע"ה החיים נגד מה שעצר המגפה ויעמוד בין המתים ובין החיים. והשלום נגד מה שהרבה ורדף ואהב שלום. ואתנם לו בעבור מורא שירא ממני וייראני מורא בלבו וייראני בפיו ומעשיו. ומפני שמי ניחת הוא שנכנע וקשר חבל ברזל על מתניו כאמור. תורת אמת היתה בפיהו שלימד ק"ש ותורה ותפלה לכל ישראל. ועולה לא נמצא בשפתיו רק שהיה משנה מפני הש' בש' ובמישור הלך אתי דזהו דרך ישרה שיבור לו האדם לשנות מפני הש'. ואעיקרא דדינא הוא לא נחשב לו חטא בעגל כי ורבים השיב מעון שלא יהרגוהו ולא הי"ל תקומה ח"ו ואומרים לאדם חטוא בשביל שיזכו רבים. וכי תימא דיש שיטה אחרת כמ"ש שם התוספות דלא אמרינן לאדם חטוא להציל לחבירו מעון אם חבירו פושע ולפ"ז ישראל היו פושעים ולא הי"ל לחטוא בשבילם. לז"א כי שפתי כהן ישמרו דעת וכו' והוא הכריע דהעיקר דאומרים לאדם חטוא להציל רבים אף אם פושעים ויפה עשה כדין וכהלכה דהתורה מסרה לחכמים והכרעתם תכריע וז"ש כי מלאך ה' צבאות הוא שליחא דרחמנא לפסוק משפטי התורה כמ"ש רבני צרפת כי הוא אמר דההכרעה ביד חכמי הדור:

הפטרת ויצא

פרק א

ועמי תלואים למשובתי והנמשכים עיין מה שפירשנו בעניותנו בספר הקטן ראש דוד פ' ואתחנן סוף דף קל"ז בס"ד:

פרק ב

ויהודה עוד רד עם אל. אפשר לרמוז במ"ש בס' דרוש שמואל פרשת תשא. לך רד כי שחת עמך שמעתי דאית' ד' דאחד גדולה שלא יהיה נראה כרי"ש. גם רי"ש של לא תשתחוה לאל אחר גדולה שלא יהא נראה כדלת ז"ש כי שחת ר"ד עכ"ל וז"ש ויהודה עוד ר"ד עם אל הרי"ש והדלת ככתבן מקיימין אותן. עם אל:

פרק ג

ועמי תלואים למשובתי וכו' אפשר במה שהק' הרב נחלת בנימין דקי"ל לאו הנתק לעשה אין לוקין עליו א"כ כל הלאוין שבתורה לא יהיה בהם עונש מלקות ומיתה דהכל נתק לעשה דתשובה כמו שכתב הרמב"ם דתשובה היא מצות עשה ואפי' לא עשה עדיין תשובה כיון דהוא לאו הנתק לעשה אף שלא קיים העשה אין לוקין על הלאו וכ"ש מיתה. ותירץ דהרי קי"ל דאין לוקין על לאו שבכללות וטעמא דכיון שכולל דברים הרבה לא הוי לאו חמור ללקות עליו ומינה גמרינן לעשה הדוחה הלאו שנתק לעשה דהיינו דוקא בעשה פרטי כגון שלוח הקן השבת גזילה דחמיר האי עשה לפוטרו ממלקות כיון שפרט הכתוב לנתקו לעשה אבל עשה דתשובה הוא כללי לכל לא תעשה שבתורה אין בו כח לפוטרו מעונש מיתה ומלקות מטעם נתק לעשה אלו דברי הרב נחלת בנימין שראיתי לאחד קדוש שכתבן בשמו וז"ש ועמי תלואים ומסופקים למשובתי בעבור תשובתי הוא עשה דתשובה דכל לאוין הם נתקו לעשה דתשובה וא"כ אין כאן עונש מלקות ומיתה לשום לאו ואף שעדיין לא עשה תשובה כן הוא הדין שאין לוקין על הלאו הגם שלא קיים העשה ועל כן תלואים ועומדים למצותי שהיא תשובה ואל על יקראוהו דמטיחין דברים דמהתורה עצמה נראה דלא שייך עונש מלקות ומיתה לשום לאו. וטח מראות עיניהם דעשה דתשובה הוא עשה שבכללות וז"ש יחד לא צירוף כל לא שהוא כל הלאוין ירומם עשה דתשובה מגבי' ומנתק כל הלאוין ומה דמות יערוך עשה דתשובה לשאר עשה פרטי המנתק הלאו. ובאמת שע"ז לבד היית חייב דלא מסתייך דלא גמרת אלא לאגמורי נמי ואתה נאחז בקורי עכביש אמנם איך אתנך אפרים ורחם ארחמך להיותך אפרים דכתבו ז"ל שנקרא על שם אברהם שנא' ואנכי עפר ואפר ועל שם יצחק דאפרו צבור וזהו אפרים על שם שני אפר דאברהם ויצחק [כ"כ בס' לקט שמואל דף ט' ע"ד משם רבינו בחיי ז"ל] ולזה איך אתנך אפרים ביד אויב ואני זוכר זכות אברהם ויצחק איך אמגנך ישראל ואני זוכר זכות יעקב הנקרא ישראל ובזכותם יהמו רחמי:

פרק ד

ואתה באלהיך תשוב וכו' אפשר במה שכ' הרמב"ם ה' תשובה דסדר התשובה שיתחרט ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב עוד לחטוא וכו' ע"ש ואפשר שז"ש ואתה באלהיך תשוב כלומר שהתשובה תהיה עם אלהיך שתקבל עליך ותעידהו עליך שלא תחטא והיא עיקר התשובה כי בוחן לבות וכליות אלהים. ואחר זה הסד ומשפט שמור דהצדקה וגמילות חסדים הם מכפרין אף על המזיד. והמשפט אחד מעמודי העולם וקוה אל אלהיך תמיד שתמיד תהי' בעיניך כאלו עדיין לא נתכפרו חטאתיך ואתה מקוה שיסלח לחטאתיך ואל יליזו מעיניך רק שאתה מקוה כי רחום הוא ויסלח לחטאתיך:

א"נ אפשר במ"ש סוף יומא ד' חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש דעל כריתות ומיתות ב"ד צריך יסורין ועל ח"ה מיתה וכתבו המפרשים דאין זה אלא בשב מיראה אבל שב מאהבה זדונות נעשות לו כזכיות ותכף מתכפר הכל והאות שהוא מאהבה הוא שעושה דברים יתרים וז"ש ואתה באלהיך בעבור אלהיך תשוב כלומר מאהבת ה' כי בזה זדונות נעשות כזכיות וא"צ ד' חלוקי כפרה לפרקים וזמנים חלוקים והאות שהוא מאהבה הוא בעשותך דברים יתרים וז"ש חסד ומשפט שמור לא נצרכא אלא להעדפה:

הפטרת וישלח

פרק א

חזון עובדיה וכו' לאדום שמועה שמענו מאת ה' וכו' אפשר לרמוז לאדו"ם גי' א"ף ועידן רתחא מדת הרחמים מתהפכת לדין וז"ש לאדום רשעים וע"כ חרה אף ומזה נמשך דמדת רחמים שהוא שם הויה כביכול נהפך לדין וזהו שמועה שמענו מאת ה' שהוא רחמים נהפך להם למדת הדין וזהו חזון עובדיה חזות קשה:

פרק ב

מחמס אחיך יעקב תכסך בושה. פירש הרב כמהר"ר מאיר ערמה ז"ל דהחוטף מצוה אין ליחס אליו בעשותו מצוה שום בושה וזלזול וזה כונת הפסוק כלומר מהחמס אשר עשה לך אחיך בבכורה ובברכה לא עתה יבוש יעקב ותהי להפך כי תכסך בושה שהוא נזדרז לקנות השלמות ואתה הסתרת פניך ממנו והוא לא ישיגהו בושה כי קרוב האדם אצל עצמו לקנות השלימות:

פרק ג

והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וכו' אפשר דהתורה נמשלה לאש. וגם בזכות יוסף שאחיו גמלו לו לרעה והוא והיה בית יעקב אש דע"י עסק התורה

הנמשלה לאש. וגם בזכות יוסף שאחיו גמלו לו לרעה והוא פייסם וכלכלם כיד המלך לכן בית יוסף להבה תלהט את בית עשו שהוא קש ולא יהיה שריד לבית עשו וכמ"ש בפסיקתא בטעם שאין עשו נופל אלא ביד בניה של רחל:

א"נ במ"ש בס' יערות דבש דף ע"ד כי אין מגרש כח הנחש כי אם האש כי ארס הנחש שרשו מיסוד עפר ונחש עפר לחמו והאש תכלית הריחוק מן העפר זה מטה מטה וזה מעלה מעלה ולכן אש מגרש ארסו של נחש והאריך בזה ובספרי הקטן דברים אחדים דרוש י"ד העמדתי הקדמה זו על בוריה ע"ש ואפשר דלכך המשיל הקב"ה ליעקב ויוסף לאש ולהבה דעשו נחש הקדמוני אשר בעפר יסודו [ואע"ג דהיצה"ר רוחני והוא אש הרב יערות דבש כתב דהיצה"ר הוא מצד הנחש שהוא מיסוד העפר וצ"ל דהגם שנראה שהוא אש להיותו רוחני ברם עיקר שרשוהי בארעא ועמ"ש בדברים אחדים שם דף ע"ד ודוק היטב ובין תבין] כל קבל דנא נמשלו יעקב ויוסף לאש ולהבה לכלה ולהתם ולא יהיה שריד לבית עשו:

ובזה יש בנותן טעם למשז"ל הקול קול יעקב והידים ידי עשו בזמן שהקול יעקב שעוסקים בתורה אין הידים ידי עשו וכו' והטעם כי עשו נחש עפר וכשעוסקים בתורה שהיא אש מבטלים לעשו דהאש מגרש ארסו של נחש. וזה טעם משז"ל דאמר הקב"ה בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין דהיצר גונדא דחימה משרש נחש יצא ולכן התורה שהיא אש מגרש' כח הנחש דהוא מן העפר:

א"נ דגונדא דעשו הם ת' איש ולכן בית עשו לקש כי ק"ש גימטריא ת' ושם רמז דבזכות יעקב ויוסף יהיו גם גונדא דיליה ק"ש והיו כלא היו ודלקו בהם ואכלום וזהו ולא יהיה שריד לבית עשו כי הוא וסטרא דיליה יאבדו מן העולם והיתה לה' המלוכה. אמנם צריך להבין דכשם שאמר בית יעקב אש ובית יוסף להבה כך הי"ל ובית עשו קש ואמאי כתיב לקש:

ואפשר דיעקב ויוסף תדיר הם אש ולהבה יעקב שעוסק בתורה תמיד הוא אש דהתורה אש. יוסף על ידי שכבש להבת יצרו כמה ימים ושנים אשר הסתה אותו היס"ת כפול אשת פוטיפר ומסר עצמו למיתה במה פעמים נדבק בשכינה ונתוסף לו ה' בשמו עדות ביהוסף כמ"ש פ"ז דסוטה ולכן הוא להבה להב ה' שנדבק בלהב השכינה שהיא ה' הנוספת בשמו לרמוז כי הוא יסוד יוסף ונתוסף ה' יסוד ומלכות. ונמצא דיעקב ויוסף מימי עולם הם אש ולהבה רק דעתה יתגלה ויתפרסם פעולתם. אך עשו היו בו ניצוצי הקדושה רבים ונכבדים ובפרט בגלות הארוך הזה עשק וגזל כמה נשמות וני' הקדושה ובעוד האורות והניצוצות בו אינו קש. אמנם עתה בגאולה העתידה שיתבררו ממנו

ומכל גונדא דיליה כל ניצוצות הקדושה כמ"ש מקודם איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו שהשכינה תברר כל הקדושה בכל מחבואיו וטמונותיו ויגדל התימה לסט"א איך נחפשו עשו נחפשו אותיות נפש ואותיות ח' ו' גי' די [בסוד ודי זהב שכתב מהרח"ו ז"ל נבעו מצפוניו] נבעו מצפוניו להוציא בלעו מכל חלקיו. אז יהיה לק"ש גימט' נפש רמז שהוציאו נפשו הם ניצוצי הקדושה ונשאר קש אז יתגלה פעולת בית יעקב אש ובית יוסף להבה ודלקו בהם ואכלום ולא יהיה שריד לבית עשו כי כל חיותו יצא וניטל תפארתו ולא יהיה שריד לבית עשו והיתה לה' המלוכה ועמ"ש בעניותי בספר הקטן דברים אחדים דרוש ח"י בס"ד:

הפטרת וישב

פרק א

ואנכי השמדתי את האמורי מפניה' וכו' ואנכי העלתי אתכם מארץ מצרים וכו'. יש לדקדק דבתחילה כתיב שלא לנכח את האמורי מפניהם ואח"כ אמר העלתי אתכם וכו' לנכח ועוד אומרו ואולך אתכם במדבר מ' שנה לרשת וכו' משמע דישיבת המדבר היתה סיבה לרשת. ופשטיה דקרא היינו דמוסב אל העלתי אתכם מארץ מצרים ותו יש להרגיש דהול"ל ואנכי העלתי אתכם וכו' קודם למ"ש ואנכי השמדתי את האמורי. ואפשר דבתחילה מדבר כנגד בני גד ובני ראובן היושבים מעבר לירדן ואליהם יאמר שלא לנכח ואנכי השמדתי את האמורי מפניהם הם סיחון ועוג אשר היו כגובה ארזים וכו' ואחר ידבר לשאר ישראל לנכח ואנכי העלתי אתכם וכו' והני בהני שייכי דהשמיד האמורי מפני כל ישראל ולכלם העלה ממצרים וכו'. רק חילוק הדברים לרמוז שמדבר לבני גוב"ר ולישראל. ואמרו ז"ל כי בצאת ישראל ממצרים כל הכנעניים הרסו הבתים והכריתו האילנות ועשו פרצה גדולה כדי שלא יהנו ישראל מהבנינים והנטיעות וכיוצא ולכן הקב"ה איחרם במדבר מ' שנה ונתיאשו וחזרו לבנות ולנטוע. וזהו בעצם ואולך אתכם במדבר מ' שנה לרשת את ארץ האמורי דאי לאו הכי היתה הארץ חרבה ובזה שהוליך מ' שנה היתה הארץ מתוקנת ומיושבת מאד:

פרק ב

רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם. אפשר במה שידוע דנשמות ישראל הם חלק אלוה ממעל כביכול וכתב מז"ה זלה"ה שבדור הפלגה נבררו נשמות הקדושה לבדם ושל א"ה באוצר אחר לבדם ועוד כתב מז"ה בספר חסד לאברהם דישראל בחטאתם הם ח"ו פוגמים במדו' העליונות אבל א"ה אינם

פוגמים כי אם בשר שלהם ובזה פירשתי בעניותי חטא חטאה ירושלים דחטא ישראל הוא חטא שפוגם למעלה ח"ו אבל הגוים אין שמו חטא כי אינו פוגם אלא בש"ר להם והיינו דאמרינן בסוטה גוים לא מפקיד דינא עלייהו משום שחטאתם אינו עושה רושם אלא בשר שלהם. וז"ש רק אתכם ידעתי לשון חיבה מכל משפחות האדמה כי נשמתכם מאוצר עליון וקדוש משא"כ משפחות האדמה הם מאוצר אחר בפני עצמו. ומזה נמשך דחטאתכם עושה רושם בשמים כביכול דכתיב צור ילדך תשי וכתיב תנו עוז לאלהים. ע"כ אפקוד עליכם את כל עונותיכם כמ"ש ישראל מפקיד דינא עלייהו:

א"נ במ"ש פעמים שלש עם גבר ובצבור שלשה מותר וברביעי לא ואם חטאו חטא רביעי נחשבים גם השלשה ראשונים למ"ד. וכתב מהראנ"ח בדרשותיו דכי כתיב כל לא בציר מתלתא וסמוכות שלו מדברי התוספות פ"ק דכתובות גבי גמרינהו לכלהו. וז"ש על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם כלומר כשחטאתם חטא רביעי אז אפקוד כל עונותיכם כל שהם הג' עונות שלא נחשבו עתה אפקוד את כל עונותיכם כי בחטא רביעי גורר כלם ונפרעין:

א"נ הפירוש פשוט דהקב"ה מחיבה יתירה הוציאנו ממצרים ונתן לנו את תורתו ומצותיו כאב את בן ירצה לפיכך אנחנו חייבים בעבור אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ובביטול מ"ע וז"ש רק אתכם ידעתי חיבבתי ונתתי לכם תורתי ומצותי על כן אפקוד וכו'. ועמ"ש בש"ס פ"ק דע"ז על פסוק זה ומה שכתבנו בעניותנו בספרי הקטן ראש דוד פרשת תבא בס"ד:

הפטרת מקץ

פרק א

אז תבאנה ב' נשים וכו' והנמשך. עמ"ש בספרי הקטן ראש דוד דף קמ"ט ובפאת הראש שבסו' מחזיק ברכה בס"ד ע"ש:

ושמעתי משם רב אשכנזי שפירש במאמר האשה גם לי גם לך לא יהיה גזורו שהדבר קשה ביותר מה זה האכזריות תקח לה חי כי על זה באת. ופירש כי היו יבמות כמשז"ל והיתה רוצה הילד להפטר מזיקה. אך אם מת תוך ל' אכתי יש זיקה ואצטריכא חליצה. אבל אם הרגוהו לולד שריא לעלמא. ולזה אמרה גזורו. דאם תקחנו אפשר שימות תוך ל' ובפרט כי היא עשתה עול אשר לא כדת ובעונה ימות ותשאר זקוקה לכך אמרה גזורו דהו"ל דין הרגוהו ושריא לעלמא ודוק:

וראיתי בספ' חשק שלמה כ"י ספר קדמון מהחכם רבי יוחנן דיל מאן פירוש שיה"ש וזה תורף דבריו בקיצור נמרץ. תימא מה חכמה זו וגם רבי בנאה אמר זילו חבוטו וכו' ונראה כי הכתוב אומר שהיו שתי זונות אבל לא היו נכרות אבל שלמה הע"ה הסתכל בחכמתו ודקדק בענין חדא שאמרה בי אדוני ולא אמרה אדוני המלך והוא חוצפ' ובחן כי מצח אשה זונה היא. ועוד שאמר' אני ולא אמר' אנכי כי הנקב' לא תאמר אני כי אם במקום שמורה התגברות או חוצפ' כי על הרוב הזכר אומר אני והנקבה אומרת אנכי. וחנה אמרה כי אשה קשת רוח אנכי. ואנכי השאלתיהו. אבל במר נפשה כשעלי רצה להמית את בנה אמרה אני האשה הנצבת. ובזה הרגיש שלמה הע"ה כי היא חצופה. עוד בחן באומרה שהיא והאשה אחרת בבית יחד. ולא זכרה שיש אב או אם או אח או בעל. עוד שאמרה ואלך עמה בבית ולא היה שם מילדת ושכנות וכיוצא כמנהג. עוד שאמרה כי ביום השלישי ילדה גם האחרת באופן חסר ומשולל מכל חי כאחרת ואין זר אתם. ומתוך זה הכיר שהיו זונות. עוד בחן אומרה ואתבונן אליו בבקר כנראה שהילדים דומים אין הכר ביניהם כי אם בהתבוננות. ולהיות הדבר קשה שלא יש עדים. לזה בחן טבע הזנות ומי משתיהן הרגה בנה. כי הנה הזנות באה משתי סיבות האחת היא תגבורת שפע מזל מאדים שהוא סיבת רתיחת הדם והחום ושפיכות דמים ומזה נמשך יצר הזנות. וזאת שנית תגבורת הלחות בהתערבות הלחה לבנה והוא שפעת מזל נוגה ללכת אחר התענוגים ובכלל הזנות. והוליד מזה כי הזונה שהרגה בנה זנותה מצד מאדים ולכן ציוה להביא חרב שהוא טבע מאדים ומשחית כמוהו. ובבא החרב אפשר שהזונה שהיא נשפעת ממאדים ישתנו פניה משמחתה וכיוצא אפשר תעשה איזה תנועה בראותה החרב. וכשראה שלא הרויח בהבאת החרב לכן ציוה גזרו את הילד החי. והזונה שהרגה בנה שהיא ממאדים המוליד שפיכות דמים גם כן נתרצית. והאחרת נכמרו רחמיה ומזה ידע שזנותה בא מהשפעת נוגה הפך האחרת שהיא אכזרית ובעלת נצוח. ולכן גזר כי הזונ' שהיא ממאדים היא המיתה הילד. והילוד החי היא מהאחרת כי היא נשפעת מנוגה. וזה חכמה גדולה להעמיק בכל זה ולכוין אל האמת. על כן הרגישו חכמי ישראל ואמר כל העם כי חכמת אלהים בקרבו לעשות משפט. זהו תורף דבריו בקצור נמרץ:

הפטרת ויגש

פרק א

ויהי דבר ה' אלי לאמר וכו'. ואפשר במאי דהוו קמאי דאמרו פ"ק דברכות עד יעבור עם זו קנית זו ביאה שניה מלמד שהיו ראוים לעשות להם נס בימי עזרא כימי משה רבינו ע"ה אלא שגרם החטא ואלו בשבת אמרינן כל דיבור שיצא מפי הקב"ה לטובה לא חזר וכו'. ותירצו דכל שיש בחילוף הבטחה הכזבת הנביא מתקיימת אפי' חטאו ושאני משה רבי' ע"ה שהיה אדון הנביאים וליכא למיחש להכזבת הנביא. והרמב"ן כתב דכשהנביא יעשה סימן לדבר מתקיים אף אם יחטאו. ונבואה זו היא לגאולה העתידה במהרה בימינו וידוע דנחרב הבית בעון שנאת חנם לכן היתה יד ה' אל יחזקאל שנהיה לאחדים ואז נגאל בעזה"י ועשה סימן בעצים כדי שתתקיי' הנבואה על כל פנים. ולכך אמר ואתה בן אדם קח לך עץ אחד רמז לעץ הדעת שחטאו מסיבת קנאת הנחש ועל הרוב שנאת הנם הוא מחמת קנאה וכתוב עליו וכו' והיו לאחדים בידך סימן שיהיו כל ישראל ויהודה באחדות גמורה. וכאשר יאמרו אליך בני עמך הלא תגיד לנו מה אלה לך כלומר למה תצטרך לזה די שתאמר נבואתך ומשום הכזבת הנביא יקם ה' את דברו. דבר אליהם כה אמר ה' הנה אני לוקח את עץ יוסף וכו' רמז בהקדים עץ יוסף כי יוסף היה סימן לכמה דברים כמשז"ל ולהורות דעיקרן של דברים בסימנא תליא מילתא להתקיים ודאי ולכך וידבר אל העצים ורמז נמי באומרו והבאתים אל אדמתם דאברהם אבינו היה סימן במה שהלך לארכה ולרחבה כדי שלא יהא קטרוג ויתקיים הדבר. והמפרשים כתבו דנעשה נס ונתחברו ביד יהזקאל חיבור ממש וזה אות דסימנא מלתא היא וז"ש והיו העצים אשר תכתוב עליהם בידך לעיניהם המה ראו נס בעין ועל כן ידעו דצריך סי'. ובס' הקטן דברים אחדים דרוש כ"ט הארכנו קצת בס"ד עש"ב:

פרק ב

ועשיתי אותם לגוי אחד בארץ בהרי ישראל ומלך אחד יהיה לכלם למלך. לכאורה תיבת למלך יתר דכבר אמר ומלך אחד יהיה לכלם והא תו למה לי. ואפשר דרך הלצייי במה שסופר מחכמת השיעו' דגזר המלך לצייר אבן אחת כמו ראש וישימוהו על הנס למעלה למעלה. והצייר עשה דמות ראש יפה אף נעים וכל העם רואים ראש זה ביד הצייר נכון ומתוקן. ואחרי כן שמוהו על הנס גבוה גבוה ואז ההמון נסתכל בדמות הראש הזה ונראה עקום ראש לחולי מעוות ומבונ' מכל מום והורידוהו ונראה טוב מאד כאשר בתחילה ולכן ציוו להביא אומן בחכמ' השעור מאין כמוהו. והוא בחכמתו תקנו והושם

על כברוש. וראו הכל שהראש מתוקן ובין למעלה בין למטה דמות ראש בסדר נכון. ומשם נלמד כי האדם יראה לעינים איש באנשים ואמר כל העם כי לו נאה לקצין וראש. וכאשר ימנוהו לראש הרבה להשחית בלי סדר ובלי הנהגה כלל. והעיקר הוא שיהא נראה יפה אחר מינויו כמו שהיה נראה מקודם אשר רוח בו להנהיג ולישר הדורים וזהו שאמר ועשיתי אותם לגוי אחד בארץ ויהודה וישראל רבים מאד מאד. ומלך אחד המיוחד יהיה לכלם אשר רוח בו להנהיגם ובתבונות כפיו ינחם ואחר שיתמנה הוא למלך דהמלכות הולמת והולמתו ומשו"ה כתיב ומלך אחד יהיה לכלם למלך באשר הוא ש"ם יהיה לכלם בינ"י מלכים מלך קודם ואח"כ מלך:

פרק ג

והושעתי אותם מכל מושבותיהם אשר חטאו וכו'. פי' כי בכל מקום שחטאו נבראו מקטרגים והם הן המזיקין לחוטא בשמים לקטרג עליו ויורדי' להתנקם ממנו כמשז"ל על ותמוגגנו ביד עונינו ובחסד עליון רב להושיע מהמזיקין הנבראים במקומות ההם. ואמר וטהרתי אותם כי גרמו בחטאם לגרש הקדושה ולהבי' בחדרי גופם הסט"א ואב הרחמן יטהרם מכל חלאת זוהמת הסט"א אשר בקרבם ואחרי טהרתם והיו לי לעם ואני אהיה להם לאלהים:

הפטרת ויחי

פרק א

ויקרבו ימי דוד למות ויצו את שלמה בנו לאמר אנכי הולך בדרך כל הארץ וחזקת והיית לאיש וכו'. הראשונים פירשו שכונת דוד הע"ה בצוותו את שלמה שתמיד יאמר אני בן דוד כלומר וצרי' אני ללמוד ממעשיו הטובים וז"ש את שלמה בנו לאמר ציוהו שתמיד יאמר שהוא שלמה בנו וזהו לאמר ובזה ימנע מהחטא. ועוד שמעתי ואוסיף נפך בס"ד שציוהו שתמיד יאמר אנכי הולך בדרך כל הארץ וז"ש לאמר אנכי הולך וכו' כלומר שתמיד יזכור לו המיתה וכל כך יכנע עד שאח"ך צריך להתחזק לעשות במנהג בני אדם לאכול ולשתות וכיוצא וז"ש וחזקת והיית לאיש כי זכרון המות ימנעהו וצריך חזוק להיות לאיש כארח כל ארעא ודרך חיים של עה"ז:

ואפשר שציוהו להגות בתורה תדיר וזהו לאמר וכן ס"ת את שלמה בנו לאמר תורה. א"נ אפשר במ"ש ע"פ ויצו ה' אלהים את האדם לאמר לאמר זו ג"ע. וברוה"ק ידע ששלמה מסוכן ברוב נשים אלפא משמאליה והגם שגיירן כמ"ש הרמב"ם פי"ב דאסורי ביאה הן הטעוהו והיו עע"ז ונמצא שפגם בעריות ח"ו. ושונאי דהע"ה יהיה להם פתחון פה לדבר

על נשואי אמו בת שבע עם דהע"ה ויאמרו כי משם נמשך שיהיה שלמה כל כך להוט. וז"ש את שלמה בנו מכיון שהוא בנו יזהר בעריות וזה לאמ"ר:

פרק ב

וגם אתה ידעת אשר עשה לי יואב בן צרויה אשר עשה וכו' לאבנר בן נר ולעמשא וכו' דמי מלחמה בשלום וכו'. הרב כנסת הגדולה בסוף חלק א"ח בלשונות רש"י פ' וישלח פירש מש"ה דמי מלחמה בשלום דק"ל דאם הרג רודף שיכול להצילו בא' מאבריו חייב מיתה וחילק הרב ז"ל דהיינו דוקא בשעת שלום אבל בשעת מלחמה דרבים לוחמים וירא הנרדף שמא בהיותו מכוין להציל עצמו בא' מאבריו של רודף איש אחר יהרגנו לא חילקו בין יכול להצילו בא' מאבריו לאינו יכול ובזה פירש שזהו כונת דוד הע"ה ביום צוותו לבן חכם רומז על האר"ש אל יקחך לבך אשר אנכי מצוך היום להרוג יואב בעבור הריגת אבנר כי תאמר בלבבך כדין עשה מעשה הור"ג דגואל הדם דעשאל הוה זה אינו דחייב מיתה בהריגת אבנר כהריגת עמשא באשר הוא ש"ם דמי מלחמה בשלום כלומר השוה דמי מלחמה לדמי שלום לענין אם יכול להציל בא' מאבריו ולכך הרגו ולא צדק דאינו דומה שעת מלחמה לשעת שלום. ובזה פי' הרב פ' ויואב ואבישי הרגו וכו' עש"ב ועל פי זה פירש הרב מהר"ם אמארילייו בהגהתו לספר פני שלמה מהרב אביו דף ח' ע"ג פ' שמואל ב' סי' י"ח לאט לי לנער אבשלום ופירש"י אם יקרא לפניכם במלחמה חמלו עליו ע"ש באורך:

וכמתלמד מדבריו ודברי הרב מר אביו שם בדרך השני אפ' לפרש מש"ה שם ויאמר האיש אל יואב וכו' או עשיתי בנפשי שקר וכל דבר לא יכחד מן המלך ואתה תתיצב מנגד. ונקדים מה שכתב הרב כנה"ג בח"מ סי' תכ"ה דחילוק זה דשעת מלחמה בנרדף ה"ה באחר שבא להציל את הנרדף והכל אחד עש"ב. ונראה דהרא"ם פליג על זה שכתב פ' וישלח במ"ש ויצר לו שמא יהרוג אחרים דהיה מצר דאפשר דמחנה עשו לא היה כונתם להרוג יעקב אלא מחנהו ואין בדם אלא דין רודף ואם היה יכול להצילם בא' מאבריהם והרגם חייב עש"ב ומוכח מזה דסבר הרא"ם דהא דיכול להצילו באחד מאבריו איתיה בין בשלום בין במלחמה. ובזה נבא אל הביאור דדוד הע"ה לפי מה שפירשו הרב כנה"ג ומהר"ם אמארילייו סבר דיש לחלק בין שעת מלחמה לש' ולכן צוה דמצד החמלה יחמלו על אבשלום לפנים משורת הדין וז"ש המגיד באזנינו ציוה וכו' וסיים או עשיתי בנפשי שקר פי' להורגו מחמת טענה דבמלחמה לא נאמר דין יכול להציל לא' מאבריו ולא אחוש לחמול על אבשלום כאשר ציוה המלך. מ"מ כל דבר לא יכחד מן המלך וכבר יודע דיש סברא דאף בשעת מלחמה איתיה לדין יכול להציל בא"מ וחייב

וכאשר עינינו הרואות דהרא"ם סבר הכי ואם כה יאמר דמה שציוה לאט לנער אבשלום מדינא קאמר. וכי תימא הלא אנכי אהיה בעזרתך לומר דאין הלכה כסברא זו והעיקר דבשעת מלחמה ליתיה להאי דינא וסברא היא כאשר אנן חזינא דעת הרב כנה"ג. לז"א ואתה תתיצב מנגד כלומר שאין אתה יכול לפצו פה בזה שאתה הרגת לאבנר על שלא הציל לעשאל בא' מאבריו אף שהיה מלחמה ונמצא שעשית מעשה מבא בדמים בטענה יכול להצילו אף בשעת מלחמה ומוכרח שתתיצב מנגד ולכן לא אשלח ידי באבשלום:

אמור מעתה אפשר דהוא הדבר אשר דברו דהע"ה וגם אתה ידעת אשר עשה לי יואב ן' צרויה אשר עשה וכו' לאבנר ופירש רלב"ג אשר עשה לי שהרג לאבשלום וחש שמא יאמר דכדין עבד דבמלחמה ליתיה לדין מציל בא"מ ושפיר הרגו לאבשלום לז"א אשר עשה וכו' לאבנר וכו' ואיך הרגו לאבנר הרי במלחמה ליתי' לדין מציל בא' מאבריו ולא נתחייב אבנר אלא מוכרח דסבר יואב דאין לחלק בין שלום למלחמה וא"כ איך הרג אבשלום וממ"נ חייב:

א"נ אפשר על דרך האמור דהרמב"ם פ"א דרוצח ס"ל דרוצח שהרג לנרדף שהיה יכול להצילו בא' מאבריו חייב מיתה בידי שמים אבל אין ב"ד ממיתין אותו אמנם הרא"ש פ' בן סורר והטור ס"ל דחייב מיתת ב"ד וז"ש ואשר עשה לי שהרג לאבשלום. וכי תימא דהלכה כהרמב"ם שאינו חייב מיתת ב"ד אלא מיתה בידי שמים ואם חפץ ה' להמיתו ידינו אל תהי בו. לז"א ואשר עשה וכו' לאבנר שהוא הרג לאבנר אף שלא היה. חייב מיתת ב"ד אלא מיתה בידי שמים. ומוכח דהוא סבר דחייב מיתת ב"ד שהוא דעת הרא"ש והטור. ועשית כחכמתך דהגם דקי"ל דאינו חייב אלא מיתה בידי שמים ולא מיתת ב"ד. מ"מ בשביל אבנר ועמשא חייב כמדובר:

פרק ג

ולבני ברזילי הגלעדי תעשה חסד וכו' אפ' במ"ש בעל הבית שהיה עובר ממקום למקום וצריך ליטול לקט שכחה ופאה נוטל דעני היה באותה שעה. ומזה נלמוד דדהע"ה כשהיה בורח מאבשלו' היה עני וברזילי הטיב עמו בתורת צדקה ואינו חייב לשלם על דרך מאי דס"ל לרבנן בלקט דעני היה באותה שעה וז"ש תעשה חסד כלומר ולא מן הדין ונ"ט כי כן קרבו אלי בברחי וכו' והי"ל דין עני:

פרק ד

והנה עמך שמעי בן גרא וכו' והוא קללני וכו' אפשר במ"ש הרמב"ם פ"ה דממרים דאם היו אביו ואמו רשעים אין הבן נעשה שליח להכותם ולנדותם אפי' שלא עשו תשובה. ונודע מ"ש בזהר הקדוש בסבא דדהע"ה בדרך ההוא עשה תשו' בקבלת נזיפה והיה

הולך יחידי יחף רחוק ד' אמות וכו' ע"ש. גם מבואר במכות דף י"ג ובתוס' יבמות דף כ"ב דהחייב מלקות או מיתה אי עביד תשובה אינו נפטר מהמלקות או ממיתה ע"ש [ומ"ש הרב שבות יעקב בה"ב סימן קי"ג דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש חולקים על התוספות והשיג על הרב פנים מאירות בראשון סימן תשעים דנקיט כהתוס' כבר אני בעניי בקונטריס עין זוכר מערכ' מ"ם אות ך' השבתי על דבריו ז"ל ע"ש באורך בס"ד] וז"ש והוא קללני כלומר הוא מדעתו בלי שליחות ב"ד וכי תימא הא מיהא אם עשה כן בן לאביו דקללו והכהו והיה רשע פטור ממיתה וה"ה שמעי לך לז"א ביום לכתי מחנים כלומר הא דפטור היינו כשלא עשה תשובה אבל אני עשיתי תשובה וז"ש ביום לכתי לבדי רחוק מהעם דקבלתי נזיפה. וכיון דעשיתי תשובה חייב. ואפי' שהוא עשה או יעשה תשובה עתה אינו נפטר וז"ש ועתה אין ועתה אלא תשובה כמשז"ל בכמה מקומות דכתיב ועתה והכונה אפי' ששמעי עשה תשובה אל תנקהו כי איש חכם אתה וידעת דחייב מלקות ומיתה אף שעשו תשובה לא נפטרו:

וכד הוינא טליא פירשתי במשז"ל דדהע"ה לא הרג לשמעי מפני מרדכי העתיד לצאת ממנו וכמ"ש פ"ק דמגילה. גם אמרו דאם בא על הערוה לא יהיה לו בן חכם ומהבנים ראיה לזיווג שהיה כהוגן. וז"ש ועתה אל תנקהו כלומר לשעבר לא הרגתיו שעתיד מרדכי לצאת ממנו ועתה רואה אני ברוה"ק דכבר יצא ממנו זרע שיבא מרדכי ממנו וזהו ועת"ה השתא דנפיק מיניה פרידה טובה. אל תנקהו כי כל מה שאמ' נמרצת על עסקי אמך שקר ענה כי איש חכם אתה וזו תוכחת מגולה דאמך ראויה לי וזווגנו הגון דאי לאו לא היית חכם:

א"נ אפשר והוא קללני וכו' כלפי מה שאמר הוא עצמו ביום המעשה מה לי ולכם בני צרויה כה יקלל כי ה' אמר לו קלל וכו' ועתה גילה לשלמה דלא אמר כן אלא להצילו מיד בני צרויה דלפי האמת ודאי דמעצמו עשה ולא מאת ה' היתה זאת כי אמר לו קלל שהרי הוא אמר נמרצת דר"ל נואף מואבי וכו' וזה שקר דב"ש שלו. ואינו מואבי דהנקבות מותרות וא"כ מוכרח שהוא מעצמו וז"ש והו"א מדעתו מעצמו קללני וכי תימא דילמא הוא שליח מה' וכמו שאמרת אתה בעצמך כי ה' אמר לו קלל והכי קושטא דמילתא. לזה אמר קללה נמרצת דהיינו מואבי נואף והוא שקר ומזה תבין דלא אמרתי כי ה' אמר לו לקלל כי אם להצילו בעידן רתחא אבל מוכרע דהוא מעצמו ומדעתו ולא נאמר לו מה'. והוא ירד לקראתי הירדן כלומר הוא במרדו גם כי אתא לבקש מטו וכמו שפירשנו בעניותנו בפסוקים ההם דהיו דבריו מדקרות חרב והוא מ"ש התחת זאת לא יומת שמעי

וזה רמז והוא ירד לקראתי והוא במרדו ירד לקראתי כלומר כנגדי בדברים קשים. ולצורך נשבעתי לו. ועתה וכו':

הפטרת שמות

פרק א

הנה לא ידעתי דבר כי נער אנכי ויאמר ה' אלי אל תאמר נער אנכי כי ע"כ אשר אשלחך תלך וכו'. יש לדקדק דאם הוא נער מה טעם אמר לו אל תאמר נער אנכי והפשוט בזה כי באומרו נביא לגוים נתתיך אמר ירמיה לא ידעתי דבר דברי הנבואות כי נער אנכי ואיני כדאי. לזה א"ל אל תאמר נער אנכי כלומר הגם שאתה נער מ"מ אל תאמר נער כי צריכים להביט אל המשלח לא לשליח וזהו כי על כל אשר אשלחך תלך ולא איכפת אם אתה נער דעיניהם ישיתו אל המשלח:

והנה רבינו האר"י זצ"ל פירש כונת הפ' את מי אשלח ומי ילך לנו ואומר הנני שלחני כי ה' יתברך להטיב הוא מטיב לבדו. וכשאינו לטובה הוא ע"פ ב"ד של מעלה וז"ש ה' נתן הוא לבדו שהוא טובה ולדבר שאינו טוב ח"ו נמלך בבית דינו כמש"ה וה' לקח וה' הוא ובית דינו וז"ש את מי אשלח אני לבדי לענין הטובה ומי ילך לנו הוא וב"ד לענין שאינו טוב ואומר הנני שלחני לענין הטובה עכ"ד. וכפי דבריו צריך לפרש פ' זה כי ע"כ אשר אשלחך לענין טובה אני לבדי. ולמה שאינו טוב תלך מעצמך. שוב ראיתי לגורי האר"י זצ"ל שכתבו בפ' ועתה לכה ואשלחך אל פרעה דתיבת לכה מורה שילך מעצמו בלי שליחות ותיבת ואשלחך מורה ההפך אבל הענין כי הקב"ה היה שולחו בשליחות זה ויש בו רעה שהיא טובה כי ע"י שליחות זה תכבד העבודה וכו' והטובה אח"כ שיצאו ממצרים לכן בבחינת הרע הנמשך בשליחות זה אמר לכה מעצמך ובבחינת הטוב שעתיד לגואלם אמר ואשלחך עכ"ד ולפי זה במאי דקמן נפרש על דרך זה כי הנה הענין רע ומר מן הגלות וחרבן הבית וכו' אמנם יש בו טובה דשפך חמתו על העצים והאבנים ונשאר פליטת ישראל. גם אמרו רז"ל וישקוד ה' על הרעה צדקה עשה שהקדים שתי שנים למנין ונושנתם וכו' וז"ש כי על כל אשר אשלחך כי מענין זה יצא טובה גדולה שיהיה שארית ישראל ויש מקוה לישראל הן על ששפך חמתו וכו' והן שהקדים שתי שנים ולז"א אשלחך. אמנם לעת הלום עת צרה היא ולבחינה זו תלך. והדר מפרש קרא ראה הפקדתיך וכו' כמו שפירשו הראשונים נ"ן לנתוש ולנתוץ וזהו לבנות ולנטוע שישארו ישראל בעולם. ובזה פירשתי הפ' אחריו ומצאתי שקדמוני המפרשים במקצת. ומיני ומיניהו יתקלס עילאה דירמיה הנביא ע"ה ראה רחמיו יתברך להקדים שתי שנים

למנין ונושנתם כי בזה יהיה להם תקומה וברגז רחם יזכור זכות אבות וזהו שרמז מקל שקד אני רואה כלו' זכות אבות גרם זה המהירות ונרמז במקל שקד כי מקל הוא אותיות ס"ת אברהם יצחק ישראל. שקד הוא ענין מהירות וזהו מקל שקד אני רואה הבנתי רמז דזכות אבות גרם המהירות לשים שארית לישראל. ויאמר ה' הטבת לראות יישר חילך כי ראית הטובה הגורמת רעה זו כי שקד אני על דברי שאני ממהר על דברי שאמרתי ונושנתם לעשותו לישראל שיהיה להם שארית ופליטה גדולה והמעיין יראה דיש נפך שפי"ר ותוספת טובה על מה שפירשו המפרשים בס"ד [עמ"ש בעניותי לקמן בהפטרת דברי ירמיהו. (אחר הפטרת פנחס) בס"ד] ואפשר לרמוז מקל שק"ד גי' ד"ת כי אבדה הארץ על עזבם התורה וזהו מקל על דת גי' שקד:

פרק ב

כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה. פירש מורינו הרב מהר"י הכהן זלה"ה במאי דקי"ל דהאיש אינו יכול לכוף אשתו להוליכה בדרך מסוכן ולא במקום שאין מצויים מזונות וזהו שבח ישראל דהקב"ה מחזיק להם טובה מענותנותו וקורא הדבר חסד והוא אומרו זכרתי לך חסד וכו' והוא לכתך אחרי במדבר מקום מסוכן מנחשים ועקרבים וכיוצא ועוד ארץ לא זרועה שאינם מצויים מזונות ועכ"ז לא סרבתם כלל עכ"ד. ולי ההדיוט יראה כי השבח השבי"ח שזכו ישראל בהמול כל זכר ובקבלת התורה לשלמות עליון שיכולים לילך אחר השכינה וה' הולך לפניהם כמ"ש בזהר הקדוש דאעא"ה עד שלא נימול כתיב התהלך לפני ונח את האלהים התהלך נח אבל בישראל שלמים הם וה' הולך לפניהם וז"ש זכרתי לך חסד וכו' שזכיתם לשלמות לכתך אחרי דייקא דזה בא מצד שלמותך:

הפטרת וארא

פרק א

בקבצי את בית ישראל מן העמים אשר נפוצו בם ונקדשתי בם לעיני הגוים וישבו על אדמתם אשר נתתי לעבדי ליעקב. אפשר במשז"ל דגליות ישראל הם לברר ניצוצי הקדושה. גם כתבו המקובלים דניצוצי הקדושה נקראים עינים וכמו שפירשנו בזה מש"ה העיני האנשים ההם תנקר וכו' כמ"ש בספרי הקטן ראש דוד סדר קרח ע"ש ובזה נבא לביאור. בקבצי את בית ישראל מן העמים ארצות הסט"א אשר נפוצו בם כלומר שהוצרכו לזה הגלות יען אשר נפוצו בם דנשמות קדושה נפוצו בם נתפזרו בהם. וכשישראל יקובצו הוא גמר בירור הניצוצות של קדושה אשר נפוצו בם. ואקבץ

הניצוצות ונקדשתי בם שיחזרו לקדושה אותם הניצוצות אשר שבו והיו לעינים להם וז"ש לעיני הגוים הם הניצוצות דהיו עיני גיותם ועתה יצאו לאור. וישבו על אדמתם רמז לני' הקדושה שיעלו ויבואו בשכינה וזהו על אדמת"ם שהשכינה בסוד אדמה. אשר נתתי לעבדי ליעקב שהשכינה נתן ליעקב אע"ה:

א"נ בקבצי את בית ישראל וכו' אפשר דיש לדקדק אשר נפוצו שם מיבעי ליה ומאי נפוצו בם אכן מיירי על השרים העליונים אשר שלטו בנפשות ישראל ונפוצו בם דייקא ועי"ז גלו בין האומות אשר תחת השרים ההם ובעה"י בגאולה העתידה ב"ב יפקוד ה' על צבא המרו' וזה שאמר בקבצי את בית ישראל מן העמים הם השרים אשר נפוצו בם ממש ונקדשתי ב"ם ע"י שם מ"ב כי הוא המעלה ניצוצות הקדושה:

פרק ב

והנבא עליו ועל מצרים כולה. יש לדקדק דאמאי קאמר כולה לשון נקבה. ואפשר במ"ש בס' יערות דבש דף ט"ז דשבעים נפש יוצאי ירך יעקב אע"ה ההולכים מצרימה הם נגד ע' שרים ושבעים שרים כולן דכורין חוץ משר מצרים שהוא נמשל כנקבה כמש"ה לסוסתי ברכבי פרעה וכנגד שר מצרים נולדה יוכבד בין החומות והשלימה ע' נפש והיא נקבה מעין דוגמת שר מצרים הנמשל לנקבה ולכן פרעה העומד תחת שר מצרים הנמשל לנקבה אמר וכל הבת תחיון כי הנקבות רצה להחיות לכבוד השר שלהם ומיוכבד נולד משה רבינו המבטל שר מצרים וכו' ע"ש ועל פי זה פירשנו בעניותנו מ"ש ישעיה סימן י"ט ביום ההוא יהיה מצרים כנשים וכו' דמה אותם לשר שלהם שהוא נקבה. ובזה יומתק קראין ועל מצרים כולה לשון נקבה דמיונם עולה יפה כשר שלהם שהוא נקבה:

ואכתי פש גבן אמאי לא כלל פרעה ומצרים בבת אחת ועשאן לשתי חלוקות ואפשר בהקדים מאמרם ז"ל פרשה א' על פ' ויצו פרעה לכל עמו באותה שעה כנס פרעה לכל המצריים וא"ל השאילו לי את בניכם ט' חדשים שאשליכם ליאור הה"ד כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו כל הבן של ישראל אין כתיב כאן אלא כל הבן בין יהודי בין מצרי ולא רצו לקבל וכו' ופירש הרב ידי משה לפי שהיאור היה ע"ז של פרעה וא"ל שישאלו בניהם ליאור לאלוה שלו ואלוה שלו יפרע להם הילדים והמצריים לא רצו לפי שמצרים עובדים למזל טלה ופרעה לבד עבד ליאור עכ"ד ועל פי דברי הרב ז"ל מדוקדק הכתוב הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלונו תועבת מצרים דייקא. ומשו"ה הפריד הנבואה בין מצרים לפרעה דפרעה לבד היה עובד ליאור ומשו"ה עונשו המשילו לדגים ונתתי חחים בלחייך וכו'. ואחר כך למצרים ניבא עליהם הנני מביא עליך חרב והכרתי ממך אדם ובהמה שיכרתו הטלאים והעובדים ודוק. ומיהו כתבנו בעניותנו במקום אחר

דבין פרעה בין מצרים היו עובדי היאור והטלה רק דפרעה עיקר עבודתו ליאור והנה צורף גם לטלה באקראי ודרך עראי ומעין דוגמא עיקר עבודת המצריים לטלה וזמנין יעבדו ליאור ובזה נוחים כמה מקומות וק"ל:

הפטרת בא

פרק א

כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים ושב יעקב וכו'. אפשר במה שידוע כי אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף ופירשו חכמי המדע עד יצאו לאור כל הנשמות אשר בעמקי הסט"א. גם אמרו רז"ל והמפרשים דעשו הרשע היה ראוי ליקרא עשוי ויעקב עקב ע"ש וידו אוחזת בעקב. אך גבר יעקב ולקח הי' מעשוי והיתה בתחילת שמו הכי קרא שמו יעקב ועשו נשאר חסר יוד וזהו וידו אוחזת בעקב עשו. קרי ביה ויו"ד אוחזת בעקב עשו כלומר סוף עשו דהיה עשוי אחז היוד ע"כ קרא שמו יעקב. ולעתיד לבא יקח גם הוי"ו של עשו ויהיה יעקוב מלא וישאר עשו עש תרווד רקב. וזה יש לרמוז כי יעקוב מלא גימטריא פקח שהיה יעקב אע"ה פקח לרמות עשו וגם הוא אותיות קפח שקפח לעשו עד בלתי השאיר לו שריד. והנה כי כן יעקב אע"ה שטרח כ"כ לתקן חטא ג"ע של אדה"ר בראותו ילדיו באחרית הימים בעמקי הגלות ואכתי פשו ניצוצות הרבה. וירא יעקב ויצר לו שמא יאבדו בגלות וכל מה שטרח הוא לתקן עון ג"ע למפרע בטל. על כן בא דבר ה'. ואתה אל תירא עבדי יעקב על יעקב אע"ה ואל תחת ישראל על ישראל היושבים בגלות ומצטערים שמא ח"ו לא תהיה תקומה לז"א כי הנני מושיעך מרחו"ק גי' שד"י שהוא בחינת יסוד ואת זרע"ך כל ניצוצות הק' מארץ שבי"ם הסט"א אשר שבו ניצוצות הק'. ושב יעקוב כלומר יחזור יעקב ליקח מעשו חוץ מהיוד שלקח בצאתו מרחם עתה ישוב לקחת הויו מעשו וישאר עש ויהיה יעקוב מלא ושקט ושאנן ואין מחריד כי עשו יהיה עש ורקב יבלה. ובזה יראה רמז הפ' רצית ה' ארצך שבת שבית יעקב קרי וכתיב שבות הכונה כי יקים סוכת דוד ועמה יפקון ובזה ישוב השביה מיעקב הם ניצוצות הק' ששבו הסט"א וגם רמז שישוב לשבות יעקב מעשו כי בתחילה שבה היוך ועתה יקח הוי"ו ויהיה יעקוב מלא והרי הוא כאלו ישב ממנו שבי ולכן כתיב שבות יעקב שיש בה הוי"ו ולעת הלום קרי שבית שעדין לא ראינו כי אם ששבה היו"ד ונקרא יעקב אבל בגאולה יהיה שבות בויו ויהיה יעקוב מלא.

פרק ב

אתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' כי אתך אני כי אעשה כלה וכו' שמעתי מהרה"ח כמהר"ר אברהם ן' אשר זלה"ה שהיה מפרש דליום הדין הגדול בא המקטרג בחבילות פנקסות חטאות הצבור והיחיד. וכביכול הקב"ה מוציא כנגדו פנקסי רוב ועוצם היסורין שסבלו ישראל תדיר ובזה נתכפר להם ויושיע ישראל והגוים יכלו. ומצינו דאפי' שמואל הנביא נתירא מיום הדין כמ"ש פ"ק דחגיגה כל קבל דנא אמר ה' אתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' מדת רחמים כלומר אל תירא מיום הדין כי אעשה כלה בכל הגוים כליון חרוץ ואותך לא אעשה כלה והטעם ויסרתיך תמיד אני מיסרך יסורין למשפט הידוע שהוא יום הדין כלומר היסורין הם בעבור המשפט הידוע דאז כביכול מוציא פנקסי היסורין ונקה לא אנקך ובזה פירש הרב הנזכר משז"ל והנה טוב מאד אלו היסורין דכיון דבעבור היסורין ניצולין מדין הגדול אין טובה גדולה מזו ולכן קרי עלייהו טוב מאד עכ"ד ז"ל ואחר זמן ראיתי דכיוין הרב הנז' לדברי הזוהר הקדוש פ' בלק דף קצ"ט ע"ב ע"ש.

ולי הדיוט אפשר אל תירא מתוקף ואורך הגלות כי אתך אני כלומר שהשכינה עמך דידוע כי אני רומז לשכינה ומאחר שהיא עמנו ודאי יושיענו לכבוד השכינה. ואמרו רז"ל שהקב"ה נפרע מעט מעט מישראל כאוהב ויסרתיך למשפט שאיסרך תדיר כמשפט לאוהבי לא עשה בן לכל גוי שנפרע מהם בבת אחת וזהו כי אעשה כלה בכל הגוים אשר הדהתיך שמה להוציא בלעם מפיהם ניצוצי הק' ואפרע מהם בבת אחת. ואותך לא אעשה כלה והטעם ויסרתיך שאפרע ממך מעט מעט למשפט שכך הוא הדין דמעט מעט הוי פרעון למאן דאמר כמ"ש בעניותנו בספרי הקטן ראש דוד פ' והיה כי תבא ונקה אני מנקה אותך מחטאתיך במה שלא אנקך ותמיד אני נפרע מעט מעט:

פרק ג

אמר ה' צבאות אלהי ישראל וכו' ועל פרעה ועל הבוטחים בו. לכאורה תיבות ועל פרעה. נראות יתירות דהול"ל ברישא הנני פוקד אל אמון מנא ועל פרעה ועל הבוטחים בו ועל מצרים וכו' ובזה א"צ אח"כ לומר ועל פרעה ועל הבוטחים בו. ואפ' דמ"ש ועל פרעה ועל הבוטחים בו קאי לשר מצרים דנקרא ג"כ פרעה כמו שאמרו ז"ל בא אל פרעה העליון השר של פרעה התחתון. והגם דאז"ל דנקרא מצרים כמ"ש והנה מצרים נוסע אחריהם שהוא היה השר של מצרים. איבעית אימא שנקרא גם פרעה. ואי בעית אימא שהוא שר פרעה בפרטות. וכבר נודע מ"ש הרב שפתי כהן פר' בראשית כי פרעה גימטריא נחש עם ג' תיבות פרעה מלך מצרים ע"ש וז"ש הנני פוקד וכו' ועל פרעה התחתון ועל מצרים וכו' ועל פרעה העליון השר ועל הבוטחים בו:

הפטרת בשלח

פרק א

ותשר דבורה וברק בן אבינועם ביום ההוא לאמר. אפשר דרמז בתיבת לאמר שדבורה בהיכל שלה בג"ע כל יום משוררת שירה זו כמו שהגידו לרשב"י מן מתיבתא דרקיעא זהרי הוא בזהר הקדוש פ' שלח. וזהו ותשר ביום ההוא אמנם זה גרם לאמר בכל יום בג"ע כמדובר:

פרק ב

אנכי לה' אנכי אשירה עמ"ש בעניותנו בספרי הקטן ראש דוד בסדר היום:

פרק ג

לבי לחוקקי ישראל המתנדבים בעם ברכו ה'. שמעתי מאחד המיוחד מאוהבינו נר"ו שפי' במה שראינו במכתב למורינו הרב כמהר"א נחום זלה"ה שקיל וטרי וחקר דכיון דקי"ל אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו מה יצדק אנוש להקדיש ולעשות צדקה הרי הכל נכסי גבוה כי לה' הארץ ומלואה והוא מפרק לה במ"ש ר' לוי כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה וא"כ אחר שמברך או מודה להקב"ה קנה אותו דבר בהודאה או בברכה והרי הוא שלו ויכול להקדיש ולעשות צדקה מממון שלו כי קנאו עכ"ד ובזה פירש הרב הנזכר לבי לחוקקי ישראל המתנדבים בעם הוו זהירין לברך ולהודות לה' דאי לאו הכי אינם נכסיכם ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו עכ"ד נר"ו ועמ"ש בעניותנו בספרי הקטן ראש דוד דף ס"ג בסגנון אחר ובהמשך הפסוקים בס"ד:

פרק ד

מני אפרים שרשם בעמלק אחריך בנימין בעממיך. שמעתי מהרב החסיד כמהר"ר אברהם ן' אשר זלה"ה דפירש במ"ש גורי האר"י זצ"ל דעמלק יונק מבחי' יסוד ומלכות. ולכן להכניעו צריך מהקדושה יוסף ובנימין שהם מהקדושה מבחינות אלו וז"ש מני אפרים שרשם בעמלק דבקדושה הוא שרש כנגדו בקלי' אחריך בנימין שגם הוא מבחינה זו וזה טעם דהיתה הישועה ביהושע דאתי מאפרים ומרדכי דאתי מבנימין עכ"ד ובזה פירש הרב המובהק כמהר"ר ברוך צאנ"י זלה"ה משז"ל באסתר רבתי דאמר משה רבינו ע"ה לאליהו הנביא זכור לטוב אם יש צדיק בדור וא"ל מרדכי דמשה רבינו ע"ה היה מבחינת יסוד דאבא והיה מבקש בצד מה צדיק א' מעין דוגמא נגד עמלק ומשו"ה אף שהיו נביאים לא הוברר אלא מרדכי עכ"ד. ולפי הפשט אפשר לדקדק תיבת בעממיך דהוכחנו בס' הקטן ראש דוד פ' תצוה ופ' וישב דכל שנמצא במלחמה מיוסף או מבנימין

סגי לנצוח וז"ש מני אפרים אחריך בנימין בעממיך בכל השבטים הנקראים עמים הלוחמים סגי שיהי' מאפרים או מבנימין אף דרובא דרובא הוו משבטים אחרים:

פרק ה

תבורך מנשים יעל וכו' עמ"ש בעניותנו בספרי הקטן ראש דוד ריש פר' וארא בס"ד:

פרק ו

בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה'. אפשר לרמוז במ"ש פ"ק דע"ז דמאהבת ישראל הקב"ה נפרע מהם מעט מעט. ומלבד הריוח הגדול שבסוף יצאו ידי חובת"ם מהחוב כלו בלי הרגש וטורח בב"א כי אם ע"י פרעון מעט מעט. עוד בה שעי"ז יתעורר האדם לשוב בראותו יום יום נפרעין ממנו. וז"ש בפרוע פרעות ריבוי פרעונות דגובה מישראל מעט מעט וז"ש בישראל דדוקא בישראל מדה זו לא עשה כן לכל גוי. ועוד אחרת טיבותא לגביהו בהתנדב עם לשוב בתשובה. על כל זה ברכו ה' המרחם על עמו ישראל:

פרק ז

יבחר אלהים חדשים וכו'. המפרשים כתבו משם תנא דבי אליהו דמפרש יבחר אלהים חדשים כי בוחר ה' בחידושי תורה שמחדשים החכמים ובזה מנצחים המלחמה בלי כלי זיין מגן אם יראה וכו' ואפשר לפרש כי הנה כל אחד מישראל קבל חלקו מסיני בפירושי וחלקי פרד"ס בתורה הקדושה השייכים לשרש נשמתו ובעגל נטמעו בקליפות והם חיות הקליפות וצריך האדם לטרוח להוציא לאור ניצוצי חלקי התורה שקבל כי אותם השייכים לחלקי נשמתו אין אחר יכול להוציאם. ואמרו במכות עומדות היו רגלינו במלחמה בשביל דהע"ה שהיה עוסק בשעריך ירושלים שערים המצויינים בהלכה ויראה הטעם דע"י עסק דהע"ה בתורה לשמה היה מוציא לאור ניצוצי אורות מהקליפו' ונכנעות כי מוציא חיותם ובהכנעת הקליפות היו נכנעים ונוצחים המלהמה. וז"ש יבחר אלהים חדשים חידושי התורה אשר מוציאים לאור החכמים ואלו החדושים כבר היו לעולמים במעמד הר סיני וז"ש אז לחם שערים אז במעמד ה"ס לחמו לחם המתגלה עתה בשערים בבתי מדרשות וע"י החידושים נכנעים הקליפות ובזה נוצחים כמ"ש עומדות היו רגלינו וז"ש מגן אם יראה ורומח וכו' כי ה' עזרם ומגינם ואין צריך למגן ונתקנים רמ"ח אברים ובזה אין צורך לרומח. שוב ראיתי מאמר תנא דבי אליהו והוא בסדר אליהו רבא סוף פ' עשירי ע"ש ודוק:

פרק ח

באו מלכים נלחמו אז נלחמו מלכי כנען וכו' מן שמים נלחמו וכו' אפשר במה שידוע דאין אומה משעבדת בישראל אא"כ השר שלה בשמים נלחם ומקטרג על ישראל ועי"ז ניתן רשות לאומתו לשעבד לישראל וכששבים בתשובה יפול השר למעלה ואח"כ אומתו למטה וז"ש באו מלכים רמז לשרי האומות ע"ד שפירשו בזהר קדוש ע"פ ויאמר מלך מצרים שהוא השר וכן באו מלכים השרים באו מרשות הרבים סט"א מלכים נלחמו לקטרג על ישראל. אז בכחם נלחמו מלכי כנען למטה. מן שמים נלחמו על השרים לטובת ישראל ואז הככבים נלחמו עם סיסרא בארץ:

הפטרת יתרו

פרק א

וסר עונך וחטאתך תכופר. אפשר דמצינו בדהע"ה שאמר לו בדבר ה' גם ה' העביר חטאתך לא תמות ועכ"ז נענש וקבל עליו יסורין וכו' ופירשו בזהר הקדוש דמ"ש העביר חטאתך היינו דהיה המקטרג לפניו ית' וע"י שהודה העביר המקטרג ואח"ך לכפר העון הוצרך כמה וכמה. והכי מצינו בישעיה הנביא ע"ה דבסוף הרגו מנשה דאיבלע בארזא וכו' על שאמר בתוך עם טמא שפתים. וז"ש וסר עונך דיסור המקטרג ע"ד העביר חטאתך ואין זה כפרת החטא רק העברת המקטרג. אך וחטאתך תכופר לעתיד. ועיין מה שכתב הריטב"א בחידושיו ליבמות בדף מ"ט מהש"ס ע"ש:

פרק ב

ואשמע את קול אדני אומר את מי אשלח וכו'. פירש רבינו האר"י זצ"ל דכתיב ה' נתן וה' לקח דלטובה ה' נותן מעצמו. אבל לרעה נמלך בבית דינו וזהו וה' הוא ובית דינו לקח. וידוע דאין הקב"ה מיחד שמו על הרעה וז"ש את מי אשלח שליחות המתיחס אלי לבדי שהוא לטובה כדכ' ה' נתן וכן אשלח שהוא לטובה שאני שולחו לבדי. אך לענין הרעה אין אני שולחו רק ומי ילך בלי התיחס לשליחות לנו הוא ובית דינו וזהו ילך מעצמו. ואומר הנני מוכן שתשלחני לטובה:

פרק ג

השמן לב העם הזה וכו'. פירש הרב הגדול מהר"י בירב זלה"ה במ"ש פ' הבא על יבמתו רב הוה קמצערא ליה דביתהו כי אמר עבידי לי טלופחי עבדא לי' חימצי אמר חימצי עבדא ליה טלופחי כי גדל חייא בריה אפיך לה א"ל איעליא אמך א"ל אנא הוא דהפיכנא ליה א"ל היינו דאמרי אינשי מאן דנפיק מינך טעמא מלפך מיהו את לא תעביד הכי

שנאמר למדו לשונם דבר שקר. ובהיות ישראל עושים הפך מה שאומר להם הנביא לכן זאת העצה היעוצה שאתה תאמר להם שלא יבינו אל פעולות ה' ולא ישמעו התורה ויעלימו עיניהם פן בהיות רצונם לעשות הפך יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו יבין ומתוך שלא לשמה יבא לשמה ושב ורפא לו. כן שמעתי משם גדול הנז'. ויש לדקדק דהא רב אמר לחייא בריה ואת לא תעביד הכי שנאמר למדו לשונם וכו'. וי"ל בשנדקדק דברישא אמר מאן דנפיק מינך טעמא מלפך ואלו אסור לעשות כן א"כ הוא טעם לפגם אמנם אפשר דאם רב עצמו היה אומר עבידי טלופחי והיה בלבו שתעשה חימצי הא שרי אבל השתא דהוא אמר לבריה חימצי ובריה אמר לאמיה בשם אביו טלופחי הוא שקר. אבל אם רב עצמו יאמר הפך מה שבלבו אינו שקר כי הם דברים שבלב ולא היה אומר רצוני טלופחי שהוא שקר רק עבידי טלופחי ובלבו היה שתעשה חימצי הא שרי ולז"א טעמא מלפך כי הוא יכול לעשות כן והקפידא על בנו ומשו"ה דייק וא"ת לא תעביד הכי את דייקא. ומאחר שכן שרי לנביא לומר להם. ותו דהכא דהוי לזכותם ולהחזירם בתשובה שריותא היא ודוק:

א"נ אפשר דרך רמז ע"ד שאמרו רז"ל דבתוכחות שם רמוזות ברכות וטובות ישראל וז"ש השמן לב העם הזה השמן אותיות נשמה שיכוין לעורר מקור נשמתם ואזניו הכב"ד גימטריא אל להמשיך להם מחסד. ועי"ניו הש"ע להמשיך מש"ע נהורין ובזה פן יראה בעיניו ובו' ושב ורפ"א גימט' רפ"ח עם הכולל כי על ידי התשובה יבררו בירור שלם מרפ"ח ניצוצין ורפא לו כפשוטו יעלה ארוכה למקור נשמתם ולשבילי השפע בשמים ויושפע בהם קדושה ליראה את ה' ולעובדו בלב שלם:

הפטרת משפטים

פרק א

אחרי כרות המלך צדקיהו ברית את כל העם וכו' שמעתי מגדול א' שהקשה אמאי הוצרך לכרות ברית לשלח העבדים. הרי כתוב בתורה פ' עבד עברי. ועלה בלבו לומר שאין עבד עברי נוהג בזמן שאין היובל נוהג וכבר אז גלו עשרה השבטים ואין כל יושביה עליה ולהכי הוצרך הברית. ואני עני"תי להרב הנז' דמקראי משמע דכל זה על מצות התורה שהיו חייבים לקיים וכדכתיב אנכי כרתי ברית את אבותיכם ביום הוציאי אותם מארץ מצרים לאמר מקץ ז' שנים וכו' ולא שמעו אבותיכם אלי וכו' ותשובו אתם וכו' ופשט הכתובים מוכה דתחלת קלקולם היה לעבור פי ה' לבטל מצוה דאורייתא. ותו אם

לא היו חייבין על פי הדין למה כרתו ברית ונתחייבו. ואם הם לא ידעו דפטירי א"כ גם הברית יש לפקפק בו דטועים בדעתם היו והגם שיש לידחק אין הדברים מתישבים:

ואחרי הפרדי מהרב הנזכר נזכרתי מאי דאמרינן פ"ק דמגילה דף י"ד אחולדה ובמקום ירמיה היכי מתנבאה איהי וכו' ר' יוחנן אמר ירמיה לא הוה התם שהלך להחזיר עשרה שבטים ומנ"ל דאהדור דכתיב כי המוכר אל הממכר והלך לא ישוב אפשר יובל בטל ונביא מתנבא עליו שיבטל אלא מלמד שירמיהו החזירן ויאשיהו מלך עליהם ופירש"י כי המוכר אל הממכר לא ישוב יחזקאל אמרו וכו' ומתנבא שיהא יובל בטל והמוכר שדהו לא ישוב לו. אפשר יובל בטל משגלו עשרת שבטים בימי חזקיהו שנאמר לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מקצתן נמצא משגלו שבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה בטלו יובלות ויחזקאל היה מתנבא אחר זמן שיבטל אלא מלמד שירמיהו החזירן באותה שעה שנמצא הספר והיא שנת י"ח ליאשיהו וכו' וחזרו למנות את היובל ולא הספיקו למנות אלא שמיטות עד שחרב הבית עכ"ל והרמב"ם בעשירי דשמיטה דין ח' כתב משגלה שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט מנשה בטלו יובלות שנא' וקראתם דרור בארץ לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה והיא שלא יהיו מעורבין שבט בשבט אלא כלן יושבין כתקנן וכו' ובזמן שהיובל נוהג נוהג דין ע"ע וכו' ע"ש:

וחזיתיה לגדול דורנו מהר"ח אבואלעפיא זלה"ה בס' ישרש יעקב דף נ"ד שם במגילה שכתב דמ"ש הרמב"ם דמשגלו שבט ראובן וכו' היינו משום דלא הספיקו למנות עד שחרב הבית כתב שבטלו היובלות. ומ"ש הרמב"ם דמשבטלו היובלות בטל דין עבד עברי לא קאי למ"ש תחילה משגלו שבט ראובן וכו' שהרי יכולין למנות אלא שלא הספיקו רק מיירי כשגלו אחר שהחזירן ירמיהו. אך ק' איך מנו יובלות כשהחזירן ירמיהו והא לא חזרו כלן כמ"ש רש"י פ' חלק ואחר דבעינן כל יושביה עליה ולא חזרו כלן איך מנו יובל. ושמא מאחר שהחזיר מקצת כל שבט כל יושביה עליה מקרי וצ"ע עכ"ל:

והשתא ניחא דחזרו קצת מכל שבט והיו סוברין ישראל דאין דין ע"ע נוהג דלאו כל יושביה עליה והני דאהדור מיעוטא דמיעוטא מכל שבט. זה היה סברת ישראל. אך האמת דכיון דחזרו מכל שבט כל יושביה עליה מקרי כיון דהאיכא אישי ישראל מכל שבט ושבט וכמש"ה כי המוכר אל הממכר לא ישוב וזה מופת דהיו יכולין למנות יובלות. ויען הוה מילתא חדתא גביהו והוא קצת נגד הסברא כיון דרובן של שבטים ליתנהו לכן עשו ברית על שלוח העבדים וכרות עמם הברית בחיוב פרטי להחזיר העבדים. ואלמלא הברית הזה הוו מצו אמרי דמדינא אין דין ע"ע נוהג ומקרי אין כל יושביה עליה. אמנם עתה שנתחייבו חיוב פרטי והפרו ברית להכי איענוש. ולפי האמת

דגם עתה כיון שיש מכל שבט כל יושביה עליה מקרי לכן זכר הנביא בדבר ה' הברית אשר כרת ה' ביציאת מצרים לשלח העבדים ולא די זה אלא הברית חדש אשר כרתו ונמצא הפרו ברית ותורה. והן לו יהי הדבר הספק כבר עשו מעשה לשלחם והעבדים קנו עצמם. ואחר זה איך חזרו וכבשום. אי לזאת בהדי כבש"י רחמנא גזר עליהו גזרות רעות: **ובזה** נבא אל ביאור הכתובים אנכי כרתי ברית את אבותכם ביום הוצאי אותם מארץ מצרים וכו' ולא שמעו אבותיכם אלי ולא הטו אזנם ויצאו לטעון טעון שעתה אין דין ע"ע. ותשובו אתם ותעשו הישר בעיני לקרא דרור וכו' שהאמת הוא דכיון דיש מכל שבט כל יושביה עליה מקרי. ותשובו ותחללו וכו' אשר שלחתם חפשים לנפשם כלומר אף שלא היה הדין כך קנו עצמם בשלוח אותם חפשים לנפשם דייקא. ומה שפתה ואמר כה אמר ה' אלהי ישראל אנכי כרתי ברית את אבותיכם ביום הוציאי אותם מארץ מצרים מבית עבדים לאמר מקץ ז' שנים וכו' יתבאר במ"ש בש"ר ריש פ' משפטים וא"ל מה ענין אלו לאלו א"ל הקב"ה לישראל אני קניתי אתכם במצרים בעשר מכות שהראתי שנא' נפלאים מעשיך ונפשי יודעת מאד כשם שאתם מצוים לא תעבוד באחיך יותר מו' שנים שלא. בראתי את העולם אלא לו' ימים לפיכך נתתי לך ו' שנים שתהא רשאי לעבוד בעבודת עברי עכ"ל ופירש הרב ידי משה מה ענין משפטים ליצ"מ ומתרץ כי תקנה ע"ע לפי שקניתי אתכם במצרים ו' שנים כנגד ו' ימים עשה ה' עכ"ל ובהא א"ש כה אמר ה' אלהי ישראל שקבלתם אלהותי אנכי כרתי ברית ביום הוציאי וכו' שקניתי אתכם שתקבלו אלהותי וציויתי מקץ ז' שנים דדוקא ו' שנים יש לכם רשות כשם שבראתי העולם בו' ימים וכו' ומשו"ה הזכיר ה' אלהי ישראל ויצ"מ:

אחרי כתבי ראיתי סוגית ערכין דף ל"ג דשם מפורש כדברי הרמב"ם דתניא משגלה שבט ראובן וכו' בטלו היובלות ומקשה מדכתיב מקץ שבע שנים וכו' וישמעו וישלחו ומסיק ר"י דירמיה החזירם וכו' ונמצא דהש"ס גופיה קאמר דהני קראי הם לפי שירמיה החזיר י' שבטים וחשיב כל יושביה עליה ע"ש. והנה אמת נכון לפרש הני קראי כדאמרן:

ועל הרב ישרש יעקב יש להרגיש דמקשה להר"מ מסוגית מגילה ומתרץ ומה יש לו עם הר"מ הרי בסוגית ערכין איתנהו לדברי הר"מ ושם מסיק הא דשבטים החזירם. ומוכרח לו' שלא הגיעו למנות יובל וכן כתבו התוספות שם. גם מוכרח לומר כמאי דמסיק דסגי במקצת כל שבט דהש"ס שם בערכין קרי בחיל דהיה היובל נוהג אחר שהחזירם וכן בדף י"ב ע"ב. ויש קצת סמך מדא' בבבלי וירושלמי פ"ק דהוריות להוראה הלכו אחר יושבי א"י דהני מיקרו קהל ע"ש ודוק:

הפטרת תרומה

פרק א

וה' נתן חכמה לשלמה כאשר דיבר לו ויהי שלום בין חירם וכו'. פירשו בזהר הקדוש פ' אחרי דף ס"א ע"א דמכח חכמתו היה שלום בינו ובין חירם דחירם עבד גרמיה אלוה ושלמה מלכא בחכמתיה אחתיה מדרגא דיליה דשדר ליה חד שידא ואחתיה לשב מדורי גהינם וכל יומא שלמה מלכא שדר ליה פתקא עד דאהדר ואודי לשלמה והשתא ניחא קראין דחכמתיה גרמא ליה דהוה שלמא ביניה ובין חירם ע"ש באורך:

ואפשר במשז"ל ע"פ וה' לקח הוא ובית דינו והיינו דחדית לן קרא דבי דינא דלעיל' אסכימו נמי למיהב ליה חכמתא וז"ש וה' הוא וב"ד נתן חכמה. והטעם כאשר דיבר לו שלמה שלא שאל אלא חכמה ומשו"ה גם הב"ד הסכימו. א"נ כאשר דיבר לו קאי לה' ודיבורו מעש' וז"ש וה' נתן וכו' כאשר דיבר דדיבורו מעשה וברגע שדיבר קרי ביה נתן כבר חכמה:

פרק ב

ויהי בפ' ות' שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה ד' בחדש זו. אפשר לתת טעם למספר שנים ולתיבת זו חסרה יוד. כי אז היתה סיהרא באשלמותא ונכנעה לילית גי' ת"פ וזהו ויהי בשמנים ות' וכו' דבשנים אלו נכנעה גימטריא ת"פ. כל קבל דנא בשנה ד' שתקן ד' אותיות אדני שיחוברו עם ארבעה אותיות הויה. בחד"ש גימטריא שדי. זו חיבור זו"ן ז' מלכות ו' ז"א ע"י היסוד בחי' שדי. וי' רמז לחכמה נעלם. ויבן הבית לה' שעשה בנין השכינה לה' ליחדא עם דודה והיתה סיהרא באשלמותא וזהו ויבן הבית בנין שלם לה':

פרק ג

הבית הזה אשר אתה בונה אם תלך בחקתי ואת משפטי תעשה וכו' אפשר במ"ש בעניותנו במ"א ונדפס בסוף קונטריס צפורן שמיר ושם נאמר דכל כלי הקדש רומזים לקחת מוסר השכל להתנהג במדות טובות וישרות ותכליתן לשמור התורה והמצוה כאשר עיניך תחזינה שם באורך בפרט וכתבנו בעניותנו שזהו הרמז ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ממש אימתי כשיהיה להם מדות תוריות שכליות תרומיות לכלי הקדש וז"ש ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת כליו אשר הכל מטמין ברמז רמו"ז חצרי למדות עליונות אשר בעליונותם המופלא יושג לקיים התורה ועבודה וכן תעשו בעצמכם תבנית כל רמז משכן וכליו אז תהיה השראת שכינה ויתקיים ושכנתי

בתוכם. ואפשר שז"ש הבית הזה מכלל דאיכא אחר והוא גוף האדם דאיקרי משכן לשרות בו השכינה ואקרי מקדש ותלמד מן הבית הזה ומכליו לאחר הוא גופך כי בקנות המדות הרומזו' לכלי הקודש בלי שום טורח תקיים המצו' וזהו אם תלך בחוקותי הכונה תלך מעצמך. ואת משפטי משפט המלך לא ירבה לו סוסים נשים כסף וזהב תעשה אז תהיה בטוח ושמרת את כל מצותי. והקימותי את דברי אתך. ויהיה תועלת עצום ושכנתי בתוך בני ישראל שמזה יהיה תועלת לך ולישראל וידיעת ההפכים אחת היא. ומתוך הדברים אפשר לומר דז"ש וה' נתן חכמה לשלמה ואז"ל בפסוק וה' לקח הוא ובית דינו מלבד מ"ש בסמוך. דיען מחכמת שלמה היה צד שאינו טוב דסמך על חכמתו לומר אני ארבה ולא אסור ומזה נמשך דנחלקה המלכות ועגלי ירבעם וכו' לכן אף שזה נתינה יען נמשך מזה אשר אינו טוב כתיב וה' נתן חכמה לשלמה הוא ובית דינו:

הפטרת תצוה

פרק א

אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית ויכלמו מעונותיהם ומדדו את תכנית אפשר הגד אין הגדה אלא חכמה הבינם תועליות תרומיות תוריות אלהיות אשר גורמים בנין הבית בשמים ממעל ויחודי וזיווגי המדות ושפע רב ע"י הקרבנות ונסלח להם. ועתה ויכלמו מעונותיהם כי אין כפרה. ומדדו את תכנית שע"י עסקם בבנין הבית יהיה ההכנעה לפ' גי' ת"פ ולת' גונדא דעשו גי' תכני"ת:

ואפשר לרמוז כי בבנין בית ג' מדבר ואז"ל דאז יהיה לנו דין נשואה וז"ש הגד דברי חכמה כי עד עתה היא דין ארוסה ועתה את בי"ת ישראל אין בית אלא אשה נשואה וזה יהיה את הבית בבנין בית שלישי בב"א. ויכלמו מעונותיהם כלימה לבד דהקדושין היו על תנאי שלא יעבדו ע"ז ופקעי קדושין כיון שאין להם אלא דין ארוסה ומותרת לחזור. אך כלימה איכא דנפסק הקשר והדבקות ח"ו אף דאיסורא ליכא. כמו שהארכנו בהקדמות אלו במקומם בס"ד:

ומדדו את תכנית המפרשים פירשו דהבית המקדש ת"ק על ת"ק כמנין שנות האבות להורות דהגם דזכות אבות תמה ברית אבות לא תמה עכ"ד ואפשר לומר לשיטת ר"י שכתבו התוספות בשבת דף נ"ה דלצדיקים גם זכות אבות לא תמה ועוד נקדים מה שפירשו הראשונים במש"ה וזכרתי את בריתי יעקב וכו' והארץ תעזב מהם וכו' דאיך יצדק לזכור ברית אבות והארץ תעזב מהם והוו תרתי דסתרן ופירשו דמ"ש וזכרתי את בריתי יעקב וכו' אף זו מן התוכחות דכיון דישראל חוטר מגזע האתנים עמודי שמים

אברהם יצחק ויעקב ע"ה היה להם להיות נטיעות דומים לשרשים ולידבק בדרכי אבות הקדו' ולא כן עשו לכך ראוים לעונש והארץ תעזב וכו'. ובזה נבא אל הביאור הגד אל בית ישראל את הבית ויכלמו מעונותיהם וכי תימא איך בהגיד להם את הבית ימשך מזה כלימה לז"א ומדדו את תכנית דהיה ת"ק על ת"ק והוא במספר במפקד שני האבות שהם תק"ב ובן ג' שנים הכיר אברהם את. בוראו ונמצאו ת"ק שנים כלם אשר עשו רצונו יתברך ומתוך חיבתן בא המנין כמספר השנים שני חייהם אשר כל הת"ק שנים היו בעבודתי והיו לטוטפות בין עיניהם ליבוש וליכלם שלא למדו ממעשה אבות. ומזה יבינו דהוא ת"ק על ת"ק לרמוז דבין זכות אבות מת"ק שנים ובין ברית אבות קיימים והיינו לצדיקים ולפיכך היה ת"ק על ת"ק לרמוז זכות וברית ואם נכלמו מכל אשר עשו ויעשו תשובה גם להם אהניא זכות אבות דאהניא תמיד לצדיקים:

ואם נכלמו מכל אשר עשו צורת הבית ותבונתו וכו' הודע אותם וכו' ידוע כי כל מדות הבית של יחזקאל והקרבנות הכל הוא לעתיד בבית ג' שיבנה במהרה בימינו. ורבים היו תמהי"ם דיהזקאל הי"ל להגיד צורת בית שני שהיה אחר שבעים שנה ולא להגיד צורת בית שלישי שכבר עבר מזמנו של יחזקאל עד היום ב' אלפים ומאתים שנה והותר. אמנם הדבר מפור' בדברי רש"י שאם לא חטאו בגלות בבל ועשו תשובה שלימה תכף היה בנין הבית כמראה אשר הראה ליחזקאל אלא שגרם החטא והוא הדבר אשר דיברו ואם נכלמו מכל אשר עשו כי בתחילה אמר הגד את בית ישראל את הבית ויכלמו מעונותיהם ואח"ך הוסיף ואם נכלמו מכל אשר עשו מבל דייקא אפילו על הדברים קלים וכולל זה וידוי חרטה עזיבת החטא אז צורת הבית וכו' הודע אותם וכו' וישמרו שיהיו ראוים ויבנה בצורה זו וכמו שפירש"י ויהיה בנין עדי עד והבחירה בידם והטיב אשר דיבר יחזקאל צורת הבית שיתעוררו לשוב לזכות לזה:

הפטרת תשא

פרק א

ויאמר אליהו לכל העם גשו אלי ויגשו כל העם אליו וירפא את מזבח ה' ההרוס אפשר דכונת אליהו באו' גשו אלי שיהיו לאחדים באחדות על דעתו ויגשו כל העם אליו שחשבו להיותם באחדות על דעתו ובכח זה וירפא את מזבח ה' ההרוס שבנה בשמים לתיקון השכינה הנקרא מזבח בכח אחדות ישראל [הנקראת מזבח כידוע. ואפשר לרמוז כי מזבח גימטריא אל הויה לרמוז יחוד קב"ה ושכינתיה לכן מזבח שהיא מ' גימטריא אל הויה רומז לקב"ה ודוק] ומעין דוגמא כתב רבינו האר"י זצ"ל שקודם שנכנס לבית הכנסת

או קודם תפלה יקבל מצות ואהבת לרעך כמוך ויועיל זה מאד לתפלה. ועל דרך זה עשה אליהו זכור לטוב לקרב ישראל ואז וירפא וכו'. ועיין מה שפי' הרב דת ודין דף ל"ה:

פרק ב

ויקח אליהו י"ב אבנים כמספר שבטי בני יעקב אשר היה דבר ה' אליו לאמר ישראל יהיה שמך. הדקדוק מורגש דמה אכפת לנו עתה אם ה' אמר ישראל יהיה שמך ומה ענין זה לזה. ופירשו רבני אשכנז כי הנה פ' וישלח כשנראה ה' וקראו ישראל א"ל גוי וקהל גוים יהיה ממך ויש שני פירושים והביאם רש"י הפי' ראשת שעתידין להקריב כגוים באיסור הבמות ע"פ אליהו ופירוש ב' וקהל גויים על מנשה ואפרים. ואמרו ספ"ק דהוריות לנחלה הוקשו מנשה ואפרים ולא לדבר אחר כי המספר י"ב שבטים ומנשה ואפרים נחשבים לשבט יוסף אחד. ומזה יש להכריע דהפי' גוי וקהל גוים על אליהו שיקריב באסור הבמות כיון דמנשה ואפרים חוץ מנחלה הם שבט א' מסתברא דה' לא יקראם גוים. וז"ש אליהו הנביא ע"ה ויקח אליהו י"ב אבנים כמספר השבטים. כלומר דה' אמר וקהל גוים שאני מקריב באסור הבמות דאין לומר דגוים על מנשה ואפרים שהרי הם י"ב שבטים גם בעת ההיא שהי' דבר ה' ישראל יהיה שמך דלא כיוין וקהל גוים כי אם שאני אקריב באסור הבמות:

פרק ג

ויאמר מלאו ד' כדים מים וכו' ענני ה' ענני וכו'. יש מי שפי' דטעם יציקת המים הללו היינו משום שאמרו בסנהדרין סוף פ' ד' מיתות זעירי זבן חמרא אזל לאשקויי מיא פשר וקם גמלא וכו' מי איכא דזבין מידי הכא ולא אזיל למבדקיה במיא הא למדת דמעשה כשפים לא יצליחו במים ומשום הכי אליהו זכור לטוב הרבה להביא מים על המזבח וגם התעלה מלא מים להראות שאינם מעשה כשפים עב"ד וקשה על זה ממ"ש פ"ק דברכות דף ט' ענני שתרד מן השמים ותאכל כל אשר על המזבח וענני שתסיח דעתם כדי שלא יאמרו מעשה כשפים ובגמרא עצמה קשה דאין כשפים מתקיימים במים ואמאי הוצרך לתפלה. וכ"ש וק"ו לפירוש הנזכר דזה היה כונת אליהו זכור לטוב. ואפשר שנודע שיש שדים ארציים ויש אויריים והאויריים כחם יותר חזק והגם דרז"ל אמרו בלהטיהן כשפים בלהטיהם מעשה שדים ופירשו הראשונים דמעשה כשפים על ידי מלאכי חבלה הדומים ללהט להבה אפשר דגם במלאכי חבלה יש חילוק דמעשה כשפים הנהוג ומצוי זה מתבטל במים. ומיהו יש כשפים על ידי מלאכי חבלה הגבוהים שאינם מתבטלים במים. ובזה נישב לשון הש"ס דקאמר שתסיח דעתם שלא יאמרו מעשה כשפים דהול"ל בקצרה ענני שלא יאמרו מעשה כשפים והגם שיש לומר בזה בפשיטות דקאמר הכי משום דבעי

למילף מדקאמר ואתה הסבות את לבם אחורנית. לדרכנו יתישב והוא דידוע דכל מה שנוכל לעשות דרך טבע יש לעשות ולכן אליהו זכור לטוב מלא המזבח והתעלה מים להראות שאינו מהכשפים הנהוגים שמתבטלים במים. ומיהו עדיין יש לחוש שיאמרו שח"ו הוריד האש ע"י מלאכי חבלה הגבוהים שבזה אין ביטול במים והוא כישוף עצום שאין הכל בקיאים בו וע"ז התפלל ענני שתסיח דעתם כדי שלא יאמרו מעשה כשפים כלומר תסיח דעתם ממה שעסוקים בענין שנתתי המים לאות שאינם כשפים ולא יחשבו דאיכא אופן גם בכשפים שאינו מועיל מים לבטלם: ומיהו אני בעניי כתבתי בקונטריס פתח עינים שם בברכות דלק"מ דלבטול הכשפים צריך מים חיים במו שפירש"י ע"ש. ויתכן דכוונת אליהו ז"ל להמשיך החסדים הרומזים למים למזבח שהוא כינוי לשכינה והיו ד' כדים בג' פעמים כנגד ג' שמות אהיה הויה אדני וא"ש ההי"ב ואפשר דהיה בכדים בסוד ותמלא כדה ותעל. גם כדים גימט' בחסד בסוד והוכן בחסד כסא:

פרק ד

כי אתם הרבים. יש להבין דטעם אליהו זכור לטוב פשוט דמוכרח שיעשו הם בתחלה דאם הוא יעשה בתחילה ויענה באש הם לא יעשו אח"כ ויאמרו דאם היו עושים היה יורד אש. וא"כ לא הול"ל טעם כי אתם הרבים. ואפשר דאליהו זכור לטוב זה כונתו שאמר כי אתם הרבים כלומר מסטרא אחרא עלמא דפירודא ובודאי לא יעלה לכם וא"כ מוכרח שתעשו ראשונה. [ובחכמה יסד אר"ש לומר לשון זה שכיוין לומר טעם העיקרי קצת בהעלם שהם יסתפקו. או לא יבינו כונתו ודוק היטב]:

פרק ה

ויהי בצהרים ויהתל בהם אליהו וכו' עד שפוך דם עליהם וכו' וי"ל למה בצהרים. ותו הול"ל עד שפוך דם מהם ומהו עליהם. ופירש הר' החסיד מהר"ר יוסף פייאמיטה אב"ד דק"ק אנקונה זלה"ה כי עובדי הבעל הכינו עצמם בדרך טבע בדרך ערמה בדרך כישוף דרך טבע כי אם יהיה דבר שמוכן לקבל האש כחום היום מנגד הרחק יכוונו זכוכית טוב וע"י הזכוכית יודלק. ודרך ערמה כי שמו חיאל בית האלי בערמה מתחת לקרקע. ודרך כישוף לשפוך דם על העצים ועל המזבח ועל הקרבן כי שם היה הקסם והבשוף ובדם האדם מתעורר כח הכשוף כנודע מחכמת הכישוף וז"ש ויהי בצהרים כחום היום ולא הועיל הזכוכית המכוון לעיני השמש ויהתל בהם אליהו. ויאמר קראו בקול גדול לחיאל כי הוא אלהים שלכם כי שיח לו כלומר נתעלף מלשון גם היום מרי שיחי כי בהיותו במקום צר מתחת לארץ אפשר נתעלף. או וכי שיג לו האש שנתתם בידו סיגים היה ולא יצלח. וכי דרך לו שמא הלך. אולי ישן הוא ויקץ. ויקראו בקול גדול. ואחזו הכשוף עד

שפוך דם עליהם כלומר על העצים ועל המזבח ועל הקרבן זה"ת דברי הרב הנזכר בספר דרשותיו כ"י:

הפטרת ויקהל

פרק א

ויקם את העמוד הימני ויקרא שמו יכין ויקם את העמוד השמאלי ויקרא את שמו בעז אפשר דהעמוד הראשון יכין היה לזכר אבא למלכא אדונינו המלך דוד אשר הכין זהב וכסף מאד לבנין הבית וכמו שאמר ואני בעניי הכינותי. וזהו החוש"ה אל העין רואה אמנם הוא הכין בשיריו וזמריו ותורתו ושלמותו תקון השכינה וכשבא שלמה מצא הכל מתוקן ולהיות כי היה מתקן בשיריו את הנצח כמ"ש בזהר הקדוש על פסוק נעימות בימינך נצח לכן עמוד הימני כנגד הנצח קראו יכין על שם דוד הע"ה לזכר עולם יהיה צדיק שהוא הכין הכל בשמים ובארץ. ובאמצעותו הנה יום בא לבנות בית המקדש וקיימא סיהרא באשלמותא. ואת שם השני ע"ש הממשלה הראשונה בעז שלקח רות והפליא לעשות בכונתו הרמה ולפי דבעז עשה מריבה עם הקליפה והוא הוציא מפיה' בלעם קטרגו עליו כי אין צדיק בארץ ומת באותה הלילה ראשונה שנשא רות במ"ש בס' חלק בני יהודה דף מ"ג. ולכן היה לראש פנה עמוד הנק' בעז והיה שמאל כי שלט בו מדת הדין ומת באותה הלילה. אבל הפליא לעשות וטעון הל"ל בעשייתו העמוד קראו בשמו בעז:

ואפשר לרמוז תוכחת מוסר כי אם יראה אדם עצמו גבוה עמוד חזק וכותרת עליו וכיוצא ידע כי עמוד אותיות מועד פתאום יבא אידו מועד לכל חי. ולכן ישתכל כי לא נברא אלא לעבודת ה' וכל ימיו יכין צידה לדרך כי הולך האדם אל בית עולמו וכל פינות שיפנה לצד ימין יכין לעה"ב כי מה שטרח בע"ש יאכל בשבת. וגם יהיה תלמודו בידו כמ"ש אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו כי התלמוד עמוד וזהו בו עז אין עז אלא תור' שתהי' בו ותלמודו בידו ועמ"ש בעניותי בסוף קונטרס צפרן שמיר בס"ד רמז אחר בזה ובס' פני דוד פ' תרומה:

ועוד אפשר להזכיר לכל הבא אל הקדש דאלמלא הקדוש ב"ה עוזרו נגד היצה"ר לא יוכל לו כמשז"ל וילפי לה מדכתיב צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ה' לא יעזבנו בידו. ועכ"ז צריך שהבן אדם יכין עצמו לעבוד ה' ואז הקב"ה עוזרו כמ"ש הבא ליטהר מסייעין אותו אבל בלי התעוררות תחתון לא סגי. וזה רמז יכין דכשהאד' יכין עצמו לתורה ולעבודה אז בעז בו עז שהקב"ה נותן לו כח וגבורה להכניע היצה"ר. ונמצא

דהאדם לא יש בידו כי אם ההכנה והשאר הכל מהקב"ה ואלו הם שני עמודים גדולים לתורה ולעבודת ה'. וזהו וזכרת כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל כי הנה כתבו הראשונים דאנשי חיל פירושו צדיקים שעשו מצות הרבה ומכל מצוה נברא מלאך אחד ויש לו לכל צדיק חיל ממלאכים שנבראו מהמצות שעשה. וכראותו כי רב חילו יזכור כי הכל מאת ה' דאלמלא עזרתו לא יוכל לעשות שום דבר וז"ש וזכרת כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל מהמלאכים הנבראים על ידי מעשה המצו' ובל זה רמז שלמה המלך ע"ה בחכמתו בשני עמודים אלו להזהיר ולהזכיר ברמז עניני העבודה. ועשאם נחשת שם רמז ליזהר מעשו שהוא נחש והת' רמז לגונדא דיליה ת' כידוע ואם יכין לבו לעבודה בו עז להכניעם. והיה נחושת ממורט שפי' זך ונקי בלי חלודה. לרמוז שכדי להכניע נחש ת' גונדא דיליה צריך שעבודתו תהי' נקיה מכל פסולת שתהי' לשמה בלי שום פניה כלל. וצריך שיהיה חזק בעבודתו יתברך על דרך הכתוב לעמוד ברזל ולחומות נחשת:

ועוד אפשר לרמוז דלפעמים יש לאדם מחשבות טובות מהנשמה הקדושה חלק אלוה ממעל קדמת הצור ממנו חוצב חוצב לאבות ויחשוב ללמוד ולעשו' צדק' וכיוצ' ואח"ז בא זדון היצה"ר ומבטל אשר חשב בתואנות וטענות. וצריך כח גדול להקים מחשבות לבו ולא יתקרר דעתו. וכאשר פירשנו בעניותנו הכתוב על הסדר ויבואו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אותו הביאו את תרומת ה' מגיד הכתוב צדקת וישרת לב ישראל אשר ברובי רבבות אלפי ישראל כל מי שהרהר בלבו להביא לא נפל ממחשבתו ארצה והוא פלא בכל המון ישראל שלא נמצא שום אחד שנתחרט בשום דבר וז"ש כל איש אשר נשאו לבו להתנדב ולא עוד אלא כל אשר נדבה רוחו הכל הביאו ולא נפל דבר או מקצת דבר כי גם את הכל הביאו. וזה רמז שלמה בחכמתו עמוד גדול עבודת ה' דהיינו יכין שאם יכין בלבו לתורה ולתעודה ולצדקה יהיה עמוד נחשת כלומר חזק עד עשותו ועד הקימו מזימות לבו. והכל ע"י התורה שהתורה מבטלת יצה"ר וזה רמז בועז כלומר בו עז שצריך שיהיה בו תורה אין עז אלא תורה ואז באמצעות התורה יקים הכל ויהיה עמוד נחשת לצרף למעשה כל אשר עלה על לבו ללמוד ולעשות:

הפטרת פקודי

פרק א

ויכל חירם לעשות את כל המלאכה אשר עשה למלך שלמה בית ה'. פירוש כי המלך שלמה עשאו שלוחו שיעשה לו מלאכתו וה"ל כאלו שלמה פעל ועשה כל המלאכה דשלוחו של אדם כמותו וז"ש לעשות את כל המלאכה אשר עשה למלך שלמה כי הוא

היה שלוחו של המלך ועשאה לשמו של המלך והמלך דעתו שתהיה לבית ה'. ואמר כל המלאכה אשר עשה למלך שלמה לרמוז הדין דאין קונה האומן בשבח כלי כמו שפסק מרן בחושן משפט סימן ש"ו ע"ש ולכל המלאכה מתחילתה ועד סופה היא של המלך שלמה וחירם שלוחו ולא קנה בשבח כלי. ולדעת רבוואתא דפליגי וסברי דאומן קונה בשבח כלי כמו שהאריך הרב שפתי כהן שם. אפשר דקרא להכי הוא דאתא דשלמה המלך ע"ה התנה עם חירם שלא יקנה רק שיעשה כל המלאכה לזכות המלך וז"ש כל המלאכה אשר עשה למלך שלמה כלומר הגם דבעלמא אומן קונה בשבח כלי הכא בפירושא אתמר דכל המלאכה אשר עשה היה תהיה למלך שלמה:

פרק ב

ואת כל הכלים וכו' נחשת ממרט בככר הירדן יצקם המלך במעבה האדמה בין סכות ובין צרתן אפשר לומר רמז כי ידוע שתכלית ביאת האדם לעה"ז הוא ללמוד תורה ולעשות מצות כי בזה יתבררו הרפ"ח ניצוצין וזה רמז ששלמה המלך עשה את כל הכלים נחשת ממרט. כי הנה רפ"ח ניצוצין הם בקליפות מדור עשו שהוא נחש וגונדא דיליה ת' איש. והיה כונת שלמה לברר על ידי פעולות הכלים האלו מהסט"א רפ"ח ניצו' וזה רמז נחשת הוא נחש ת' דת' הם גונדא דיליה. ממר"ט גימטריא רפ"ח עם הכולל כלומר לברר רפ"ח ניצוצין מן נחש ת' גונדא דיליה. והשתא רמז דלכך הקב"ה הביא נפשות הצדיקים במעי אשה שיהיו בגוף עם יצה"ט ויצה"ר לברר רפ"ח ניצוצין. וזה רמז בככר הירדן רמז לעה"ז כמו נחל שוטף בתלאותיו ושאון גליו ונראה לרשעים שהוא מישור לעשות כרצונם ולא ידעו שהכל מעשיהם הרעים ירידה היא להם לאבד חלקם בעולם הבא ולירד לגהינם וזה רמז ככר הירדן דפי' מישור הירדן דנראה מישור והרשעים ממלאים תאותם מכל אשר שנא ה' ולבסוף הירדן ירדו שאול ונקרא העה"ז ככר הירדן לכונה זו. והשתא קאמר בככר הירדן שהוא העה"ז יצקם המלך מלכו של עולם לנפשות הצדיקים במעבה האדמה במעי אשה שנקראת אדמה כנודע בין סוכות רמז ליצה"ט שכל עניני העה"ז הם עראי אצלו כסוכה וכל מעייניו בבית עה"ב. ובין צרתן היצה"ר שרוצה להפילו בצרות העה"ז והעה"ב וכל זה התכלית הוא להתגבר על יצה"ר ולעסוק בתורה ולקיים המצות לברר מרפ"ח ניצוצין איש איש כפי מעשיו ועסק תורתו. ונמשך למה ששלמה הע"ה כה מבטו בעשיית הכלי"ם לתקן שבירת הכלי"ם שמהם נפלו רפ"ח ניצוצין כנודע אצל עין רוג"ל בכתבי רבינו האר"י זצ"ל וזאת היתה לו לעשותם נחשת ממרט לברר מן נחש ת' רפ"ח גי' ממר"ט כמש"ל לז"א כי זה כל האדם ועי"ז הקב"ה מביא נפשות הצדיקים

וכו'. ותיבת יצקם עם ד' אותיות הוא גי' צדיקים דזמנין נכתב בתורה חסר יוד שניה כמו פרשת וירא מסכים הולך לרמז זה:

וממוצא דבר רמז דכל זמן שעדיין לא נשלם בירור רפ"ח ניצוצין ישנו בעולם נחש וגונדא דיליה. ובגאולה העתידה במהרה בימינו ישלח משמים משי"ח גימטריא נחש שהוא יבטל הנחש ויושלם הבירור מרפ"ח ניצוצין ואז חרפ"ת עמו יסיר שיושלם הבירור מרפ"ח ניצוצין ויתבטלו ת' קליפות גונדא דחימה וזה רמז חרפת שבהסיר רפ"ח ניצוצין שהם אותיות הר"פ יתבטלו ת' איש דעשו וקרי ביה חרפת עמו יסיר. וכל זה. רמז שלמה המלך ע"ה נחשת ממרט שיש נחש ת' סיעתו בעבור רפ"ח ניצוצין שהוא גימט' ממרט עם הכולל. על דרך שכתב רבינו האר"י במצות פט"ר רחם. ובנתינת פרוטה לצדקה שיתברר פרט ניצוצין בכח יחוד ו"ה ע"י הצדקה וזהו פרו"טה. וכן אפשר לומר כי תיבת ממר"ט רמז על זה. ואפיקיה בלשון ממרט על דרך הכתוב די מריטו גפהא שעסקנו תמיד לברר ולמרוט ולהוציא לאור נצוצי הקדושה וזה כל פרי התורה והמצוה לברר:

הפטרת ויקרא

פרק א

עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו ולא אותי קראת יעקב וכו' אפשר במה שכתב מהרימ"ט דהאדם נתוסף בו יצירה דכתיב ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה ותרגם אנקלוס והות לרוח ממללא. ומוכרח שזו היצירה היא לעה"ב שהנשמה מראה כחה וידיעתה ע"י הלשון להלל לשבח ולקרא בתורה דאלו היה לצורך העה"ז לא היה צריך יצירה חדשה כי הרי הבעלי חיים בלי יצירה זו הם חיים ועושים צרכי העה"ז. וגם אלמים מבטן עושים כל צרכיהם. אלא ע"כ דהוא לצורך עבודת ה' ולזכות לעה"ב. וז"ש עם ז"ו גימ' אחד ישראל גוי אחד יצרתי לי לשמי ביצירה מחודשת והטעם תהלתי יספרו דעל ידי הנשמה פועל בכח הדברי להלל ולשבח אליו יתברך. והן היום לא אותי קראת יעקב ונמצאת ח"ו יצירת הנשמה על חנם:

ואפשר לומר דרך הלציי במ"ש המפרשים משם רבינו האר"י זצ"ל בכונת הפ' שומע תפלה עדיך כל בשר יבואו דיש לחקור דהקב"ה שהוא בוחן לב חוקר כליות למה אנו מתפללים אליו בקול הלא טוב שנתפלל אליו בלב ומחשבה לבד והקב"ה רואה כליות ולב ועושה בקשתו והיה קדוש ה'. ואם אינו ראוי לעשות בקשתו גם כי יזעק וישוע סתם תפלתו. ואחת מהתשובות שיש בזה הוא שאם היה כך שילבו העם לבית הכנסת ויהיו דוממים שתק"ו יחדיו וכל אחד יחשוב בלבו שאלתו ובקשתו הרבה היו הולכים לבית

הכנסת ובמקום שיחשבו דברי שיר ושבח וריצוי ובקשה היו חושבים ז' ושבעים תועבות ואומרים שכבר התפללו ולזה צריך כל אחד להוציא בשפתיו דברי שבח ותהלה ותפלה וזה שאמר שומע תפלה זה שאתה שומע תפלה שמתפללין בפיהם בביטוי שפתים ולא סגי במחשבה הטעם עדיך כל בשר יבואו ועוד פירשו עד"ז מתחילת המזמור. וזה שאמר תהלתי יספרו בפיהם והטעם משום כי אין להאמין בך ולא אותי קראת יעקב וכו' ומשו"ה צריך תהלתי יספרו בפיהם ושפתם. ואפשר לרמוז במ"ש עם זו כי ישראל גוי אחד זו גימטריא אחד והן מעידין על הקב"ה שהוא אחד כמו שאמרו במדרש וזהו שאמר תהלתי יספרו שמיחדין שמי ועד"ה זו רמז לזו"ן כי ז' רומז למ' ואות ו' לז"א וזהו עם זו שהם עמו וצאן מרעיתו. והראשונים פירשו במה שאמרו פ' ארבע מיתות דף ס"ה רבא ברא גברא ע"י ספר יצירה אד מבואר שם בש"ס ומהרש"א בחידושי אגדות דלא הי"ל כח הדברי וז"ש עם זו יצרתי לי וכי תימא מאי רבותא אשר יצר את האדם הלא יודעי ועוסקי ס' יצירה ברו גברי לז"א תהלתי יספרו עם זו יש להם כח הדברי ותהלתי יספרו משא"כ הנברא מספר יציר' שאינו יכול לדבר:

ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל. הראשונים פירשו דרך הלציי כי נודע דיעקב נקרא על עקבה ומרמה וישראל על היושר וז"ש ולא אותי קראת כשאין אתה קורא בתורה נקראת יעקב המורה על עקבה. אבל אם תיגע בתורה וז"ש כי יגעת בי שאתה יגע בתורתי שמך ישראל המורה על שררה וישרות עכ"ד ואפשר להוסיף דאמר הקב"ה בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין ואם אינו קורא בתורה א"כ היצה"ר מתגבר וכלו עקבה ומרמות ותוך וז"ש ולא אותי קראת כשאין אתה קורא בתורה מזה נמשך שישלוט היצה"ר ותקרא יעקב אבל היגע בתורה כובש היצה"ר לעשותו טוב וז"ש כי יגעת בי שאתה עוסק בתורה ביגיעה אז נקרא ישראל ישר עם אל:

ועוד אפשר במדרש שהביא הרב זרע בירך ח"ג על ברכות שדרשו רז"ל ע"פ אחר דכתיב בההוא קרא יעקב ישראל ודרשו יעקב בנים קטנים ישראל גדולים ושם כתב הרב הנזכר דלא מצא טעם לדרשה זו רק סוף יעקב בנים קטנים בר"ת ע"ש [ובמקום אחר כתבתי בעניותי בפשיטות דטעם רז"ל שאמרו יעקב בנים קטנים הוא על שם הפסוק או מי יקום יעקב כי קטן הוא. ומטעם זה דרשו יעקב בנים קטנים ודוק] ולי ההדיוט יראה דטעם רז"ל כי הקטנים לא יש להם יצר הטוב כלל רק מלאים ביצר הרע ולכן מכונים יעקב לשון עקבה אבל הגדולים מלאים זיו היצר הטוב ולכן נקראים ישראל לשון יושר. מעתה זה רמז הכתוב ולא אותי קראת לשון מקרא דחמש שנים למקרא יעקב שהם בנים קטנים ובזה לא באתם לשלימות שהעיקר הוא כי יגעת בי ישראל שהם גדולים שיגעו בתורה

ובהלכה ומקטנותם לא קראו מקרא שאביהם לא חינכום לקרוא מקרא ואם אין גדיים אין תיישים:

פרק ב

אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך למעני וחטאתיך לא אזכור. אפשר בהקדים מה שכתבנו בדרושים משם מורי הרב ז"ל שחקר דכיון דעבירה גוררת עבירה א"כ טבע הענין מחייב כך והיה ראוי שהקב"ה לא ישלם על עבירות הנגררות ותירץ דקי"ל תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב עכ"ד ואמרו פ"ה דסוכה אלמלא שלשה מקראות נתמוטטה רגלי שונאי ישראל וחד מינייהו אשר הרעותי שברא יצה"ר ולפי מדת רחמיו יתברך שאמר הרעותי א"כ אנוסים ביד יצה"ר כדס"ד דאיוב פ"ק דבתרא ועמ"ש בעניותי בכסא דוד דרוש טוב ומשם באר"ה. וז"ש אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך למעני שבראתי היצה"ר ואין כאן פשע שהאדם אנוס ביד היצה"ר וזהו למעני ומדת רחמי שארחם. וא"כ וחטאתך לא אזכור הם החטאים הנגררים אחר העבירה דליכא לחיובי תו משום תחילתו בפשיעה. וקרוב לזה אפשר לפרש בסגנון אחר ויתישב יותר הדק הטב בהקדמה שכתבו ז"ל דאין אדם בא לידי חטא אלא אם כן עבר עבירה במזיד ואח"כ בא לידי חטא ואסמכוה אקרא נפש כי תחטא ומעלה מעל הכונה נפש כי תחטא וכי תימא נפש היפה חלק אלוה אלקים חצב"ה מן הגזע ומן השרשים חוצב לאבות העולם איך יתכן שתלכד בחטא לז"א ומעלה מעל דע שכבר מעלה במזיד ומשם נלכדה בחטא. עכ"ד. וחייבת על החטא דתחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב וז"ש אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך למעני במדת רחמים וכיון שאין כאן פשע וחטאתיך לא אזכור כי המה באו מן הפשיעה ולכי מדלית הפשיעה כלים מאיליהם החטאים:

הפטרת צו

פרק א

ולא שמעו ולא הטו את אזנם וילכו במעצות בשרירות לבם הרע ויהיו לאחור ולא לפנים. אפשר במ"ש הראשונים נ"ן בביאור מאמרם ז"ל שאדם נברא אחרון למעשה בראשית שאם יזוח דעתו אומרים לו יתוש קדמך ואם אינו מזיח דעתו אומרים אתה קדמת למעשה בראשית שנשמתו קדמה לכל שנאמר ורוח אלהים מרחפת. ופירשו ז"ל כי הן האדם שליחא דרחמנא בהאי עלמא לעבוד עבודתו ובתורתו יהגה ומצותיו יעשה אומר לדבק קרבת אלהים ועי"ז יעשה החומר צורה. האדם יראה לעינים דמות צורות אנשים. אך בצלם זה חומר בקדש זך ובהיר מאיר ומזהיר ונמצא כי יגע ומצא כדי גאולתו לעשות

החומר צורה. ואם זכה לזה כי הואיל הלך אחר הנשמה והא גופא קשיא איבד ושיבר עד עשותו ועד הקימו כל סדר קדושה א"כ הוא מחשי' הנשמ' ועניני הגוף אצלו טפל דטפל לזה אומרים לו אתה קדמת לכל כי הנשמה קדמה. וכל קבל דנא הנותן דעתו בעניני הגוף והבלי סעיפי פרקי תענוגי העה"ז המדומים ועניני הנשמה השליך אחרי גוו א"כ טרח לעשות נפשו עניה סוערה חומר ואומרים לו יתוש קדמך כפי השערת יצרו שעניני העה"ז הם עיקר ונפשו עליו תהב"ל. גם ידוע משז"ל בכל לבבך בשני יצריך יצה"ט ויצה"ר גם אמרו על פ' וסעדו לבכם דאין יצה"ר שולט במלאכים. וז"ש ולא שמעו ולא הטו את אזנם וילכו במעצות חכמים המה להרע. בשרירות לבם הרע לבם שהוא יצה"ר לבם הרע שכבר עשו היצה"ט רע ואין בקרבם כי אם לבם הרע. ולכן ויהיו לאחור שיתוש קדמם מאחר שהכל עניני הגוף והנפש בטלה. ולא לפנים כי נפשם קדמה שרי הם עשו הנפש גוף ואו' להם יתוש קדמם:

א"נ אפשר שעיקר תכלית האדם ע"י תורה ומצות להיות הולך וגדל כמ"ש בזהר הקדוש זכה יתיר יהבין ליה וכו' זכה יתיר ובו' כי כאשר ירבה תורה ומצות יוציא לאור ניצוצות הקדושה ועי"ז הולך וקרב אל הקדושה והולך וקונה חלק נר"ן שלו מהעולמות העליונים ובחטאתיו מכניס ניצ' הקדושה בקלי' ומאבד חלק נר"ן מהקדו' שהיו בו וז"ש והיו לאחור דהשתא דקשיש לדרדקי דאבד חלק נר"ן ובמקום להיות הולך וגדל הי' הולך וחסור והיינו דקאמר והיו לאחור ולא לפנים א"נ והיו לאחור שע"י המעשים הרעי' מגבירים הדין ומונעים החסדי' כמ"ש במאורי אור למהר"ם פאפיראש כ"ץ זלה"ה כי אחור הם הגבורות והחסדים נק' פנים ע"ש וזהו והיו לאחור שמגבירים הגבורות והדינין ולא לפנים החסדים ולמס מהם החסד. או אפשר קרוב למה שכתבנו בסמוך כי לכללות ישראל ידבר כי הצדיקים שקדמו ביררו מהקליפה כל נתח טוב ונשמות עליונות וגם ע"י מעשיהם הטובים ודבוקם באלהים חיים נתרבו האורות עליונות במדות והשפיע בצחצחות לעולמות. והם בעונם מיעטו השפע ונטמעו כמה ניצוצות. הקדושה וזהו ויהיו לאחור ולא לפנים שהוסיפו הרע וגרעו הטוב א"נ בהקדמה כי צדיק שהשלים בחינה אחת ובא לתקן אחרת מתחיל לתקן בבחי' קטנות ואב"א ועולה מעלה מעלה [פירוש על דרך משל שכבר קנה בחינת נר"ן דעשיה ועולה לקנות בחינת נפש דיצירה מתחיל לתקן ולעלות בבחינת קטנות ואחור באחור דנפש דיצירה כדי להעלות אח"ך למעלה וכיוצא וז"ש ויהיו לאחור ואינו שעולה על בחינתו שהי"ל מקדם אלא ולא לפנים לא עלה אלא ירד ואיבד מה שהי"ל ודוק] וז"ש ויהיו לאחור וכי תימא הוא תקון בחינה חדשה

ומתחיל מבחי' אב"א לז"א ולא לפנים אינו לשבח רק כי בבחינתם הוא שחזרו לאחור ולא לפנים ודוק כי קצרתי:

א"נ אפשר ונקדים מה שחקר הרב פנים מאירות בס' כתנות אור פ' האזינו דהקב"ה הבטיח לאברהם אע"ה דהקרבנות יכפרו ובבית ראשון שהיו קרבנות למה נחרב והרב האריך בזה ותורף דבריו הנצרכים לנו הוא דהקרבנות אינם מכפרים אלא על ידי הודוי. וכן כתב הרמב"ם בריש ה' תשובה דבעלי חטאות ואשמות אין מתכפרין בקרבנן עד שיעשו תשובה ויתודו. ואמרו בילקוט ירמיה סי' ב' ארשב"ח אמר הקב"ה לירושלים על מה הבאתי כל המשפטים הללו בשביל שאמרת לא חטאתי שנא' הנני נשפט אותך על אומרך לא חטאתי וכיון שלא היו מתודין ולא היו חוזרין בתשובה לא היו הקרבנות מכפרין ונחרב הבית עש"ב. וכתב הרמב"ם ספ"ג דמעשה הקרבנות דעל העולה מתודה על עון עשה ועל עון לא תעשה שנתק לעשה. וכתב עוד שם ויראה לי שאינו מתודה על השלמים אלא אומר דברי שבח ע"ש והשתא כיון דאשכחן דלא היו מתודין ואומרים שלא חטאו א"כ אפשר כי לא היו מביאין חטאות ואשמות רק עולות ושלמים ועל העולות לא היו מתודין וגם העולה מכפרת על הרהור הלב ולא היו נותנים לבם כלל. לז"א עולותיכם כיון שאתם אינכם מתודין על המעשים וק"ו שאינכם נכנעים על ההרהורים א"כ מאי נפקא מינה בעולה שאינה מכפרת כלל ולכן עולותיכם ספו על זבחיכם שהם שלמים שהדין הוא שאינם מתודים עליהם ואכלו בשר להצבות בטן. כי לא דברתי את אבותיכם ביום הוצאי אותם מארץ מצרים ע"ד עולה וזבח כי אם הוציאנו לקבל תורה ולעובדו כדכתיב בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים ואמרו רז"ל אנכי ה"א אשר הוצאתיך ע"מ כן פדיתך וז"ש כי אם הדבר הזה צויתי אותם לאמר שמעו בקולי והייתי לכם לאלהים וכו' והקרבנות היינו לחזור בתשובה ולהתודות וא"כ אף עולה לא תקריבו כיון שאינכם אומרים וידוי ואינכם נכנעים על הרהורים רעים אלא אדרבא וילכו במועצות בשרירות לבם הרע דהמחשבות רעות מצרפין אותם ועושים מעשה והיו לאחור בעולות אלו שאינם מתודים נחשבות לעון ולא לפנים לכפר עליהם:

הפטרת שמיני

פרק א

בכל עצי ברושים וכו' אפשר דהיו ששה כל ניגון נגד אות ו' משם המיוח' אשר התורה רומזת אליו עץ חיים. וזה רמז דעל ששה צעדים זבח שור ומריא:

פרק ב

ויכהו שם האלהים על השל וימת שם עם ארון האלהים. צריך להבין דעל השל יתר. ועוד אומרו עם ארון האלהים ורז"ל אמרו מה הארון קיים אף עוזא בא לעה"ב. ואפשר דעוזא היה צדיק גמור ומסורת בידינו פעמים שלש עם גבר. אמנם בהיות שחטא בפרהסיא ובכבוד ארון האלהים חמיר טפי ובאחת ועלתה לו וז"ש ויחר אף ה' בעוזה שכב יכול מדת רחמים נהפך למדת הדין ולכן ויכהו שם האלהים. ולא תימא שהיה בידו עונות אחרים רק על השל שגגה זו אחת היתה ופרסמה הכתוב. וכי תימא אמאי לא העביר על חטא ראשון לז"א וימת שם עם ארון האלהים אשר פגם בכבודו בפרהסיא וחמיר ויען היותו צדיק גמור כתיב וימת שם עם ארון האלהים ע"ד שאז"ל מה שם עומד ומשמש וכו':

והטב חרה לו לדוד הע"ה כי ח"ו הוא הגורם כמו שאז"ל זמירות היו לי חקך ואמר הקב"ה דברי תורה אתה קורא זמירות חייך שאני מכשילך בדבר שאפילו תשב"ר יודעים דכתיב ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו. וע"ז ויחר לדוד על אשר פרץ ה' פרץ בעוזה שלא יגיע העונש אליו ח"ו דאלמלא לא היה אומר זמירות היו לי חקך היה מצוה לשאת בכתף ולא בא עוזה לזה. ולכן קרא למקום פרץ עוזה לזכור תמיד מה הי"ל לעוזה על שפגם ואחז בארון ולכן וירא דוד ביום ההוא ויאמר איך יבא אלי ארון האלהים מאחר שכל זה אנכי הסבותי:

א"נ אפשר להפך כי הוא לא היה סיבה כי האף אמנם נשאו את הארון בעגלה נהי שלא עשו כהוגן אמנם אם עוזה לא שלח ידו ויאחז בו לא איתרע ביה מילתא ונמצא כי הוא גרם לעצמו ולכן קרא למקו' פרץ עוזה כלומר לגרמיה הוא דעבד ונקי אנכי:

פרק ג

ודוד מכרכר בכל עז לפני ה' שמעתי רמז דדוד היה מכרכר להכניע פ' כי מכרכר גי' ת"פ במספר לי' עב"ד ואני אבא ומלאתי את דבריו כי כתבו המקובלים דלי' מיללת בשמה ומחלת משוררת במחולות ולהכניע הראשונה צריך לשמוח שמחה של מצוה ולשורר לפני ה' ולהכניע השנית צריך להתענות עכ"ד וכד הוינא טליא רמזתי בזה פ' למנצח על מחלת לענות כלומר לנצח למחלת היא השנית לענות כי כשיתענה תכנע. וכן דוד הע"ה כשהיה מעונה רעב וצמא והלך בצערו"ת היה משורר שירות ותשבחות. ואפשר שכונתו לבטל הראשונה ע"י השירות והתשבחות לשמו ית' בקדושה ולבטל השנית ע"י העינוי שהיה בו וכתבנו בעניותנו בספרי הקטן פני דוד פ' נשא כי זה רמז בכת"ף ישאו דע"י התורה שנתנה בכ"ב אותיות יכניעו לי' שגי' ת"פ ואפשר דעתה דוד הע"ה שקיים

בכת"פ ישאו גם הוא היה מכוין והיה מכרכ"ר גי' ת"פ להכניעה בכח התורה וזהו הרמז מכרכ"ר בכל ע"ז היא התורה. ורז"ל אמרו מכרכר שהיה אומר כירי רם ואפ' בהקדמת מהר"א גאלאנטי זצ"ל דדהע"ה. היה מתקן ע"י השירות הירך וכמ"ש בזהר ע"פ נעימות בימינך נצח והארכנו בזה במ"א וזהו כירי רם אותיות ירכ"י רם שהיה מכוין לתקן הירך ולהשפיל עמלק גימט' מר ולהוציא את בלעו מפיו והוא מרומים וזהו ירכי רם:

הפטרת תזריע

פרק א

ויאמר מלך ארם לך בא ואשלחה ספר אל מלך ישראל וכו'. צריך להבין אומרו לך בא. ואשלחה דמילת בא יתירה ולפום ריהטא אינה מכוונת. ותו דהנערה אמרה אחלי אדוני לפני הנביא ומלך ישראל מאי שיאטיה. ותו נעמן כשבא אל אלישע אמאי אלישע לא יצא לקראתו רק שלח אליו לאמר. והטב חרה לו לנעמן. והמפרשים פירשו כי הנגעים באים על גסות הרוח וכמשז"ל על נעמן עצמו שהיה רוחו גסה עליו דכתיב ונעמן וכו' היה איש גדול שהיה גס רוח על גבורתו ונצטרע כמ"ש במדבר רבה פרשה ז'. ולכן לעשות קצת דרך טבע אלישע לא יצא ושלח שלוחו להכניע גאותו:

אמנם אפשר כי הנה הנערה זאת אומרת אחלי אדוני לפני הנביא רמזה לו שהוא בעצמו צריך ללכת אצל הנביא כי קדוש הוא. וכן רמז נעמן למלכו באומרו כזאת וכזאת דברה הנערה כונתו שאמרה שהנביא ירפאהו וגם צריך לילך אצלו וזהו כזאת וכזאת. ומלך ארם נתירא שמא כאשר ילך נעמן אצל הנביא ויכנע לפניו וירפאהו נעמן יתגייר בראות קדושת פני הנביא ואור פני קדושתו באמצע רפואתו יכונו יחדיו לעזוב הע"ז. לכן חשב לעשות המצאה שנעמן לא יראה הנביא וכתב ספר אל מלך ישראל כי מלך ישראל הוא ישלח לנביא ואז הנביא ירפאהו וז"ש לך בא כלומר רצוני שתלך ותבא מקיש הליכה לביאה בע"ז וירא אנכי שתלך אל הנביא ולזה אשלח ספר אל מלך ישראל. ולמרות עיני כבוד מלך ארם שלח הנביא לאמר יבא אלי שלא כאשר סבר מלך ארם. ומ"מ לא יצא אליו כי כך יעצו מלך ארם לבלתי התערב עם הנביא. וכאשר נתרפא בא בטענה לתת לו מנחה ופירש מע"ז ונתגייר כמ"ש רז"ל וקרא הכי מוכח שאמר לדבר הזה יסלח וכו':

אחר זמן בא לידי ספר באר יצחק פירוש הפטרות להרב מהר"ר יצחק אשכנזי זלה"ה ושם ראיתי שגם הרב ז"ל נתעורר נפק דק כדוקיין מאמר לך בא והוא ז"ל פירש לדרכו ע"ש ואגב רהטאי חזיתיה להרב הנזכר שפירש בענין זה דהטב חרה לו לנעמן שסבר דמ"ש שיטבול בירדן הוא רפואה טבעי' ואמר דכיון שע"י רחיצת מים יוכל להתרפאות הלא

הנהרות שבארצו יפים וטובים מאד כיון דידוע דהירדן הם א' משבעה ימים שמקיפים ארץ ישראל והם מים מלוחים והיפוך של רפואה וכו' א"ל עבדיו דבר גדול דיבר אליך ד"ל זהו הנס הגדול מאחר שציוה לך שתטבול בירדן והם מי מלוחים ולפי דדך טבע הם מתנגדים לצרעת עכ"ל ועמו הסליחה שכתב דהירדן הוא אחד משבעה ימים וכו' ונראה דכונתו דמאחר דהוא ים א"כ הם מי מלוחים דאי מהא לא אריא דהרי אחת משבעה ימים שמקיפים ארץ ישראל הוא ימה של טבריא ומפורסם דמימיה מתוקי' וכמ"ש מרן בתשוב' דכותבין בגט טבריא דעל כיף ימא דטבריא יתבא וממימי הים הנזכר מסתפק' ותו דבהדיא אמרו בבתרא דף ע"ד אמר רבי יוחנן מאי דכתיב כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה אלו שבע ימים וארבעה נהרות שמקיפין את ארץ ישראל ואלו הן שבע ימים ימה של טבריה וימה של סדום וימה של חילת וימה של חילתא וימה של סיבכי וים אספמי' וים הגדול ואלו הן ד' נהרות ירדן וירמוך וקירומין ופיגה. עין רואה שנתחלף לו להרב נהר בים. ובסנהדרין דף צ"ה עמוד שני מבואר גבי מחנה סנחריב כשעברו הירדן שמימי הירדן ראוי' לשתיה דאמרו שם אחרוני' העלו עפר ברגליה' ולא מצאו מים בנהר לשתות עד שהביאו מים ממקום אחר ושתו אלמא ראוים לשתיה ואינם מלוחים הפך הרב הנזכר. שוב ראיתי לרבינו בחיי פ' וארא שכתב משם רבינו סעדיא גאון דיש הפרש בין מי ובין מימי כי לשון מימי נזכר על המים הראויים לשתות ולשון מי נזכר על מים שאינם ראוים לשתות וסיים וז"ל ומצינו בירדן שהזכיר את שתיהן ממי ומי לפי שהירדן היו קצת מימיו ראוים לשתיה וקצת שלא היו ראוים עכ"ל וגם הקצת שלא היו ראוים אפשר שלא היו מלוחים אלא עכורים ומלאי' סיגים וכיוצא. ובכלל הגאון לכאורה קשה מדכתיב לא נשתה מי באר גם שמעתי מקשי' מדכתיב ושתו איש מי בורו והר' גט פשוט סי' קכ"ח ס"ק מ"ח הביא דברי הגאון ז"ל ע"ש:

ואחר זמן ראיתי מ"ש הרב יפה תואר בראשית פרשה ד' סי' ד' אמאי דקאמר בי מדרשא התם הדין ירדנא עבר בימא דטבריא ולא מתערב ביה וכתב הרב ז"ל שמי הירדן מתוקי' ומי ים טבריא מלוחי' ועובר בתוכן ואינו מתערב ששואבי' ממנו מתוקים עכ"ד [וצריך ישוב וחיפוש עדיין בדברי רז"ל ודוק]:

הפטרת טהרה

פרק א

וארבעה אנשים היו מצורעים פתח השער. יש לדקדק דהול"ל וארבע' אנשי' מצורעים היו פתח השער כמו שדקדקו המפרשים לפי דרכם. ואפשר במשז"ל דארבעה אנשים

אלו היו גחזי ובניו ואז"ל דגחזי היה מונע התלמידים לבא וכתבו המפרשים דמטעם זה נמי קללו אלישע בצרעת דדעת גחזי היה דהתלמידים אין תוכם כברם וכאשר הוא השיב לאלישע לא הלך עבדך אנה ואנה א"כ הוא ודאי אין תוכו כברו וע"כ קללו בצרעת זהו תורף דבריה'. ואפ' דזה רמז הכתוב וארבעה אנשי' טעם שהיו מצורעי' היה פתח השער דסגרו פתח השער בית תלמוד לפני התלמידי' שלא יבואו ללמוד מאלישע הנביא עליו השלו'. ולכך נתקללו שיהיו מצורעים פתח השער מדה כנגד מדה:

והנה שמעתי באומרים טעם דרז"ל אמרו דארבעה מצורעי' היו גחזי ובניו. דגבי מצורע כתיב בדד ישב והטעם שיראה עצמו בדד ויתן אל לבו לשוב. ולפי זה אם יהיו שני מצורעים בפרק אחד צריך כל אחד לישב לבדו כדי שכל אחד בראות עצמו יחיד נגוע ומוכה יחשוב מחשבה על חטאתו וישוב וסר עונו וטהר. הנה כי כן זאת היתה לרז"ל לומר דארבעה מצורעי' אלו הם גחזי ובניו דאלו מצורעי' דעלמא היה להם לישב כל אחד לבדו. ומדחזינן דארבעתן בהדי הדדי הוו קיימי שמעינן דהם גחזי ובניו דכ' בהו וצרעת נעמן וכו' עד עולם ואין להם תקון ליטהר לזה היו יושבין ביחד כך שמעתי משם רבני אשכנז. אבל הדין הוא להפך ובהדיא שנינו בתורת כהנים לרבות מצורעים אחרים שיכולין לישב עמו ועיין מה שכתב הרא"ם בשם רבינו ישעיה ורבינו אברהם זוטרא ועיין מה שכתב קרבן אהרן. ואולי דהגם דמדינא יכולין המצורעי' לשבת יחדיו. ראוי להם להיות כל אחד לבדד ליתן אל לבו חטאתו ויחר"ט האיש כדחזי וזה תקונו ליטהר. ומדכתיב וד' אנשים היו מצורעים דאתא קרא לומר דהיו ביחד מה שאינו ראוי להם שמעינן דהם גחזי ובניו דאלו יחדיו יהיו כי גזרה גזר עליה' שלא יהיה להם תקון. ודרך פשוט אפשר לומר דרז"ל דקדקו דתיבת היו יתיר' דהול"ל וארבעה אנשים מצורעים פתח השער. ותיבת היו משמעה הוית הצרעת ואמאי קרא קאמר היו. ותו דמאי דהוה הוה ואמאי נכתב היו לרמוז שהצרעת היה לה הוייה וקיום בהם ומאי נפקא לן מינה ולזה אמרו דבא הכתוב להודיענו מי אלה הם אותם שהיתה הוייה וקיום נצחי לצרעת בהם והם גחזי ובניו שהנביא ע"ה גזר עליהם שיהיו מצורעי' עד עולם והא אשמועינן קרא וארבעה אנשים ותדע מי הם היו מצורעים אותן שנודע להם ולכל שבצרעת יש לה הויה וקיו' בהם לעולם והם גחזי ובניו:

פרק ב

באנו אל מחנה ארם והנה אין שם איש וקול אדם כי אם הסוס וכו'. לכאורה האי וקול אדם יתר ואפשר כי גחזי גם לו לבב שיחושו שנחבאו לתופסם חיים לזה אמרו כי במחנה אין איש וגם במחנה לא נשמע קול אדם אפי' מרחוק כי ודאי לצד שנחבאו לתופסם

לא היו רחוקי' הרבה והיה נשמע קול אדם לא יבצר ממחנה גדול אי אפשר שלא ישמע איזה קול אלא ודאי מוכרח דקול המבהיל שמעו וברחו. והמלך לא חשש לחשערת גחזי ודן בדעתו כי אמת הדבר שבכונה מכונת החביאו עצמם. ויען אחד מעבדיו מאחר דיש פנים הנראין כי נס הוא ונבואת אלישע קדמה הן לו יהי אלא ספק ראוי לעמוד על הדבר ויקחו נא וכו':

הפטרת קדושים

פרק א

ביום בחרי בישראל וכו' עמ"ש בעניותנו בספרי הקטן דברים אחדים דרוש כ"ט ע"ש בס"ד:

פרק ב

ואתן להם את חוקותי ואת משפטי הודעתי אותם אשר יעשה אותם האדם וחי בהם וגם את שבתותי נתתי להם להיות לאות ביני וביניהם לדעת כי אני ה' מקדשם. לא נאריך בדקדוקים. ואפשר ואתן להם את חוקותי כלומר בדרך מתנה ולא דרך מקח שאם האדם קונה איזה חפץ יכול לבזותו ולאבדו כי כספו הוא. אמנם גדול שנתן מתנה אין למקבל לזלזל במתנה אחר שקבלה כי נמצא מזלזל בנותן וכמו שאמרו כת הקודמים והארכנו בזה בדרוש שבת כלה בס"ד. וז"ש ואתן להם את חוקותי בתורת מתנה כדי שיכבדום ולא יזלזלו בם. ועל שאר מצות שמעיות שיש להם טעם עפ"י מדות שהתורה נדרשת וכיוצא סברות אמיתיות אמר ואת משפטי הודעתי אותם שהודעתים טעמי הדינים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אפשר במה שידוע דעל ידי המצות שמקי' האדם בזריזות ושמחה מגרש הסט"א אשר בקרבו ושורה קדושה המתיחסת למצות ההם ונמצא שמגרש הסט"א בחי' מות ומשרה קדושה ע"י עשיית המצות וכמ"ש מעבירין את המ"ת מלפני הכלה וז"ש אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כי הם חיותו ומגרש המות ויחי. וכ"ת אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ואם ח"ו חטא אין לו תקומה. לז"א וגם את שבתותי נתתי להם להיות לאות וכו' כלומר דבזה נודע שהם בחי' בנים ולא עבדים דהמשתמש בשרביטו של מלך חייב מיתה ואיך אנו שומרים שבת אלא מוכרח שאנו בנים וז"ש וגם את שבתותי כלומר עוד טובה גדולה נוספת שנתתי שבת שמורה שהם בנים ובזה אם חטאו ושבו מתקבלים דאב שמחל על כבודו כבודו מחול. א"נ אשר יעשה אותם האדם וחי שבאמצעות המצות יושפע עליו מהקדושה שהיא חיים וחי. ומלבד זה עוד זאת יתירה וגם את שבתותי שבאה נשמה יתירה לדעת כי אני ה'

מקדש"ם א"נ במשז"ל דכל השומר שבת אפי' עע"ז כאנוש מוחלין לו וז"ש ואתן להם את חוקותי וכו' וגם את שבתותי וכו' דאם באולי חטאו בשמירת שבת מתכפר להם הכל:
א"נ אפשר במה שאמרו פרקא קמא דחגיגה את ה' האמרת היום וכו' אמר הקדוש ברוך הוא לישראל אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם אף אני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם וכתבו בתוספות אמרו במדרש שלשה מעידין זה על זה ישראל ושבת והקדוש ברוך הוא הקדוש ב"ה ושבת מעידין על ישראל שהם יחידים באומות ישראל ושבת מעידין על הקדוש ברוך הוא שהוא אחד הקדוש ברוך הוא וישראל מעידין על השבת שהוא יום מנוחה. ופירשו המפרשים דקשיא להו להתוספות במה שאמרו דישראל והקב"ה מעידין זה על זה דהרי איבא למיחש לגומלין ח"ו וכמ"ש פ"ד דדמאי. והעדות הזה ודאי כלפי הגוי' אשר אינם מאמיני' ולזה הוצרך עדות ומאחר שכן מאי אהני האי סהדותא אכתי יאמרו דח"ו הם גומלין זה את זה. לכן התוספות מייתו המדרש דקאמר שלשה מעידין זה על זה והשתא כל דאיכא תלתא אין לחוש לגומלין. ואפשר דזה רמז וגם את שבתותי נתתי להם לאות ביני וביניהם כלומר דהשבת יעיד על הקדוש ברוך הוא שהוא אחד ועל ישראל שהם גוי אחד בארץ. לדעת כי אני ה' יחיד מקדש' להיות גוי אחד בארץ. וכשיש עדות השבת יצטרף עם השבת ישראל להעיד על הקדוש ברוך הוא שהוא אחד. והקב"ה עם השבת להעיד על ישראל שהם גוי אחד בארץ:
א"נ ואוציאם מארץ מצרים ואביאם אל המדבר ואתן להם את חוקותי וכו' במשז"ל אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרי' על מנת כן פדיתיך וכתיב בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה ואמרו ז"ל בערובין דף נ"ד אם משים אדם עצמו כמדבר שהכל דשין בו תורה נתנה לו במתנה גם אז"ל לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן. ואמרו ז"ל כשבאו ישראל ליכנס לארץ אמרה תורה לפני הקדוש ברוך הוא עתה יכנסו לארץ זה רץ לשדהו וזה לכרמו תורה מה תהא עליה ואמר ליה הקדוש ברוך הוא כבר נתתי לישראל השבת שיעסקו בו בתורה. ובזה נבא אל הביאור ואוציא' מארץ מצרים על מנת לקבל התורה ואביא' אל המדבר שהוא הפקר לכל ולרמוז שאם יהיו כמדבר שהכל דשין בו תורה נתנה להם במתנה וזה רמז אל המדבר ואתן להם דאם משים עצמו כמדבר תורה נתנה לו במתנה וזהו ואת"ן להם במתנה. וגם היה במדבר שהיו אוכלי המן ויכולי' לעסוק בתורה וכי תאמרו ואחר שבאו לארץ שהם טרודים למצוא טרף ולעבוד את האדמה תורה מה תהא עליה לזה אמר וגם את שבתותי נתתי להם. כלומר אם יעסקו במלאכת' ימי השבוע כבר יש שבת שיכולי' ללמוד בו תורה לשמה ויתקיים זה וזה בידם:

א"נ השינוי דבתחילה אמר ואתן להם את חוקותי והדר אמר וגם את שבתותי נתתי להם אפשר במשז"ל שבת ודינין במרה אפקוד ונמצאו כשבאו נגד הר סיני כבר היו מצווי' על השבת במרה. וזה שאמר ואתן להם את חוקותי וכו' דהיינו במעמד הר סיני וקוד' לזה וגם אני נתתי לשעבר את שבתותי שנצטוו במרה:

ואפשר לתת טעם למה שהקדוש ברוך הוא זריז קדים לצוות על השבת במרה קודם שיקבלו התורה במה שאמרו ז"ל שמלאכי השרת היו רוצי' התורה כמש"ה תנה הודך על השמים ופירשו הראשונים דמכח דינא דבר מצרא אתו עלה מלאכי השרת כי הם בשמים שרפים עומדים ממעל וזוכים בתורה מכח דינא דבר מצרא:

ומורינו הרב מהר"י הכהן זלה"ה היה אומר כי הנה הרב שפתי כהן בח"מ סימן קע"ה עלה ונסתפק אם לגבי בן איכא דינא דבר מצרא והוא מפורש בשיטת הראשונים אסיפת זקנים לרבינו בצלאל זלה"ה דשם בפירושא אתמר דלגבי בן ליכא דינא דבר מצרא ע"ש מעתה אין להם למלאכים שום טענה מטע' דינא דבר מצרא כי ישראל הם בנים ולגבי בן ליכא דינא דבר מצרא ובזה היה מפרש הרב ז"ל משנת חסידי' חביבין ישראל שנקראו בנים חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה וכו' אלו דברי הרב ז"ל:

ועל פי אמרי קדוש אפשר שזהו הטע' שהקדים הקדוש ברוך הוא לתת להם השבת במרה וגם במן כתיב והיה ביום הששי והכינו וכו' הוא אשר דיבר ה' שבתון שבת קדש וכו' ראו כי ה' נתן לכם השבת וכו' אל יצא איש ממקומו וכו' וכל זה קודם מעמד הר סיני. וכתבו המפרשי' דמהשבת ניכר דאנחנו בנים לה' דהא קי"ל אין משתמשים בשרביטו של מלך וק"ו לשמור השבת יום קדוש הוא לה' וזה טעם דקי"ל גוי ששבת חייב מיתה דודאי אין לגוי לנוח ביום מנוחה אשר שבת ה' כב יכול ועז וחדוה בשמי' ושמי השמים כי קדש הוא. אך ישראל שהם בנים לה' כב יכול רצה האב שינוחו בו כמעשהו ממנו. ובכן זה טוב טעם לצוותם על השבת והתחילו לנהוג בקדושתו משירד המן וזה לפרס' שהם בנים. ואחר זה באו להר סיני לקבל התורה ואין להם למלאכים לפצו פה בטענת דינא דבר מצרא דלגבי הבן ליכא דינא דבר מצרא וזכו ישראל בתורה באין אומר ואין דברים:

ואחרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת נפרש קראין בסגנון האמור בהרחבה והוא הדבר אשר דיבר ואוציאם מארץ מצרי' ואביאם אל המדבר לתת להם התורה דעל מנת כן הוצאתים ממצרים. ואתן להם את חוקותי וכו' ואמר ואתן לשום מתנה כי בזה לא יהיה פתחון פה למלאכים לזכות בתורה מכח דינא דבר מצרא דקי"ל דבמתנה ליכא דינא דבר מצרא וזה שאמר ואתן להם את חוקותי במתנה. ואם נפשך לומר דהא מיהא יוכלו המלאכים לטעון דגם להם יתננה במתנה ואמאי עביד טצדקי להוציאה מהם וליתנה

לישראל. לז"א ואת משפטי הודעתי אותם אשר יעשה אותם האדם וחי בהם וזהו עשיית המצות בפועל כפשטן והא מילתא ליתא במלאכי' כי הם לא שאלו אלא חלקי סודות התורה אבל הפשט לא שייך בהם דמיתה ורציחה וגזל וכיוצא אין ביניהם. ומאחר דישראל שייכי בשתיהם בפשט ובסוד ליכא דינא דבר מצרא דאפילו אם הלוקח נותן זוזי טבי ותקילי מה שאינו נותן המצרן ליכא דינא דבר מצרא וכ"ש הכא דכל חלקי הפש' והמעשה בפועל לא שייכי במלאכי רום וכמו שכתבו המפרשים כל זה. וזה שאמר ואת משפטי הודעתי אותם אשר יעשה אותם האדם וחי בהם דאיכא מעשה וחיות ומיתה וכיוצא. ונוסף עוד אמר וגם את שבתותי נתתי כבר להם במרה ובמן להיות לאות ביני וביניהם כי הם בנים ויכולים להשתמש בשרביטו של מלך. והקדמתי השבת למעמד הר סיני לדעת כי אני ה' מקדשם בתורה ואין למלאכי השרת לפצו פה ולצפצף מטעם דינא דבר מצרא כי הודעתי בתת להם השבת שהם בנים ולגבי בנים ליכא דינא דבר מצרא כמו שנאמר:

א"נ אפשר קרוב לזה כי הנה אמרו ז"ל על פסוק וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן דהקב"ה החזיר התורה לעשו וישמעאל ולכל א"ה ולא רצו לקבלה ואח"כ נתנה לישראל ושמא יעלה על לב כי באמת היה רוצה לתת התורה לא"ה ומשו' שלא רצו נתנה לישראל. לזה הקדים לצוות לישראל על השבת מקודם להראות שהם בני' כמו שאמרנו ומזה נבין דחפצו ורצונו דוקא לתת התורה לישראל רק שלא יערערו על ישראל ושלא יהיה להם פתחון פה א"ל אם רוצים לקבלה וכמו שהאריכו בזהר הקדוש פרש' בלק דף קצ"ב ע"ש וז"ש ואתן להם את חוקותי וכו' וכי תימא זה היה מטעם שא"ה לא רצו לקבל התורה ומאי טיבותא לישראל. לזה אמר וגם את שבתותי נתתי להם כבר במרה ובזה ניכר שהם בנים ומזה נשמע דכל מעיני בהם ומה שאמרתי לשרי א"ה שיקבלו התורה היא שלא יערערו על ישראל ולטובת ישראל כמו שהאריכו בזה"ק שם ועמ"ש בז"ח בשלח ט' שציום במרה שבת. [ועמ"ש בעניותי בקונטרס פני דוד פ' ואתחנן על פי דברי הזהר חדש בס"ד]:

הפטרת אמור

פרק א

והכהנים הלוים וכו'. פירש רבינו האר"י זצ"ל דלעתיד לבא הכהני' יהיו הלוים וזה שאמר והכהני' הלוים והאריך מאד בסודן של דברים עש"ב וכפ"ז הפסוק הזה תרתי איתנהו ביה והכהני' הלוי' שהכהנים לעת"ל יהיו הלוים שהם עתה. ועוד הלוים בני צדוק כלומר

דלעתיד הלויים יהיו בני צדוק שהם כהנים עתה יהיו לעתיד הלויים. אשר שמרו את משמרת מקדשי חוזר ללויים שהם עתה שיהיו כהנים לעתיד וכמו שכתבנו והכהנים לעתיד הם הלויים אשר שמרו את משמרת מקדשי דהלוויי' הם שומרי משמרת הקדש במחנה לויה ואינם מקריבים ולעתיד המה יקרבו יותר שיהיו במחנה כהונה. ולשרתני בקרבנות ועמדו לפני להקריב לי חלב ודם שיהיו כהנים והטעם כי הגבורות הם מעלת' יותר מהחסדי' בסוד אשת חיל עטרת בעלה כמו שהאריך הרב שם וז"ש נאם אדני ידו"ד שרומז בראש הגבורות:

פרק ב

ולא יקדשו את העם בבגדיה'. תרגם יונתן ולא יתערבון עם עמא בלבושיהון ופירש הרב באר יצחק דהכונה דבגדי ע"ה מדרס לקדש וזהו שאמר ולא יקדשו את העם בבגדיהם ולא יטמאו ואמר בלשון יקדשו לשון נקיה והוא לישנא דקרא עם העם בבגדיה' ר"ל שלא יטמאו בגדיהם של קדש עם בגדי העם וזה כונת יונתן:

פרק ג

ויין לא ישתו כל כהן בבואם אל החצר הפנימית. פירש הרב הנזכר עם מה שכתב הרמב"ם בה' ביאת מקדש דכל כהן הנכנס מן המזבח. ולפנים והוא שתוי יין וכו' אף על פי שלא עבד עבודה הרי זה לוקה. והרמב"ן חלוק עליו דדוקא בשעת עבודה אם עבד והוא שתוי יין לוקה ופלוגתייהו תליא בפירוש בריתא דת"כ. והך קרא רויחא ודייקא כדעת הרמב"ם ויין לא ישתו כל כהן בבואם דייקא אף שלא עבד זהו תורף דבריו ע"ש:

פרק ד

ואת עמי יורו בין קדש לחול וכו' ועל ריב המה יעמדו למשפט וכו' אפשר לרמוז כי ר"ת עמי יורו בין קדש לחול הוא בגימט' ריב. והענין במה שפירש הרב המקובל מהר"ר שמשון מאסטרפולי זצ"ל מ"ש בשבת דף קמ"ז ע"ב ר' אלעזר בן ערך אקלע לפרגותא ודמיוסת אימשיך בתריהו איעקר תלמודי' כי הדר אתא קם למלעי בספרא בעא למקרא החדש הזה לכם אמר החרש היה לבם בעו רבנן רחמי עליה והדר תלמודי' דיש קליפה המשכחת הלימוד שמה ריב"ב ויש לה חיילות תר"ה במנין אדר"ת שער וכתוב על מצח משיח בן דוד כד"ת לבטלה כמו שכתבו המקובלים. ורבי אלעזר שלט בו קליפה זו ולכך קרא החרש היה לבם וטעה ושינה לקרות באותיות ריב"ב וגם החדש היה לבם גימטריא תר"ה שהם חיילותיה אך החדש הזה לכם גימט' כד"ת שהוא המבטלה והוא טעה וקרא החרש היה לבם ששלט בו הקליפ' הנזכר' וחיילותיה. ומשיח בן דוד גימט' כדת עכ"ד וכבר אני בעניות' כתבתי בהקדמ' זו בספרי הקטן פני דוד פ' בא עש"ב ואפשר שלכך

נצטוינו תר"ו מצות שעם ז' של בני נח הם תרי"ג לבטל חיילות הקליפה הנזכר' שהם תר"ה ובכח תר"ו מצות שהם כמספר הנזכר ואחד יותר יתבטלו. גם אפשר שלרמז זה יש תקכ"ד פרקים במשניות ואמרו רז"ל שבסגולת קריאת המשניות יבא גואל ולכן הם תכ"ד פרקי' כמנין משיח בן דוד וק' היתרי' נגד עשר ספירות דמ' כל אחד כלולה מעשר שהם ק'. א"נ הק' יתרי' לבטל הצ"ח תוכחות דכתיב גם כל חולי וכל מכה שהם שתי' אחרות שהכל גימטריא מאה. וגם כתב הרב זרע ברך ח"ג על ברכות כי הנוטל שחד קליפת רי"ב מחשכת עיניו וזה שאמר ראשיה בשחד ישפטוהו ר"ת ריב כי זאת הקלי' נוטלת מאור עיניו ואינו מכוין לאמת ע"ש איכו השתא הני כהני קדושי עליונים שמורי"ם לישראל דינים ומשפטים על דבר אמת ועוסקים בתורה לשמה קאמר קרא ואת עמי יורו וכו' ור"ת ריב כלומר שמבטלים קליפת רי"ב המונית על השכחה והם מורים כהלכה. וז"ש ועל רי"ב המה יעמדו למשפט כי הם מתגברי' על קליפת רי"ב כי הם דנים כד"ת וח"ו אפי' שמץ שחד לית בהו לכן על ריב המה יעמדו על ריב דייקא:

פרק ה

וראשית כל בכורי כל וכו'. להניח ברכה אל ביתיך עמ"ש בעניותנו בספרי הקטן ראש דוד פ' נשא דף צ"ט ע"א יע"ש:

הפטרת בהר סיני

פרק א

גדול העצה ורב העליליה וכו' שמעתי משם מורינו הרב הגדול מהר"א יצחקי זלה"ה שהיה מפרש כי הנה כאשר יחטא איש אשר חייב מיתה בידי שמים וחפץ ה' להמיתו. הנה זה החוטא יש לו אב ואם ואשתו ובניו וכיוצא ובמותו כל אחד מהנזכרים גדול צערם והניחו יתרם. וא"כ אם האיש גנב וגזל ונאף ויהיו דבריו לה"ר וכיוצא ומשפטו למות. הנה אביו ואמו ואשתו ובניו וקרוביו כשלא ידעו כלל במעשיו הרעים ובמותו אלו הן הנשרפין אש תוקד וגדל צערם אם הוא חטא הם מה חטאו. אמנם ודאי כי אל דעות ה' ולו נתכנו עלילות והוא יתברך ממתין להמית החייב מיתה עד שכל המתאבלים ומצטערים עליו יהיה בהם חטא שחייבים כנגדו יסורי הצער ההוא שיצטערו וח"ו לא עביד אלא דינא והוא מה שרמזו רז"ל לדעתי הקצרה באומרם לא חשיד קב"ה דעביד דינא בלא דינא כלומר אינו עושה דין באדם אחד בלא שידין כל המצטערים עליו אם ראוים ליסורים וצער ההוא וזהו בלא דינא מהקרובים. והגם דפ"ק דברכות דף ה' אמרו לרב הונא הכי על דאתקיפו ליה ת' דני דחמרא אפשר שכיונו לומר כדפירשתי ורצונם

דק"ו שלא יעניש לרב הונא בהפסד גדול אם לא שהוא חייב. וזה פירש הרב הנזכר בקראין גדול העצה ורב העליליה מה עמקו דרכיו ומחשבותיו הלא תראה אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני אדם כלומר דן ידין כמה בני אדם כדי לתת לאיש אחד כדרכיו ולהמיתו ולהיות שמזה מגיע צער ויסורין לקרוביו ואוהביו הוא משגיח על כל דרכי בני אדם אלו המצטערים ונכוין במות זה אם ראוים הם ליסורין אלו ובהיותם ראוים וחייבים אז לתת לאיש אחד כדרכיו:

א"נ שמעתי שפירשו פ' זה עמ"ש הרמב"ם שכביכול יודע הכל ואין ידיעתו מכרחת וז"ש גדול העצה וכו' אשר עיניך פקוחות ולפניו נגלה הכל ועכ"ז לתת לאיש לשלם לו שכרו כי אין ידיעתו מכרחת עכ"ד ואפשר לדייק היטב הענין במ"ש הרב מהר"ם אלשיך ז"ל דמחשבתו כב יכול אינה מכרחת והראיה דכל מעשה בראשית כבר היה מיום ראשון אך בדיבור מכריח עכ"ד וז"ש אשר עיניך פקוחות דייקא ובזה ידוייק דרך הרמב"ם במשנת הכל צפוי והרשות נתונה עש"ב וידוקדק ויכון מאד לשון הכל צפוי ומשום דהוא צפוי לבד ולא היה דיבור לזה והרשות נתונה:

א"נ אפשר במה שכתב הרשב"א בתשובה סימן י"ט דמש"ה כי לא לאדם דרכו באינו עושה רצונו של מקום אבל בצדיקים כתיב גם כי אלך בגיא צלמות. ובזה פירש מורינו הרב מהרי"ך ז"ל מי זה האיש ירא ה' יורנו בדרך יבחר והוא מבואר ודפח"ח. וזה שאמר אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני אדם כי לא לאדם דרכו אך צדיק שאני וז"ש לתת לאיש שהוא צדיק כמשז"ל בעלמא כדרכיו ודרכו יחפץ:

א"נ במ"ש ס' העיקרים דמחסדיו שאינו מעניש כחוטא למלך אך נותן שכר כמשרת המלך. וזה שאמר לתת לאיש כדרכיו לא כמי שחטא למלך אלא כדרכיו של אדם. אך לטובה וכפרי מעלליו שעשה נ"ר לממ"ה הקב"ה וכפי האורות שגרם במעשיו הטובים:

פרק ב

אשר שמת אותות ומופתים בארץ מצרים עד היום הזה. אפשר במה שהוכיח מהרש"פ דגאולת מצרים מועלת לנו תמיד וכמו שכתב בזהר הקדוש דלכן מזבירים גאולת מצרים והשירה קודם יוצר והעמידה כי בם נרמזה הגאולה העתידה והוא תיקון לשכינה ובהא א"ש מ"ש עד היום הזה:

א"נ אותות ומופתים בארץ מצרים על האותות שהיו בארץ עצמה כמו הברד והארבה וכתב בס' מנחה בלולה שקבל שהארבה אפילו בהיותו קרוב לארץ מצרים מטה הדרך ואינו נכנס וכמדומה שגם ברד שמעתי שאינו עושה מעולם וזהו עד היום הזה. ובישראל ובאדם שאלו המכות שהיו בארץ לא היו בארץ גשן. א"נ ובישראל כמ"ש שהמכות היו

באות כרגע על ישראל ואח"כ הולכות על המצריים כדי שידעו ישראל תוקף המכות וזהו ובישראל ובאדם:

פרק ג

הנה הסוללות באו העיר וכו' ואתה אמרת וכו' קנה לך השדה בכסף והעד עדים וכו'. ושמעתי משם הרב המופלא מהר"ר אפרים נבון בעל מחנה אפרים ז"ל במאי דקי"ל דמוכר שדהו מפני רעתה נקנה בשטר לבד בלי כסף וז"ש הסוללות וכו' ואין לך מוכר שדהו מפני רעתה גדול מזה וא"כ [תיסגי] השטר ולמה אמרת קנה לך השדה בכסף והעד עדים בשטר והעיר נתנה ביד הכשדים וא"כ אף בלי כסף בשטר לבד נקנה והשיב השי"ת זה לאות אשר שדות בכסף יקנו אח"כ. ושוב ראיתי מ"ש הריטב"א בחי' קדושין דף כ"ו ד"ה בשטר מנ"ל ע"ש:

הפטרת בחקתי

פרק א

ה' עוזי ומעוזי וכו' אפשר לפרש במשז"ל דכל הצרות הבאות על ישראל הוא בעון ביטול תורה. ואז"ל אין עז אלא תורה. וז"ש ה' עוזי כלומר כשאני עוסק בתורה שהיא עזי כלומר תורתי שנתן לי ה' אז ה' מעוזי דבזכות התורה ה' מחסה לנו ואם תבא צרה בו בטחנו בזכות התורה. אליך גוים וכו' אפ' במשז"ל דהקב"ה החזיר התורה על ישמעאל ואמר מה כ' בה לא תנאף ולא רצה לקבל שחלקו היא הניאוף וכן לעשו לא רצה לקבל דכ' לא תרצח והיא חלקו ועי' בזהר פ' בלק דף קצ"ב ועל זה הקשו המפרשים דהא בני נח חייבים בז' מצות ובכלל ניאוף ורציחה ונמצא דמה שהשיבו הוא שקר דכבר הם חייבים בז' מצות וז"ש אך שקר נחלו אבותינו אעיקרא אשר דימו שהרציחה וניאוף אם לא קבלו התורה היו מותרים בהם הוא שקר וגם עע"ז הבל ואין בם מועיל שהוא מז' מצות:

א"נ אפשר ונדייק אומרו אך שקר דאך הוא מיעוט ואפשר במה שכתב הרמב"ם דתחי' ע"ז היה בטענה שטוב לחלוק כבוד למזלות וכו' ואח"כ נשתרבב והיה ע"ז ממש וז"ש אך שקר בתחלה שהיו יודעים שיש אלוה בעולם אלא שרצונו הוא ג"כ שיחלקו כבוד למזלות הוא מיעוט שקר שכבר היו מודים באלהות והיה שקר מה שאמרו שהקב"ה רצונו שיכבדום ואח"כ היה ע"ז ממש הבל ואין בם מועיל:

פרק ב

קורא דגר ולא ילד וכו' שמעתי בשם הרב מהר"ש יצחק הרב המחבר נאמן שמואל זלה"ה שהוא רמז על מי ששומע חידושי חכמים ואומר אותם כאלו הוא חידשם וזה שאמר

קורא דגר שהוא מאסף ולא ילד והוא מתעטף בטלית שאינה שלו. עושה עושר תורת אחרים וכו' ואחריתו יהיה נבל דכשאומר החידוש משמו אין שפתותיו דובבות עכ"ד ולפ"ד הרב ז"ל הנה נכון אומרו בחצי ימיו יעזבנו כמ"ש בירושלמי פ"ב דשקלים ע"פ יצבור ולא ידע מי אוספם משתכח תלמודיה ופירש הרב מהר"ש סיריליו ז"ל בפירושו כ"י צובר שמועות ולא ידע השומע מי אמרם הקב"ה אוספן כורתן ומסלקן ממנו עכ"ד וז"ש קורא דגר וכו' כמו שפי' הרב בחצי ימיו יעזבנו דמשתכח תלמודיה:

פרק ג

רפאני ה' וארפא הושיעני ואושעה כי תהלתי אתה. אפשר דידוע כי כאשר האדם חולה בגופו היינו מסיבת עונו והחולי העיקרי הוא בנפשו שפגם באבר או בגיד המתיחס אליו אותה המצוה שביטל ממ"ע או שעבר על ל"ת כמו שביאר באורך רבינו מהרח"ו זצ"ל בשערי קדושה ע"ש באורך. וז"ש רפאני ה' בנפשי וארפא בגופי הושיעני מיד המקטרג הנברא בעוני ועומד לקטרג בשמים על נפשי ואושעה מהיסורין שבגופי. כי תהלתי אתה ואין לי גואל מבלעדיך:

(**ב**) **א"נ** אפשר במ"ש בח"מ סימן ת"ך דהחובל לא מצי למימר לנחבל אני ארפאך וטעמא דמצי אמר ליה דמי עלי כאריא ארבא. ועוד כתבו מרן והפרישה דאיכא טעמא אחרינא אסיא דמגן מגן שויא וז"ש רפאני ה' מדת רחמים כי במדת הדין לא מצינא למיקם וכי תימא אם אינו מן הדין דמי ח"ו לאסיא דמגן מגן שויא לז"א ח"ו וארפא אדרבא על ידך הוא רפואה אמיתית. וכי תימא מאחר שכל היסורין נגזרו ממנו ית' א"כ ח"ו יאמר החולה דמיא עלי כאריא ארבא על כן אמר כי תהלתי אתה אדרבא היסורין שנתת לי הם תהלתי שאתה נפרע מעט מעט ממני כדרך אוהב כמ"ש פ"ק דע"ז:

(**ג**) **א"נ** ראיתי לרבינו הרב מהרח"ו זצ"ל בס' עץ הדעת טוב והם דרשותיו כ"י בפ' אם יקום והתהלך וכו' ורפא ירפא שכתב דע כי רפואה הבאה לאדם על ידי ה' איננה על ידי צער ולכן אין הפ"א דגושה אלא היא רפה במו שאמר הכתוב רפאני ה' וארפא אבל רפואה ע"י בשר ודם יש ברפואתה צער כנודע לכן ורפא ירפא שני הפיהי"ן דגושות עכ"ד וק"ק דהכתיב מחצתי ואני ארפא וכתיב כי הוא טרף וירפאנו וכן זולתם ויש לישב. ולפי דברי הרב מהרח"ו זצ"ל יתישב יותר הדרך הקודם דבעלמא אמרינן אסיא דמגן מגן שויא וכל קבל דנא אמר רפאני ה' במדת רחמים מאוצר מתנת חנם. וכלפי אסיא דמגן מגן שויא ותהי להפך אדרבא וארפא בלי צער משא"כ בבשר ודם אפי' בשכר שלם היא בצער ואחר זמן רב הראני ידידי המשכיל כמה"ר שמואל הכהן נר"ו שדברי מהרח"ו הנזכר הם דברי רבינו בחיי ע"ש ודוק בדבריו הטב:

(ד) **א"נ** במה שראיתי בספר חזיונות לרבינו מהרח"ו זצ"ל מכתיבת ידו יד הקדש שכתב שם דרבינו האר"י זצ"ל ציוה לו בחלום שיכוין רופא חולי עמו ישראל ר"ת גימט' רפ"ח לברר רפ"ח ניצוצין ע"כ מה שאני זוכר. ואפשר שז"ש רפאני ה' וארפ"א גימטריא רפ"ח שיתבררו רפ"ח ניצוצין הושיעני ואושעה ר"ת גימטריא י"א רמז לי"א סמני הקטורת דצריך לבררם והם מבחינת ה"ו כנודע ותהיה לי רפואה שלימה כי כאשר יושלמו הבירורין תפרה ישע וזהו הושיעני ואושעה:

(ה) **א"נ** אפשר במה שפסק הרמב"ם פ"י דשגגות כל קרבנות שהאשה חייבת בעלה מביא על ידיה ופסק כר' יהודה פי"ד דנגעים דהבעל חייב בכפרת וטהרת אשתו והארכנו בעניותנו בזה בס' הקטן ראש דוד פ' ויקרא ע"ש ובסוף פאת הראש קונטריס א'. והכא על כללות ישראל ידבר רפאני ה' וארפא כי כביכול הוא צריך לכפר ולטהר אשתו והיסורין והגלות הם מכח העונות והוא יתברך כ"י עליה רמיא טהרתנו וכפרתנו. ומשום דאיכא פלוגתא בזה דרבנן פליגי עליה דר' יהודה ויש צד לומר דאין הלכה כר' יהודה אלא כרבנן וכן הרא"ש בתוספותיו הביאו בשיטה מקובצת למציעא פ' המקבל פסק כרבנן ע"ש לכן אמרה רפאני ה' מדת רחמים דיפסוק כר' יהודה כמו שפסק הרמב"ם וכן הוא בפסיקתא דהבעל חייב בכפרת וטהרת אשתו וא"כ רפאני מפגמי הנפש ואביזריי' כי לך יאתה וארפא למטה הושיעני ומהר לטהרני ולהושיעני ואושעה כי תהלתי אתה ואשובה אל אישי אתך תהלתי:

(ו) **א"נ** במשז"ל דהישועות הקודמות שהיו על ידי בשר ודם היה אחריהם שעבוד אבל לעת"ל הגאולה תהיה על ידו ית' ולא יהיה אחריה שעבוד ובזה פירשתי בילדותי ישראל נושע בה' תשועת עולמים והוא מבואר דכאשר התשועה על ידו יתברך עצמו היא תשועת עולמים ושוב זכיתי ומצאתיו ברז"ל. ובו בפרק פירשתי בזה פ' לה' הישועה על עמך ברכתך סלה והוא פשוט. ומכאן אנו למדים שכשהרפואה היא על ידו יתברך שלא על ידי אמצעי כלל אותה הרפוא' קיימת לחולי ההוא ושוב לא יחזור החולי ההוא משא"כ ע"י אמצעי הגם דלשעה נרפא עוד יוסיף להתעורר החולי ההוא אם לא כלו מקצתו. וז"ש רפאני ה' על ידך וארפא לעולם. הושיעני אתה בעצמך כביכול ואושעה ולא יהיה עוד שעבוד וזהו ואושעה כי תהלתי אתה:

(ז) **א"נ** רפאני ה' וארפא ר"ת גימטריא ריו"ו כמ"ש גורי האר"י זצ"ל בברכת רפאינו והוא בגי' גבורה ושאל שירפא הגבורות ויתמתקו הדינין הושיעני ואושעה ר"ת וס"ת הויה דכביכול בגלות אין ה' שלם עד שימחה זכר עמלק ובישועה העתידה שימחה זכרו בב"א יהיה ה' שלם כביכול וזה רמז כי מה ששואל הישועה בעבור שמו הגדול:

פרק ד

כה אמר ה' ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו ומן ה' יסור לבו וכו' ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו וכו'. הדקדוקים רבו כפל הדברים והשינויים. ויראה דיש ג' סוגים יש בוטח באדם ושם בו כל מעייניו ואינו חושב בה' כלל ועיקר רק בראותו כי זה עשיר או שליט שם בטחונו בו שהוא יכול ויעשה כל צרכו. ויש סוג שני שבוטח באדם אבל קדמה לו ידיעה כי האלהים בשמים והוא הכל אמנם דרך טבע הלך אחר הנמצא כי האדם הזה ירחם עליו והכל מאתו יתברך רק שאומר באמצעות האדם הזה עשרתי מצאתי און לי ואמונת ה' כי הכל ממנו ברצוא ושוב. ויש סוג שלישי כי יש לו בטחון חזק בה' ויודע כי הוא המשגיח בכל בפרטי פרטות ואין מבלעדיו שום דבר ולכן ה' סלעו ומצודתו הוא לבדו בלי שום אמצעי כלל ועיקר ואדרבא גדלה שמחתו שזכה לזה. גם נקדים מ"ש בספרי פ' ראה וסרתם מן הדרך וכו' מכאן אמרו כל המודה בע"ז כאלו כופר בכל התורה כלה והקשו המפרשים היאך פירשו וסרתם מן הדרך סר מכל הדרך דהא משמעות מן בכל מקום מקצתו ולא כלו ותירצו דלשון הסרה בכל מקום אינו נופל רק על הסרת דבר מכל הדבר מעתה נבא אל הביאור. כה אמר ה' וידוע דאמירה לשון רכה ולהכי נקט לשון אמירה להורות דמשפט זה אינו מצד מדת הדין הקשה רק אפי' שלא בעת התגברות הדין זה עונשו להיותו עון חמור מאד. וכה אמר ארור הגבר ארור מפי הגבורה לגבר שהיה יכול להתגבר על יצרו ועכ"ז אשר יבטח באדם דכל בטחונו כלו כמות שהוא באדם ושם בשר זרועו דעשה לבשר ודם עזרו ומגינו וזרוע תפארתו. ומן ה' יסור לבו הסרת הדבר מכל הדבר כמו שלמדו בספרי לשון הסרה ונקט לבו דהשתדל להסיר גם היצר הטוב מן ה' ועשה היצ"ט רע שאינו חושב בה' כלל ועיקר ח"ו ואמר יסור שהוא לשון הוה לומר שהשתדל והלך חשכים שתמיד זה דרכו כסל לו. והיה כערער בערבה וכו' וארז"ל והיה לשון שמחה דיש לשמוח במפלתו וזה הסוג הרע והמקולקל מהכל. כל קבל דנא אמר סוג המעולה מהכל ברוך הגבר אשר יבטח בה' שאין לו שום בטחון כלל ועיקר כי אם בו יתברך וז"ש והיה ה' מבטחו כלומר שה' לבדו דוקא מבטחו בלי פנות ונטות אל שום אמצעי כלל ויש לו שמחה בזה וזהו והיה ה' מבטחו והיה לשון שמחה שמח וטוב לב ושוקט כי ה' מבטחו ודאי הרי זה ברוך בכלל וברוך בפרט והיה כעץ וכו':

הפטרת במדבר

פרק א

והיה מספר בני ישראל וכו' עמ"ש בספרי הקטן ראש דוד דף צ"ה ע"ג ושמעתי כונת הפ' והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם וכו' במ"ש היכי דמי בעל תשובה באותו פרק באותו מקום באותה אשה וז"ש והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי שחטאו במקום ועשו תשובה גמורה באותו מקום יאמר להם בני אל חי עד כאן שמעתי. ואפשר במ"ש המפרשים דישראל יש להם תשובה דדין בנים יש להם ואב שמחל על כבודו כבודו מחול לא כן א"ה כי הם עבדים ומלך שמחל אין כבודו מחול וז"ש והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם שחטאו כשישובו תקובל תשובתם והטעם כי הם בנים וז"ש יאמר להם בני אל חי כי יקבל תשובתם וכאב את בן ירצה ואב שמחל כבודו מחול. ועמ"ש הרב מהר"ש פרימו ברמזיו פרשת ויקהל:

פרק ב

והיה ביום ההוא נאם ה' תקראי אישי וכו' עיין מ"ש בעניותנו בס' הקטן דברים אחדים בדרוש לשבת כלה דרוש שלשים בס"ד. ועתה אוסיף נפך ובסגנון אחר על מה שכתבנו שם בעזר משדי. והוא דבפסחים פ' האשה דף פ"ז אמרו דא"ל הקב"ה להושע חטאו ישראל וכו' אמר לפניו רבש"ע כל העולם כלו שלך הוא העבירם באומה אחרת ולבסוף נתרעם עליו הקב"ה וא"ל ישראל שהם בני בני בחוני בני אברהם יצחק ויעקב אחד מד' קנינים שקניתי בעולמי ישראל תורה שמים וארץ ובית המקדש ואתה אמרת העבירם באומה אחרת וכו' ע"ש והדברים תמוהים איך הושע תכף ומיד אמר העבירם באומה אחרת ובספרי הקטן ראש דוד פ' מקץ דף ל"ב פירשתי בזה משם עטרת ראשי אבא מארי זלה"ה ע"ש. ואפשר במ"ש מהרימ"ט פרשת דברים דישראל נתקדשו על תנאי שלא יעבדו ע"ז ועברו התנאי ופקעו הקדושין. והרב ז"ל אזיל לטעמיה דכתב פ' שמיני דישראל במשכן ובית ראשון ובית שני הי"ל דין ארוסין עד שבמהרה בימינו יבנה בית שלישי דאז יהיה חצר דידיה דכתיב בונה ירושלים ה' ואני אהיה לה חומת אש ויהיה נשואין וכמו שאמר ר' יוחנן פ' האשה תקראי לי אישי ככלה בבית חמיה עש"ב. והר' פרשת דרכים סבר מתוך סוגית פ' הוציאו לו דף נ"ד דבבית א' היה לנו דין נשואין. ואפשר דהושע הוה ס"ל כמהרימ"ט דדין אירוסין יש לנו וכשעברו התנאי פקעי קדושין וא"כ נתבטל הקשר והאהבה שהיה לנו בינינו ובין ה' ומשו"ה אמר העבירם באומה אחרת דכיון דפקעי קדושין הותרו חבלי עבותות האהבה. ואמר הקב"ה מה אעשה לזקן זה כמ"ש שם

בש"ס על דרך דאמרינן בעלמא כבר הורה זקן והקב"ה הראה פנים מפנים למשה רבינו ע"ה ואמר לו שההכרעה יהיה ביד חכמי הדור כמ"ש הריטב"א בריש ערובין משם רבני צרפת ע"ש וכיון דהושע ראש הדור וסבר הכי צריך לעשות המצאות שיחזור בו מסברתו. ולכך אמר שיקח אשה וכו' וקרא שם הבת לא רוחמה בקש לעוררו דנהי שאין לישראל דין נשואין אלא דין ארוסין ונתבטל הקשר. מ"מ אין אסור כלל ליקחם עתה ולקשור קשר חדש לא ימוט וזה רמז בקריאת לא רוחמה כלומר דהיה מקום לרחם ואין אסור בדבר אלא שלא רוחמה. ואח"כ אמר שיקרא הבן הג' לא עמי כלומר דאלו הדינים לא שייכי בעצם ח"ו עם ה' יתברך וכמו שאמרו בספרי פ' האזינו כי אל אנכי ולא איש וכי גרושים אתם לי וכו' ע"ש ולזה רמז לא עמי כלומר אלו הדינים אינם שייכים אלא למשל בעלמא רק שקלקלו ולא עמי הם. ואח"ך נתרעם עליו שהם בני אברהם יצחק ויעקב ואלים זכות אבות לרחם עליהם אף לפי שיטתו דנתבטל הקשר מ"מ כשלא יש איסור בזכות אבות צריך לרחם עליהם. ואמר א' מד' קנינים שקניתי בעולמי ישראל שמים וארץ תורה ובית המקדש והזכיר שמים וארץ ותורה בהדי ישראל לרמוז לו דעל קבלת ישראל התורה נתקיימו שמים וארץ אף שאינם מקיימין עתה כמ"ש התוספות ריש פ"ק דע"ז. ולבסוף הושע בקש רחמים על ישראל ונתבטלו הגזרות ואמר והיה במקום אשר יאמר לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי דאין כאן בעצם דין קדושין והפקעתם ויאמר להם בני אל חי כי אל הוא ולא איש. ומצד זכות אבות וקבלת התורה יאמר להם עמי ורוחמה. וזהו שאמר והיה ביום ההוא לעת"ל תקראי לי אישי ככלה בבית חמיה ויהיה דין נשואין. ואמר תלת זמני וארסתיך לרמוז דבג' זמנים במשכן ובית ראשון ובית ב' הי"ל דין ארוסין. ואחר זה וידעת את ה' הנשואין לעת"ל ככלה בבית חמיה שאינה צנועה מבעלה ולא יהיה סרסור ביניהם כי אם מהבעל עצמו לכלה בלי אמצעי וזהו וידעת את ה':

הפטרת נשא

פרק א

ומורה לא יעלה על ראשו כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים. ראיתי למהרש"א בחידושי אגדות ריש נזיר שכתב שאמר המלאך נזיר אלהים יהיה ולא אמר נזיר לה' כדכתיב בתורה להזיר לה' הורה בזה כי לא היה נזיר במדת רחמים כשאר נזירים רק במדת הדין והגבורה עכ"ל וקצת יש להרגיש ממ"ש בסיני רבה פ' נשא פרש' יו"ד וז"ל את מוצא שרמז משה בפרשה זו לנזירות שמשון וכו' איש זה היה המלאך שבא להזיר את שמשון וכו' או אשה שלא נראה תחילה אלא לאשה

כי יפליא ששם שמו פלאי לנדור נדר נזיר לה' כמה דתימא כי נזיר אלהים יהיה הנער עכ"ל הרי דרז"ל דרשו נזיר לה' על שמשון והשוו מה שאמר המלאך כי נזיר אלהים למאי דכתיב בתורה דמשה רמזה ולפי דברי מהרש"א שמשון לא היה נזיר במדת רחמים. ויש ליישב:

ומאי דקאמר והוא יחל להושיע אפשר במה שאמרו בירושלמי פ"ק דסוטה דשמשון שפט בחייו לישראל עשרים שנה ואחרי מותו הפלשתים היו יראים ממנו ופחדו מוטל עליהם עשרים שנה והו"ל כאלו שפט את ישראל מ' שנה ע"ש ויתכן שזה רמז המלאך באומרו והוא יחל להושיע דמלבד הפשט שיתחיל להושיע את ישראל המלאך הטמין ברמז שעתיד לחלל הנזירות ע"י דלילה דגלה סודו וגלחוהו וז"ש ומורה לא יעלה וכו' והוא יחל שסופו לחלל נזרו ועם כל זה להושיע את ישראל דגם דחילל נזרו אהני להושיע ישראל שהיו יראים אחר שמת עשרים שנה כמדובר:

פרק ב

האתה האיש אשר דברת אל האשה וכו'. ראיתי בנמוקי עטרת ראשי אבא מארי זלה"ה שכתב וז"ל יש להבין מאי האתה האיש בלשון תימה דקאמר. תו להבין תיבת ועתה יבא דברך מאי עתה. ותו במאי דקאמר מכל אשר יצא מגפן וכו' דכבר אמר מכל אשר אמרתי אל האשה תשמר. ומורינו הרב המופלא שארנו מהר"א יצחקי דרשינהו להני קראי עם מ"ש במסכת נזיר דף כ"ח הלכתא האב מדיר את בנו בנזיר ואין האשה מדרת את בנה בנזיר וז"ש מנוח האתה האיש אשר דברת אל האשה שתהא מדרת בנה בנזיר. בזה אין לך הבנה כלל דקי"ל דאין האשה מדרת בנה בנזיר אבל עתה ר"ל עתה שאני כאן והאב מדיר בנו בנזיר יבא דברך מה יהיה משפט הנער ויאמר מלאך ה' מכל אשר אמרתי אל האשה תשמר דין זה הוא בשאר נזירות אבל נזירות זה שהוא עפ"י מלאך גם אל האשה אמר ולפי דעתך הריני חוזר ומפרש לך מה יהיה משפט הנער מכל אשר יצא וכו' עכ"ל עטרת ראשי אבא מארי זלה"ה:

וכמתלמד מדבריהם ז"ל נראה לפי קצורי לישב הענין על מתכונתו ואפס קצה פירוש הרב הגדול מהר"ר אברהם יצחקי הנז' לא שמיע לי ההדיוט וכמו שיתבאר בס"ד כי הנה עין בעין נראה דברי המלאך כאן לאחר חזרה ההוא אמר מכל אשר אמרתי אל האשה תשמר מכל אשר יצא מגפן היין לא תאכל ויין ושכר אל תשת וכל טומאה אל תאכל כל אשר ציויתיה תשמור. והנה חזר ואמר כל אשר הזהיר לאשה מקודם בתוספת ביאור ודוקא כל מילי דידה אך למחסור דבר הנוגע לולד דהיינו ומורה לא יעלה על ראשו כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן יכחידנו תחת לשונו. ויראה דכלפי אשר מנוח א"ל

עתה יבא דברך מה יהיה משפט הנער וכונתו איכו השתא דאנא הא קאימנא כה תאמר משפט הנער ואדירנו כמו שפירש הרב הנזכר. אי לזאת המלאך דקדק שלא חזר לומר משפט הנער כלל רק חזר ואמר משפט האשה מכל וכו' לא תאכל וכו' דכלהו אזהרות לימי העיבור דוקא ולא זכר מה נעשה לנער היולד רק כל אשר ציויתיה תשמור דרך העברה בעלמא אמר כל אשר ציויתי' כלומר בענין הולד כי הוא נזיר מהבטן ומורה לא יעלה על ראשו תשמור ולא שהיא מדרת רק כל אשר צויתיה דהיינו במלאכות ה'. וכן ראיתי בסיני רבה פ' יו"ד וכל אשר ציויתיה תשמור מה שאמר לה ומורה לא יעלה על ראשו ע"ש:

ויתכן לפרש דברי האשה שהיא רמזה חילוק זה לבעלה והענין הוא במ"ש רש"י במכות דף כ"ב ע"א דנזירות שמשון ליתיה בשאלה דציוי של מעלה הוא ע"י מלאך ומדבריו מוכח שהאב שהדיר את בנו בנזיר איתיה בשאלה וכמו שכתב הרב משנה למלך פ"ב דנזירות ע"ש ואפשר לומר דזו היתה חכמת אשת מנוח שהיא ירדה לעומק הדין דאין זה בשאר נזירות דאין האשה מדרת את בנה וצריך שהאב ידירנו יען זה הוא על ידי מלאך ומזה יוצא דליתיה בשאלה והגם דהמלאך לא אמר לה עד יום מותו היא הבינה דבר מתוך דבר ורמזה לבעלה ויאמר לי הנך הרה ויולדת בן ועתה אל תשתי יין וכו' כלומר ועתה אף שאין בעליך כאן אין אנו צריכים לו שידירנו אלא אני אומר לך אל תשתי וכו' ולהסביר למנוח דשאני הכא שהוא על פי ה' הוסיפה לבאר כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן עד יום מותו כלומר דליתיה בשאלה והיינו משום שהוא ציוי של מעלה והוא הטעם אשר ציוה לי אף דאין האשה מדרת:

פרק ג

ואם תעלה עולה לה' תעלנה כי לא ידע מנוח כי מלאך ה' הוא. יש לדקדק דמה נתינת טעם הוא כי לא ידע מנוח וכו'. ושמעתי משם הרב מהר"י ששון הרב המחבר ס' בני יעקב במ"ש דלא יאמר לה' עולה שמא ימות פתאום וצריך לומר עולה לה' כדי שלא יזכיר ה' לבטלה וטעם זה לא שייך במלאך כי הוא חי ויכול להזכיר ה' מקודם. וכפ"ז היה המלאך צריך לומר ואם לה' תעלה עולה תעלנה ואמאי אמר ואם תעלה עולה לה' כהלכת גוברין לז"א כי לא ידע מנוח כי מלאך ה' הוא ולזה אמר עולה לה' כבני אדם (עיין מה שכתבתי בפתח עינים יומא):

פרק ד

ויאמר מנוח אל מלאך ה' מי שמך וכו'. אפשר לרמוז במ"ש רבינו האר"י זצ"ל בשער המצות פ' עקב (בסדר מהר"ש ויטאל) דמנוח היה אוכל בכונת האכילה שביאר שם

וזמ"ש והוא פלא אותיות אלף כי כל כונתו היתה בסוד האלף אשר היא בחכמה לכן נגלה לו בחי' פלא ולהיות כונה זו בלתי גדולה מאד לכן ארז"ל מנוח עם הארץ היה כי החכם יש לו כונה גדולה יותר מזו ולכן א"ל המלאך אם תעצרני לא אוכל בלחמך לפי שאין כונתך זו כ"כ גדולה אבל באברהם נאמר ויאכלו אוכלין ממש וזהו שם מנוח כי היא מורכבת מ"ו נ"ח והוא כללות הכונות שעולין מ"ו נ"ח ולהיותו מכוין בזה ועושה בירור הזה תמיד כל ימיו לכן נקרא מנוח עכ"ל:

ומזה ישגיח האדם בשפלתו ושפלות הדור יתום הזה שכונת האכילה שביאר הרב ז"ל שם שהיא כונת מנוח אשר בעבור כונה זו אמרו ע"ה היה אין אחד בריבוא מכוין זה ונמצא שאין אנו אפי' בגדר עם הארץ אוי לה לאותה בושה ואיך יסברו בני אדם שהם חכמים וכדי בזיון:

ונבא לרמוז בכתוב כי מנוח א"ל מי שמך ולא אמר מה שמך לומר לו תואר צדיק שהצדיק נקרא מי כמו שכתבו ז"ל ורמז שהיה לו השגה בן' שערי בינה גי' מ"י והשיב לו והוא פלא כלומר גם בחכמה ששם האלף בחי' פלא ולכך כתוב פלאי באלף יוד כי יוד חכמה וקרי פלי יוד לבד לרמוז דגם פלא שאמר קאי לחכמה ולא לא"א שנקרא פלא ואפשר שלפי שמנוח היה מכוין תדיר בכונה זו ונקרא שם זה על שם הכונה הזו לכך שאל מי שמך להתבונן בשם אם יוכל להבין השגתו. והשיב והוא פלא כי לפי שבא על עסק נזירות שנאמר איש יפליא לכך עתה נקרא פלאי כמ"ש רז"ל ומהר"ם אלשיך. ואפשר דמנוח זכה לזה שיהיה לו בן נזיר שנאמר בו פלא ע"ש שהיה מכוין כונות אכילה תדיר באלף:

פרק ה

ותחל רוח ה' לפעמו במחנה דן בין צרעה ובין אשתאול. בירושלמי פ"ק דסוטה תרין אמוראין חד אמר בשעה שהיה רוה"ק שורה עליו היו פסיעותיו מצרעה לאשתאול ופירש הרב יפ"מ משום דק"ל מהו בין צרעה ובין אשתאול שאם לו' מחנה דן מאי נ"מ ועוד דכבר נודע מחנה דן הוזקקו לומר דברים אלו עכ"ל וראיתי בגיליון מהרב הגדול מהר"ם גאלאנטי כתוב מכתיבת ידו קדש וז"ל עמו הסליחה דבמדרש נשא אמרו בפירוש דצרעה ואשתאול הם מיהודה ואינם ממחנה דן להכי דרשו כן ע"ש המגן יג"ן עכ"ל ואיני מבין דבריו כי מ"ש במדר' הוא לשון זה ממשפחת הדני לפי שצרעה היתה מיהודה אשתאול וצרעה ואשנה וצרעה היה לדן ויהי גבול נחלתו צרעה ואשתאול לפיכך צריך לפרש שהיה ממשפחת הדני עכ"ל הרי דגם בדן היה צרעה ואשתאול והוא מקרא מלא ביהושע דביהודה כתיב אשתאול וצרעה ובדן כתיב צרעה ואשתאול. ואחרי כתבי ראיתי בס' פני משה פירו' על הירושלמי שכתב וז"ל כתיב ותחל ובו' בין צרעה ובין אשתאול והלא

צרעה ואשתאול מנחלת יהודה היו כמו שמצינו במקרא ולפיכך דרשי לה ההני תרי אמוראין עכ"ל ודבריו כדברי הרב המג"ן הנזכר ותימה עליו דראה במקרא ביהושע סי' ט"ו בחלק יהודה ולא ראה בסימן י"ט בנחלת דן דכתיב ויהי גבול נחלתם צרעה ואשתאול ועיר שמש. הרי דצרעה ואשתאול מדן נמי. ותו דביהודה הקדים אשתאול לצרעה והיו בשפלה ובדן הקדים צרעה לאשתאול וכדכתיב הכא בין צרעה ובין אשתאול:

פרק ו

ויהי איש אחד מצרעה וכו' שמעתי הלצה שאמר רב אחד בפרנס ראש הקהל שהיה מיוחס ממשפחת גדולים והוא היה עם הארץ וכילי וא"ל הרב יכולני לפתור מקרא זה עליך ויהי איש אחד ויהי הוא לשון ווי כלומר יש לקונן ווי היכא דאיש אחד המיוחד בעם ראש הקהל. מצרעה צר עין ממשפחת הדני מיוחס ושמו מנוח ע"ה על זה יתאונן האדם דהוא מתגאה בעושרו ויחוסו ואין בו תורה להחזירו ממדותיו והוא כילי ואשתו נשמתו עקרה ולא ילדה מע"ט וצדקה לדעת צערן של ת"ח:

פרק ז

ואשתו עקרה ולא ילדה וירא מלאך ה' אל האשה וכו'. יש לדקדק דלכאורה אומרו ולא ילדה יתר. ואפשר לומר ונבין קשר הפסוקים במ"ש במדבר רבה פרשה יו"ד דמנוח היה מאחד ושלשים צדיקים כמספר ויה"י איש אחד המיוחד ואמרו שם שהיה מחלקת בין מנוח ואשתו כי מנוח היה אומר שהיא עקרה ואשתו זאת אומרת כי היא ראויה לילד והוא עקר ולזה נראה המלאך אל האשה לומר לה שהיא עקרה ע"ש. וזה רמוז בכתובים כמו שנבאר כי רז"ל אמרו מפני מה היו אמותנו עקרות שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים וז"ש ויהי איש המיוחד צדיק גמור אחד מגדולי צדיקי הדור ומשום הכי אשתו עקרה שהקב"ה מתאוה לתפלת צדיקים ומשום שהיא עקרה לא ילדה כלומר שלא כמו שעלתה על דעתה שהיא ראויה ובעלה עקר לא כי היא עקרה ומשו"ה לא ילדה ומנוח ראוי להוליך והעיקר כדברי מנוח ודברי אשתו לעו. ודין גרמ"א וירא מלאך ה' אל האשה כדי לומר לה שלא צדקה והאמת עם בעלה וז"ש הנה את עקרה ומשו"ה ולא ילדת ומנוח ראוי שלא כדברך. ומנוח לא ידע שאמר לה הנה את עקרה ולא ילדת ומשו"ה ארע לו שבא אל האשה ואלי לא היה הדבור וז"ש למלאך האתה האיש אשר דברת אל האשה בה"א התימא כלומר לא ידעתי מה פשעי אשר לא באת אלי ובאת אל האשה. ויאמר מלאך ה' אל מנוח מכל אשר אמרתי אל האשה תשמר כלומר שליחותי נוגע לאשה שתשמר מהני מילי ומאחר שרצון ה' שתקיים כל זה לכן באתי אליה ולא לך כדי שתתפעל יותר אשר נתיחד הדבור אליה ותזהר לשמור לעשות ואין זה לפוקה למיעוט

כבוד אליך רק שהנשים דעתן קלה וכדי שתשים לבה ומעיינה לקיים דברתי אליה וכל זה רמז באומרו מכל אשר אמרתי אל האשה תשמר. וגם עתה אתה תהיה על משמרת להזהירה. ואפשר שז"ש הכתו' ותאמ' לאישה לאמר כי תיבת לאמר לכאורה לא תצדק אמנם כיונה לומר לו שהוא מוזהר לומר לה תדיר ולהזהירה בזה. והמלאך הסתיר ממנוח הטעם שבא אל האשה ולא לו להגיד לה כי לא דיברה נכונה דאינה יולדת מצד בעלה משום שלום בין איש לאשתו ושוב ראיתי דאמרו אחר זה במדרש שם ויאמר אליה הנה את עקרה ולא ילדת הודיעה שהיא עקרה ולכך לא ילדה כדי לשום שלום וכו' ע"ש:

ויש להעיר דכיון דעכשיו תהר ותלד אין כאן עוד מחלקת בין מנוח ואשתו וכיון שהמלאך יאמר למנוח לבדו או לשניהם דתהר ותלד בן גדול השלום ואמאי הוצרך המלאך לבא אל האשה לבדה ולומר שהיא עקרה. ויראה דהוצרך לומר לה שהיא עקרה להודיעה כי נס נעשה לה וצריכה לשמור אזהרות אלו ואתיא מכללא להרבות שלום בינה לבין בעלה ומשו"ה אצטריך לבא אליה לבדה שלא ישמע מנוח שהיא עקרה. ובהאי א"ש מה שפירשנו שאמר המלאך למנוח מכל אשר אמרתי אל האשה תשמר כלומר ולזה דברתי עם האשה שתתפעל ותזהר לשמור שאמר לו האמת שבא אליה כדי שתזהר יותר ודוק היטב:

פרק ח

לו חפץ ה' להמיתנו לא לקח מידינו עולה ומנחה ולא הראנו את כל אלה וכעת לא השמיענו כזאת. אפשר במ"ש בפסיקת' שאלו לחכמה חוטא מה עונשו וכו' והתורה אמרה יביא קרבן ויתכפר וז"ש לו חפץ ה' להמיתנו לא לקח מידינו עולה ומנחה שהקרבנות מכפרים. א"נ דכתיב זבח רשעים תועבה ואם הם חייבים וגזר להמית' לא לקח מידם קרבן דזבח רשעים תועבה. אמרה עוד ולא הראנו את כל אלה שנשמעה תפלתך שיבא המלאך ומכיון שנשמעה תפלתך אתה רצוי. וגם אני רציתי לפני ה' שבא המלאך אלי כשלא היית. וכעת לא השמיענו כזאת להזהיר על שמירת זמן העיבור אלמא ודאי זמנא אתיהיב לן משעת העיבור עד הלידה וא"כ מאחר שזמן זה קיימים נתקיים הרבה. וכמדומה שאח"כ ראיתי ברז"ל שפירשו וכעת לא השמיענו כזאת על זמן העיבור כמש"ה כעת חיה:

הפטרת בהעלותך

פרק א

רני ושמחי בת ציון. אפשר לפרש במשז"ל דהשכינה לא זזה מכתל מערבי כידוע. וזה אות לטובה דיגאלנו ב"ב וישיב את שבותנו כבראשונה. וידוע מה שפירשו כת הקודמין בתפלת שלמה הע"ה יהי ה' אלהינו עמנו כאשר היה עם אבותנו אל יעזבנו ואל יטשנו להטות לבבנו וכו' דעד שלא נבנה בה"מ השכינה שרויה בצדיקים. וכאשר נבנה הבית התפלל שלמה כי כן יהיה דתשרה שכינה בצדיקים הגם שבה"מ מכון לשבתו עולמים והטעם שהשראת שכינה גורמת לירא אותו דאף דאיהו לא חזי מזליה חזי ומשו"ה אמר יהי ה' אלהינו עמנו עתה שנבנ' בה"מ כאשר היה עם אבותנו קודם שנבנה בה"מ שתשרה השכינה בצדיקים הגם שיש בה"מ ולא יורע כח הצדיקים. ונ"ט להטות לבבנו אליו דמועיל לירא את ה'. ובזה פי' ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם והרי הוא כמבואר דמלבד השראת שכינה במקדש עוד זאת ושכנתי בתוכם כמאז ומקדם עכ"ד הראשונים ז"ל. וז"ש רני ושמחי בת ציון במה שנשארה שכינה בכתל מערבי כי סימנא מילתא שיבנה בית המקדש. ושכנתי בתוכך דייקא על הצדיקים כמו שהבטיח הוא יתברך ושכנתי בתוכם וע"ז נמי התפלל שלמה הע"ה:

א"נ אפשר ונדקדק אומרו בת ציון במשז"ל דהעה"ז כלו כארוסין ולימות המשיח יהיו נשואין כאשר תראה בשמות רבה סוף פ' ט"ו. וכתב מהרימ"ט פ' דברים דהשם ית' קדשנו על תנאי שלא נפנה לע"ז ובעבור התנאי פקעי קדושין ויכולים לחזור אליו יתברך וז"ש רני בגלות א' ושמחי בגלות שני ואל תיראי כי הלכת אחרי הבעלים לפי שאת בת ציון בת דייקא כלה בבית אביה וא"כ פקעי קדושין דהיו על תנאי ויכול אני לקחתך לאשה. וז"ש כי הנני בא לעשות נשואין ושכנתי בתוכך. נאם ה'. זו מדת הרחמים דס"ס הגם דפקעי קדושין וליכא אסור לחזור מ"מ אפשר לפסוק הקשר שבינינו אמנם ממדת רחמיו אמר רחמנא כי הנני בא. והנה ר"ת רני ושמחי בת ציון הוא רובץ וס"ת בת ציון כתל בגי' רמז דלא זזה שכינה מכתל המערבי:

והבן יקיר לי בני בכורי החכם השלם הרב כמהר"ר ישעיה יה יושיעהו מכל צרה. פירש במ"ש ריש פ' כל היד שאני רב יהודה דאימתא דשכינתא עליה בכנישת' דשפ ויתיב בנהרדעא ולא יבא לידי הרהור ע"ש דהוי חד משנויי דמשני התם. ואמרו קול באשה ערוה ואי איכא אימתא דשכינה שרי כמ"ש המפרשים וז"ש רני ושמחי בת ציון בת דייקא צהלה ושמחה הומיה היא ושורר"ת. וכי תימא קול באשה ערוה לז"א כי הנני בא

ושכנתי בתוכך וכשיש השראת וגילוי שכינה מחמת אימתא דשכינה שרי וליכא הרהור ואפי' בת ציון פצחי רנה וצהלי ואין כאן חשש איסור כדאמרן:

פרק ב

ונלוו גוים רבים וכו' אפשר במשז"ל אין מקבלים גרים לימות המשיח וכתב הרמב"ם פי"ג דאיסורי ביאה דב"ד לא קבלו גרים בימי דוד ושלמה ואעפ"כ היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות והיו ב"ד הגדול חוששין להם לא דוחין אותם אחר שטבלו ולא מקרבין אותם עד שתראה אחריתם עכ"ל וכה ידבר הנביא ונלוו גוים רבים דהגם דאין מקבלין גרים לימו' המשיח יתגיירו בפני הדיוטות קודם שיתקיים ומלאה הארץ דעה וז"ש ונלוו גוים רבים ביום ההוא תכף שיתגלה המשיח קודם שהכל יחכמו וב"ד הגדול לא ימחו לראות אחרית' ואני מודיע והיו לי לעם כי בכל לבם ונפשם יתגיירו. ומ"מ ואת עלית ושכנתי בתוכך. וידעת כי ה' צבאות שלחני אליך כשיתקיים זה תכיר כי נבואתי אמת. וסיים הכתוב ונחל ה' את יהודה חלקו על אדמת הקדש אפשר לרמוז במ"ש בספרי אותו אתן לכם ולא לגרים והרב משאת משה בראשונות א"ח סימן יו"ד שקיל וטרי בהא והסכים דהגרים אפילו לעתיד אין להם בנחלת ז' עממין אך יש להם בארץ קני וקניזי וקדמוני והאריך בזה עיין שם באורך וזכורני שהרב אש דת בסדר היום הסכים דמה שנוטלים הגרים הוא ממה שעתידין לכבוש מח"ל ע"ש. והשתא דקאמר על הגרים והיו לי לעם גמר אומר דישראל חלקם יהיה על אדמת הקדש כלומר שהגרים לא יטלו על אדמת הקדש רק בח"ל. ובחר עוד בירושלם אפשר במ"ש מהרימ"ט בדרשותיו פ' שמיני דהמקדש וירושלם בבית א' ושני היו כחצר דידה ואין שם נשואין ולע"ל בונה ירושלם ה' ויהיה לה לחומת אש וכו' ויהיה נחשב בחצר דידיה ויהיו נשואין וזה רמז ובחר עוד בירושלים חיבה יתירה דלהוי בחצר דידיה ומסתמא לנשואין:

א"נ אפשר רני ושמחי וכו' במ"ש בזהר הקדוש ע"פ נפלה לא תוסיף קום שהכונה לא תוסיף קום מעצמה כשאר גליות אלא הקדוש ברוך הוא בכבודו כביכול יבא להקימה וזהו כבוד גדול וז"ש רני על הגאולה עצמה ושמחי על הכבוד כי הנני בא להקימך ולא תקומי מעצמך כשאר גליות ואפ' לרמוז ושמחי אותיות משיחו שיבא משיח צדקנו והוא גימטריא השט"ן כי משיחו יבטלנו:

פרק ג

עומד על ימינו לשטנו עמ"ש בעניותי בספר הקטן פתח עינים בסנהדרין דף צ"ג בס"ד יע"ש:

פרק ד

ונתתי לך מהלכים וכו' עמ"ש בעניותי בקונטריס מרפא לשון בס"ד יע"ש:

פרק ה

רני ושמחי וכו' אפשר במה שפירש הרב יפה תאר במאמרם ז"ל גיל יגיל אבי צדיק גילה אחר גילה וכו' דדרך טבע אם פתע פתאום תבא לאדם השרוי בצער שמחה גדולה הוא מסוכן למות וכמשז"ל דזו היתה סיבת פטירת שרה אמנו בעקידת יצחק וכמעשה רבי חנינא בן חכינאי שבא לביתו פתאום ומתה אשתו כמ"ש פ' אעפ"י וז"ש גילה אחר גילה מעט מעט שלא יהיה הכל בבת אחת ע"ש פ' תולדות. ובזה פירשו הראשונים כונת הפסוקים מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום מבשר טוב משמיע ישועה אומר לציון מלך אלהיך הכונה מה נאוו על ההרים מה טובו רגלי מבשר דסדר בשורתו בחכמ' מעט מעט כדי שלא יסתכנו בשמעם הכל בבת אחת וכמה נאים דרכיו. והדר מפרש סדר בשורתו בחכמה ותבונה בסדר המדרגה אחר מדרגה. תחילת דיבר משמיע שלום כי הוא איש שלום. ואח"כ יודיע דרכיו כי איש בשורה הוא והיא בשורה טובה וזהו מבשר טוב. ואחרי כן עלה יעלה ויאמר כי בשורה טובה הלזו היא מענין ישועה וז"ש משמיע ישועה ואחרי כל ההכנה הלזו כה ידבר אומר לציון מלך אלהיך:

וזה אפשר קראין רני ושמחי כלומר השמחה תהיה לכם מעט מעט בתחילה רני רנה בעלמא ואח"ך ושמחי שמחה נוספת על הרנה כי הענין בהדרגה כי הנני בא בתחילה ואח"ך ושכנתי בתוכך כלומר בתחלה תדעי כי הנני בא שיבשרוך הגאולה. ואחר כך ושכנתי בתוכך שלא אבא פתאום כמעשה רבי חנינא בר חכינאי כי כאשר השמחה היא בהדרגה לא יארע שום תקלה ותהיה שמחה באמת:

א"נ רני ושמחי בת ציון וכו' אפשר במה שכתבנו כמה מקומות משם זהר חדש דהגאולה העתידה תהיה בזכות התורה כי היא בזכות משה רבינו ע"ה והוא תבע יקרא דאוריתא. וזה שאמר רני לרמוז לרנה של תורה ושמחי דהלימוד יהיה בשמחה גדולה. כי על ידי זה הנני בא ושכנתי בתוכך. וכן כתיב קומי רני בלילה ותרגם עסוקי במשנה בליליא ואמרו ז"ל שבזכות המשניות תהיה הגאולה דכתיב גם יתנו בגוים עתה אקבצם וזהו רני ושמחי כמה דאמרן:

א"נ במשז"ל דאין השכינה שורה אלא מתוך שמחה של מצוה ונראה הטעם בפשוט כי כתבו ז"ל דיותר יש לו שכר על שמחת המצוה מהמצוה גופה ונראה בחוש כי השמח במצוה מתעורר כל גופו לידבק בו יתברך ומרגיש הארה בנפשו ומתוך כך מזדכך החומר שבו ומלא יראה ואהבה ואם היה איזה אחיזה מהסט"א בגופו כלה גרש יגרשנה. ומשו"ה

אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה של מצוה כי אז הגוף מוכן ראוי שתשרה עליו שכינה. וזה רמז רני ושמחי רני במצות ושמחי בתורה כי פקודי ה' ישרים משמחי לב כי הנני בא ושכנתי בתוכך ואין השכינה שורה אלא בשמחת מצוה ולכן רני ושמחי כדי שתהיי מוכנת להשראת שכינה ואז ושכנתי בתוכך דהוא מדרגה עליונה:

ונלוו גויים רבים אל ה' וכו' והיו לי לעם אפ' במשז"ל מפני מה גלו ישראל כדי שיתוספו עליהם גרים. וצריך להבין דאדרבא לשפלות ישראל בגלות כמה הדיוטות נעשים מומרים באונס או ברצון ותהי להפך ח"ו. ואפשר כי נודע דכל הגליות הם לברר ניצוצות הקדושה אשר בארץ ההיא ועי"ז מתברר חלק מחול שבנוגה ונתוסף על חלק הקדש ומשם באים נשמות הגרים והיינו דקאמר כדי שיתוספו עליהם גרים שע"י הגלות מתבררי' ניצוצות הקדושה ומכניסים חלק נוגה בקדש ומשם באים נפשות הגרים ולכן בגאולה העתידה אמר רני ושמחי בת ציון היא שכינת עוזנו כי הנני בא ושכנתי בתוכך ויהיה יחוד קב"ה ושכינתיה ועל ידה נגמרים כל הבירורים ונעשים נפשות לגרים. ונלוו גוים רבים אל ה' והם הגרים הנוספים מכח הגליות שנתבררו ניצוצות הקדושה מכל המקומות שגלו ישראל ואלו הן הנצרפין ומתבררין ונעשי' נפשו' הגרים ואז בפועל נאמר ונלוו גוים רבים שהיו נפשותיהם הולכות ומתבררות לאט לאט על ידי הגליות והיו לי לעם כי כבר נתבררו הניצוצות ובאו לקדושה ע"י השכינה כביכול ודוק. ואפשר לרמוז כי שתי אותיות ראשונות מתיבות ונלוו גוים הם בגימטריא נוגה עם הכולל שם רמז דנפשות הגרים נתבררו מנוגה:

הפטרת שלח

פרק א

מן השיטים שנים אנשים מרגלים. אמרו רז"ל במדבר רב' סדר היום שהיו פנחס וכלב. ואפשר כי להיות ששלחם מן השיטים מקום זנות וכן השטי"ם גימטרי' השטן ליריחו אשר בפתח השער רחב אשה זונה אשר כל האומר רחב מיד נקרי ובמו שפירש מהרש"א זונה ושמ"ה רחב שהיתה מזנה בשמה. לכן בחר לו יהושע שנים אנשים צדיקים שעמדו בנסיון וזכותם רב מאד פנחס במעשה זמרי שפנחס נסתכן ומסר עצמו ותעצר המגפה וכלב עקב היתה רוח אחרת אתו מושבח ועומד מפי הגבורה אשר כח בהם לעמוד וכן הוות להו דלא סגי שניצולו אלא שגיירו לרחב:

ואפשר לרמוז כי ר"ת השיטי' שנים אנשים הוא אשה שם רמז דשלחם לצורך אשה שתתגייר רחב א"נ רמז להכניע אשה מהשתי נשים ליליית ומחלת דשלחם להכניע

שתיהם ולא הועיל אלא לאחת כמ"ש בס' באר יצחק פירוש ההפטרות ע"ש ועמ"ש הרב עמודיה שבעה עמוד שביעי ועמ"ש בלקוטי תורה הנדפס ריש יהושע ודוק היטב:

פרק ב

כי לחפור את כל הארץ באו. אפשר במ"ש בגטין דף מ"ז דר"א אמר יש קנין לגוי להפקיע מתרומות ומעשרות אבל אינו יכול לחפור בורות שנאמר לה' הארץ ומלואה. והשתא ישראל שה' ברחמיו נתן להם הארץ יכולים לחפור. וז"ש כי לחפור וכו' כלומר הם סוברי' שהארץ שלהם והם דוקא רשאים לחפור:

פרק ג

כי שמענו את אשר הוביש וכו' עיין מאי דכתיבנא בעניותין בקונט' מרפא לשו"ן. ובספר הקטן דברים אחדים דרוש כ"ה בס"ד:

פרק ד

ועתה השבעו נא לי בה' וכו' אפשר במ"ש התוס' בסוטה דף ל"ה ע"ב שהקשו דאיך החיו לרחב והרי היא מז' עממין דכתיב בהו לא תחיה כל נשמה. ותירצו דקבלה עליה להתגייר קודם שהתחילו במלחמה ובכי הא שרי ע"ש וכ"כ הרא"ש בתוספותיו למגילה דף י"ד משם גאון ע"ש וכ' המפרשים דכשאמרה כי ה' אלהיכם הוא אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת קבלה עליה האלהות ונתגיירה. ואחר זה אמרה ועתה השבעו וכו' כלומר כיון שקבלתי האלהות ונתגיירתי בעת הזאת שעדיין לא התחלתם במלחמה ולא עברתם את הירדן אין אני בכלל לא תחיה כל נשמה ויכולים לקבל אותי וזה רמזה בתיבת ועתה ואמרה השבעו נא עכשיו בעת שאני מצלת אתכ' לי פי' על דעתי כי עשיתי עמכם חסד וקבלתם טובה ממני והנשבע לחבירו שקבל ממנו טובה ובפרט אם אמר על דעתו אין לה מתירין כמבואר בי"ד סי' רכ"ח דין ך'. ועשיתם גם אתם עם בית אבי חסד כלומר אשר תעשו עמדי אין אני קורא חסד דחיובא רמיא עלייכו להצילני ממות תגמול מה שהצלתי אתכם מדה כנגד מדה. אך אני מבקש אשר תעשו חסד עם בית אבי דיקא. אבל הם אמרו לה שהיא טועה וגם אשר יעשו עמה הוא חסד וכך דייקו לומר ועשינו עמ"ך חסד ואמת כלומר גם עמך הוא חסד ומכ"ש עם בית אביך דהרי עתה את בכלל לא תחיה כל נשמה רק אם תתגיירי עתה אפשר להחיותך וזה הוא מדוחק דאין מקבלים גרים כשישראל הם בשלוה כמ"ש לא קבלו גרים בימי דוד ושלמה ואין מקבלים גרים לימות המשיח וא"כ מצד החסד אנו מקבלים אותך ואמת שידענו שתתגיירי באמת:

א"נ אפשר ונקדים מ"ש במכילתא פ' יתרו שאמרה רחב חטאתי בחלה נדה הדלקה מחול לי בחבל חלון וחומה מה שכר נטלה שיצאו ממנה שמנה נביאים. ואפשר לרמוז

כי בג' אלה חבל חלון וחומה יש רמז לג' מצות האשה נדה נר חלה באופן זה החלון נעשה להאיר רומז לנר המאיר חבל רומז לנדה כי כל נדה ראשה ואבריה כבדים עליה כמשז"ל וזה רומז חבל כמו בטרם יבא חבל לה. וחומה רמז לחלה כשם שחלה נטולה היא מראשית העיסה כן החומה ראשית העיר. והיה שכרה ח' נביאים ח' רומז לחלה. נביאים מתחיל באות ן' רמז לנדה וכנגד הדלקה אור תורה שהיו הנביאים מאירים בתורה כי אין הנבואה שורה אלא בחכם כמשז"ל. אמנם רבים בתורה מקשים על דברי המכילתא דאיך רחב אמרה שחטאה בג' אלה כי עד עתה היתה גויה ולא נצטוית על מצות אלו. ואפשר לומר דרך דרש ורמז כי הנה כתבו גורי האר"י זצ"ל דרחב היתה גלגול תמר וכמו שתמר ילדה שנים פרץ וזרח כן רחב הצילה לב' מרגלים והוי כאלו ילדתם והזכיר זה מז"ה בס' חסד לאברהם מעיין ה' נהר כ"ה ע"ש ועוד כתוב בלקוטי תורה הנדפס ביהושע כי רחב מסוד קין ולכן שאלה אות אמת סוד אות וי"ו כי הוא האות שנמסר לקין כדכתיב וישם ה' לקין אות עש"ב ובזהר אמרו סימנא דמשה בעאת מינייהו וכו' ע"ש בלקוטי תורה וכפ"ז שרחב היתה גלגול תמר ומסוד קין וגם כתב האר"י זצ"ל שם שחנה היתה גלגול רחב ומהר"י סרוק ז"ל כתב כי חוה גי' הנה במ"ק מכל זה תנוח דעתנו שרחב בעת ההיא שרתה עליה רוה"ק כמשז"ל שאמרה ונחבתם שמה שלשת ימים וא"כ הכירה נפשה ושפיר אמרה שחטאה בג' מצות דידה. ולכן חנה שהיתה גלגולה שמה הוא ר"ת חלה נדה הדלקה:

ובזה ניחא קושית התוס' הנז' מראש מקדם דאיך נתגיירה בהיותה מהז' עממין דכתיב בהו לא תחיה כל נשמה. וגם יקשה לפי הפשט מ"ש בזהר סימנא דמשה בעאת מינייהו איך נפשה אוותה לעלות מתהומא דארעא עד רום רקיעא. ותו יפלא דאמרינן פ"ק דמגילה דאיגיירה ונסבה יהושע והדבר תמוה. ברם עפ"י הקדמות הנז' הכל מתוקן דהיא הי' נשמה עליונה מישראל גלגול תמר ומסוד קין ואינה בכלל לא תחיה כל נשמה כי אם למראה עינים הא גופ"א קשיא אתי מז' עממין כמ"ש בספרי בהעלותך ותימה על התוס' פ"ק דמגילה שכתבו דלא היתה מז' עממין ובספרי מפורש להפך. ולכן בהיותה נשמה מישראל תיעול ולא תיפוק ואיגיירה ואיננה בכלל לא תחיה כל נשמה והגם דבספרי אמרו דהיא מן העם הנאמר בהם לא תחיה כל נשמה כונתם על גופה אכל נשמתה עליונה וכבר ידוע דרז"ל מסתירים הסוד. ומשו"ה בהיותה סוד קין שאלה אשה סימנא דמשה דהוא הבל והיא באה מקין. וזאת היתה ליהושע בן נון דנסבה כי הוא ידע עוצם גדולת נשמתה. ואפשר דיש שייכות לנשמת יהושע עם נשמתה כי ראינו דיוד משרי

נתנה ליהושע ושרה באה לתקן חוה ותקנה הג' מצות כמ"ש גורי האר"י זצ"ל וגם חנה שהיא גלגול רחב גי' חוה ותקנה ורמוזות בשמה כמש"ל:

ואחר זמן ראיתי דמדברי רש"י בזבחים דף קי"ו משמע דהוה גריס במכילתא חטאתי בחבל וחלון וכו' שבהם היתה מורידה הבאי"ם אליה ולכן כתב בס' זה ינחמנו פירוש המכילתא דגירסא דידן טעות וכ"כ בסדר הדורות דף ז"ך ע"ג. ושם ראיתי להרב סדר הדורות שהביא מש"ק דיחזקאל יצא מרחב וכתב עליו דשקר ענה רק דמשמע הכי ממ"ש רז"ל את אמרת בשמים שלא ראית בעיניך חייך שבנך או' וארא מראות אלהים ע"ש ונעלם ממנו שבמדרש רות קרי בחיל דיחזקאל אתי מרחב וכן הוא בילקוט ריש פנחס והביאו שלשלת הקבלה עצמו דף י"ג ע"א מדפוס אמשטרדם ע"ש וכבר כתבנו דרחב סוד קין וגם יחזקאל היה מקין כמשז"ל והארכנו בעניותנו בזה במקום אחר בס"ד:

הדרן לקראין דאפשר דזה כונת רחב ועתה השבעו נא לי בה' כי עשיתי עמכם חסד רמזה להם שהיא גלגול תמר ומה תמר ילדה שנים אף רחב הצילה שנים ומעלה עליה כאלו ילדתם וז"ש ועתה השבעו וכו' ולא יעלה על דעת דאני מז' עממין כי אחר הנשמה אזלינן כי עשיתי עמכם חסד וזה היה לי במקום שני בנים וא"כ אני גלגול ישראלית. אך החסד הוא שתעשו עם בית אבי שאינכם חייבים להם והם גרים פשוטים ותקבלום כי עדיין לא התחילה המלחמה כמ"ש הגאון ודידיה אמר בנותן טעם לרחב עצמה. ולנו בעניותנו כפי דרכנו לא אצטריך טעם זה לרחב רק לבית אביה וז"ש ועשיתם עם בית אבי חסד כדבר האמור. והם אמרו לה ועשינו עמך חסד ואמת כלומר מה לנו ולבית אביך לעשות להם חסד אמנם החסד נעשה עמך דבעבורך נציל לבית אביך ונקבלם לגרים. ואמת כלפי דידך עצמך כי האמת אתך שאת נשמת ישראל ואת הקדמת לעשות עמנו חסד:

וכן רמוז בכתוב והמה טרם ישכבון והיא עלתה עליהם שם רמז כי עתה היא עליהם שחייבים לה לשלם החסד אשר עשתה עמהם על דרך שאמרו רז"ל במלאכים שבאו אצל אברהם בתחילה נצבים עליו ואח"ך והוא עומד עליהם. כיוצא בזה אמר והיא עלתה עליהם כי עתה היא העולה:

פרק ה

ידעתי כי נתן ה' לכם את הארץ וכו' ולא קמה עוד רוח וכו'. אפשר במ"ש רז"ל דבעת שיצאו ישראל ממצרים עמדו האמוריים וקצצו כל האילנות וכרתו כל הזרעים וסתרו ההיכלות כדי שימצאו ישראל הארץ חרבה ושממה וכאשר ראו שנתעכבו במדבר חזרו ונטעו ובנו וחזרה הארץ מבונה מכל טוב. והנה כשהכו ישראל סיחון ועוג אשר קרבו ויאתיון והמה ראו כי סיחון ועוג המלכים האדירים לא עמדו בפניהם והיו כלא היו יש

לשאול מדוע לא חזרו להשמיד ולהחרים את כל טוב הארץ כאשר בתחילה. ומוכרח לומר כי האלהים עשה שייראו מלפניו וסילק כחם ועיניהם רואות וכלות ואין להם כח כלל. וז"ש רחב ידעתי כי נתן ה' לכם את הארץ את לרבות כל בנין ונטיעה וכי נפלה אימתכם אפי' לקצץ ולסתור ולנתוץ כאשר בתחילה וכי נמוגו כל יושבי הארץ נפשם ברעה תתמוגג וכל אילן דמרגג על עמדם יעמודו. ומוכרח הוא. דחיותם שהם ניצו' הקדו' כדכ' ואתה מחיה את כולם נפרדים מעט מעט מהם וז"ש ולא קמה עוד רו"ח באיש מפניכם כי ה' אלהיכם הוא אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת הוא ההולך לפני' ועל ידו מתבררים ניצוצות הקדושה וסר מעליהם כחם ורוחם והם כפגרים מתים כי חיותם הוא ניצוצות הקדושה והחלק מתדבק בכל ולא קמה עוד רוח באיש דייקא:

פרק ו

מרגלים חרש לאמר. ראיתי בכתבי הרב הח' מהר"ר יוסף פייאמיטא זלה"ה אב"ד מעיר אנקונה יע"א שפירש בזה באורך ותורף דבריו בקצור הוא שהאמוריים השתדלו מאד לעשות כמה ענינים להנצל מישראל והיו חושבי מחשבות ע"ד בלק שהביא לבלעם שכחו בפיו וכו' ובלעם יעצם להפקיר בנותיהם וכו' כן הכנעניי' הפליאו בכשופי' עצומים להכריח מזיקין שיהיו בפתח יריחו ובחומה להבריח ישראל. ולזה הוצרך יהושע לשלוח גדולי הדור שיבינו אופן הכשוף כדי לבטלו וז"ש חרש לאמר לשון חרשין כשופין שיראו הכשופים לאמר שיגידו לו אופניהם וחזקם. ולזה הוצרכו ע"פ ה' להקיף הקפות לחומת יריחו עם הארון בכונות גדולות להבריח משם המזיקין שריהם וחילותם ע"ד שעושים הקפות למתים להבריח המזיקין. וכמו שהיו עושים בבית שני לקדש העיירות בשיר של פגעים ושתי תודות להבריח משם כל סט"א ולקדשם. ורז"ל אמרו חרש לאמר שעשו עצמם קדרים והיו צווחים ואומרים הרי קדרות הרי קדרות. ופירוש הדבר כמ"ש ביחזקאל שפות הסיר וכו' היא הסיר ואתם בתוכה לבשר ואתכם אוציא מתוכה דכשנתבשל הבשר מוציאין אותו מהקדרה וזה היו רומזים הרי קדרות לומר שעריהם קדרות והם הבשר ובא עת קיצם להוציאם מהם ולשרי א"ה של מעלה היו רומזים להכניעם. זה תורף מה שראיתי בכתבי הרב הנז' בהיותי ימים אחדים בעיר הנז' ארח נטה ללון:

הפטרת קרח

פרק א

ועתה הנה המלך מתהלך לפניכם ואני זקנתי ושבתי ובני הנם אתכם וכו' אפשר שרמז להם שאם יעשו תשובה יהיה קיום למלך וז"ש ועתה שאז"ל על כמה פסוקים אין ועתה אלא תשובה כלומר שאם תשובו בתשובה כרמוז בתיבת ועתה. אז אשמח וזהו הנה ואז"ל במדבר רבה כי הנה מורה שמחה כמש"ה הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו. וכונתו לומר הנה ראיתי שמחתכם שלימה שמחה גופנית כדכתיב לעיל וישמח שם שאול וכל אנשי ישראל עד מאד. לכן אני אומר ועתה הנה אם תשובו בתשובה כרמוז בתיבת ועתה אז הנה לשון שמחה ואז המלך מתהלך יושפע מן השמים להתהלך לפניכם להנהיג אתכם וזהו השמחה אבל בלא תשובה לשמחה מה זו עושה וגם יהיה לי שמחה שלא אמות אם שאול מלכותא העדיו מיניה שלא יבטלו מעשה ידי בחיי והיא שמחה רוחנית שאני רוצה לחיות לעבוד ה':

ואומרו ואני זקנתי ושבתי להבין הכפל וגם מאמר ובני הנם אתכם. אפשר במה שפירש מורינו הרב מהר"י הכהן זלה"ה במאמרם פ"ק דתענית דף ה' על פ' ויהי כאשר זקן שמואל ומי סיב כלי האי אמר"י זקנה קפצה עליו וכו' מרננו אבתריה וכו'. וצריך ביאור מ"ש דאי שכיב אדזוטר מרננו אבתריה וכי אחר שמואל מי שם פה ואין איש היה נודד כנף רנני"ם ח"ו ותו מה הרויח דזקנה קפצה עליו אטו זקני הדור לא הכירוהו כי רך בשנים הוא ופירש הרב הנז' דכת הקודמים פירשו בכפל הכתוב בגזרת עלי לא יהיה זקן בביתו וכל מרבית ביתו ימותו אנשים דתרתי נגזרו אחת למות בקצרות שנים וזאת שנית שלא יזכו לשער לבן דשכיחי טובא דזמנין גם בעודם רכים בשנים שערם הפך לבן מאיזה סיבה אם לטוב אם למוטב ומי שלא ידע במספר שנותיו יסבור כי זקן הוא ולכן נגזר שלא יהיה להם שער לבן לבית עלי וזהו וכל מרבית ביתו ימותו אנשים כי כל רואיהם יכירו כי בחורים הם ועלי אמר לשמואל כה יעשה לך אלהים אם תכחד ואי שכיב אדזוטר מרננו שמא כיחד איזה דבר לעלי והגיעתו קללתו ולכן קפצה עליו זקנה וגם את הזקן הפך לבן אשר לא היה כן בבית עלי ומוצל אותו צדיק שלא כיחד ולא חלה קללתו של עלי זהו תורף דבריו ואנו בעניותנו כתבנו בזה בקונטריס פתח עינים שבת דף נ"ו ויישבנו המאמרים דשבת ותעניות ומכות דף י"א בס"ד. וז"ש ואני זקנתי וקפצה עלי זקנה ותש כחי. ושבתי דהזקן הפך לבן ולא כיחדתי לעלי ולא נתקיימה הקללה ובני הנם אתכם כלומר שוים לכם וכל האומר חטאו טועה כי החסרון הנמצא הוא שהם אתכם

שוים לכם ולא הלכו בדרכי דוקא אבל אין בהם פגם וקללת עלי על תנאי נתקיימה בזה שהנם אתכם ולא הלכו בדרכי דוקא וכמו שכתבנו בעניותנו שם:

פרק ב

ואת מי עשקתי ואת מי רצותי. פירשו כת הקודמין אשר היו תמהים כי נאמן שמואל ומהיכא תיתי עשי"ק לגביה לכן פירשו כי יש לך אדם איש ואיש קרבו"ת יחפצו ומתקרבים ומערבין דעתם עם חבריהם עד אשר יתירו להם פסת יד ומטי להו הנאה מהם ומהמונם אך לא מלבם של הנותנים מטוב רצונם רק שמוכרחים קצת מפני הכבוד ומפני הבושה הוא הדבר אשר דברו הנביא את מי עשקתי ולאו עושק ממש אלא את מי רצותי שנתרציתי עד שהנאני בממונו דכל כי הא לגבי דידי עושק מיקרי:

פרק ג

ויאמר שמואל אל העם ה' אשר עשה את משה ואת אהרן ואשר העלה את אבותכם מארץ מצרים. יש לדקדק דמה ר"ל בזה ועוד דבסמוך אמר כאשר בא יעקב מצרים וישלח ה' את משה ואת אהרן וכו' וכל זה פסוק יתר. ואפשר במ"ש רז"ל דשמואל שקול כמשה ואהרן וכמו שאמר הוא עצמו להקב"ה שקלתני כמשה ואהרן כמ"ש פ"ק דתעניות. וזהו שרצה לרמוז להם כי הסכילו אשר עשו כי כלם יודעים אשר הפליא ה' לעשות ע"י משה ואהרן והיה להם לבטוח כי על ידו ג"כ ינטלם וינשאם ואחר אשר פרסם שלא לקח מאומה ויצאה בת קול ויאמר עד. אמר להם ה' אשר עשה וכו' כלומר כלכם מודים נפלאותיו ע"י משה ואהרן וא"כ מה היה לכם במלך אחר שאני כמשה ואהרן רק מפני ענותנותו סתם הדברים והמבין יבין והתחיל לפרש דבריו כאשר בא יעקב וכו' והכניס עצמו עם ירובעל ובדן ויפתח לרוב הענוה:

פרק ד

אם תיראו את ה' וכו' והייתם גם אתם וגם המלך אשר מלך עליכם אחר ה' אלהיכם. לפום ריהטא היה נראה שזה נמשך למה שאמר אם תיראו את ה' כלומר שתיראו וכו' ותלכו אחר ה'. ואם כן אין לדבר גזרה וגם להבין אומרו והייתם גם אתם דתיבת גם נראית מיותרת. ושמעתי בזה ואוסיף נפך בס"ד והוא במ"ש בזהר הקדוש פ' שלח דף קס"ו ע"א דהמעלה הגדולה הוא כמו בצאת ישראל ממצרים דכתיב וה' הולך לפניהם יומם ושם פירוש הנאמר באברהם אע"ה התהלך לפני וכו' ע"ש וזהו שאמר אם תיראו וכו' אז תזכו והייתם גם אתם כמו שהיה ביצ"מ וה' הולך לפניהם וזהו גם אתם שתזכו למעלת אבותיכם ותהיו גם אתם והמלך אחר ה' אלהיכם כי כ"י הוא ילך לפניכם והוא המעלה הגדולה. ובזה פירשו הראשונים ורעם ונשאם כי דרך הנשיא ללילך בראש וכל

הקהל אחריו ודרך הרועה שהוא אחר הצאן וז"ש ורע"ם כרועה שהולך אחר הצאן אז נשא"ם כנשיא שהולך לפניהם:

פרק ה

כי לא יטוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול כי הואיל ה' לעשות אתכם לו לעם. אפשר במ"ש בזהר הקדוש והביאו הרב כתנות אור פ' יתרו דאומות העולם שהם תחת יד השרים כשתתמלא סאתם מעביר השר בחטאם ואח"ך מאבד האומה. אבל ישראל שאנו תחת ממלכתו יתברך והוא כביכול שר שלנו גמירי דלא כליא שבטא ולא יכלו כשם שהוא ית' חי וקים לעד כך זרע ישראל חיים וקיימים הגם שהם בצרות וגליות בתוכחות על עון עכ"ז חיים וקיימים כשם שהוא ית' כב יכול חי וקיים לעד ע"ש באורך וז"ש כי לא יטוש ה' את עמו למוסרם ביד אויב שיכלו. בעבור שמו הגדול דשמו קיים לעד וגם ישראל ונתן טעם כי הואיל ה' לעשות אתכם לו לעם ואי אפשר שתאבד אומה אא"כ יאבד מקודם השר שלה ולזה ישראל שהם תחת רשותו ית' חיים טובים ואי אפשר לאבדם:

ועוד אפשר בדין אונס דכתיב לא יוכל שלחה כל ימיו והקב"ה כפה הר כגיגית ואנס את ישראל כביכול לקבל התורה שהיה בחינת חתן וכלה וא"כ דין הוא שלא ישלחנו לעולם כמ"ש המפרשים וז"ש כי לא יטוש וכו' ונתן טעם כי הואיל ה' שרצה לעשות אתכם לי לעם כלומר שהוא רצה ואתם לא רציתם אלא היה באונס וכיון שכן לא יוכל שלחה ולכן לא יטוש ה' את עמו:

פרק ו

וישכחו את ה' אלהיהם וימכור אותם ביד סיסרא וכו' ויצל אתכם מיד אויביכם וכו' אפשר במ"ש המפרשים דגוי קונה לישראל למעשה ידיו ולא לגופו וישראל קונה לגוף הגוי הטעם הוא דתנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית אם ישראל מקבלים התורה מוטב ואם לאו מחזיר העולם לתהו ובהו ונמצא דישראל קנו כל העולם דהו"ל כמציל מזוטו של ים ושלילותו של נהר דהרי אלו שלו. וז"ש וישכחו את ה' אלהיהם ועי"ז וימכור אותם ביד סיסרא וביד פלשתים וביד מלך מואב. אמנם יען דקבלו ישראל התורה אהניא הקבלה להעמיד העולם כמ"ש התוס' ריש ע"ז וא"כ מכירה זו אינה לגופם כי אדרבה גוף א"ה קנוי להם כיון דהא מיהא העולם קיים בשביל קבלתם התורה והיינו דקאמר וילחמו בם כלומר המכירה אינה מכירה רק וילחמו בם דוקא להלחם בהם ולא לקנות גופם. ויזעקו וכו' וישלח ה' את ירובעל ואת בדן ואת יפתח ואת שמואל ויצל אתכם הפריש אתכם והצילכם מידם בלי כסף ובלי מחיר דהמכירה לא היתה מכירה רק ניתן

להם רשות לענותכם כי שכחתם ה'. ובשובכם הצילכם כרגע באין אומר ואין דברים כאשר כתבנו:

ורז"ל פ' אם אינם מכירין אמרו שקל הכתוב ג' קלי עולם כשלשה חמורי עולם לומר לך ירובעל בדורו כמשה בדורו בדן בדורו כאהרן בדורו יפתח בדורו כשמואל בדורו וכו' ע"ש וקצת יש לדקדק אומרו שקל הכתוב ג' קלי וכו' דהול"ל שקל שלשה קלי וכו' או לימא שקל שמואל ג' קלי עולם וכו'. ותו דכד דייקת שפיר אין ללמוד דיפתח בדורו כשמואל בדורו דכיון דשמואל עצמו הוא המדבר לפי רוב הענוה כלל עצמו עמהם. והשתא דאתית להכי גם לימוד ירובעל בדורו כמשה בדורו ובדן בדורו כאהרן בדורו נתפקפק אצלנו דאימא הא כדאיתיה והא כדאיתיה דהכי קאמר להם קדמוניות התבוננו כאשר בא יעקב מצרים וכו' וישלח את משה ואהרן וכו' וכבר נודע בישראל גדול שמם וסליק ענינא. ובתר הכי אתא א"ד ופסיק וישכחו וכו' וימכור וכו' ומה שנכלל שמואל הוא מענותנותו ואין ללמוד לעלמא ומשה ואהרן כבודם במקומם בצאת ישראל ממצרים וגבה טורא ביניהו. ואפשר עם מ"ש רז"ל אהא דכתיב ואת שמואל והול"ל ואותי אלא דאף שמואל רבן של נביאים מתנבא ואינו יודע מה מתנבא שנאמר וישלח ה' וכו' ואת שמואל ואותי לא אמר אלא ואת שמואל לפי שלא היה יודע מה היה מתנבא. וצריך טעם מדוע בזה נעשה הכר כי הנבואה דברה. והכל מיושב בחדא מחתא דדוקא במקום הזה הנבואה עשתה רושם להגיד כי הדברים הם דברי הנבואה שלא מדעת שמואל כי בזה אהניא לך ללמוד דהקל שבקלים שנתמנה שופט בזמנו הוא כאביר שבאבירים דעין רואה דברי הנבואה דכללה שמואל עם ירובעל ובדן יפתח וכיון דשמואל שקול כמשה ואהרן אף אנו נאמר דגם משה ואהרן הנאמרים באמת לעילא מכל צרוף יצרפו עמהם ושקל ג' קלי עולם עם ג' חמורי עולם והכל מתוקן והד ילפותא יוצאה בהינומא. וכל זה רמזה הברית' הנז' דקאמרה שקל הכתוב ג' קלי עולם וכו' ובדקדוק גדול קאמר הכתוב להורות דאינם דברי שמואל אלא דברי הנבואה ואין לדחות דשמואל לפי רוב הענוה אמרה כי אינם דבריו ובכן הלימוד עולה כהוגן יציבא מילתא ומהימן:

הפטרת חקת

פרק א

לכה והיית לנו לקציו ונלחמה וכו'. הרב פרי חדש פי' בדין מעבורת. ומורינו הרב מהר"א יצחקי פירש כן והוסיף בדין הרופא. ומהר"ש קמחי פי' במ"ש דכל הכתוב באסטרטיא של מלך מיוחסים ובני יפ"ת אזלי לבעותי עלמא. ואני הצעיר פירשתי לכן עתה שבנו

במ"ש אין ממנין פרנס אא"כ קופה של שרצים וכו'. ועתה ראיתי הכל ברמזי הרב מהר"ש פרימו בסדר היום ע"ש באורך ויאורו עיניך כמה נאים דרכי"ו בטוב טעם ודעת בכמה אופנים:

ואפשר עוד לפרש לכן עתה שבנו אליך במאי דתנן אל תהי בז לכל אדם שאין לך אדם שאין לו שעה וחוץ מהפשוט יתכן דבעבור אשר יבזהו יצטרך אליו כי חטאתו אשר ביזהו תהיה בעוכריו להצטרך אליו וז"ש אל תהי בז לשום אדם כי מה שתבזהו עברת על דת וזה יגרום שהוא יעלה לגדולה ואתה תצטרך לו שאין לך אדם שתבזהו אשר לא כדת שאין לו שעה בשביל שסבל בזיונך וחטאת לו. וכשאמר להם יפתח הלא אתם שנאתם אותי וכו' השיבוהו לכן עתה שבנו אליך בעבור שחטאנו לך וגרשנוך דין גרמא ששבנו אליך ונצטרכנו לך. וכונתם דמאחר שכן אין לך לנקום וליטור מאחר כי זה היה סיבה לגדולתך. והלכת עמנו:

פרק ב

ויאמר מלך בני עמון וכו' כי לקח ישראל את ארצי וכו' לא לקח ישראל את ארץ מואב ואת ארץ בני עמון וכו' ויירש ישראל את כל ארץ האמורי יושב הארץ ההיא וכו' ועתה ה' אלהי ישראל הוריש את האמורי מפני עמו ישראל וכו' אפשר במ"ש בסנהדרין דף נ"ט דגוים לאו בני כבוש נינהו והק' הרב מהרי"ך מדאמרינן בגיטין דף ל"ח עמון ומואב טיהרו בסיחון ותי' דשאני עמון ומואב שלקח סיחון שכך גזר ה' כמ"ש בחולין דף ס' דאמר ה' ליתי סיחון וכו', ואפ' שזה טעם מלך בני עמון שהיה שואל דמכיון דארצם נחלת ה' וציוה לישראל שלא ליקח ארצם א"כ איך הותר להם ליקח ארצם שהיתה ביד סיחון הלא לא קנה סיחון דגוים לא בני כבוש נינהו וגזל היא בידו וארעא בחזקת מריה קמא וקאי באל תצר. והשיבו יפתח דשאני הכא שכך רצה הקב"ה ואמר ליתי סיחון וכו' וז"ש ויירש ישראל את כל ארץ האמורי דעמון ומואב טיהרו בסיחון ונקראת ארץ האמורי ויירש ישראל את כל ארץ האמורי יושב הארץ ההיא דייקא דדוקא הארץ ההיא דהיתה ברשות סיחון ונקראת ארץ האמורי ולא ארץ עמון ומואב. וכי תימא אי אמרת דגוים לאו בני כבוש נינהו איך טהרו בסיחון לז"א ועתה ה"א הוריש את האמורי מפני עמו ישראל דהוא א' ליתי סיחון וכו' ובכה"ג סיחון קנה ונקראת ארץ בני האמורי לפי שהיתה לקיחה ע"פ ה'. ועתה הטוב טוב אתה מבלק וכו' רמז לו שבלק הבין טעם זה ומשו"ה לא נלחם וכה היו דבריו עם בלעם כמו שפירשנו בעניותנו פ' וירא בלק בספרי הקטן ראש דוד דף קכ"ד ע"ד ע"ש:

פרק ג

והנה בתו יוצאת לקראתו. בבראשית רבה פ' ס' פליגי ר' יוחנן וריש לקיש ר' יוחנן אמר הקדש דמים היה חייב וריש לקיש אמר אפילו הקדש דמים לא היה חייב ועמ"ש בעניותי על זה בספרי הקטן ברכי יוסף י"ד סימן רנ"ח דף כ"ט ע"ג:

פרק ד

בב"ר פ' הנזכר שאלו ולא היה שם פנחס שיתיר לו נדרו אלא פנחס אמר הוא צריך לי ואני אלך אצלו ויפתח אמר אני ראש לכל קציני ישראל ואני הולך אצל פנחס ועיין מה שפי' הרב עיר בנימין פ' המדיר בטעם פנחס והבאתיו בס' הקטן ראש דוד פ' מקץ דף ל"ג סוף ע"ב:

והנה שמעתי מקשים דאשכחן דחזקיהו המלך ע"ה וישעיהו הנביא ע"ה גם הם לא היה רוצה אחד מהם לילך אצל חבירו והקב"ה עשה שחזקיה הע"ה חלה וא"ל לישעיהו לך ובקר החולה כמשז"ל ואמאי הכא לא עשה פשרה זו להציל נפש א' מישראל. ותירצו דעד חזקיה לא הוה חולה דאתפח כמשז"ל ומשו"ה דוקא בחזקיה ע"ה דגלוי וידוע לפניו יתברך שיתפלל ויבכה ועי"ז יתבטל מה שלא נתרפא חולה ויקום חזקיהו הע"ה ומן הוא והלאה כן יהיה דכמה וכמה חולים מתרפאים. ולכן לא היה מקום לעשות פשרה זו כאן דאם יחלה א' מהם ימות. ועדיין אינו זמן לבטל המנהג שיתרפא החולה עכ"ד ובזה אפשר לי לרמוז בפסוקי המכתב הנה לשלום מר לי מר ואתה חשקת נפשי משחת בלי וכו' והנה שמעתי משם הרב מהר"ש פרימו ז"ל שפי' שהיה מתאונן חזקיה הע"ה דאיברא דלעשות שלום בין חזקיה היה צריך שיהיה חולה אחד מהם אבל מה טעם היה חולה הוא ולא חלה ישעיה הע"ה ואז ילך לבקר אותו חזקיהו הע"ה וז"ש הנה לשלום מר ר"ל הנה לעשות שלום ופשר דבר ביני ובין ישעיהו צריך מר כלו' חולי אך תמהתי לי מר למה הייתי אני חולה ולא ישעיה הע"ה ואלך אני לבקרו בתמיה ע"כ שמעתי:

ואני בעניי נ"ל לפרש בסגנון אחר דאינו תמיהא רק קאמר תרי טעמי והם אחד שהחולי בא עליו לפי שחטא במה שלא נשא ונגזר עליו כי מת אתה ולא תחיה ומשו"ה הוא דוקא צריך שיחלה אבל ישעיהו למה יחלה מה עשה. ועוד לשבח דכיון דעד אותו פרק לא הוה איניש דחלה ומתפח וחזקיהו הרבה והפציר בתפלה ויחי מחוליו ומן הוא והלאה רוב חולים לחיים א"כ לשבחו של חזקיה חלה הוא שיעשה נס על ידו וישאר לדורות עולם דחולים מתרפאים ומודים ומברכים להקב"ה וכפי שרש נשמתו וקדושתו של חזקיה לו יאתה ולא לאחר. וז"ש הנה לשלום מר פירוש לעשות בין גדולי ישראל שזה לא ירצה לילך לזה וזה לא ירצה לילך לזה צריך שאחד מהם יחלה וזהו מר. ולא תקשה דאם

כן למה לא נעשה כן בין יפתח ופנחס. ותו במאי דקמן למה לא חלה ישעי'. לז"א לי מר הדבר מוכרח דוקא לי לעשות מר שאחלה ולא נעשה בימי יפתח ופנחס וגם עתה לא חלה ישעיה אלא אני. והטעם ואתה חשקת נפשי משחת בלי שרצית להושיע נפשי שלא אמות כמו שכל חולה היה מת וזה רצית לעשות בזמן הזה שמכאן ואילך יתרפאו החולים. וזה לא היה אפשר אלא בזה"ז ועל ידי דוקא. ועוד כי השלכת אחרי גוך כל חטאי כלומר שאני הי"ל חטא שנתחייבתי החולי מה שאין כן פנחס ויפתח וישעיהו שלא היו ראוים לחולי וצדיק דינו כי לי מר דוקא:

פרק ה

ויאמר יפתח אל זקני גלעד אם משיבים אתם אותי להלחם בבני עמון ונתן ה' אותם לפני אנכי אהיה לכם לראש וכו'. הרואה יראה דזקני גלעד אמרו ונלחמת והיית לנו לראש דברישא ילחם ואח"ך יהיה לראש והוא סבר וקביל וא"ל אם לא כדברך כן נעשה. ואח"ך אנו רואים דתכף מינוהו לראש ואח"ך שלח לדבר לבני עמון ויצא ונלחם ולמה שינו ממה שאמרו לו וגם הוא הודה בדבר. ואפשר במ"ש במציעא דף כ"ב אמימר ומר זוטרא ורב אשי אקלעו לבוסתנא דמרי בר איסק אייתי אריסיה תמרי ורמוני מר זוטרא לא אכל אתא מרי בר איסק אמר ליה אמאי לא יהבית מהנך יפות אמרו לו השתא אמאי לא אכיל מר אמר להם דילמא מחמת כסופא אמר הכי לא אמרו כלך אצל יפות אלא לענין תרומה בלבד. ומשמע בש"ס ובפוסקים דאם בא בעה"ב והוסיף תו לית בה חששת כסופא וכדתנן ואם בא בעה"ב והוסיף תרומתו תרומה הא למדת דבהוספה מפקא חששת כסופא. ומשם יש ללמוד דכשמוסיפין על הדבר אות לטובה כי נעשה הדבר ברצון מלב ונפש. וכיוצא כתבו המפרשים דמה שמוסיפין ישראל גדרים וסייגים ודקדוקי מצות הוא תוכ"חת מגולה כי ברצון הם עושים ותנתק ותמוש טענת מודעא רבא לאוריתא דאלמלא היו עושים באונס לא הוסיפו על המצות בגדרות וסייגים וענפי שריגי מצות. ואף אנו נאמר דזה כיונו זקני גלעד אשר בתחילה פירשו מאמר סתום הא דרישא תחילת דיבר הם אמרו והיית לנו לקצין ונלחמה בבני עמון ובירורו כונתם ואמרו והלכת עמנו ונלחמת בבני עמון והיית לנו לראש לכל יושבי גלעד פירשו שיחתם כאשר י"פרש השו"חה לשחו"ת ולברר הדברים דרצונם שילך עמהם וילחם ואח"ך יהיה לראש ויפתח הבין דבריהם וגם הוא רצה לפרש הדברים ואמר אם משיבים אתם אותי להלחם בבני עמון ונתן ה' אותם לפני אנכי אהיה לכם לראש כלומר עתה רצונכם להשיב אותי כלומר להיות מתושבי גלעד ואל אחוזת אבותי בזה שאלך להלחם כי זאת ההכנה להחזיק בדרך להלחם יספיק להשיבני אתכם. ואם אזכה ונתן ה' לפני באמת אתם מקבלים שאהיה

לראש וכיון שאתם צבור אין צריך לדקדק עמכם לעשות חזוקים על פי הדין דהצבור דבריהם כמעשה וכמסודר בב"ד חשוב. והשיבו לו ה' יהיה שומע וכו' אם לא כדברך וכו' ולפייס דעתו דברו אליו שהם מעידין עליהם ה' דהו"ל כשבועה בצד מה. וכל זה ניכרין הדברים דבין יפתח בין הזקנים שוו בשעוריהם דאחר המלחמה יהיה לראש. ולהראות הזקנים יושר לבם וצדקתם כי רצונם בו בלב שלם לכן הוסיפו תוספת טובה ותכף שמוהו לראש כמ"ש וילך יפתח עם זקני גלעד הורה בזה שהליכת יפתח היתה כהדיוט ושוי אנפשיה כי הזקנים הם עיקר כמ"ש ר"ת דעם עיקר והאי דתנן יפה ת"ת עם דרך ארץ עיקר כמ"ש תוס' ישנים בסוף יומא והגמ"י פ"ג דת"ת וז"ש וילך יפתח עם זקני גלעד דהזקנים הם עיקר. אבל הזקנים וכל העם תכף שמוהו לראש כמ"ש וישימו העם אותו עליהם לראש ובאומרו העם כלל הזקנים בכלל העם ובזה הורו כי הכל בישרת לבב וברצון ולכך הוסיפו על מה שהתנו דגם יפתה נתרצה דאחר שובו מהמלחמה יהיה לראש. ועתה הנה מהרה קודם דקודם שמוהו לראש ובזה יפתח בעיניו יראה כי בלב שלם עושים דהתוספ' מוכיח והוא עד כדאמרינן ואז וידבר יפתח את כל דבריו לפני ה' במצפה. כלומר כל דבריו להודות לה' על כל תגמולוהי אשר מאשפות ירים אביון להושיבי עם נדיבים וכן יעשה להטיב לנצח המלחמה. וזו מסורת היא דהמודה לה' על נס הנעשה לו זוכה ליעשות לו נס אחר וכמ"ש הראשונים בפי' הכתוב כי חמת אדם תודך שארית חמות תחגור:

פרק ו

ויפתח הגלעדי היה גבור חיל והוא בן אשה זונה. פירש רבינו בחיי סוף פ' מסעי כי לפנים בישראל היה מנהג שבת יורשת כשתרצה להנשא לאיש שאינו משבטה קורין אותה זונה ומפסדת נחלת בית אביה. וז"ש ויפתח הגלעדי וכו' והוא בן אשה זונה כי אמו של יפתח היתה בת יורשת נחלה ונשאת לשבט אחר ואין הכונה זונה ממש ח"ו וכן תרגם יונתן עכ"ל ומ"ש וכן תרגם יונתן נראה שכיוין לתרגום של תוספת' שהביאו רד"ק ואפשר שהוא נסחא אחרינא מתרגום יונתן [וידידנו מהרש"ך נר"ו כה הראני דהרשב"א בתשובה בח"ב הנקרא תולדות אדם סי' שס"ג הביא זה בשם התרגום ע"ש] ושם מבואר דקרו לה זונה דרחימת גברא דלא משבטהא. ולפ"ז נמצא דשם זונה כפשטו ואינו זז ממשמעותו רק שהוא בהשאלה לפי דיש סרך דרחימת גברא דלאו משבטהא:

וחזה הוית להרב כלי יקר שהקשה על התוספתא דמצינו מנוח ושמשון דהיתה אמם משבט אחר וא"כ יהיו נקראים בן אשה זונה ונדחק וחילק ע"ש ולק"מ דהתוספתא מיירי בבת יורשת כמבואר ברישא וגם בסיפא דקתני ובכן לא יכיל גברא וכו' וכד הוות איתתא

דרחמנא וכו' הכל בב"ת אחת יורשת וכמו דסיים בתוספתא דהוות נפקת בלא אחסנתא והיינו בבת יורשת וכמ"ש רבינו בחיי ומפסדת נחלת בית אביה אבל בת שאינה יורשת לא היתה קפידא והיה המנהג ליקח בת שאינה יורשת משבט אחר והדברים פשוטים. אמור מעתה נשי מנוח ובנו בנות שאינן יורשות היו ודכוותייהו טובא וכך היה המנהג. אבל בת יורשת הגם דלא נאמר ולא תסב נחלה אלא לאותו הדור כמ"ש בבתרא דף ק"כ מ"מ מתורת מנהג נהגו כך. וטעם הכתוב דדוקא לאותו הדור נאמר ולא תסוב נחלה אפשר לומר דרך דרש ורמז במ"ש רבינו בחיי שם בסמוך דעד שלא נכנסו לארץ היה במערב כחות העליונים אבל אחר שנכנסו לארץ אין חשש ע"ש ודוק בדבריו:

הפטרת בלק

פרק א

והיה שארית יעקב וכו' עמ"ש בעניותנו בספרי הקטן ראש דוד פ' שלח דף קי"ג ע"ד:

פרק ב

עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתיך ענה בי כי העלתיך מארץ מצרים וכו'. אפשר דהכונה מה עשיתי לך כנגד מה שחטאת דאפילו בא עונש אינו מקביל נגד החטא. ועוד כל העונשי' אינם כלום בערך החוטא למלך ומכ"ש וק"ו לממ"ה כביכול. ולכן מה עשיתי לך א' מכמה רבוא שאתה חייב לי בערך חטאות הצבור והיחיד. ומה הלאיתיך שכפיתי עליך ההר שתקבלו התורה והיה לטובתכם ואין כאן אונס. כי העליתיך מארץ מצרים על מנת שתקבלו התורה. וכשסרבת כפיתי ההר. ואפשר דמה שאמר כי העלתיך רמז שהעלה הנשמות וניצוצות הקדושות שהיו מוטמעות בארץ מצרים ערות הארץ כנודע וז"ש כי העליתיך מארץ מצרים ארץ לא מטוהרה ומבית עבדים הסט"א רשות הרבים פדיתיך להוציא ממסגר אסיר ולברר הניצוצות הקדו' המוטמעות שם:

פרק ג

עמי זכר נא מה יעץ בלק וכו'. עי' מש"כ בעניותנו בס' הקטן פתח עינים בסנהדרין דף ק"ה ע"ש.

פרק ד

הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך. אפשר לפרש דרך הלציי בסברת מאן דאמר דכל המדות אין אדם דורש מעצמו חוץ מק"ו אכן שאר המדות צריך שיקבלם מרבו (עיין בספרי הקטן שער יוסף דף ע' עמוד ד') וזה רמז הגיד לך אדם מה טוב שכבר הגיד הקב"ה כל התורה וז"ש מה טוב אין טוב אלא תורה והכל צריך לעשות עפ"י הקבל' רבו

מרבו עד משה רבי' ע"ה אך הק"ו שהוא ומה דבר פ' הקל כך דבר פ' החמור לא כ"ש זה דן מעצמו וז"ש ומה כלומר הק"ו שהוא בדרך ומה זה ה' דורש ממך דייקא שהק"ו אתה יכול לדרוש מעצמך וזהו ממך. והנה בסוכה פ"ד דרשו והצנע לכת זו הוצאת המת והכנסת כלה וכו' ואפשר לרמוז דעל ידי עשות משפט וצדקה ואהבת חסד שאמר קודם יזכה להוצאת המת סט"א והכנסת כלה זיווג עליון וזה בצנעא כמ"ש רבינו האר"י זצ"ל בסוד בשכמל"ו בלחש וזהו עם אלהיך. ואפשר לרמוז לפי הפשט דמשמע ליה דקאי על הוצאת המת והכנסת כלה משום דרמוז בתיבת לכת כי הולך האדם אל בית עולמו גם לכת הם אותיות כלת ורמוז הכנסת בלה ועל שניהם הוא אומר והצנע לכת. עוד אפשר לרמוז והצנע לכת עם אלהיך דאפי' כשהולך לבה"מ ולדבר מצוה צריך צניעות גדול ושלא לומר בפירוש שהולך ללמוד או למצוה שהיצה"ר יקטרג וכמשז"ל שדוד הע"ה היה אומר למחר אני הולך לטרטיאות וכו' והיה הולך לבית המדרש וז"ש והצנע לכת עם אלהיך שהליכה לדבר מצוה צריך שיעלים ויהיה בצנעא:

א"נ ונדקדק לשון הגיד דהוי לשעבר וגם אדם דנקט והוא דרך פשוט במ"ש פרק במה מדליקין דף ל"א מעשה בגוי אחד שבא לפני שמאי אמר ליה גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כלה על רגל אחד דחפו באמת הבנין שבידו בא לפני הלל גייריה א"ל דעלך סני לחברך לא תעביד זוהי כל התורה כלה ואידך פירושה הוא זיל גמור ופירש"י דעלך סני לחברך לא תעביד רעך ורע אביך אל תעזוב זה הקב"ה אל תעבור על דבריו שהרי עליך שנאוי שיעבור חבירך על דבריך. לשון אחר חבירך ממש כגון גזלה גניבה ניאוף ורוב המצות עכ"ל והראשונים פירשו דכונת הלל לומר לו שניהם על מצות שבין אדם למקום ושבין אדם לחבירו כי בזה נכלל כל התורה וזהו שאמר הכתוב ואהבת לרעך כמוך אני ה' כלומר דכביכול אני נכלל בכלל רעך. ועיין מה שכתבנו בעניותנו בספרי הקטן ראש דוד פ' אחרי קדושים דף פ"א ע"ד ובקונטריס פאת הראש קונטריס שלישי בס"ד ועיין מ"ש בעניותי בס' הקטן דברים אחדים בדרוש טו"ב ע"ש באורך. והנה אמרו בריש תורת כהנים ובירוש' פ"ק דשקלים אדם לרבות הגרים והיינו דקאמר הגיד לך אדם מה טוב כלומר הגיד לך כבר ע"י משה רבינו מה טוב אין טוב אלא התורה ירצה להגיד לך כללות הטוב שהיא התור'. ואמר אדם לרבות הגרים שם רמז דגם לגר שרוצ' להתגייר ורוצה לידע כלל התורה יכול אתה ללמדו באופן זה כמו שלמדו הלל ואהבת לרעך כמוך זוהי כל התורה כלה וז"ש ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט יכלול כל מצות שבין אדם לחברו ואהבת חסד שהוא בכלל ואהבת לרעך. והצנע לכת עם אלהיך לקיים מצותיו כי הוא כביבול בכלל רעך והוא מ"ש כבר משה רבינו ע"ה ואהבת לרעך כמוך אני ה' שגם

אני בכלל רעך כביכול וזהו כל התורה ככל אשר דברנו והיינו דקאמר ומה ה' דורש ממך דכך דייקת שפיר כל התורה נכללת בזה ואהבת לרעך כמוך כמדובר:

א"נ פירשו המפרשים והצנע לכת עם אלהיך שתשוב אליו בינו לבין עצמו ואינו כמדת ב"ו שאינו רוצה להתפייס עד שיבואו בני אדם שביזהו לפניהם. ולפ"ז אפשר לרמוז מ"ש הרב המוסמך מהר"י פינטו סוף יומא במ"ש עבירות שבין אדם למקום יום הכפורים מכפר עבירות שבין אדם לחבירו אין יה"כ מכפר עד שירצה את חבירו דהכונה דאם יש לאדם עבירות שבינו למקום ועבירות שבינו לחבירו והוא שב בעבירות שבינו למקום אין יום הכפורים מכפר אפי' בעבירות שבין אדם למקום ששב מהם עד שירצה את חבירו ואז יתכפרו גם שבינו למקום ע"ש באורך מה שפירש בדקדוק לשון המשנה. וזה ירמוז ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד כלומר שיתקן מה שבינו לבין חבירו בשלם שבפנים. ואז והצנע לכת עם אלהיך תוכל לשוב בעבירות שבינך לה' אבל אם לא תקנת מה שבינך לחבירך אינו מועיל מה שתשוב למקום וכדברי הרב הנז' וזהו הגיד לך ואמרו בזהר הקדש אין הגדה אלא חכמה. כי זה חידוש דאפי' עבירות שבין אדם למקום ששב מהם לא תעלה לו עד שיתקן מה שבינו לבין חבירו. ומיהו במ"א פקפקתי על דברי מהר"י פינטו ויישבתי המשנה עפ"י דברי מהר"ש גארמיזאן שהביא הרב פר"ה . ועל פי זה יש לרמוז גם הכתוב זה ודוק היטב:

א"נ אפשר בהקדמת המפרשים דהגוים טוענים דמעשה שמים עדיף והיינו דאמרי אם אין הקב"ה חפץ בע"ז למה אינו מבטלה. והוא הדבר אשר שוא ידברו אם הקב"ה אוהב את העניים למה אינו מפרנסן כלומר דמעשה שמים עדיף. וטענתם מגן שויא אשר פיהם דיבר שוא דהרי הקב"ה ציוה על הדינין ולדעתם הכוזב הכל בידי שמים ולמה אצטריך שופטים בארץ דאם נבל אחד עשק וגזל מעניים שלש וארבע אלק"י עולם ה' בידו ליקח הרכוש מנבל והיה לארבעה רשי"ם וכיוצא בזה, ואמרו בזמן שאין דין למטה יש דין למעלה א"כ אפה דבכל מילי מעשה שמים עדיף אלהים שופט ולמה ציוה על הדינין אלא מוכרח דמעשה אדם עדיף ולכן לזכותנו ציוה לאבד ע"ז ולעשות צדקה ולדון את הדינין ולמול וכיוצא וזהו דמעשה אדם עדיף לן ויחשבה לזכות. והוא הדבר אשר דיברו הנביא הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' מדת רחמים דורש ממך דייקא דמעשה אדם עדיף וזה דייק ממך וגם ה' מדת רחמים דורש כדי לזכותך. הוא עשות משפט לדון בין איש לרעהו לזכות הזכאי ולחייב החייב דמעשה אדם עדיף לך. ואהבת חסד לגמול חסד ובכללה הצדקה כמשז"ל אין צדקה משתלמת אלא לפי ג"ח שבה. דודאי הקב"ה אוהב העניים ואוהב החסד רק דרוצה לזכותך. ולהצילך מדינה של גהינם ומאחר שהוא דורש

זה ממך לטובתך צריך הצנע לכת בצדקה וחסד שתעשה עם אלהיך שלא ידע שום אדם אפס לא תהיה תפארתך כאחד הרקים מגלים שבחיהם וצדקותיהם דיענשו על זה ואתה לא כן הצנע לכת. ואחרי כתבי נזדמן לידי ספר הבהיר שמע יעקב וראיתי פ' משפטים שהרב ז"ל דרך דרך זה רק קצת בסגנון אחר ע"ש שש אנכי:

ואתה תחזה דר"ת הגיד לך אדם מה טוב הוא גימטריא מילה בדקדוק ולדרכנו יומתק דגם מילה ציונו יוצרנו למול משום דמעשה אדם עדיף לן שנזכה לקיים מצותו יתברך והוי כמו צדקה ומשפט זדומיהן. ועוד יש לרמוז דר"ת לך אדם מה הוא אלם שם רמז מ"ש פ' כסוי הדם מה אומנתו של אדם בעה"ז יעשה עצמו אלם וכו' ע"ש:

א"נ והצנע לכת עם אלהיך אפשר במ"ש פ"ק דבתרא דמונבז בזבז אוצרותיו בשנות בצורת וא"ל אבותיך גנזו אוצרות ואתה בזבזת אותם והשיב אבותי גנזו למטה במקום שהיד שולטת ואני גנזתי למעלה במקום שאין היד שולטת וכו' והשתא הכתוב קאי למאי דסליק מיניה ואהבת חסד וגמילות חסדים נקרא דרך כמ"ש פ"ב דמציעא והודעת להם את הדרך זה גמילות חסדים וגם צדקה איקרי דרך דכתיב בדרך צדקה. וכלפי היצה"ר המעכב לאדם ויקשה בעיניו לבזבז ממון בצדקה וגמילות חסדים. אמר והצנע לכת עם אלהיך כלומר דע שאתה מצניע זה הממון אשר הוצאת בדרך צדקה וחסד שקיימת והלכת בדרכיו וזהו לכת. אתה מצניעו עם אלהיך מקום שאין היד שולטת כי הוא ברשות הגבוה האל הנאמן שזורעו ועושה פירות כמשז"ל:

פרק ה

תרום ידך על צריך וכל אויביך יכרתו. נודע כי המקטרגים הנבראים מחטאות האדם הם הם צורריו והם תובעים נקמה ממנו בשמים ומזה יבואו עליו כל הצרות וכל האויבים למטה. וכשישוב תשובה שלימה לכלא הפשע ולהתם החטאת הן הן המזיקין שנבראו מעונותיו. אז ימצא מנוח מהאומות המתגרים בו למטה. וזהו שאמר תרום ידך על צריך הם צוררים אשר נבראו מעונותיך. ואז כל אויביך הגופניים יכרתו. א"נ על דרך זה בסגנון אחר תרום ידך על צריך הם הסט"א וגונדא דילה להוציא בלעם מפיהם כל הניצוצות אשר נטמעו שם ופסקת לחיותיה כי הניצוצות של קדושה הם חיותם. וכשיצאו לאור חייהם אינם חיים ועי"ז וכל אויביך יכרתו דכחם ושפעם הם מני' הק' ובצאתם כל אויביך הגופניים יכרתו ואתה תגיל בה' וקמת ועלית:

הפטרת פנחס

פרק א

ויד ה' היתה אל אליהו וישנס מתניו וירץ לפני אחאב עד באכה יזרעאלה אפשר לפ' במ"ש רבינו האר"י בס' הגלגולים בביאור פ' יגמור נא רע רשעים ותכונן צדיק וכתב שם הרב ז"ל ולזה היה רודף אליהו אחר אחאב ודי בזה. ומאחר שהרב ז"ל מחוי במחוג אין לנו רשות לדבר אמנם כתבתי בעניותי דלפי המובן מרמז הרומז על האר"ש ניחא לי מ"ש לו אחאב המצאתני אויבי ויאמר מצאתי ע"ש בס' הגלגולים כ"י פ"ט ובקונט' שלי הצעיר. ועפ"ז אפשר שהוא רמז הכתוב ויד ה' היתה אל אליה לדעת שרשי נר"ז שלו ואחרים וישנס מתניו להשלים וירץ וכו' עד בואכה יזרעאלה בכרם נבות ששם נאמר מצאתי ודוק היטב:

פרק ב

ויאמר לו לך שוב כי מה עשיתי לך. אפשר לפרש דעל ידי שהשליך אליו אדרתו נתוסף בו רוח קדושה וז"ש לך שוב כלומר לך ליטול רשות מאביך ואמך. שוב אלי כי מה עשיתי בהשלכת האדרת אין זה כלום כנגד מה שאני עתיד לעשות לך. ואמר לו כן כדי שיאמר לאביו ואמו שלא יעכבוהו ללכת אחר אליהו כי הוא מרויח ריוח גדול שלא ישוער בקדושה ובתורה ונבואה:

פרק ג

ותשלח איזבל מלאך אל אליהו לאמר כה יעשון אלהים וכה יוסיפון כי כעת מחר אשים את נפשך כנפש אחד מהם וירא ויקום וילך אל נפשו וכו'. הדברי' מתמיהין חדא על איזבל אשר ידעה כח אליהו דנשבע שלא יהיה מטר והקב"ה קיים שבועתו ומוחזק מאד ויום אתמול כי יעבור הוכו נביאי הבעל עד בלתי השאיר להם שריד וכל העם רואים ברדת אש מן השמים וכהנה רבות. א"כ איך פצו שפתיה לומר כי כעת מחר וכו' והם דברי תהו וגם אומרה כה יעשון אלהים וכו' על הע"ז הלא ידעת כי אין בה ממש. ותו איך אליהו זכור לטוב הוצרך לצאת מממשלת איזבל. והפשוט בזה דגם איזבל ידעה כי אין ממש בע"ז ואליהו הנביא זכור לטוב אם יפטיר בשפה לא ישאר ממנה ומלכותה כלום. אך ידעה כי הצדיקים אינם סומכין על הנס ואינם רוצים להטריח בוראנו ית"ש כל מה שיכלו ולכן שלחה לומר לו כן כדי שיברח כמדת הצדיקים שאינם סומכים על הנס. ובזה תרויח ריוח גדול כי ידעה כי כל העם הודו ואמרו ה' הוא האלהים כי עין בעין ראו האמת וגם אחאב בעלה ראה בעיניו אשר הפליא לעשות אליהו. ואם אליהו ישאר שם

קרוב הדבר שהע"ז תתבטל ואחאב וכל ישראל יהיו עבדי ה' באמת. וזו חכמתה להרע לשלוח לאליהו שליחות זה כדי שאליהו יברח. ואז יכנס ספק בלבם וישוב אחאב וכל העם לעע"ז:

אמנם אפשר לומר בהקדים מ"ש בס' חלק בני יהודה דף מ"ג דלפי שבועז עשה מריבה עם הקליפות והוציא בלעם מפיהם קטרגו עליו ומת באותה לילה כי אין אדם צדיק בארץ וכו' ע"ש ואפשר שזו היתה כונת איזבל דמאחר דאליהו זכור לטוב הפליא לעשות מריבה גדולה לנתוש ולנתוץ הסט"א יקומו לקטרג עליו וימות מיתת עצמו או ימסר בידה וז"ש כה יעשון וכה יוסיפון סט"א רבים עלמא דפרודא כה יוסיפון על מה שעשו עם בעז הצדיק ראש הסנה' אשר מת באותה לילה כה יוסיפון לקטרג עליך ויצליחו כי מדקדק עם חסידיו כחוט השערה ולמחר אשים את נפשך וכו'. וירא אליהו הנביא זכור לטוב שהוא ח"ו הטיח דברים כלפי מעלה שאמר ואתה הסבות את לבם אחורנית כמ"ש בברכות דף ל"ב ויקם וילך אל נפשו ויבא באר שבע אשר ליהודה דאין סומכין על הנס:

הפטרת דברי ירמיהו

פרק א

כבר בהפטרת שמות שהיא זו כתבנו בעניותנו איזה גרגיר ועתה אוסיף נפך בס"ד:

מקל שקד אני רואה וכו' אפשר במה שכתבו חלום אשר חלם הגאון מהר"ר אברהם אב"ד בק"ק בריסק ש' שע"ה דהיה שואל בקדושה קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו דלמה לא אמר מלא כל הארץ כבודו כי אם בקדוש שלישי וגילו לו כי תיבת קדוש רישא וסיפא ק"ש ודו באמצע ק"ש הם ת' איש דעשו ודו באמצע שהוא לשון זיווג כמ"ש טב למיתב טן דו והזיווג הקדוש מבטל הת' דעשו דסט"א ולכן בא דו באמצע וקדוש א' שהוא כנגד בית ראשון וקדוש שני נגד בית שני לפי שנחרבו לא נאמר אצלם מלא כל הארץ כבודו אך קדוש ג' שהוא כנגד בית ג' שיבנה במהרה בימינו שהיא גאולה עולמית ובנין עדי עד אז נאמר מלא כל הארץ כבודו ע"כ הגידו בחלום להרב הנז' זלה"ה:

ואני בעניי אומר דיציב חלמא כי דו יחוד זו"ן כי ד' רומז למ' ו' רומז לז"א כנודע וכשיש יחוד יתפרדו כל פעלי און ק' בראש וש' בסוף ואפ' זה רמז מ"ש בש"ס טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו במ"ש פ"ק דיומא קמאי עדיפי דחזרה בית המקדש וא"ר אלעזר עדיכם בירה כלומר אע"ג דחסרו ה' דברים בבית ב' היה טוב לגבי החרבן וז"ש טב למיתב טן דו כלומר שהשטן היה בפירוד והש' מרוחקת כי משטן נשאר טן ויש יחוד ד"ו כמדובר והא עדיפא מלמיתב ארמלו בחרבן והיינו כמ"ש קמאי עדיפי. ונמצא כי ר"ל בזה לימדנו

להועיל ולאו מילי בעלמא נינהו ומשל הדיוט ולא נקבע בתלמוד הקדוש למשל בעלמא דוקא. וכשתתרחק ש' משטן ישאר נח עם הכולל, ור"ת טב למיתב טל גי' יה"ו דאלפין להמשיך לשכינה. טן דו ר"ת גי' אחד מלמיתב ארמלו ר"ת וס"ת גימט' טמא עם הכו'. וכבר ידעת שרבינו האר"י זצ"ל רומז בדברי התלמוד בר"ת וס"ת כמ"ש בס"ת חביט חביט ולא בריך גי' ט"ל וכן במ"ש יהב ליה ידיה בר"ת וכהנה רבות:

ואפשר לומר דירמיה ראה דגברו העונות והחרבן יהיה אם לא ישובו וע"י העונות נתחברו הת' שהיו נפרדים כרמוז בקדוש ועתה הש"ק נתחברו ובעון נשאר ד' והו' נסתלק בסוד מאנה להנחם על בניה כי איננו כמ"ש בזהר הקדוש ובמקום שהיה קדוש נעשה שק"ד דנתחברו ש"ק הם ת' דעשו ונשאר ד' לבד. ומ"מ ירמיה הנביא דחק ונכנס להזכיר זכות אבות ולכן אמר מקל שקד. מקל רמז אברהם יצחק ישראל ס"ת מקל שאף אם חטאו יזכור להם זכות אבות ומשו"ה אמר מקל שקד. וזה רצון הבורא יתברך שילמדו זכות על בניו ולכן אמר לו הטבת לראות להזכיר זכות אבות ובמקום אחר כתבתי איזה ציצים ופרחים בהקדמה זו בס"ד:

פרק ב

קדש ישראל לה' ראשית תבואתו. עמ"ש הרב פרשת דרכים ומ"ש הרב עץ החיים פ' שמות ע"ש ומ"ש אני בעניי בספרי הקטן כסא דוד דרוש ח"י בס"ד. [ועמ"ש בעניותי בקונטריס פני דוד, ריש פרשת יתרו בס"ד]:

הפטרת מטות ומסעי

פרק א

שמעו דבר ה' בית יעקב וכל משפחות בית ישראל כה אמר ה' מה מצאו אבותיכם בי עול כי רחקו מעלי וילכו אחרי ההבל ויהבלו. אפשר לפרש במ"ש פ' המפקיד דף ל"ט דמרי בר איסק אתא ליה אחא ממדינת הים א"ל פלוג לי א"ל לא ידענא לך אתא לקמיה דרב חסדא א"ל זיל אייתי סהדי דאחוה את א"ל אית לי סהדי ודחלי מיניה דגברא אלמא הוא א"ל לדידיה זיל אנת אייתי סהדי דלאו אחוך הוא א"ל דינא הכי המע"ה א"ל הכי דיינינן לך ולאלימי דחברך א"ל ס"ס אתו סהדי ולא מסהדי א"ל תרתי לא עבידי ופרש"י מיראתך יעשו אחת שישתקו אבל שתים לא יעשו לא דיין שישתוקו ולא יעידו האמת אלא גם שיעידו שקר. ובזה פירשו הראשונים פסוק דבסמוך כי שתים רעות עשה עמי וכו' מרתח קא רתח דתרתי עבדי אותי עזבו ולא די זה אלא לחצוב להם בורות נשברים וכן לא יעשה והוא פלא שומו שמים על זאת עכ"ד:

והנה מצינו דעבדי תרתי להוראת שעה כעובדא דסוף ברכות גבי חנניא בן אחי ר' יהושע דהיה קובע שנים ומעבר חדשים בח"ל ושדור עליה זוגא דרבנן ומאי דשרי אינהו אסרי ומאי דאסר שר"ו חכימיא כי היכי דלא ניגררו בתריה אמנם הוי דוקא כי התם דעשה שלא כהוגן חנניא דקובע שנים ומעבר בח"ל. וז"ש מה מצאו אבותיכם בי עול דייקא ח"ו אם עשיתי שלא כהוגן יש מקום למעבד תרתי כי רחקו מעלי ועוד וילכו אחרי ההבל דתרתי עבדי כשמצאו עול כי התם אמנם מה מצאו בי אבותיכם עול כי שתים רעות עשו. ותו דהגם דכשמצאו עול עבדי תרתי כי ההיא דחנניא היינו להוראת שעה לזמן קצר הלא מזער כי היכי דלא נגררו אבתריה כמפורש שם והשעה צריכה לכך אבל אתם עשיתם כאלו ח"ו כן האמת וזהו ויהבלו שעשו הדבר קבע והם מעשים אשר לא יעשו:

(**ב**) **א"נ** אפשר במשז"ל דהסט"א בכל חטא דוחה הקדושה ונכנסת במקומה עד שמעט מעט נתמלא כל גופו סט"א וקדושה נדדה הלכה וברחה משם וז"ש וילכו אחרי ההבל הסט"א ויהבלו שנעשה גופם מקור משחת להסט"א כאלו הם ההבל עצמו כלומר הסט"א:

(**ג**) **א"נ** לפי פשוטו במשז"ל עבירה גוררת עבירה בתחילה רחקו מעלי ומזה נמשכים בציר המחלות וילכו אחרי ההבל ואח"ך ויהבלו. ולא תימא דהעבירה כמו המצוה דבמצוה רבא ליטהר מסייעין אותו. לא כי בעבירה אינו כן אלא פותחין לבד והם עצמם ויהבלו:

(**ד**) **א"נ** זו מן התוכחות עון על עונם דלא סגי עון עצמם אלא נוסף עוד. דכל כך נשתרשו בחטא עד שהיו מחטיאין אחרים נמי וז"ש וילכו אחרי ההבל הם עצמם ולא מסתיינהו דאינהו אזול זה דור דור שו"א וילכו אחרי ההבל אלא ויהבלו לאחרים גם כן:

(**ה**) **א"נ** במה שידוע דהחוטא כשמשתרש בחטא ח"ו מלבד שמטמא גופו מטמא נפשו ואף גם זאת נשמו מסילות דרכי ושרשי נשמתו המושרשים בעולמות העליונים שמשם בא השפע ע"י חטאו נסתמים הצנורות ואין מימי השפעה נוזלים ופוגם בכל שרשי נשמתו וגבר אויב ח"ו וילכו אחרי ההבל בעולם השפל וע"י כן ויהבלו בשרשי דרכי נשמתו שפגם בכל וכמו שפי' הרב הקדוש מהר"א גאלאנטי ז"ל בפ' נחפשה דרכינו ע"ש:

(**ו**) **א"נ** במשז"ל פ' ר' עקיבא ויתיצבו בתחתית ההר שכפה עליהם ההר כגיגית ומכאן מודעא רבא וכו' והרשב"א כתב דכשנכנסו לארץ בטלה מודעא דכתיב ויתן להם ארצות גוים בעבור ישמרו חקיו וכו'. והמפרשים כתבו דאעיקרא אין כאן מודעא דע"מ כן הוציאנו ממצרים לקבל תורה וכמ"ש אנכי ה"א אשר הוצאתיך ואמרו רז"ל על מנת כן פדיתיך. וז"ש מה מצאו אבותיכם בי עול כי רחקו מעלי לבטל תורה ומצות וילכו אחרי

ההבל טענת מודעא כי הבל היא בעוד שהיו במדבר ולא די זה אלא אף כשבאו לארץ החזיקו בה ויהבלו כי הוא דבר שאין לו שחר. והדר מפרש איך הוא הבל בעודם במדבר ואיך הוא הבל נוסף כשבאו לא"י וז"ש ולא אמרו איה ה' המעלה אותנו מארץ מצרים שהתנה עמנו ועל מנת כן פדאנו וא"כ המודעא היא הבל כמדובר. המוליך אותנו במדבר וכו' המוליך כב יכול הוא עצמו וה' הולך לפניהם כאב את בן ירצה והי"ל ליתן לב כי התורה היא בית חיינו כי עינינו הרואות תוקף רחמיו אלינו ובודאי שלטובתנו הנחילנו התורה והמצוה ומה זה השטות לטעון מודעא. ועוד ואביא אתכם אל ארץ הכרמל וכו' וכשבאתם לארץ ודאי ליכא מודעא כמ"ש הרשב"א וא"כ טענת מודעא הבל הבלים:

(ז) **א"נ** פירש גדול אחד ויש גמגומים בדבריו ובעניותנו נמתיק הדברים ומיניה ומינן יתקלס עילאה אמרו רז"ל דירבעם צירף רשע אצל צדיק ואמר להם שיחתמו לקבל עליהם כל אשר יאמר אפי' לע"ז ואפי' אחיה השילוני חתם בטענה שאמרו דגברא רבא כירבעם לא נחשד אלא דרך גוזמא קאמר. והדברים תמוהים איך אחיה השילוני ע"ה ושאר צדיקים נלכדו בזה. אמנם ידוע שירבעם היה ירא ללכת ירושלים ברגל דרחבעם היה יושב והוא עומד דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי ב"ד בלבד ובראות ישראל כך יחזרו המלכות לרחבעם ויהרגו ירבעם וכל ישראל היו במחשבה זו. והתקון לזה שילכו לח"ל ברגלים ויושבי ח"ל פטורים מן הראיה כמ"ש התוס' פ"ק דפסחים וכל הדר בח"ל דומה כמי שאין לו אלוה וכמ"ש דהע"ה כי גרשוני היום וכו' ללכת לעבוד. וסברו דהיינו דאמר ירבעם אפי' לעע"ז כלומר לשבת בה"ל ברגלים. וז"ש שמעו דבר ה' בית יעקב הם שבט יהודה דהבית המקדש שלהם דיעקב קראו בית. וכל משפחות בית ישראל הם קצת מעשרת שבטים שהחזירן ירמיה מה מצאו אבותיכם עשרת השבטים כי רחקו מעלי ללכת בח"ל שדומה כמי שאין לו אלוה. ולא עוד אלא וילכו אחרי ההבל לעבוד לעגלים. עכ"ד של גדול הנז' לפי מיתוק הדברים שהמתקתי בעניותי בחסיר יתיר חליף בס"ד:

(ח) **ואפשר** במשז"ל שמע ישראל למלך שקדש מטרונא בשתי מרגליות ואבדה מרגלית אחת א"ל המלך אבדת א' שמרי השנית. כך קדש הקב"ה ישראל בנעשה ונשמע. אבדו נעשה שעשו העגל. לכך אמר משה שמרו נשמע. וז"ש שמעו בית יעקב שמרו נשמע. מה מצאו אבותכם עול שבטלו נעשה. וילכו אחרי ההבל שעשו העגל. ונשאר נשמע. ועתה ויהבלו שאינם רוצים לקיים נשמע. ולכך אמרתי שמעו בית יעקב:

(ט) **א"נ** במשז"ל פ' אין צדין דהקב"ה מתרעם על שעבדו כמה ע"ז ואפי' בשותפות לא עבדוהו וז"ש מה מצאו בי עול כי רחקו מעלי הרחקה גמורה שלא עבדו אפי' בשתוף

ח"ו וילכו אחרי ההבל ע"ז ואח"ך ויהבלו שעע"ז אחרת ואפי' שהיו עובדים כמה ע"ז רחקו מעלי לגמרי וזה צער השמים שאפי' בשתוף כביכול לא עבדוהו:

(**יוד**) א"נ מה מצאו אבותכם בי עול כי ה' אל רחום וחנון צדיק בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו ובנדון כזה על הארץ מתחת היה ס"ד ח"ו דאפשר שאיזה אדם מצא איזה דבר שנראה עול בחוקו יתברך וזה דרך מציאה לז"א מה מצאו אבותיכם בי עול אפי' בדרך מציאה כי רחקו מעלי ואמרו רז"ל לא עע"ז אלא להתיר עריות וז"ש וילכו אחרי ההבל שגם בעיניהם הע"ז הבל. אבל אח"ך ויהבלו שסברו שהוא אמת ונעשו הם מקור הבל שדבקו בע"ז והיו לאחדים:

(**יא**) **א"נ** אפשר במ"ש פ"ק דע"ז דמאן דפריש ממינות דאביק ביה טובא מיית. אך חילקו המפרשים דה"ד ביחיד אבל צבור אין להם פחד. וז"ש כי רחקו. וילכו אחרי ההבל והן בעון אביקי טובא וז"ש ויהבלו. וכי תימא א"כ לזה לא פרשי דימותו כיון דאביקי טובא כמ"ש ויהבלו. לז"א ולא אמרו איה ה' המעלה אותנו מארץ מצרים דבמצרים היו גוי מקרב גוי מה אלו עע"ז אף אלו עע"ז והקב"ה הוציאם ולא מתו כי גדול כח הצבור ולז"א שמעו דבר ה' בית יעקב כי אתם רבים וברבים לא מייתי וחיו יחיו:

(**יב**) **א"נ** אפשר במ"ש בש"ס כמה זמני הוא עשה שלא כהוגן אף הם עשו שלא כהוגן. וז"ש מה מצאו אבותיכם בי עול דהגם שעשו שלא כהוגן לעבור על התורה אני לא עשיתי שלא כהוגן שהדין היה נותן לאפושי רתחא ולעשות שלא כהוגן ועם כל זה לא נטיתי מן יושר הדין ולא עשיי סרך עול ח"ו בטענת שכן ראוי למי שעשה שלא כהוגן ומה מצאו סרך עול אף שהיה ראוי כי רחקו מעלי:

(**יג**) **והרב** המופלא כמהר"ח בכר דוד אבואלעפיא זלה"ה פירש במה שפירשו ז"ל מאי דאמר רחמנא כי ראיתי בבניו לי מלך דהכונה עלי מלך כביכול דהקב"ה גוזר גזרה והצדיק מבטלה וז"ש מה מצאו אבותכם בי עול כי רחקו מעלי ר"ל הגם שאני אמרתי עלי מלך אפילו בענוה כזו מחיבה יתירה לא שתו לבם ורחקו מעלי אף שאני אמרתי כביכול שיהיו הצדיק והמלך עלי. ומוכרח שהוא לסיבה אמרו אתם מה מצאו אבותיכם וכו' ועיין מה שכתבתי בספרי הקטן פני דוד דף נ"ב ע"ב:

פרק ב

הכהנים לא אמרו איה ה' שמעתי משם הרב הגדול מהר"ר יוסף דוד ז"ל במשז"ל ארבעים שנה קודם שחרב הבית היה גורל של שם ביה"כ עולה בשמאל ולהורות נתן כי ריב לו ית' עמם והשמאל מדת הדין גוברת על עונותם. וז"ש הכהנים לא אמרו איה ה' לא נתנו

לב איה ה' גורל של שם איה מקום כבודו כי תמיד היה עולה בימין וכמה שנים עולה בשמאל וזה מורה שהוא ח"ו בכעס ודינא קתבע וצריך לשוב אולי יחנן ה':

(**א**) **ותופשי** התורה לא ידעוני והרועים פשעו בי. אפשר לומר במה שידוע שהתלמידי הכמים צריכים ליזהר מאד אפי' בקלות דכל העם ילפי מקלקלתא שאם רואים שהתלמידי חכמים חסידים וענוים ובעלי צדקה בעוניים ומרודם. המון העם אומרים התלמידי חכמים עושים חיובם וכך נאה להם להתרחק מתענוגי העולם. אמנם אם רואים שהתלמידי חכמים אינם זהירים כל כך בתפלה ולדבר בבית הכנסת ולקבוע סעודתם בכל מקום ודעתייהו אפרוטה שואלים מהגבירים וחוזרים ושואלים כלל ופרט וכלל אז העשירים נשאו ק"ו בעצמם זה החכם מדבר בתוך התפלה ובעוד שקורין בס"ת ודאי שהוא מותר גמור ומקלים יותר ויותר כי אומרים לנו העשירים יש להקל כי לא נשאנו בעול התורה שעבודא דאוריתא. ואם חכם אחד יאמר שהוא איסור גמור לדבר בתפלה ובעוד שקורין בס"ת יאמרו בלבם חכם זה מחמיר והוא חסיד שוטה והרי ראינו לחכם כי כן דרכו לעשות וכן למדין ממנו שאם הוא נכשל בלה"ר וגאוה וחנופה וחמדה ומאכלות ושלא לדקדק בביתו בנקיון הירקות וכיוצא הם עושים יותר ויותר בטענות האמורות וכיוצא הרבה פרטים. ונמצא שהכל תלוי בקולר התלמידי חכמים וכבר אמרו רז"ל ת"ח שגגות נעשות להם כזדונות וק"ו בשאט בנפש וק"ו שהם מחטיאים הרבים. וק"ו דיש חילול ה' בכמה אופני' וז"ש ותופשי התורה לא ידעוני שאני שורה בבית הכנסת ומדברים ושוחקים וכיוצא בשאר פרטים לא ידעו את ה'. ומזה נמשך והרועים שהם הגבירים הפרנסים רועי ישראל פשעו בי שדבר קטן שעושה החכם למדים לעשות יותר ויותר ומאחר שתופשי התורה והרועים כן כמוהם יהיו כל המון ישראל:

(**ב**) **א"נ** במה שכתבנו בעניותנו בדרושים דיש לחקור מה זה היה כי ה' לו ציוה לירא מהתלמידי חכמים וכביכול כתוב בתורה את ה' אלהיך תירא. ועוד נבין מ"ש בשבת דף קי"ט אמר רב יהודה לא חרבה ירושלים אלא שביזו בה תלמידי חכמים שנאמר ויהיו מלעיבים במלאכי אלהים וכו' עד עלות חמת ה' בעמו עד לאין מרפא אמר רב יהודה כל המבזה ת"ה אין תרופה למכתו. וצריך לדעת מהו חומר עון זה עד שהיה סיבה לחרבן ירושלים. ותו אומרם אין רפואה למכתו תמוה. ויראה דהענין כך הוא כי כל זה שהחמירה תורה בכבוד ומורא ת"ח הכל הוא לכבודו ית' דוקא. כי הנה אם הגבירים וראשי הדור מכבדים ת"ח בפניהם ואינם מדברים אחריהם בגנותם וזלזולם. וגם נותנים לב על הת"ח שיתפרנסו בכבוד בלי זלזול ואפי' שיהיה בדוחק ומאמינים לדברי רז"ל שאמרו כל המקריב דורון לת"ח כאלו הקריב בכורים וכיוצא בכל מה שהפליגו למהנה

ת"ח מנכסיו. הנה כי בן מזה נולדו שני עיקרים גדולים מצוקי ארץ וישת עליהם תבל. ראשון הוא כי בחורי חמד צמחי"ם בצאתם אילני דמלבלבי בראותם כי הת"ח יש לו כבוד ומורא לכל ראשי העם וק"ו להמון וגם דיש לו פרנסה מיהא אף בדוחק נותני' לב לעסוק בתורה וטורחי' בה והיו לאנשים מורי הוראות יושבי כסאות למופת ולאות. אך אם רואים שהת"ח בזויים בעיני הגבירים והם שפלים אך דלים הם נודדים ללחם וכמעט היו לקלון ולחרפה שאפי' לספק גביר מכבדים ואלו לחכם ודאי מזלזלים. הבחורים חריפים פורשים מהתורה ויוצאים לסחורה ומאבדים נפשם וגופם וכתלי בתי מדרשות נשאו קינה מבלי באי ואם אין גדיים אין תיישים והתורה אזלא ומדלדלא:

וזאת שנית שאם הת"ח מכובדים ויראים מהם בראותם להמוז או לגבירים עושים איסור קל או חמור מוחין בידם ומתקיימת התורה. אבל אם הם מזלזלים בהם ודבריהם לעו אף גם יראו עוברין בפשע ישימו יד לפה והתורה מתבטלת. הראת לדעת שכבוד הת"ח ויראתם ולהנותם הוא קיום התורה והמצות וכבוד ה' וזה רמז כי תורה בגימט' תלמידי חכמים שקיום התורה הם הת"ח. ולזה הפליגו במהנה ת"ח כי זה קיום התורה למען ילמדו זקנים עם נערים. וז"ש לא חרבה ירושלים אלא שביזו ת"ח דודאי חרבה משום כמה עבירות אבל מי גרם שהיו עושין העבירות ואין מוחה והחזיקו בעבירות. בזיון הת"ח שהיו יראים להוכיח ואם מוכיחים קצת דבריהם כחרס הנשבר. וזהו עד לאין מרפא כי מרפא כינוי לתורה ובזיון הת"ח הוא ביטול תור' וזהו לאין מרפא והמבזה ת"ח אין רפואה למכתו כי מי יוכיחנו ויישרנו לעבודת ה' וז"ש ותופשי התורה לא ידעוני לעמוד בפרץ ואין בפיהם תוכחות ומי גרם זה והרועים העשירים הממונים רועי ישראל הן הן אבות נזיקין פשעו בי במה שאינם מכבדים הת"ח ומשו"ה אינם מוכיחים והתורה מתבטלת:

(**ג**) **א"נ** במ"ש בנדרים דף פ"א על שלא ברכו בתורה תחילה וזהו על עזבם את תורתי ופי' הר"ן בשם רבינו יונה שהיו עוסקים בתורת תדיר רק שלא היתה חשובה בעיניהם שיהיה ראוי לברך עליה ולא היו עוסקים בכונה ולשמה עש"ב והנה בהיות החכמים עוסקים תדיר בתורה לשמה ודאי נעשו מרכבה לשכינה ושורה בהם הקדושה והשכינה ומתוך שהשפע חל על המוכן חל על הבלתי מוכן כי הן האדם צדיק בארץ צנור להשפיע על ידו לכל ישראל ובהיות המקור משחת מאין תמצא הקדושה והשראת שכינה ומזה נולד כי איש הישר בעיניו יעשה וז"ש ותופשי התורה לא ידעוני שלא היו עוסקים לשמה ובכונה ולא היו מברכין עליה שלא היתה חשובה ובמקום היותם כלי שרת וצנור להמשיך ממנו שפע קדושה התורה הלכה לסט"א ונשאר הדור יתום כי אין אב ועי"ז הרועים פשעו בי:

(ד) **א"נ** אפשר ותופשי התורה לא ידעוני הם התלמידי חכמים פשוטים לא ידעוני שלא העמיקו בתורה להכיר רוממותו ית'. והרועי' ראשי ישיבות וסנהדרין שיודעים ושיח ושיג להם פשעו בי יודעים רבונם וכו' ואלו עוברין בפשע רב:

(ה) **א"נ** אפשר ונקדים מה שראיתי בנימוקי עטרת ראשי אמ"ן עדן משם גדול הרב הגאון מהר"י רוזאניס זלה"ה בכונת פ' ישעיה סי' נ"ו והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה והמה רועים לא ידעו הבין כלם לדרכם פנו וכו' דאז"ל דהקב"ה צדקה עשה עם הכלב שמשהא אכילתו במעיו ג' ימים. גם מצינו מעלת רועה ישראל דכתיב והיה ה' עם השופט דכשמכין לבו ומכוין דעתו לה' ה' עזרו ומגינו ונותן בלבו הטוב וז"ש והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה דכלבים צועקי' ואינם יודעים הטובה שהטיב ה' עמם שמשהא אכילתם ג' ימים והם שבעים והם צועקים משום שאינם יודעים שבעה שה' הטיב להם שג' ימים שבעים מאכילה אחת. וכן הרועים לא ידעו הבין והיה ה' עם השופט דאם יבינו דעתם יהי חן ה' עמהם ויבינו דבר על בוריו ודומים לכלבים שאינם יודעים הטיבותא שעושה להם ה' וע"כ כלם לדרכם פנו ואינם נושאים בעול לרעות ביעקב עכ"ד ז"ל וז"ש והרועים פשעו בי שלא האמינו שאם יכינו עצמם הייתי עזרם ומגינם כמ"ש והיה ה' עם השופט ופשעו בי שלא האמינו והמה כשלו ונפלו:

פרק ג

שמו שמים על זאת ושערו חרבו מאד נאם ה'. אפשר במה שפירשנו בעניותנו בס' הקטן דברים אחרים בדרוש לשבת כלה דרוש י"ט בדרשת חזקיה ארץ יראה ושקטה דיראה שלא יקבלו ישראל התורה ואח"ך שקטה דהכונה דתנאי התנה הקב"ה עם שמים שיקבלו התורה שבכתב ישראל ועם הארץ שיקבלו תורה שבע"פ ע"ד שכתב ילקוט ראובני האזינו השמים תורה שבכתב הוי"ה והארץ תורה שבע"פ אדנ"י ובתנחומא פ' נח שלא רצו לקבל תורה שבע"פ ולכן ארץ יראה עש"ב ובזה נבא אל הביאור דעתה בי הן בעון עע"ז וביטלו תורה שבכתב לז"א שומו שמים על זאת שהיא התורה והיינו שגם התורה שבכתב המתיחסת אל השמים בטלו וע"ז שומו שמים. וכי תימא תנתן התורה למלאכי השרת ושערו וחרבו מאד חדא דבטל חלק הפשט לגמרי ועוד שהתנאי שהתנה הקב"ה היינו אם יקבלו ישראל התורה ולכן שערו חרבו מאד נאם ידוד אלהים שם הויה שהוא מיוחד לתורה שבכתב:

כי שתים רעות עשה עמי אותי עזבו מקור מים חיים לחצב להם בארות וכו' אפשר במ"ש דמורד מתשמיש אם היא רוצה כופין אותו להוציא וגם יש סברא דרועה זונות כופין

להוציא וז"ש כי שתים רעות עשה עמי אותי עזבו וכו' והו"ל דין מורדת ולא עוד אלא לחצוב להם בארות וכו' כמו רועה זונות ובשניהם יכול להוציא:

(ב) **א"נ** אפשר במ"ש רבינו הרמ"ק זצ"ל בס' תומר דבורה במדת נושא עון דכשהחוטא עובר נברא קטיגור וזה הקטיגור עומד לפניו יתברך ושואל מזון והקב"ה זנו ומפרנסו היש עלבון כזה ותסמר שערת האדם וז"ש אותי עזבו שביטלו התורה ועבירות עשו הרבה. ולא עוד אלא לחצוב להם וכו' שהכריחוני כביכול לחצוב וכו' לזון המקטרג:

(ג) **א"נ** במה שאמרו באגדה דר' יהושע בן לוי היה הולך עם אליהו זכור לטוב והביאו למקולין שהיו שם בני אדם הרבה גברא אכתפא דחבריה דייש אמצר"י אגב דוחקא והי' הפצי"רה פים להקדים קנינו בקצ"ף והיו מוכרין שם בשר כלב מת סרוח סר"ח העודף כל ליטר' בדינר זהב ורצין אחריו ואינם מגיעים לרוב הקונים בחשק גדול. משם נסעו והביאו למקולין אחד שמוכרין שם בשר טלה שמן שהכל יפה מראהו כלבנון וריח לו ריחין דבוסמין וכל ליטרא כפרוטה קטנה של נחשת ואין קונה רק אדם אחד שבא וקנה ליטרא. והמקומות של שני המקולין קרובים מאד. ונשתומם ריב"ל על הדבר אמר לו אליהו זכור לטוב מה זו תמיהא כן הרשעים רודפים אחר העבירות בטורח גדול וקונים אותם בממון רב סרי ריחייהו איגלאי בהתייהו כלבא שירותיה. ולפניהם מצוות ה' ותלמוד תורה מצויים וקרובים כריח שדה אשר ברכו ה' נעימים ביותר ואין קונה אלא אחד או שנים במשפחה והלואי. וז"ש אותי עזבו מקור מים חיים כי בלי שום טורח ישאבו מים בששון ממעייני הישועה תשועת נפשם לחצוב להם בארות וכו' בטורח גדול כמי שחוצב בור והוא בור שנואה אשר לא יכיל המים ובטורח גדול והוא פלא שומו שמים על זאת:

(ד) **א"נ** אותי עזבו מקור מים חיים בביטול מצוות עשה כי חיים הם למוצאיהם ונקרא מוצא מים חיים ודייק לומר אותי שמ"ע הם מתייחסים להקב"ה עד"ה לחצוב להם וכו' בעוברם על מצוות לא תעשה כי בזה בונים בסט"א וזהו לחצוב להם בורות וכו' ודייק להם כי כרו לנפשם שוחה ומגדילים גהינם באר שחת לעשות בהם משפט על כל מעשיהם הרעים וכמו שאמרו בזהר הקדוש כי כן ארחות הסט"א להשמיד להרוג ולאבד כל ההולך אתו ובוטח בו ואמרו ז"ל דהעונות עצמם הן הן העושים בו נקמה כמש"ה ותמוגגנו ביד עונינו וזהו לחצוב להם דייקא:

(ה) **א"נ** לחצוב להם וכו' במ"ש הרמ"ע דהסט"א כשגונבת נשמה או ניצוץ קדושה וע"י תשובה וכיוצא הגיע הזמן לברר הנשמה וכיוצא מהסט"א נהרס כל בנין הסט"א להוציא הנשמה וכיוצא כדין התורה גזל מריש ובנאו בבירה מקעקע כל הבירה וז"ש לחצוב

בארות לבנות הסט"א בניצוצי נפשו ותורה ומצו'. אך הם בורות נשברים אשר לא יכילו המים דיגיע יום שתצא הקדו' ואז יהיו נשברים כדין מקעקע כל הבירה אשר לא יכילו המים שהם חסרים ולא לעולם י"טור כי יבא יומו של ניצוץ הקדושה לצאת ונהרס הבנין וזהו בורות נשברים וכו':

(ו) **א"נ** במ"ש במס' ע"ז פ' ר' ישמעאל דשאל אגריפס שר צבא את ר"א איך ה' מתקנא בע"ז כלום מתקנא אלא חכם בחכם וכו' וא"ל למה"ד לאדם שנשא אשה על אשתו חשובה ממנה אין מתקנא בה פחותה ממנה מתקנא בה. וז"ש אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב בורות נשברים וכו' הא ודאי מילתא דתמיהא שומו שמים וכו':

פרק ד

תיסרך רעתך ומשובתיך תוכיחוך כי רע ומר עזבך את ה' אלהיך ולא פחדתי אליך וכו' אפשר במ"ש בסמוך דאמרו ז"ל דהמקטרגים הנבראים מעונותיו הן הן הנוקמין נקמת ה' מהחוטא עצמו וז"ש תיסרך רעתך ממש רעתך אשר עשית היא תהיה בעוכריך ליסרך. ומשובותיך הם יוכיחוך. ואתה קונה בעצמך המריע לך והנוקם ממך. וכל זה בא מחמת שאתה מבזה ת"ח ועי"ז אינם מוכיחים אותך כמו שכתבנו לעיל באורך וזהו כי רע ומר עזבך את ה' אלהיך כלומר שאין אתה דורש את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח ועזבת הת"ח ככלי אין חפץ בו וזהו רע ומר כי מזה נמשך ולא פחדתי אליך כי אין פחד אלהים לנגד עיניך כי אין מוכיח:

פרק ה

ואנכי נטעתיך שורק וכו'. פירש"י שורק גימט' תר"ו ועם ז' מצות ב"נ הם תרי"ג וכן פירש"י בפ' ויטעהו שורק ע"ש. ועל פ"ז נראה לפ' כלה זרע אמת במ"ש בילקוט ריש פ' במדבר דכשבאו ישראל לקבל התורה אמרו א"ה מה ראו אלו להתקרב א"ל הקב"ה הביאו לי יחוסין שלכם כשם דבני מתיחסין וכו' נמצא דזכינו לתורה בשביל היותנו גדורים בעריות וזרע ישראל מיוחסין וז"ש את צועה זונה דעתה הפכתם השיטה לזנות. הביטו וראו שנתתי לכם התורה ולא לא"ה מט' היוחסין וז"ש ואנכי נטעתיך שורק תר"ו מצות שעם הז' הם תרי"ג לך ולא לא"ה מטעם שאת כלו זרע אמת ובשביל יוחסין זכיתם ואיך נהפכת וכו':

פרק ו

איך תאמרי לא נטמאתי אחרי הבעלים לא הלכתי ראי דרכך בגיא וכו' שמעתי משם הרב המובהק כמהר"ר בנימין מעלי הכהן ז"ל במ"ש דנאמן אדם במגו אבל מגו במקום עדים לא אמרינן וז"ש איך תאמרי לא נטמאתי במגו שהיית אומר אחרי הבעלים לא

הלכתי והשתא דאמרת לא נטמאתי. ראי דרכך בגיא דשם מפורסם דהלכת ואין את נאמנת דאין כאן מגו:

הפטרת דברים

פרק א

חזון ישעיהו וכו' אפשר דזו תוכחה לשבט יהודה הבאים מיהודה דקדש ש"ש וקפץ לים. וגם יושבים בירושלים כסא ה' ויש השראת שכינה וגם ראו שהמלך כשהוא רשע יבואו עליו צרות ומלחמות וכשהוא צדיק השקט ובטח וניצול מהכל והוא פלא איך אין שמים על לב דברים אלו וז"ש חזון ישעיהו חזות קשה ולמה בלשון חזון שהוא קשה. לז"א אשר חזה על יהודה דהיו צריכים להיות קדושים כי הנטיעות ידמו לשרשים ויהודה קדש ש"ש. ועל ירושלים עיר החכמה משכן לשכינה ויושביה צריכין להזהר בכל ביותר. ועם כל זה עשו להפך לכך הוא חזות קשה. עוד אחרת דהיה בימי יהו יותם חזקיהו דהיו צדיקים ושלום להם ועוזיהו כשרצה להקטיר נצטרע ואחז שהיה רשע הקיפוהו כעכנא צרות רבות. וא"כ נמצא דעל היותם מיהודה ועל שהם יושבים בירושלים ועל שראו זמן מלכים הללו הי"ל ליקח מוסר ולשוב ועכ"ז מאנו לשוב לכן חזון ישעיהו חזות קשה:

פרק ב

בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי. אפשר דנמשך לקודם שהיה להם להתעורר הן משרשם הן מארצם ומלכיהם עוד בה בנים גדלתי בתורה ורוממתי בשכינה כמו שפירשו המפרשים ושתים זו שמענו דהם מועילות לבטל היצה"ר שלא לחטוא אי משום תורה כה אמר ה' בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין. והשכינה כתבו ז"ל דזו טעם השראת שכינה בארץ דאע"ג דאיהו לא חזי נשמתיה חזי ויראה לחטוא. ועם כל זה הם פשעו בי והוא פלא. ורז"ל אמרו בנים גדלתי ורוממתי במן והם פשעו בי בעגל ועמ"ש בעניותנו בס' הקטן ראש דוד סוף דף ע' בס"ד:

ידע שור קונהו וכו' שמעתי במה שאמרו בהגדה דישראל היה לו פרה ומדוחקו מכרה לגוי ובשבת לא רצתה לחרוש והיה מכה אותה הגוי מאד ולא רצתה ובא למוכר וא"ל והלך ולחש באזנה עד עתה היית ברשותי ומדוחקי מכרתיך לגוי וצריכה לחרוש בשבת כי בעליך גוי וחרשה והגוי ידע ונתגייר וקרו למוכר בן תורתא. ועיין בחידושי הריטב"א יומא סוף דף ט' מהש"ס ר' יוחנן בן תורתא שהביא זה משם הירושלמי ע"ש וידוע דחמורו של ר' פנחס בן יאיר לא היה רוצה לאכול טבל וז"ש ידע שור קונהו ולא היה רוצה לחרוש בשבת כי בעליו דמעיקרא ישראל וזה קונהו. א"נ פר שנתן אליהו זכור לטוב לנביאי

הבעל שלא היה רוצה לישחט לשם ע"ז עד שא"ל אליהו זכור לטוב כשם שמתקדש ש"ש על הפר שלי בך מתקדש על ידך ועכ"ז לא רצה עד שנתנו להם אליהו זכור לטוב בעצמו כמשז"ל וזהו ידע שור קונהו כלומר בוראו שלא רצה לישחט לע"ז. וחמור אבוס בעליו זה חמורו של ר' פנחס בן יאיר שבאבוס בעליו היה מעושר ובאבוס אחר היה טבל ולא רצה לאכול. ואלו שור וחמור ידעו וישראל לא ידע והוא פלא. ואני בעניי נ"ל לסיים הפ' ישראל לא ידע עמי לא התבונן במה שהקשו התוס' פ"ק דחולין גבי חמורו של ר' פנחס ן' יאיר שאמרו אין הקב"ה מביא תקלה אפי' ע"י בהמתן של צדיקים. והקשו דאשכחן בירושלמי דאמרו דר' ירמיה שדר לר' זירא כלכלה דפירי וכו' ואכלה בטבליהו ותירץ הרב יפה מראה ריש פ"ק דדמאי דכי אמרינן אין הקב"ה מביא תקלה היינו דוקא כשהוא שוגג אמנם התם בההוא דר' זירא היה קרוב לפשיעה עש"ב ואמרו פ"ב דמציעא הגד לעמי פשעם אלו ת"ח שזדונות נעשות שגגות שלהם וז"ש וחמור אבוס בעליו זה חמורו של ר' פנחס שלא אכל טבל דאין הקב"ה מביא תקלה אפי' ע"י בהמתן. והן בעון ישראל לא ידע שנכשלים דדוקא צדיקים אין נכשלים. וכ"ת הרי אשכחן דאפילו תלמידי חכמים נכשלים כי ההוא דר' זירא לז"א עמי שהם הת"ח כמו שדרשו הגד לעמי פשעם וכו' לא התבונן שם היה קרוב לפשיעה שלא התבונן ורצה לסמוך דודאי מעושרין הם וכו' כמבואר התם בירושלמי ריש דמאי אבל כשלא יש פשיעה אין הקב"ה מביא תקלה אפי' ע"י בהמתן של צדיקים:

הוי גוי חוטא עם כבד עון. אפשר במשז"ל דזדון הצבור הקב"ה מחשיבו כשגגה כמו שהוכיח הרב פנים מאירות בספרו כתנות אור סוף פ' האזינו מרז"ל ע"ש. וז"ש הוי גוי חוטא ולא תסבור שבאמת הם שוגגים ואין עליהם אלא חטא. לא בי אלא דלפי האמת הם עם כבד עון. אך זה מחסד עליון יען הם צבור קאמר הוי גוי חוטא כמדובר:

(**ב**) **א"נ** במ"ש הרב זרע ברך דשור תם משתלם מגופו ומועד מן העליה ולרבי בתרי הויא חזקה ולזה מתו וחרב הבית וז"ש כי בחטאנו ובעונות אבותנו ירושלים ועמך לחרפה לכל סביבותנו עש"ב ובזה שמעתי מעטרת ראשי מורי הרב זלה"ה בשם הרב מר אביו זלה"ה שפי' בזה מאמר המפורסם ששאל ר' יהושע לתינוק מי נתן למשיסה יעקב וכו' דשאלה גדולה שאל לו דקי"ל אין אדם לוקה ומשלם וז"ש מי נתן למשיסה יעקב כלומר נחלת יעקב ארץ ישראל. וישראל לבוזזים. והשיב התינוק הלא ה' זו חטאנו לו אנחנו ולא אבו אבותנו בדרכיו הלוך וע"כ היו שתיהם עכ"ד. וז"ש הוי גוי חוטא הם עצמם עם כבד עון מאבותם והם היו בכח אביהם כשחטאו כמ"ש רבינו האר"י זצ"ל דבזה פוקד עון אבות על בנים וכמו שהאריך הרב זרע ברך. והדר מפרש מאי קאמר חוטא כבד עון. זרע

מרעים שהיו בכחם ואח"ך בנים משחיתים הם עצמם ובתרי הוייא חזקה. עזבו אבותם את ה' ואח"ך הם נאצו את קדוש ישראל:

(ג) **א"נ** במה שכתבנו בעניותנו לעיל סדר מטות דחלק גדול מהתמדת חטאות הצבור והיחיד הוא על שאין מחשיבים לת"ח ובזה אין תוכחת ואיש המעוקם בעיניו יעשה וז"ש עזבו את ה' הם הת"ח וכמ"ש את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח ולא דרוש את ה' ומזלזלים בת"ח וכי תימא זה חטא קל. לז"א נאצו את קדוש ישראל דהיו חוטאים ואין מוכיח ולזה נשתרשו בחטאים גדולים:

(ד) **א"נ** עזבו את ה' ודמי למורדת מתשמיש דיוצאה נאצו את קדוש ישראל לזנות דאסורה לבעלה ויש לישראל עם ה' דין אשה ובעלה בדמוכחי קראי בכמה דוכתי וכמשז"ל במדרשים:

(ה) **א"נ** עזבו את ה' לתאבון ומזה באו נאצו את קדוש ישראל להכעיס ח"ו דעבירה גוררת עבירה ומרעה אל רעה יצאו קלה בתחילה ואח"ך לעבירה יותר גדולה בעוה"ר:

(ו) **א"נ** עזבו את ה' שלא עסקו בתורה לשמה ובכונה רק כמי שרוצה לידע סיפורים וחידושי העולם וזהו בעצם עזבו את ה' שלא נתנו לב שהיא תורת ה' וכל התורה שמותיו של הקב"ה רק עזבו את ה'. נאצו קדוש ישראל שעבדו ע"ז. נזורו אחור ויחנו בתר"ח שהיה עובד ע"ז:

(ז) **א"נ** עזבו את ה' שלא להתפלל וללמוד תורה ומצות נאצו קדוש ישראל שאם היו לומדים ומתפללים היה במקום טנופת לתת כח לסט"א ועל זה נאמר כי דבר ה' בזה וזהו נאצו קדוש ישראל שהיו מכונים להקניט ולבזות התורה והזכרת השם ית' במקום הטנופת:

(ח) **א"נ** עזבו את ה' שלא קיימו מצות עשה וביטלו מצותיו יתברך בשב ואל תעשה וזהו עזבו את ה'. ואף גם זאת נאצו את קדוש ישראל בקום עשה לעבור על מצותיו יתברך בלאוין וכריתות ומיתות ב"ד בשאט בנפש:

(ט) **א"נ** שמעתי מפה ק' הרב החסיד מהר"י אלגאזי זלה"ה זרע מרעים בנים משחיתים זרעם לבטלה עזבו את ה' כי באות ברית חתום שדי מלבר הויה מלגיו ועל ידי שז"ל נהפך נחש וס"מ וזהו עזבו את ה' החתום בברית קדש. נאצו את קדוש ישראל כמ"ש בזהר הקדוש בעון זה את מקדש ה' טמא. נזורו אחור אותיות שמו הגדול הוי"ה נתהפכו מרחמים לדין ח"ו עכ"ד:

על מה תוכו עוד תוסיפו סרה. אפשר כי כשבאים יסורין על עונם. בעודם מתיסרים יוסיפו לעשות העון עצמו דרך משל אדם שעסקו עם המתי' עם הקארטא"ס לשחוק. ובאו

לו יסורין על זה וחלה ברבים מכאובים. והן בעודו נגוע ומוכה אינו נותן לב לפשפש על מה באו אלו היסורין וגם בחוליו מתאמץ לשחוק הקארטא"ס וכיוצא בזה. וז"ש על מה שתוכו על מה שבאו לכם היסורים עוד תוסיפו סרה בחטא עצמו שתולין הכל במקרה:
א"נ על מה תוכו וכו' הכונה דשולח לכם הקב"ה יסורין כדי לפשפש במעשכם ולשוב בתשובה. עוד תוסיפו סרה לבעוט ביסורין. כל ראש כל מחשבותכם והרהורי הראש הם לחולי לינצל מהחולי וכל לבב העצות כלם הם דוי לינצל מהמדוה ואין מהרהרים למשמש בעונותם ולשוב ולומר הנה ה' ברחמיו מעוררני שאכיר חטאי ואשוב אליו:
מכף רגל ועד ראש וכו' פירשו המפרשים גדולים וקטנים שהגדולים לא הוכיחום ועי"ז פצע וחבורה וכו' לא זורו בתוכחות ולא חובשו בתשובה ולא רוככה בשמן התורה. עוד שמעתי דבעשרת ימי תשובה מיראת העונש שהם ימי דין עושים איזה מצות ואח"ך מסוכות עד ראש השנה הם בחטא וז"ש מכף רגל שהוא רגל סוכות ועד ראש השנה אין בו מתום ע"כ שמעתי ואפשר להוסיף במ"ש הרב מהר"י כי הן בעון כל השנה מלוכלכים בחטא והסט"א לא יש לה מקום לגנוב תורה ומצות כי לא נשאר בהם לחלוחית ולכן הסט"א נותנת בלבם שיעשו מצות וצדקות בעשרת ימי תשובה ואח"ך חוזרים לסורם והסט"א מוצאה מקום לקחת כל המצות שעשו עש"ב וז"ש פצע וחבורה ומכה טריה לא זורו וכו' כי הכל לסט"א:
א"נ לא זורו בבית א' ולא חובשו בבית ב' ולא רוככה בשמן בגלות הזה המר והארוך וזהו פצע בבית א' וחבורה בבית ב' ומכה טריה לחה באורך גלותנו שלא נתיבשה בכמה מאות שנים ועדיין היא לחה ומארכת הנגע:

פרק ג

רחצו הזכו וכו' עמ"ש בעניותנו בספרי הק' ראש דוד דף קנ"ח בס"ד:

פרק ד

אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו וכו'. רז"ל דרשו כשנים הללו שסדורות ובאות וכו' ע"ש ואפשר במה שאמר המגיד למרן הקדוש ז"ל דעד מ' שנה דיש רתיחת היצר קל להתכפר ואחר מ' קשה וז"ש אם יהיו חטאיכם כשנים מקביל לשנים שהוא קודם מ' שנה אם תשובו כשלג ילבינו. ואם יאדימו כתולע שהחטא אחר מ' אף בתשובה כצמר קשה יהיו ולא יתלבנו. א"נ על דרך זה דאם חוטא בשנים שיש שלוה ושבע וריוח ובריאות הוא קל להתכפר ואם ח"ו יהיה רעב וצרות וחלאים ויחטא הוא קשה וכיוצא בזה כמה פרטים וז"ש אם יהיו חטאיכם כשנים שהשנים כתקנן שיש רוב טובה והטבע מסייע לחטא אז כשלג ילבינו ואם יאדימו כתולע ששנים של צער הם ועכ"ז חטא כצמר

יהיו. א"נ שאם יהיה רעב ומהומה וגנב לחיות נפשו יהיה קל וזה. אם יהיו חטאיכם כשנים מקביל לשנים כשלג ילבינו ואם יאדימו דיש רוב טובה וריוח וגנב כצמר יהיו:
אם תאבו ושמעתם עמ"ש בספרי הקטן ראש דוד דף ס"ה ע"ג ובס' הקטן דברים אחדים דרוש ט"ז בס"ד. ע"ש באורך:
איכה היתה לזונה עמ"ש בספרי הקטן ראש דוד דף ז' ע"ד בס"ד:
מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה מרצחים אפשר לפרש מלאתי גי' לילית עם הכולל שהיו מכוונים לבטלה עם תפ"א בתי דינין כמשז"ל והיו מכונים להמשיך לשכינה מאה ברכות כמספר יל"ן גימטריא ק' וכל זה היה בה. והן בעון עתה מרצחים. והראשונים פירשו דקי"ל דהצדקה צריך לחלקה תכף וקי"ל דד"נ אין גומרין בו ביום ובעוה"ר אזלי בתר איפכא מלינים הצדקה שאינם נותנים תכף וזהו צדק ילין בה והורגים תכף ואינם מלינים הדין וז"ש ועת"ה מרצחים:
כספך היה לסיגים סבאך מהול במים אפשר שהצדקה שעושים אינה לשם שמים וגם עושים לבני אדם שאינם מהוגנים וזהו כספך הצדקה שעושים בכסף היה לסיגי' רעה בעיני אדוניה שאינה לשמה וגם לרשעי' ונעשית סיגים. סבאך יינה של תורה מהול במים הזדונים מים הרעים חידושי' של שוא וזו רעה חולה שנותנים כח לסט"א כמ"ש בריש הזהר הקדוש. א"נ מהול במים רמז על דרך מה שפירשתי צפו מים על ראשי אמרתי נגזרתי:

פרק ה

ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה. הראשונים פירשו במאי דקי"ל דנשבית חייב לפדותה ואם נשבית פעם שנית אינו חייב מן הדין רק מתורת חסד וז"ש ציון במשפט תפדה כדין נשבית חייב לפדותה אך ושביה בפעם שנית אינו מן הדין רק בצדקה. ועמ"ש בעניותי בס' הקטן דברים אחדים דרוש ט"ז:

הפטרת ואתחנן

פרק א

נחמו נחמו. גימט' יצחק דבזכות יצחק אבינו היתה גאולת מצרי' כמשז"ל ובילקוט ראובני וארא משם ברית מנוחה דנפתחו השמים וראו ישראל אצל פי החירות שיצחק אע"ה היה עומד ומתפלל על גאולת ישראל ממצרים ובזכותו ג"כ גאולה העתידה וגם ליום הדין כמ"ש בשבת וזה נחמה לישראל כי ידענו שגאולת מצרים היתה בזכות יצחק אבינו ע"ה ועתה תתנחם כ"י ונכון לבה בטוח. א"נ נחמו נחמו עמי יאמר אלהיכם אפשר

במ"ש בזהר הקדוש דא"ה הם תחת השרים וכשנפל השר גם האומה אשר תחת ממשלתו תאבד וכתיב יפקוד ה' על צבא המרום וכו' אבל ישראל הם תחת ממשלתו יתברך וכשם שהוא חי וקיים כך ישראל חיים וקיימים וז"ש נחמו נחמו במה שאתם עמי דבהיותכם עמי שאתם תחת ממשלתי יש לכם קיום ודאי ולא אפשר שיכלו ישראל ח"ו וזו נחמה גדולה וכמ"ש בש"ס גמירי דלא כליא שבטא:

ורז"ל אמרו בשעה שאמר ישעיה הע"ה לישראל נחמו נחמו עמי בקשו להורגו אמר לא מדעתי אני אומר לכם אלא יאמר אלהיכם. שמעתי מהרב מדש"ן עדן במשז"ל דכשישראל עושים רצונו של מקום הקב"ה קורא אותם עמי וכשאינם עושים רצונו של מקום אז אומר עמך כמ"ש לך רד כי שחת עמך ולכן עתה כשאמר להם ישעיה הע"ה נחמו נחמו עמי שסברו שהם דברי ישעיה הע"ה שקורא אותם עמי לגריעותא שאינם עמו יתברך ולכך חרה להם. והשיב שאינם דברי עצמו רק הם דבריו יתברך והוא שבחם שנקראו עמו יתברך עכ"ד ז"ל:

ועוד אמרו רז"ל נחמו בכפלים חטאה בכפלים לקתה בכפלים כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתיה ואפשר דחטא בכפלים בעבירות שבין אדם לחבירו ועבירות שבין אדם למקום וגם בעבירות שבין אדם לחבירו מלבד מה שחוטא לחבירו יש בו חלק למקום שעברו על מצותיו ית' אשר קדשנו במצותיו ית' ואהבת לרעך לא תשנא לא תגזול לא תונו לא תשקרו וכיוצא ואפשר שזהו כונת הפ' חטא חטאה ירושלים חטא עם חבירו חטאה למקום וזהו חטאה בכפלים. א"נ במ"ש מז"ה חס"ל ז"ל דהאומות בחטאם פוגמים בשר שלהם דוקא אבל ישראל פוגמים ח"ו במדות עליונות ע"ש באורך. [ובזה יובן משז"ל במדרש ע"פ זה חטא חטאה ירושלים א"ה אינן חוטאין אלא אעפ"י שחוטאין אינן כלום אבל ישראל חטאו ולקו עכ"ל. ועמ"ש מהר"ש יפה ובאמת שהוא קשה אמנם ע"פ הקדמת מז"ה יובן. וכבר ידוע שרז"ל סו"ד שתו בהעלם נמרץ והכוונה אטו א"ה אינן חוטאין ומה זה היה שהכתוב מגזים חטא חטאה ירושלים והשיב דא"ה חטאם אינו כלום כי אינם פוגמים במדות ח"ו אלא בש"ר להם אבל ישראל חטאו ונחשב חטא שפוגמים למעלה ח"ו ולקו ודוק]. וזהו לי ההדיוט כונת הפ' ואחשוך גם אנכי אותך מחטוא לי דזה היה אומר שר אבימלך והוא מש"ה ויבא אלהים אל אבימלך וכו' השר שלו כמ"ש בזהר הקדוש וזהו מחטוא לי דייקא שפוגם בו ועמ"ש בזהר הקדוש בפסוק זה דדריש מחטו כמו מחט ע"ש. וזה אפשר טעם משז"ל בסוטה גוים לא מפקיד דינא עלייהו כי חטאם אינו פוגם אלא בשר שלהם ואת החור"י בהררם צעי"ר. וזה אפשר מש"ה חטא חטאה ירושלים דחטא הגוים אינו פוגם למעלה אלא בש"ר להם. לא כן ירושלם שפוגמת כ"י

במדות וכו'. וז"ש חטאה בכפלים כי ע"י חטאם באו גזרות בארץ ולמעלה עשו פגם. ולקתה בכפלים. ואע"ג דקי"ל דאין אדם לוקה ומשלם והם לקו ושלמו. לז"א כי לקחה מיד ה' כפלים ובדיני שמים לוקה ומשלם כרבנן וכיון שהיה מידו לקחה כפלים:

ולדרכנו הראשון אפשר כי הנה חטאו בעבירות שבין אדם למקום ובין אדם לחבירו והנה הם שלשה מיני חטאות וזה שחטאה בכפלי' שתים נעשו שלש אחת שבינם למקום ושנית שבינם לחבריהם ושלישית חלק ה' במה שחטאו עם חבריהם ועכ"ז במדת רחמיו לקתה כפלים לבד וז"ש כי לקחה מיד ה' רחמים כפלים. ולזה נחמה בכפלים יאמר אלהיכם. ועמ"ש בעניותנו בספרי הקטן ראש דוד בסדר היום:

פרק ב

הנה אדני ידוד בחזק יבא וזרועו מושלה לו הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו. שמעתי מעטרת ראשי אבא מארי זלה"ה ואנא לגבי אבא אוסיף נופך בס"ד. והוא דאמרו רז"ל צדיק מושל יראת אלהים הקב"ה גוזר גזרה והצדיק מבטלה. ואמרו בזהר הקדוש בראשית דף מ"ה ע"ב ס"ד דאיהו מקטרגא במאריה לאו הכי אלא בגין דכד איהו קשיר קשרין וידע ליחדא יחודא וכל אנפין נהירין וכל שלימו אשתכח וכלא אתברכא כדקא יאות כל דינין מתבטלין ומתעברין ולא אשתכח דינא בעלמא זבאה חולקיה בעלמא דין ובעלמא דאתי וז"ש הנה אדני ידוד בחזק יבא בתוקף הדין וגוזר גזרות ח"ו. וזרועו שהוא הצדיקים כי הצדיקים זרועות עולם כמשז"ל משלה לו כביכול צדיק מושל ומבטל הגזרה. הנה שכרו אתו בעה"ז אוכל פירות דאין חסד גדול מזה להציל ישראל מהגזרה ופעולתו לפניו בעה"ב לשלם במיטבא פעולת צדיק וכמ"ש בזהר הקדוש זכאה חולקיה בעלמא דין ובעלמא דאתי. א"נ יתפרש בסגנון זה וזרועו מושלה לו צדיק מושל. ולא תסבור דהוא מקטרגא במאריה אלא הנה שכרו של הצדיק אתו. והטעם ופעולתו לפניו אשר פעל ועשה וקשרו אשר קש"ר ביחודיו והנהו זהרור"י יאורי"ם בקע והדינין נתבטלו ומשו"ה הנה שכרו אתו:

פרק ג

ואל מי תדמיוני ואשוה אם כן יאמר קדוש. עכ"ל הילקוט. והוא תמוה. ואפשר במה ששמעתי משם הראשונים שפירשו במ"ש בסנהדרין דף ס"ה רבא ברא גברא שדריה לקמיה דר' זירא הוה קמשתעי בהדיה ולא הוה קמהדר ליה א"ל מן חבריא את הדר לעפרך ופירש"י רבא ברא גברא ע"י ספר יצירה שלמדו צרוף אותיות של שם. ולא הוה מהדר ליה שלא הי"ל דיבור. וז"ש ואל מי תדמיוני ואשוה כלומר דהגם דבאיזה צד מה גם הצדיקים יכולים לבראת אדם ובהמה כמ"ש שם דברו עגלא תלתא. מ"מ אין

זה ההשואה. דהנוצר ע"י אדם יאמר קדוש הביטו וראו אם יכול לדבר כי מה שיכולים לעשות הוא גוף אבל דיבור הוא לבדו יעשה כי הנה הדבור בא מכח נשמה דכתיב ויפח באפיו נשמת חיים ות"א והות לרוח ממללא. ובאדם היו שתי יצירות אחד אבריו וגידיו ועורקיו וכו' כמו הבהמות. ואח"ך יצירה שנית ויפח נשמת חיים וכמ"ש מהר"י מטראני בדרשותיו פ' שמיני והנשמה מראה פעולותיה בדבור. ובהכי ניחא דיצירה ראשונה יכולים הצדיקים ע"י ספר יצירה לברוא אדם ובהמה באברים וגידים וכו' אבל היצירה שנית ויפח באפיו נשמת חיים שמכחה בא הדבור אי אפשר מבלעדי ה' וז"ש יאמר קדוש כי אין באלו הנוצרים כח הדברי ושפיר אמינא ואל מי תדמיוני ואשוה עד כאן דברי הראשונים בתוספת נפך שהוספתי בעניותי בטעם הענין ודברים על בוריין בס"ד:

וקצת בסגנון אחר קרוב לזה יש לומר במ"ש מהר"ר צבי זלה"ה בתשובה דאדם הנוצר ע"י ספר יצירה אינו מצטרף למנין לקדיש וקדושה והרב ז"ל מייתי ראיה מדאמר ליה ר' זירא הדר לעפרך שמעינן דאינו מצטרף דאי הוה מצטרף אמאי אהדריה לעפריה כיוז דאית ביה צורך לדבר שבקדושה ואנן בעניותין בספרינו הקטנים ברכי יוסף מחזיק ברכה כתבנו בזה בא"ח סי' נ"ה ע"ש ומלבד מה שכתבנו בעניותנו שם. לפי האמור נתברר היטב כי באדם יש שתי יצירות כדמוכחי קראי וכמו שביאר יפה הרב מהרימ"ט שם. והעוסקים בס' יצירה אין יכולים לעשות כי אם היצירה האחת שהוא כמו הבהמות דהדבור הנה זה בא מהיצירה הב'. ואם כן נמצא דזה הנוצר הוא בהמה בצורת אדם. והמצטרף למנין צריך שיהיה אדם ואין מצרפין בהמה למנין. וז"ש ואל מי תדמיוני וכ"ת ח"ו האיכא צדיקי דברו גבר' לז"א ואשוה שיהא שוה בקו"ל ואי ס"ד שהנוצר ע"י ס' יצירה הוא בריה יאמר קדוש כלומר דבר שבקדושה הרי אינו מצטרף למנין דבר שבקדושה כדבר האמור:

ואפשר דזה כונת רז"ל דהכתוב אפשר לפרש ואל מי תדמיוני ואשוה יאמר קדוש הכונה שמאמר זה ואל מי תדמיוני ואשוה כה אמר ה' קדוש ישראל וזהו יאמר קדוש שכך אמר ה' קדוש ישראל. לכך בא בעל המאמר והוסיף אם כן יאמר קדוש ובזה הורה דמאמר יאמר קדוש קאי לנוצר בס' יצירה דאין בו כח הדברי ואינו מצטרף למנין ככל האמור מפורש לעיל. וזהו ואל מי תדמיוני וכ"ת הרי צדיקי ברו גברא אם כן שיצירת הצדיקים יכול כמוני יאמר קדוש הנברא על ידיהם כנז'. ובהקדמה זו שמעתי שפירשו כונת הכתוב עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו והרי הוא כמבוא"ר:

ועוד אפשר לומר במשז"ל קדושים תהיו יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני קדושתי למעלה מקדושתכם ופירש הגאון מהר"ר נפתלי כ"ץ דתרגם יונתן הג' קדושות קדיש בשמי

מרומא עילאה קדיש על ארעא עובד גבורתיה קדיש לעלם ולעלמי עלמיא והב' קדושות נמצאו במלאכים וצדיקים בצד מה אבל השלישית לעלם ולעלמי עלמיא היא דוקא בו יתברך ואין קדוש כה' וכו' ע"ש באורך ובספרי הקטן ראש דוד פ' קדושים בס"ד ולכן אפשר כי קדשים תהיו חסר וי"ו כי קדוש אני מלא וי"ו כי נודע דהוי"ו היא אות אמת והיא חיים כמ"ש בזהר הקדוש על פסוק ונתתם לי אות אמת ע"ש ובהא א"ש דישראל ומלאכים קדשים חסרי וי"ו והוא לבדו קדוש בוי"ו. וז"ש ואל מי תדמיוני וכי תימא גם המלאכים והצדיקים נקרא קדשים ועל דרך משז"ל יכול כמוני לזה אמר ואשוה אין שיווי לי דאע"ג דהצדיקים והמלאכים בצד מה נקראים קדשים מ"מ קדושתי למעלה דהיא נצחית לעלם ולעלמי עלמיא וזהו שסיים יאמר קדוש מלא וי"ו כלומר הביטו וראו ההפרש שיש דקדש הנאמר על המלאכים והצדיקים הוא חסר וי"ו אבל הוא ית' קדוש מלא וי"ו כי הוא קדיש לעלם ולעלמי עלמיא. והדר אמר שאו מרום עיניכם וכו' כי הוא יתברך הבורא ויוצר הכל:

פרק ד

שאו מרום עיניכם וכו'. אמרו בתקוני הזהר הקדוש ר"ת שמע דא ק"ש המוציא במספר צבאם אלין רמ"ח תיבין דק"ש והאריכו ברזין עילאין ע"ש תקון מ"ט ולפי הפשט אפשר לומר איש לא נעדר דע"י אמירת ק"ש בדקדוקיה מתקן רמ"ח אבריו וז"ש על ידי כונת ק"ש בדקדוקיה איש לא נעדר משום אבר מרמ"ח אבריו והוא שלם בכל אבריו:

(**ב**) **א"נ** שמע הרמוז בשאו מרום עיניכם הוא ר"ת שחרית מנחה ערבית דצריך שיהיו חלונות בבית תפלה להסתכל בשמים דנמשך יראה לאדם כמשז"ל וזהו שאו מרום עיניכם להסתכל במרום בעת שחרית מנחה ערבית הרמוז בר"ת כמדובר:

(**ג**) **א"נ** שאו מרום עיניכם ר"ת גימט' קדוש שם רמז דבקדושה צריך להגביה עיניו למרום ויש לו נחת רוח להקב"ה בזה כמ"ש הטור א"ח סימן קכ"ה מס' היכלות דאמר הקב"ה כביכול דאין לו הנאה בעולם כאותה שעה שנושאים עיניהם בקדושה וממהר הגאולה ע"ש:

(**ד**) **א"נ** לפי מה שכתבו המקובלים כי רב ניצוצין מרפ"ח הוציאו ממצרים וזהו לשבור ב"ר וכו' ואפשר לפי דבריהם ויגר מואב מפני העם מאד כי ר"ב הוא כלומר שהוציאו ר"ב ניצוצות אשר במצרים ונשארו כלם מתים ונטבעו א"כ נתפחד מאד שיוציא מהם הניצוצות ובכלל הפרידות טובות וימיתם. ולפ"ז נשארו פ"ו ניצוצות וידוע כי כל התפלות הם לברר ולפי הנזכר הוא בירור פ"ו ניצוצות הקשות מאד הנשארות. ומיהו

אני מסתפק בהקדמה זו לפי דרושי וכתבי רבינו האר"י זצ"ל ואולי הרב ניצוצין היה מבחינה אחת אשר היו נטמעים במצרים וה' יאיר עינינו:

הפטרת עקב

פרק א

ותאמר ציון עזבני ה' ואדני שכחני. אפשר דידוע דה' מדת רחמים ואדני מדת הדין ולז"א עזבני ה' מדת רחמים עזיבה אבל לא שכחה דעזבני בגלות ומרחם עלי בגלותי אבל מדת הדין שכחני בגלות שאינו נוקם נקמתי מהרעה הגדולה שמוסיפים להרע בגלותי:

התשכח אשה עולה וכו' במס' ברכות דף ל"ב אמרו ותאמר ציון עזבני ה' ואדני שכחני היינו עזובה היינו שכוחה אמר ריש לקיש אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אדם נושא אשה על אשתו ראשונה וזוכר מעשה ראשונה אתה עזבתני ושכחתני א"ל בתי י"ב מזלות וכו' וכלן לא בראתי אלא בשבילך ואת אמרת עזבתני ושכחתני התשכח אשה עולה אמר הקב"ה כלום אשכח עולות אלים ופטרי רחמים שהקרבת לפני במדבר אמרה לפניו רבש"ע הואיל ואין שכחה לפני כסא כבודך שמא לא תשכח לי מעשה העגל אמר לה גם אלה תשכחנה אמרה לפניו רבש"ע הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך שמא תשכח לי מעשה סיני א"ל ואנכי לא אשכחך עכ"ל וצריך ביאור. וכד הוינא טליא שמעתי מעטרת ראשי אבא מארי זלה"ה שהיה אומר משם הרב מהר"ש פרימו זלה"ה במשז"ל על פסוק ה' נתן וה' לקח ה' נתן לענין הטובה הוא יתברך לבדו יעשה וה' לקח הוא ובית דינו דלענין הרעה מענותנותו ית' נמלך בבית דינו והיינו דקשיא ליה דהכא כתיב עזבני ה' וכתיב וה' שכחני וכפי הכתוב ה' נתן וה' לקח מורה דעזבני ה' הוא טובה ומשו"ה כתיב ה' על דרך ה' נתן וז"ש היינו עזובה היינו שכוחה דגם עזובה אינו טובה דכתיב עזבני ה' אלו דברי מר אבי זלה"ה בשם הרב הנז'. אמנם לא זכינו לשמוע סיום דרך הרב הנז' בכונת ריש לקיש היכי תריץ יתיב לקושית היינו עזובה היינו שכוחה דלכאורה אינו מובן:

ואפשר דכונת ריש לקיש לומר דהשתא מיירינן שכבר נהיית הרעה ודמי ח"ו לנושא אשה על אשתו אך עתה מדת רחמים איברא דעזיבה איכא בגלות אבל אין שכחה ויש רחמים ומשום דש הפרש מיהא גם בצרת גלותנו בין מדת רחמים למדת הדין בחלקות ישית עזבני ה' ואדני שכחני אבל כונת ציון להתאונן על העזיבה ושכחה ולזה אמר ר"ל בדבריו אתה עזבתני ושכחתני שתיהם כאחד ולא דמי לגמרי למקרא שכתוב ה' נתן וה' לקח אלא בצד מה דיש רחמים מיהא. והביטה וראה דבקרא דכתיב ה' נתן כתיב ה'

ברישא דהוי טובה לגמרי והקדים רחמיו ונתן. ואח"ך הקדים מדת הדין ולקח. אבל הכא כתיב עזבני ואחר העזיבה כתיב ה' דבזמן העזיבה יש רחמים. ואדני מדת הדין תדיר שכחני. ועוד דשם וה' לקח הוא שם הוי"ה בה' מדת רחמים ובית דינו. והכא ואדני מדת הדין:

ולהבין יתר המאמר כלום אשכח עולות וכו' אפשר בהקדים משז"ל דעל העגל טען משה רבינו ע"ה לי צוית אנכי ה"א להם לא צוית. והמפרשים כתבו דישראל לא טעו באלהות ח"ו רק שכיונו לאמצעי במקום משה רבינו ע"ה ח"ו ככתוב כי זה משה האיש וכו'. וידוע דעיקר העבודה היא להיות באחדות אחת כל ישראל וכשזכינו להיות באחדות דכתיב ויחן שם ישראל ניתנה לנו התורה. ואותה אנחנו מבקשים ליגאל ב"ב בעזרתו ית' כי חרבן בית ב' היה על שנאת חנם. ואמרו במדרש הביאו הרב הכותב בהקדמת עין יעקב דאמר ר"ש בן פזי דמצינו פסוק כולל יותר מואהבת לרעך כמוך את הכבש אחד תעשה בבקר ופירשנו בעניותנו בספרי הקטן דברים אחדים דרוש הששי דמהתמידין נלמד האחדות דצריך שיהיו שותפין בעולות תמיד כדי להעלות הניצוצות והיו לאחדים וקרבנות כשמן לקרב הכוחות ממטה למעלה ע"ש באורך פירוש כל המאמר בכל חלקיו בס"ד וז"ש התשכח אשה עולה אמר הקב"ה כלום אשכח עולות אלים ופטרי רחמים דכתיב את הכבש האחד ומשם למדנו האחדות. ולזה השיבה כנסת ישראל א"כ לא תשכח לי מעשה עגל דטענת משה רבינו לי ציוית להם לא צוית ואם אתה זוכר העולות שהיינו לאחדות גמור וכן הקרבנות המורים קירוב ואחדות ממילא אנכי ה"א לכל ישראל נאמר ונפלנו בעון העגל וטענת משה רבינו ע"ה מגן שויא. והשיב ה' גם אלה תשכחנה דבחסדו שוכח עון העגל. והשיבה א"כ תשכח מעשה סיני דסברה דכונת הקב"ה דטענת משה רבינו לי ציוית טענה מעליא ואח"ך שבו בתשובה והיו הקרבנות הרומזים לאחדות. וא"כ אם טענת משה רבינו ע"ה לי צוית טענה חזקה א"כ כל מעמד הר סיני למשה רבינו היה למנה. לזה אמר ואנכי לא אשכחך כלומר דטענת לי צוית ליתא דהייתם באחדות כדכתיב ויחן שם ישראל וגם מהעולות דכתיב הכבש אחד ופטרי רחמים שהם קרבנות הכל נשמע האחדות אך איני זוכר מעשה העגל שטעיתם בטענת אמצעי ולא כפרתם באלהות ומשו"ה אני שוכח העגל ולעולם דמתחילה ועד סוף אתם אחדות גמור הן על כפים חקותיך וכו' איכו השתא שובה ישראל כי בעון שנאת חנם נחרב הבית מהרו בניך מהרסיך ומחרביך על שממך יצאו בשנאת חנם וצריכין לשוב ולהיות באחדות גמור אחר זמן רב שכתבתי זה בא לידי ס' אמונת חכמים וראיתי בסוף פ"ג דף ז' בשם הרמ"ז

ז"ל קצת ממה שכתבתי שש אנכי שכיונתי קצת ובחסדו ית' הגדלתי והוספתי לפרש המאמר ולישבו כאשר יראה הרואה בס' הנז' ובמ"ש בעניותנו בס"ד:

א"נ אפשר לדרוש לטובה מהרו בניך לקיים מצות בזריזות ולשוב ועי"ז הסט"א וגונדא דילה אשר באו בקרבכם והן הן מהרסיך ומחרביך ממך יצאו כי על ידי הזריזות במצות כמ"ש מהרו בניך יברחו כחות הסט"א על דרך שפירש רבינו האר"י זצ"ל בשנותו את טעמו לפני אבימלך מלכו של עולם ויגרשהו לסט"א וילך. וכמה מלאכים מסייעים שאי סביב עיניך וראי כלם נקבצו באו לך לסייעך. חי אני נאם ה' כי כלם כל המצות כעדי תלבשי חלוקא דרבנן ותקשרים ככלה לקשר כל העולמות בתורה ומצות:

פרק ב

עוד יאמרו באזניך בני שכוליך צר לי המקום גשה לי ואשבה. אפשר במ"ש פ"ז דסוטה רשב"י אומר אדם שבחו בקול נמוך וגנותו בקול רם. והנה מצינו בגוים דשבחן אומרים בקולי קולות כמו סנחריב שאמר מי בכל אלהי הארצות וכו' וכיוצא כמה שבחים ולא עוד אלא שהיו שקרים גמורים וכן נבוכדנצר אמר הלא דא בבל רבתא וכו' ובלעם נאם שומע אמרי אל וכו' והכל שקר. לגנוב דעת הבריות ולא די שאומרים שבחם בקול רם. אלא עוד תשוב ותראה מדה אחרת מגונה שגנותם יאמרו בלחש. וז"ש עוד יאמרו מלבד מדתם הרעה לומר שבחם ומה שאין בהם בקול רם עוד יאמרו באזניך בלחש בני שכוליך גנותם צר לי המקום שהוא גנותם ויאמרוהו באזניך בלחש:

אמנם שמעתי משם הרב הגדול מהר"ר יוסף דוד זלה"ה במשז"ל שבמכת הדם במצרים המצריים בדי לשתות מים היו צריכין לתת מעות לישראל והיו שותים מצרי וישראל בכוס אחד כדי שהמצרי יוכל לשתות מים. וכן לעת"ל יראה בעיני הגוים שאין להם מקום לישב וכדי לישב צריך שיקראו לישראל שישב וישב הגוי אצלו ואז יוכל לישב כי לשבת יחידי ידמה שאין מקום לישב כלל. וז"ש עוד יאמרו מלבד מה שהיה במכת הדם שכדי לשתות המצרי מים היה צריך לשתות ישראל עמו. מעין דוגמא יהיה לעתיד במקום וז"ש עוד יאמרו וכו' צר לי המקום שדומה בעיניו כי אין מקום לכן גשה לי שב אתה ואז ואשבה שאוכל לישב כי המקום יתרחב בעבורך עכ"ד:

פרק ג

והביאו בניך בחצן וכו'. פירשו המפרשים חצן זרוע ימין ובזה יומתק כי אותיות חצן הם אותיות נצח שהוא רמז לשפע הזרוע ימין חסד ומשם יושפע לנצח. וגם נה"י יעלה לחג"ת ונצח יהיה חצן זרוע ימין. ואפשר והביאו בניך בחצן אותיות בנצח שתהיה השפע מצד החסד נעימות בימינך נצח:

פרק ד

אדני ידוד נתן לי לשון למודים וכו' עמ"ש בעניותנו בספרי הקטן דברים אחדים בדרוש לשבת כלה דרוש שלשים בס"ד:

פרק ה

הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם כי אחד קראתיו וכו' כי נחם ה' ציון וכו'. פירש הרב המובהק כמהר"ר אהרן ן' חיים זלה"ה אשר היה מרבני איזמיר נכדו של הרב קרבן אהרן זלה"ה במ"ש בבראשית רבה פ' ל"ח אמר ר' לוי בכל מקום שנאמר אין לה הוה לה ותהי שרי עקרה אין לה ולד והוה לה וה' פקד את שרה ודכותה ציון היא דורש אין לה והוה לה ובא לציון גואל ודכותה אין לה מנחם והוה לה אנכי אנכי הוא מנחמכם עכ"ל ובזה נבא אל הביאור כי הן האדם יתחמץ לבבו וכליותיו ישתונן דכתיב אין לה מנחם ומאחר דכתיב הכי נוחם יסתר ולא יהיה לה נחמה לז"א הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם כי אחד קראתיו דעל פי המזל אברהם אינו מוליד והיינו ותהי שרי עקרה מצד עצמה עיקר מטרין לא הוה לה אין לה ולד מצד אברהם ועם כל זה ואברכהו ואברהם היה יהיה לגוי גדול וארבהו הגם דכתיב אין לה ולד. ומזה תקיש דהגם דכתיב אין לה מנחם יהיה לה נחמה כי נחם ה' ציון עד כאן דבריו של גדול הנאמר:

פרק ו

וידעו כל בשר כי אני ה' מושיעך וגואלך אביר יעקב אפשר במ"ש הראב"ד פ"ק דתעניות דכשהמשפט הוא על ידי הקב"ה הוא משפט חזק וכלה ונחרצה ומשם נלמוד דכשהתשועה הוא על ידו יתברך היא תשועה שלימה בכל מיני שלמות דמרובה מדה טובה. והנה אמר קודם זה והביאו בניך בחצן וכו' והיו מלאכים אמניך וכו' ובראות נפלאות בתשועה אשר לא היה לעולמים גדולות עד אין חקר זה אות דהישועה היא ע"י יתברך והנה כי כן גדלה ביתר שאת ויתר עז וז"ש וידעו כל בשר כי אני ה' מושיעך והתשועה על ידי ומשו"ה היא תשועה שלימה נפלאת הפלא ופלא וגואלך להוציא ני' הקדושה מהסט"א אביר יעקב והוא אותיות רבי עקיבא כמ"ש מהר"ש ויטאל הביאו בס' יד אהרן א"ה בשמות דף קט"ו ועיקר אמרי קדוש כעת לא מצאתי בדברי גורי האר"י זצ"ל על פסוק זה אך לפי דרכנו אפשר לומר דרמז שבזכות עשרה הרוגי מלוכה אשר ראשם ר' עקיבא יצאו לאור ני' הקדושה:

פרק ז

הן בעונותיכם נמכרתם וכו'. כי ע"י העונות הגברתם כח הסט"א והעונות עצמם היו סיבה שתהיו משועבדים למלכי האומות שבאו כמה מלכים ובזבזו אתכם והייתם

משועבדים להם כי אתם הגברתם הסט"א וניצוצי הקדושה נדדו הלכו לסט"א והם היותה וגבר אויב וכל זה בהיותכם עדיין בירושלם. ואחר זה הוספתם להרשיע עד כי ובפשעכם שלחה אמכם ואז נתגרשתם גם אתם מא"י והלכתם שבי לפני צר:

פרק ח

הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם וכו' אפשר לומר במ"ש בתנחומא פ' וירא וה' פקד את שרה זש"ה וידעו הגוים וכו' בניתי הנהרסות שהיתה נהרסת שנאמר ואברהם ושרה זקנים באים בימים נטעתי הנשמה שהיתה אומרת אחרי בלותי היתה לי עדנה וכו' ע"ש ויש לדקדק אמאי קאמר הנהרסות לשון רבים והנשמה ל' יחיד. ותו אחר שאמר בניתי הנהרסות וכלל אברהם ושרה אמאי אצטריך לומר נטעתי הנשמה. אמנם אפשר לומר במ"ש רז"ל והמפרשים דטעם שהחזיר הקב"ה שרה לנערותה ואברהם נשאר זקן הוא להראות יכולתו יתברך שהכל בידו יתברך להחזיר לזקן נער וגם שזקן הן בעודנו בזקנותו יוליד ושתים זו שמענו שאברהם נשאר זקן והוליד ושרה זקנה חזרה לנערותה. ואפשר שז"ש בניתי הנהרסות שם רמז על אברהם ושרה זקנים ולא היה להם זרע והקב"ה פקדם ובנאם והוא אומרו שנאמר ואברהם ושרה זקנים הא למדת שזקן יוליד גמר מאברהם אלא דבצד מה שתפס בכללות דהיו זקנים ונבנו. ועוד אחרת היא נפלאת ששרה חזרה לנערותה להורות דלא זו בלבד שהיכולת בידו שזקן יוליד אף זו שזקנה תחזור ילדה וז"ש נטעתי הנשמה שאמרה אחרי בלותי היתה לי עדנה. ובזה נבא אל הביאור הביטו אל אברהם אביכם שהיה זקן והוליד וקרינן ביה בניתי הנהרסות ואל שרה תחוללכם שהחזרתיה לנערותה וקרי בה נטעתי הנשמה. כן יצמיח צדקה כי נחם ה' ציון נחם כל חרבותיה בסוג בניתי הנהרסות שאבנה חרבותיה וישם מדברה שאינו מגדל צמחים כעדן נטעי נעמנים בסוג נטעתי הנשמה והדמיון עולה יפה לאברהם ושרה. ואחר זמן שכתבתי זה בא לידי ס' אש דת להר' מהרח"א זלה"ה בתורת שאלה ומידי עוברי ראיתי שכונתי בזה לדברי הרב ז"ל ועיין בדברי קדשו ובמ"ש בעניותנו. עלץ לבי שכיונתי לדעת גדול:

הפטרת ראה

פרק א

וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך בצדקה תכונני וכו'. אפשר במ"ש בזהר חדש דגלות הזה אנו נושעים בזכות משה רבינו והוא תבע יקרא דאורייי' ולכן הגאולה תבא בעסק התורה בזכות משה רבינו ע"ה. גם נקדים מ"ש בס' ילקוט ראובני בסדר היום דף קס"ה

ע"ג מי שנותן לת"ח אף שהוא עם הארץ כשמת מלמדין אותו. גם נודע שנחרב בית ב' בעון שנאת חנם לזה כשראה הוא יתברך דכנסת ישראל עניה סוערה לא נוחמה והוא ית' מנחם ציון הנה אנכי מרביץ וכו' בגאולה. וכי תימא ומה אעשה ליגאל לז"א וכל בניך לימודי ה' שילמדו בתורה ובזכות התורה תבא הגאולה. ורב שלום בניך שלא יהיה שנאת חנם אלא בשלום יחדיו אז תבא הגאולה וכי תימא זה מהנמנע דכל ישראל יהיו לומדים דכמה בטלני איכא בשוקא ועמי הארץ לז"א בצדקה תכונני ע"י הצדקה עם לומדי תורה אז גם הע"ה מלמדין אותו וכל העומד לדבר א' כאלו נעשה ושפיר קרי וכל בניך לימודי ה' עם הצדקה:

א"נ אפשר במשז"ל דכב יכול השכינה בגלות עמנו ובעבורה יבא הגאולה כמשז"ל ובזהר הקדוש האריכו בזה בכמה מקומות. והנה כנסת ישראל ידעה מהנביאים שהצדקה מקרבת הגאולה כמש"ה ועשו צדקה כי קרובה ישועתי וכתיב ושביה בצדקה ולכן כמו צער בנפשה דהיא עניה ולא יכלה לעשות צדקה ונשארת בגלות וזאת אומרת עניה סוערה עניה באפס דמי"ם סוערה בגלות לא נוחמה כי שמעה כי פקד ה' את עמו בזכות הצדקה והיא עניה בגלות ולכן לא נוחמה לז"א בצדקה שהוא כינוי לשכינה תכונני וכל הנביאים נתנבאו על השכינה שהיא הצדקה כי בעבורה נגאל וז"ש בצדקה שהיא השכינה תכונני ואם אין לך לעשות צדקה רחקי מעושק ובזה לא תראי כי בעבור השכינה שהיא צדקה תגאלו. ועוד כתבנו בעניותנו בכונת הפ' בצדקה תכונני בס' הקטן ראש דוד דף ס"ח ודף קמ"ט ע"ש בס"ד:

פרק ב

הוי כל צמא וכו' עמ"ש בעניותנו בספרי הקטן ראש דוד דף פ"ד ע"ד בס"ד:

פרק ג

עניה סוערה לא נוחמה הנה אנכי מרביץ וכו' אפשר במ"ש המפרשים שנחרבה ירושלים במה שעבדו ע"ז בתוכה ועל ידי זה נעשית כעיר הנדחת והיינו דכתיב ציון נדחה קראו לך כלומר שקוראים לציון עיר הנדחת על ידי ע"ז שעבדו בתוכה ובפ' חלק ר' יוסי סבר לא תבנה עוד אפי' לעשות בה גנות ופרדסים ופירש הרב נפתלי שבע רצון סוף הספר דז"ש הכתוב כי נחם ה' ציון נחם כל חרבותי' הכונה שינחם ה' לציון על מה שהיו אומרים שתהיה תל עולם ולא תבנה שהיא עיר הנדחת לכן ינחם ה' ציון שיבנה חרבותיה וישם מדברה כעדן כלומר מה שהיתה תחילה כעפר המדבר שאינו מגדל צמחים ולדעת ר' יוסי אין עושים בה גנות ופרדסים לזה ישם מדברה כעדן שיש כל פרי נחמד וערבתה יהיה כגן ה' עכ"ד וכתב שם דטעמא דלא נעשית עיר הנדחת כמ"ד דירושלים אינה

נעשית עיר הנדחת דלא נתחלקה לשבטים ע"ש איכו השתא עניה סוערה לא נוחמה במאמר כי נחם ה' ציון וכו' שיבנה חרבותיה וישם מדברה כעדן. כי יאמרו לעולם דהיא ראויה להיות עיר הנדחת ולא נעשית מטעם דאין ירושלים נעשית עה"נ דלא נתחלקה לשבטים ולזה לא נוחמה דאפשר דהיא עיר הנדחת אך לא נעשית מטעם דירוש' לא נתחלקה לשבטים אמטו להכי נוחם יסתר מעיניה. על בן בא האלהי"ם ואמר הנה אנכי מרביץ וכו' כלומר אני אעשה דיתברר דלא היית ראויה כלל להיות עיר הנדחת. דאם מה שנבנית הוא דאין ירושלים נעשית עיר הנדחת דלא נתחלקה לשבטים. נהי דיכולים לבנותה אבל שתהיה מסויידת ומכויירת ספיר אבניה זה לא יתכן ליפותה ולהשביחה להיות ארץ חפץ אבניה אבנים טובות ומרגליות. ולכן הנה אנכי מרביץ בפוך אבניך ויסדתיך בספירים וזה מורה דריח עיר הנדחת לא עבר בה. וכל בניך לימודי ה' כי יהיה אוירא דארעא דישראל זך ובהיר שיזכו ללמוד מפי הגבורה. וכל זה מורה דלא היה דין עיר הנדחת בה כדבר האמור:

ומורינו הרב הגדול שארינו מהר"י זאבי זלה"ה היה מפרשה במה שאמרו בספרי עתידה ארץ ישראל שתאמר לפני הקב"ה הריני רואה מקומות שקלקלתי בהם ובושתי מהם שנאמר ראי דרכך בגיא אמר הקב"ה הריני מעבירם שנא' כל גיא ינשא וכל הר וגבעה ישפלו ועל זה הבטיחה הקב"ה כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה שלא תבושי. ואולם בכל זאת עניה סוערה לא נוחמה כי לא סגי לשנות ההרים והגבעות כי בימי אחז ומנשה לא הניחו כל תלם ותלם שלא הניחו בו ע"ז וח"ו יצטרך להפוך ירושלם כלה. לזה קדמו רחמיו ית' ההוא אמר הנה אנכי מרביץ בפוך אבניך ויסדתיך בספירים וכו' וכל גבולך לאבני חפץ באופן כי לא יוכר אפי' צרור קטן וקומץ עפר אשר היו לפנים הארץ ובזה נחה שקטה כי פנים חדשות פנים מאירות באו לכאן עד כאן דברי הרב זלה"ה:

ואפשר עוד לומר במ"ש מהרימ"ט זלה"ה בס' צפנת פענח מדרשותיו פ' שמיני דרוש שני כי כל מה שהשרה הקב"ה שכינתו לשעבר היה כדמות אירוסין אבל לעתיד לבא כדמות נשואין ולכן לא קבלנו התורה אלא ע"י סרסור וע"כ כשהשרה הקב"ה שכינתו על ישראל שעליה אמרו ביום חתונתו זה יום שמיני למילואי' מצינו שם חתונה באירוסין בההיא הנאה דמחתני אהדדי שכן מצינו לשעבר כתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם וחצר דידה סתמה לאו לשם נשואין וכן אומר אחזתיו ולא ארפנו עד שהבאותיו אל בית אמי אבל לעת"ל הרי היא ככנוסה לחופה וככלה בבית חמיה דהיינו נכנסה לרשות הבעל בחצר דידיה דכתיב בונה ירושלים ה' וכתיב ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב ולפי שלעבר לא זכינו ללמוד תורה מפי הגבורה אלא ע"י סרסור לפיכך לא נתקיים

בנו לא לימוד תורה ולא כשרון מעשים ובשוב ה' שבות עמו ישוב אליו תחת כנפיו לא שישוב אליה אז יגל יעקב שתהיה אז ככלה בבית חמיה נשואה אינה צריכה סרסור אלא מפה אל פה כדכתיב וכל בניך לימודי ה' עכ"ל הרב בקיצור עיין בספרי הבהיר באורך. הנה כי כן אפשר דכאשר ידעה כנסת ישראל דבבית המקדש ראשון אפי' לא היה לה אלא דין ארוסה עניה סוערה לא נוחמה דהגם דהקב"ה השרה שכינתו בבית המקדש בפרסום עכ"ז חשיב חצר דידה ועודנה ארוסה. אם כן מי מפיס דלעתיד יהיה דין נשואה אז יאמרו כי גם זה חצר דידה ולאו לשם נשואין. לז"א הנה אנכי מרביץ וכו' כלומר אני אפרסם דהוא חצר דידי כי ארביץ בפוך אבניך ויסדתיך בספירים וכו' ויתפרסם כי זהו חצר דידי ונכנסת לרשותי רשות הבעל ואש"א אתכ"ם. וכל בניך למודי ה' מפה אל פה כי לא יצטרך סרסור. ורב שלום בניך כי לא יהיה שום מחלוקת ותתקיים התורה. בצדקה שהוא כינוי לתורה תכונני כמ"ש בשוחר טוב ע"פ אני בצדק אחזה פניך שאמר דוד הע"ה אני מאותם שעמלים בתורה ע"ש. ומאחר דלעת"ל תהיי נשואה וכל בניך למודי ה' פה אל פה זה גורם שלא יהיה מחלקת כי המחלקת בא מחמת שהכה משה בסלע ויש שכחה כמשז"ל ועתה שהוא מפי ה' ורב שלום בניך. והקליפה הנקראת ריב דממונה על השכחה כמ"ש מהר"ש מאסטרפולי זלה"ה במאמר החדש הזה לכם אז תתבטל ובמקום ריב יהיה ורב שלום בניך ותתקיים ביך התורה וזהו בצדקה שהיא התורה תכונני. ואפשר לרמוז במקום ריב היא הקליפה אמר ורב שיש אות וי"ו שהוא חיים כמ"ש בזהר והזכירה מחיים וסי' זכרנו לחיים ור"ת ידוך שלום בניך בצדקה (חוץ מתיבת ורב) גי' שדי ואחורים של שדי הוא רגט גי' רי"ב ופנים של שדי תה"ך שהוא כד"ת עם הכו' המבטל קליפת ריב כמ"ש מהר"ש הנז' ז"ל. ורמז ג"כ שעתה בגלות אנו נגאלי' בזכות התורה כמשז"ל והבאתיו לעיל וזהו בצדקה שהיא התורה תכונני. רחקי מעשק דאין עבירה מכבה תורה כמשז"ל פ' היה נוטל. וממחתה כי לא תקרב אליך כי השמ"ד לא ימשול כמי שעוסק בתורה דהוא בן חורין כמשז"ל אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה כי הוא זוכה שיתנוצץ בקרבו אור בו ניצוץ משה רבינו ע"ה ובזה ינצל משמ"ד גי' משה עם הכולל כמו שכתבנו בעניותנו במקומות אחרים באורך. ואפשר שהטעם שתורה נקראת צדקה היינו משום שע"י התורה יש עילוי למ' שנקראת צדקה. גם רמז ליחוד קבה"ו כי צדקה הוא תורה ז"א וגם כינוי למ' ליחד הדודים יחדיו וע"י לימוד התורה מתיחדים:

(ד) **כל** כלי יוצר עליך לא יצלח וכו' אפשר לפרשו נמשך לגדולת העוסק בתורה שאמר בצדקה שהיא התורה תכונני כמו שפירשנו בעניותנו. ועל זה סובב הולך כל כלי יוצר

עליך מהאויב לא יצלח כי העוסק בתורה הוא בן חורין. וכל לשון תקום אתך וכו' אפשר במשז"ל דהמדבר לשון הרע על חבירו עושה חליפין שנותן הזכיות לנדבר וחובות הנדבר דהוא מי שדיבר עליו לה"ר לוקח המדבר וזהו יגמור נא רע רשעים שישתלם הרע של הרשעים והטוב שבהם כלו' מצותיו ילכו לצדיק וישתלם הצדיק ממה שהיה חסר לו מזכיות שעשה הרשע כמו שפירש רבינו האר"י זצ"ל ועל דרך זה הוא המדבר לה"ר שלוקח העונות מאותו שדיבר עליו לה"ר ונותן לו תמורתם זכיותיו כמו שכתבו רז"ל והמפרשים וז"ש וכל לשון תקום אתך שידבר עליך לשון הרע. למשפט מן הדין תרשיעי תחייבי למדבר לה"ר שתתן לו עונותיך וזכויותיו תקח אתה וז"ש זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם מאתי כי כן יסד המלך זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע לא זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בגהינם. אבל יש תקון למדבר לה"ר שנדבק בסט"א דיש לקונן עליו הוי כל צמ"א גי' ס"מ שנדבק בו בדבור לה"ר החמור מע"ז ג"ע ש"ד תקנה יש לו לכו למים אין מים אלא תורה דיעסוק בתורה ויתרפא דכתיב מרפא לשון עץ חיים כמ"ש פ"ג דערכין:

פרק ד

עניה סוערה לא נוחמה וכו' אפשר לומר במ"ש פ' מצות חליצה יחלץ עני בעוניו יחלצהו מדינה של גהינם בעבור עוניו נמצא דבעניות נצול מדינה של גהינם. עוד אז"ל דהקב"ה הראה לאברהם אע"ה שעבוד מלכיות וגהינם ובירר שעבוד מלכיות להצילנו מדינה של גהינם עוד נקדים מ"ש בס' ילקוט דוד פ' שמות שטעם גלות מצרים שהתורה רוחנית ואינה חלה על האדם שיש לו יצה"ר ומחשבות רעות וגאה וגאון וזה טעם שהאומות לא יוכלו לקבל התורה ולכך הכניע הקב"ה לישראל בגלות מצרים להחליש כח היצר הרע ותוכל לשכון בם התורה עכ"ד ובזה נבא אל הביאור דכנסת ישראל שתים הנה קוראותיך שהם בגלות מר וארוך ועוד כי רובן עניים נודדים ללחם. והבינוניים טורחים מאד למצוא טרף. ומעט אשר היה מעשירים לא הונח להם מכמה צרות ויסורין וז"ש עניה סוערה שיש לה שתי פורעניות גדולות עניה שהם עניים נודדים ללחם רובם והבינוניים גם הם עניים כי טורחים מאד להביא טרף והמשתכר משתכר אל צרור נקוב. ועוד סוערה מהגלות או מיסורין. לא נוחמה דכיון שהם בגלות להצילם מגהינם. הא תו למה לי עניות ויסורין. ואם הם עניים ויסורין בזה נצולים מגהנם דיסורין ממרקים כמשז"ל ותרתי למה לי להנצל מגהינם ותיסגי בחד לכן לא נוחמה. וה' ברחמיו מישב דעתה הלא תדעי הנה אנכי מרביץ וכו' וכל בניך לימודי ה' שיזכו ללמוד תורה רוחני' מפי ה' נשמת התורה ובו בפרק עושר גדול כמ"ש מרביץ בפוך וכו' ורב שלום בניך כמ"ש השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך. ואיך תזכו בתורה הרוחנית הלא במצרים הוצרך הגלות לקבל התורה

ועכשיו ביותר צריך זכוך אחר זכוך עניות ויסורין וגלות כולי ואולי שתזדככו לקבל תורה הרוחנית מפי ה' כביכול:

הפטרת שופטים

פרק א

אנכי אנכי הוא מנחמכם. אפשר דבזכות התורה דכתיב אנכי. ובעבור השכינה הנקראת אנכי תהיה גאולתנו וז"ש אנכי אנכי שהן התורה והשכינה אנחמכם כי בעבורם תגאלו כמשז"ל:

(**ב**) **א"נ** במה שאמרו בזהר הקדוש דהאומות ע"י שהם תחת השרים כשנפל השר נופלת אומתו כי בלא נפילת השר לא תפול כמש"ה יפקוד ה' על צבא המרום וכו'. אמנם אנו בני אל חי בנים לה' וכשם שהוא חי וקיים כך ישראל יעמדו על עמדם וז"ש אנכי אנכי שאני חי וקיים אנכי ראשון ואנכי אחרון הוא מנחמכם שכיון שאני חי וקיים זאת נחמתכם שגם אתם קיימים:

(**ג**) **א"נ** דאין השם שלם ואין כסאו שלם כב יכול עד שימחה זרעו של עמלק ונמצא כב יכול דצריך להשלים השם והכסא אותיות ו"ה להשם ואות א' לכסא. וז"ש אנכי הו"א מנחמכם באותיות הו"א מהשם והכסא אני מנחמכם דמוכרח שיהיה השם שלם והכסא שלם אז תבאנה אותיות הו"א וזו נחמה גדולה:

(**ד**) **א"נ** במה שפי' הראשונים פ' כאיש אשר אמו תנחמנו כן אנכי אנחמכם ובירושלים תנוחמו כי המנחם לחבירו בצרתו יאמר המתנחם לו יש נפש המנחם תחת נפשי גם אנכי אנחמהו כמו שאמר איוב. אך אם המנחם יש לו חלק בצרה ההיא ומנחם מתקבלים דבריו כי גם הוא הולך וצועק וז"ש באיש אשר אמו תנחמנו שהאם עניה צועקה בכל צער בנה כי בנפשה הוא וכשהיא מנחמת תתקבל נחמתה לפי שיש לה חלק בצער ההוא כן אנכי אנחמכם שיש לי כב יכול צער ובירושלם תנוחמו דנשבע הקב"ה שלא יבא בירושלים של מעלה וכו' ונמצא דיש לו כ"י חלק וז"ש אנכי היא השכינה שיושבת בגלות ויש לה כ"י צער אנכי ראוי לנחמכם:

(**ה**) **ואפשר** לרמוז מ"ש במדרש חזית דאומר המשיח א' מכם גלה לברטניא אחד מכם גלה לברבריאה מעלה אני עליכם כאלו כלכם גליתם והכונה שגלות ישראל ופיזורם על ד' כנפות הארץ הכל הוא לברר ני' הק' אשר בארץ ההיא בכח השכינה אשר עמנו וכשישראל באחדות נחשבים כלם לגוף אחד ואחד מהם אשר היה במקום א' השג ישיג והצל יציל כל בירורי הק' אשר שם בכח הארת השכינה ויען כל ישראל נחשבים אחד.

אמר הקב"ה אנכי ה' אלהיך בלשון יחיד. וז"ש אנכי שהיא השכינה אשר עמכם. אנכי שאמר אנכי ה' אלהיך בלשון יחיד דכל ישראל כגוף א'. אנחמכם שלא תחושו אם אחד מכם גלה לאיזה מקום ותסברו כי האחד איננו מספיק. לא היא דבהיות כי אתם באחדות היינו דאהניא בחד מכם:

(ו) **ויתכן** במ"ש הזהר הקדוש דגאולת מצרים היתה סיבה לגאולה העתידה וכמ"ש מהרש"ף פ' בשלח ועל גלות מצרים נאמר ליעקב אע"ה אנכי ארד עמך ואנכי אעלך גם עלה משאר גליות וז"ש אנכי אנכי שנא' ליעקב אנכי ארד ואנכי אעלך הוא מנחמכם דגאולת מצרים היתה הכנה דרב"ה לגאולה העתידה ומה גם שרמוז ליעקב גם עלה כאמור וקרוב לזה אפשר במ"ש בש"ר פ' ג' כי אנכי שלחתיך סימן לגאולה א' שבאנכי ירדו ישראל למצרים שנא' אנכי ארד עמך וסימן לגאולה אחרונה הנה אנכי שולח לכם את אליה וכו' עש"ב וז"ש אנכי ארד. אנכי שולח לכם את אליה הנביא. בזה הוא מנחמכם ודוק כי קצרתי:

(ז) **א"נ** במ"ש בס' מאמר מרדכי פ' צו דקי"ל דגוי קונה למעשה ידיו ולא לגופו והגוי ישראל קונהו לגוי בגופו משום דתנאי התנה הקב"ה במעשה בראשית אם מקבלים ישראל התורה מוטב ואם לאו מחזירם לתהו ובהו והוה ליה כמציל מזוטו של ים ומשלילותו של נהר דהרי אלו שלו ונמצאו שקנו גוף הגוים. אבל ישראל שהם בגלות הגוי' אינם קונים אותם ע"ש באורך. וז"ש אנכי בזכות שקבלתם אנכי ה' אלהיך ואם כן אתם קונים הגוים לגופם והגוים לא קנו אתכם רק למעשה ידיכם זו נחמה טובה שלא נשאר בגלות והוא אומר אנכי שקבלתם התורה. אנכי מנחמכם כי בזה אין לגוים קנין ונקל מאד שתצאו מהגלות:

ועל פי זה אפשר לפרש פ' בהפטרה זו כי כה אמר ה' חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו כלומר חנם ע"י שאתם חנם מן המצות כמשז"ל על פסוק אשר נאכל במצרים חנם חנם מן המצות וז"ש חנם שפרקתם עול מצות נמכרתם. ולא בכסף תגאלו אין אתם צריכים כסף ליגאל רק חזרה וקבלת המצות שהגוים אינם קונים אתכם ואדרבא אתם קונים לגויים כנז':

א"נ במה שידוע שבעון שנאת חנם נחרב הבית וגלינו והדעת נותן דכל שאינה נעקר' שנאת חנם מקרבנו לא נגאל אף שיש בידינו מצות וז"ש חנם נמכרתם בעון שנאת חנם וא"כ צריך לתקן זה ולא בכסף שהם מצות כמשז"ל על פ' אוהב כסף לא ישבע כסף אוהב מצות. תגאלנו כי האף אמנם מלאים מצות הגאולה מתעכבת בעבור שנאת חנם. א"נ במשז"ל דהקב"ה הניח לפני אברהם אע"ה גהנם ושעבוד מלכיות וז"ש חנם גימט'

גהנם ר"ל בעבור גהנם נמכרתם שאעא"ה בירר המלכיות וא"כ ולא בכסף תגאלו בתשו' ומ"ט כמ"ש בסנהדרין דף צ"ז דאפי' אם לא תעשו נגאלים כשירצה הקב"ה:

א"נ במה שידוע מחבמי האמת דאין בן דוד בא עד שיצאו כל ניצוצי הקדושה אשר בקליפות וז"ש חנם שהיא הסט"א כמ"ש בזהר הקדוש נמכרתם דעל ידי עונותכם נתגדלה ונתרבית הסט"א מניצוצו' הקדושה מהמצו' והלימוד ועי"ז נשתעבדתם לאומות כי כמה שהשר למעלה נתחזק היה כח באומתו לשעבדכם ולא בכסף תגאלו הכונה כשהסט"א חנם תהי' בלא כסף ניצוצות הק' והמצות שהם כסף והיא ריקה ומבוקח מכל טוב האמיתי אז תגאלו:

פרק ב

ואשים דברי בפיך וכו' אפשר במשז"ל בילקוט תשא דלא נכתבה תורה שבע"פ כדי שלא יקחוה א"ה וכתב סמ"ג בהקדמתו שכשהיה אמונתם שנטרדו נכתבה המשנה ואח"ך התלמוד. וז"ש ואשים דברי בפי"ך דיקא תורה שבע"פ. וכשנכתבה בסוף ובצל ידי כסיתיך שיטרדו בענינם. לנטוע שמים תורה שבכתב וליסוד ארץ תשבע"פ עד"ש ילקוט ראובני פ' האזינו השמים. ועי"ז שא"ה לא ידעו ולאמר לציון עמי אתה שידעת תורה שבע"פ:

פרק ג

מי את ותיראי וכו' אפשר לפרש מי את דנשמתך טהורה חלק אלוה ממעל חוטר מגזע איתני עולם אבותנו הקדושים וא"כ איך תראי מאנוש ימות דתואר אנוש הוא היותר גרוע וזה התימה למה שידעת מי את מבאר מים חיים אשר תיראי מא"ה שהם אנוש ומבן אדם חציר ינתן הכונה דאז"ל דכשנפטר פוגעת הנפש בדרכי' חשוכים וכלב שאוג ישאג וכו' וע"ז אמר דהע"ה מיד כלב יחידתי ומזה מוכח דא"ה נמסרים לכלב שהם הקלי' וכתבו ז"ל דשר הכלבים נקרא חציר וז"ש לא יחרץ כלב יחרץ אותיות הציר כמ"ש דברים אחדי' דרוש יו"ד עש"ב וז"ש איך יראת מאנוש ימות וראי ומבן אדם שינתן לחציר שר של כלבים איך תפחדי מדבריו. אמנם סיבת יראה זו מאשר חטאת ותשכח ה' עושך נוטה שמים ויוסד ארץ ומעשה ידיו הן הן עדיו ושכחת יראתו וקיום מצותיו. זאת היתה לך שבמקום יראת ה' ותפחד תמיד כל היום וכו' דידוע מ"ש בעלי ההגיון דאחר יראה גדולה נשאר פחד וז"ש היית ירא יראה גדולה ונשאר לך פחדם תדירי מפני פחד המציק הוא הסט"א שנותן כח למלכי ושרי א"ה להרע לך כמ"ש בזהר הקדוש ע"פ ויאמר אל עמו. כאשר כונן פי' כאשר נבנה והיה מלא מכח חטאתיך וזה כחו להשחי' כי הסט"א כל

אשר תחת ממשלתה תהרגנו כמשז"ל וז"ש כונן שנבנה מכח חטאתיך זה היה להשחי' אך עתה תם עונך ונתבטלה הסט"א ואיה חמת המציק ודוק הטב:

הפטרת תצא

פרק א

לעיל פ' נח בס"ד:

הפטרת תבא

פרק א

קומי אורי וכו' אפשר במ"ש בזהר הקדוש על פסוק נפלה לא תוסיף קום וכו' שהכונה דבשאר גליות היא היתה קמה מעצמה אבל בגאולה העתידה לא תוסיף קום מעצמה רק ה' יקים אותה כמ"ש אקים את סוכת דוד הנופלת. גם נודע דבגלות כל השפע והברכה יורד לשרי א"ה ומהתמצית נזונים ישראל. ובישועתן של ישראל הן הן המרכבה ונשפעים שפע רב ומהתמצית נהנים א"ה. הוא הדבר אשר דיברו הנביא לגאולה העתידה ולכנס' ישראל ידבר קומי אורי וא"ת הכתיב נפלה לא תוסיף קום לז"א כי בא אורך אור ה' ואינו כשאר קימות שקמת מאיליך וכבוד ה' עליך זרח כבר קודם שתקומי. ומעתה כי הנה החשך יכסה ארץ כל השפע תהיה נשפעת והתמצית ילך לא"ה וז"ש כי הנה החשך יכסה ארץ ועפל לאומים שנסתלקה השפעתם והחשיך אורם ועליך יזרח ה'. וכבודו עליך יראה שההשפעה יושפע וכבודו עליך יראה והתמצית לא"ה. והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה זרחך כי תהיי מקור ההשפעה והם יהנו משירי שירים. ואפשר לרמוז מ"ש רבינו האר"י בסוד משז"ל מיום שנחרב בה"מ אסור שימלא שחו"ק כי ניטל הכתר סוד ב' אור גי' שחוק ומדברי גורי האר"י מוכח דכשיבנה בה"מ ותהיה גאולה יהיה למ' ג' פעמים או"ר עש"ב ובזה אפשר לרמוז בפ' והיה באחרית הימים נכון יהיה ה"ר בי"ת גי' ג"פ אור חסר ג' השרשים שנשארים בז"א כמ"ש הרב ז"ל ואפשר זה רמז קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח כנגד ג' אור שיהיה לה לעתיד א"נ זרח גי' גבורה עם הכו' שמחסדיו יומתקו הגבורות דידה וז"ש וכבוד ה' עליך זר"ח למתק הגבורות:

פרק ב

וקראו לך עיר ה' ציון קדוש ישראל. כלומר דיהיה לך דין נשואה דאת בחצר דידיה. תחת היותך עזובה ושנואה דהיה לך דין ארוסה ופקעי קדושין ונפסק ח"ו הקשר והאהבה. עתה ידעו שאת נשואה:

א"נ למ"ד דבבית א' היו נשואין וזנתה דאסורה לבעלה או דנתגרשה והלכה לאיש אח"ר דאיכא לאו דלא יוכל אמנם אמרו בספרי וכי גרושים אתם לי כי אל אנכי ולא איש וז"ש וקרו לך עיר ה' ציון קדוש ישראל הוא האל הבורא ומותרת לחזור. תחת היותך עזובה ומגורשת ושנואה דאיכא לא יוכל בעלה הראשון. עתה נודע כי הוא קדוש ישראל ולגבי דידיה לא נאמר וכמו שאמר כי אל אנכי ולא איש:

פרק ג

וידעת כי אני ה' מושיעך וגואלך אביר יעקב. תחת הנחשת אביא זהב וכו' רז"ל אמרו פ' אם אינם מכירין א"ר יוחנן אוי להם לא"ה שאין להם תקנה שנאמר תחת הנחשת אביא זהב וכו' תחת ר' עקיבא וחביריו מאי מביאין ועליהם נאמר ונקתי דמם לא נקיתי וה' שוכן בציון. וז"ש וידעת כי אני ה' מושיעך במדת הרחמים וגואלך בזכות רבי עקיבא וחביריו וזה רמז אביר יעקב אותיות רבי עקיבא דהרי תחת הנחשת אביא זהב וכו' ותחת רבי עקיבא וחביריו מאי מביאין וע"ז נגמר דינם ואז גואלך אביר יעקב (ועיין לעיל בהפטרת עקב) [וזה רמז אביר יעקב וכו' ומלבד מ"ש בס' הגלגולים כ"י פ' מ"א בהתיחסות יעקב אע"ה ראיתי בכתבי הרמ"ז ז"ל שכתב וז"ל בסודם אל תבא נפשי אלו המרגלים יובן במ"ש האר"י ז"ל כי במרגלים באו השבטים לתקן פגימתם ואח"ך כשחטאו עשרה מהם ברחו. ועוד איתא בדבריו שבר' עקיבא נתנוצץ ניצוץ של יעקב שקבל דבה רעה מיוסף ונתירא יעקב שכמו שעתיד להתנוצץ בר' עקיבא כמו כן יהיה במרגלים לכן התפלל בסודם אל תבא נפש"י דייקא עכ"ל ובזה יתישב הטב וגואלך אביר יעקב תחת הנחשת וכו' ודוק הטב]. ואז לא ישמע עוד חמס בארצך שלא יהיה רשות לסט"א לטרוף ניצוצות הקדושה. שוד ושבר בגבוליך למעלה שיעלו בקצוות לטרוף טרף. ובמקום החומה שהיתה מפסקת בין ישראל לה' תקרא ישועה חומותיך כי יהיה הכל תשועת הנפש מיד שונא:

פרק ד

ועמך כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ וכו' שמעתי מהרב המובהק מהר"ם מזרחי זלה"ה בעל פרי הארץ שהיה אומר משם רבו הרב המובהק כמוהר"ר יאודה הכהן זלה"ה כי לפום ריהטא אינו מובן קרא כדכתיב ועמך כלם צדיקים. אמנם לישב הדבר ינוח לנו בסוד הגלגול כי ע"י הגלגולים יתבררו ויתלבנו ויצרפו צירוף אחר צירוף ועי"ז נתקנים הכל וז"ש ועמך כלם צדיקים וכי תימא איך אפשר לומר כן והרי עינינו הרואות דיש שאינם הגונים בקרב ישראל לז"א נצר מטעי. נצר אחד אני שותלו כמה פעמים וזהו

מטעי לשון רבים נוטע וחוזר ונוטע עד שיהיו ראוים כלם זהו תורף דבריו ז"ל ועיין מ"ש בעניותנו בספרי הקטן פתח עינים בזה בריש פי"א דסנהדרין בס"ד ע"ש באורך:

הפטרת נצבים

פרק א

כי כארץ תוציא צמחה וכו' אפשר במשז"ל דגאולת ישראל תצמיח מעט מעט כי היושב בחשך כמה ימים ואין נוגה לו אם פתע פתאום יבא לו אור גדול יכהו עיניו וצריך שיבא לו האור במדרגה וז"ש כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח כי מעט מעט הוא גדל הירק והנטיעה כן ה' יצמיח צדקה ותהלה בגאולה מעט מעט שלא יהיו נזוקים:

פרק ב

חסדי ה' אזכיר תהלות ה' אפשר במ"ש למאן דאמר דאין אומרים הלל בפורים דקריאת המגילה זו הללא וז"ש חסדי ה' אזכיר כשאני זוכר חסדיו את הנס למינהו וסיפור הנס זה הסיפור הוא תהלות ה' כלומר נחשב להלל:

פרק ג

והראשונים פירשו במ"ש חייב להראות עצמו כאלו הוא יצא ממצרים וז"ש חסדי ה' אזכיר תהלות ה' כאלו אנו עצמנו היינו בעלי הנס וז"ש כעל כל אשר גמלנו ה' כאלו הנס הזה עשה לנו בעצמנו הגם דלפי האמת זה הסיפור הוא רב טוב לבית ישראל הם אבותינו אשר גמלם להם כרוב רחמיו עכ"ד ועיין מה שכ' בעניותנו בספרי הקטן דברים אחדים דרוש ל' ובספרי הקטן ראש דוד דף מ"ג ע"ג ובקונטריס זרוע ימין בפסקת ורב כמו שנאמר ואעבור מ"ש בביאור פסוקים אלו בס"ד:

(ג) **א"נ** אפשר במשז"ל דבשעה שנטבעו המצרים בקשו מלאכי השרת לומר שירה ואמר להם הקב"ה מעשה ידי טובעים בים ואתם מבקשים לומר שירה ויקשה על זה דאיך ישראל אמרו שירה. וכתבו המפרשים דבעל הנס שהוא ניצול מרודפיו יכול לומר שירה על הצלתו ולכך ישראל אמרו שירה שניצולו ועל הצלתם אמרו שירה. ועוד חילקו דבאותה השעה שהיו טובעים אין לומר שירה דעדיין לא נתגלה הנס אך אחר שנטבעו והוה מה דהוה יכולים הכל לומר שירה והכי דייק הלשון שאמר הקב"ה מעשה ידי טובעים דייקא שעתה הם טובעים ובשעה זו אין לומר שירה אך אח"ך ישראל אמרו שירה דכבר נטבעו ונתגלה הנס וכן המלאכים בו בפרק כחדא שריי"ן כמשז"ל וז"ש חסדי ה' אזכיר תהלות ה' על שהצילני ורודפי המה כשלו ונפלו. וכי תימא אין לומר שירה דרהמנא אמר מעשה ידי טובעים וכו' אמר כעל כל גמלנו רמז חילוק ראשון דבעלי

הנס יכולים לשיר וזהו כעל כל אשר גמלנו דייקא דאנן בעלי הנס. ועוד אשכילך דזה שאני אומר שירה תהלות ה' היינו אחר שנתגלה הנס והוה מה דהוה וז"ש ורב טוב לבית ישראל אשר גמלם כבר ברחמיו וכו' עתה יכולים הכל לומר שירה וזה רמז אשר גמלם כאלו אחר נותן הודאה על אשר גמלם:

(ד) **א"נ** אפשר במ"ש הראשונים בפ' כי טוב חסדך מחיים שפתי ישבחונך ר"ל כי מה אנו שניתן לנו רשות להלל ולשבח לה' וזה מחסדו הגדול ושקול יותר מהחיים וז"ש כי טוב חסדך מחיים שאתה נותן לנו ומהו החסד שפתי ישבחונך שהרשיתנו לשבחך וזה חסד גדול עכ"ד. וז"ש חסדי ה' אזכיר. זה שנתן לי רשות להזכיר חסדיו זהו תהלות ה' וענותנותו הגדולה. וזה החסד שניתן לי רשות להזכיר חסדיו שקול כעל כל אשר גמלנו ה' דזה שנזכיר חסדיו גדול יתר מאד והוא רב טוב לבית ישראל אשר גמלם כרחמיו וכרב חסדיו לצוותם להתפלל אליו ולשבחו ולהודות לפניו:

(ה) **א"נ** במאי דקי"ל דאם נעשו לאדם נסים הרבה כשמברך על אחד במקום שאירע לו הנס כולל נסים אחרים שאירעו לו ואניסא דרבים מברכינן אניסא דיחיד לא מברכינן וצריך שיהיה הנס לכל ישראל או רובן כמ"ש סי' ריח. וז"ש חסדי ה' אזכיר כשאני מודה ומברך על נס צריך תהלות ה' כעל כ"ל אשר גמלנו גם על נסים אחרים שאירעו לנו. וגם על נס של רבים רוב ישראל צריך לברך וזהו ורב טוב לבית ישראל דהיינו כל ישראל או רובם אשר גמלם וכו' צריך לברך. ואחרי כותבי ראיתי מ"ש מורינו הרב הגדול מהר"י זאבי זלה"ה בביאור פ' זה והוא בסוף הס' אחר המפתחו' ומ"ש שם בדעת הראב"ד כן משמע מדברי הראב"ד בתמים דעים בהשגותיו על המאור סוף ברכות:

(ו) **א"נ** במה שפירש הרב מהר"ש פרימו נורא תהלות עושה פלא דבעל הנס סובר דמה שרואה הוא הנס שעשה ה' ואינו כן דכמה וכמה נסים כלולים בו כמו בקריעת י"ס ניכר אשר עשה לשעה ואין קץ לנפלאותיו בזה עד שמזה יומשך הגאולה העתידה וזהו נורא תהלות הרבה במה שעושה פלא אחד עש"ב וז"ש חסדי ה' אזכיר כעל וכו' כאלו אני מזכיר כל אשר גמלנו אבל באמת ורב טוב אשר גמלם שהרבה מאד נסים כלולים ואין אתנו יודע ונראה בעינינו כאלו אנחנו מודים על כל אשר גמלנו ואינו כן שלא הגענו להכיר כמה נסים אחרים וזהו לעושה נפלאות גדולות לבדו שאין אנו מכירים כי לעולם חסדו דמזה נמשכים כמה נסים תמיד לעולם:

(ז) **א"נ** במ"ש האחרונים דאם לאדם א' אירעו לו כל הד' חולה ים יסורין מדבר רצופות יברך ברכת הגומל אחד ויפטור כלם. וז"ש חסדי ה' אזכיר תהלות ה' ברכה אחת כעל

כל אשר גמלנו ובברכת ה' תהלות ה' שאמר יוצא י"ח על כל אשר גמלנו וסגי בברכה א' שהיא תהלות ה' שם ומלכות וכו':

הפטרת וילך

פרק א

שובה ישראל עד ה"א וכו'. פירש הרב שכחת הלקט דאיפליגו במדרש חד אמר תשובה עושה מחצה ותפלה עושה הכל וחד אמר תפלה עושה מחצה ותשובה עושה הכל וכפ"ז אם האדם עושה תשובה הוא מסופק אם עשה מחצה או עשה הכל וכן אם התפלל הוא בספק זה. אך אם עשה תשו' ותפלה שתיהן כאחד אז ממ"נ עשה הכל. וז"ש קחו עמכם דברים והוא תפלה ושובו אל ה' תשובה אמרו אליו כל תשא עון כל דייקא דממ"נ עושה הכל כיון שעשינו שתיהן ולכן כל העון תשא עכ"ד ואנו בעניותנו פירשנו איזה דרכים והרי הם בספרי הקטן ראש דוד ובספרי הקטן דברים אחדים בדרושי שבת תשובה ע"ש באורך:

פרק ב

ישובו יושבי בצלו וכו' עמ"ש בעניותנו בספרי הקטן ראש דוד דף ל"ב ודף נ"ו בס"ד ע"ש באורך:

פרק ג

קחו עמכם דברים ושובו אל ה' וכו'. הרב כתנות אור חקר דארז"ל דאמר הקב"ה לאברהם אע"ה דכשישראל מקריבים קרבנות מתכפרים ואיך נחרב הבית ראשון והרב יפה תואר עמד בזה ודחה תירוצו וניחא ליה דכתב הרמב"ם ריש תשובה דחייבי חטאות ואשמות אין מתכפר להם עד שישובו בתשובה ויתודו וישראל לא היו מתודים וכמ"ש רז"ל שאמר הקב"ה כל המשפטים שהבאתי שאמרת לא חטאתי כמו שנאמר הנני נשפט אותך על אומרך לא חטאתי וכיון שלא היו עושים תשובה ואינם אומרים ודוי לא נתכפר להם ובזה פירש הפסוקים האלה והוא האריך בצדדים וצדי צדדים בכמה סברות ובקצור נמרץ זה תורף פירושו שובה ישראל עד ה' אלהיך דאפי' לרבי דיה"כ מכפר בלא תשובה הרי ה' עד שהוא מעיד כמו שדרשו רז"ל שנתחייבתם פרים לחטאות ואין יה"כ מכפר וכ"ת שאתם מזידין ואין קרבן על המזיד וא"כ אינכם חייבים חטאות כי כשלת בעונך חטא ציבור מזיד נחשב כשגגה כמ"ש בספרי ואתם חייבים חטאות ואין יה"כ מכפר ולזה שובה קחו עמכם דברי ודוי דבלא"ה אי אפשר לשוב אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב הם הוידויים כדכתיב טוב להודות זהו תורף דבריו:

ואפשר לפי דרכו לפרש סיום הפסוק באופן זה כי בעניותנו ביארנו בדרושים דהגם דלה' הארץ ומלואה והקרבנות והצדקה שאנו עושים אינו דבר שנברך עליו דלא תקנו ברכה על זה שנקנהו בברכה כמו שאמר ר' לוי. מ"מ מצד אחר אינו גזל כי יש לנו עם ה' כביכול דין אשה ובעלה ופסק הרמב"ם פ"י דשגגות דהבעל חייב בקרבנות שהאשה חייבת דס"ל דהלכה כר' יהודה פי"ד דנגעים דהבעל חייב בכפרת אשתו ומאחר שכן כל הקרבנות והצדקות אשר נעשה לכפרתנו כביכול הוא חייב בהן ושפיר עבדינן להו משופרי שופרי דאם הבעל עשיר נותן קרבן עשיר וז"ש קחו עמכם דברים דברי וידוי כי עד עתה שהייתם מקריבין בלי תשובה ווידוי לא היו מכפרים וגם היה גזל בידכם דלה' הארץ ומלואה דדוקא אם הם מועילים הקרבנות לכפרה אינם גזל דכביכול חייב בכפרת אשתו ולכן קחו עמכם דברים דברי ודוי ושובו אל ה' דבעו קרבנות תשובה וידוי. אמרו אליו כל תשא עון דכביכול חייב בכפרתנו ונשלמה פרים הוי כאלו אנו משלמים הפרים שלא יהיו גזל בשפתנו שאנו אומרים ודוי ובזה הם כפרה ואינם גזל שאתה כביכול חייב בכפרתנו:

א"נ אפשר במה שראיתי בס' ברכת טוב (שנזדמן לי לשעה) דף ה' כי בעון ע"ז היה גלות נבוכדנצר והוא חמור בסקילה לכן נשרף הבית המקדש ונכשלו באנדרטי ובעון ש"ד נמסרו להריגה בימי המן והוא בסייף וע"כ נתבטל בנין בית המקדש. ובעון ג"ע היה שמד של היונים וגזרו דכל כלה תבעל להגמון תחילה והוא בחנק קל מכלן ולכן היה בית המקדש רק שפרצו בו ושקצו הכלים. ובעון לשון הרע הגדול מכולם הוא גלות האחרון הגדול והארוך וחמור ואין תקונו אלא בתורה זהו תורף דבריו. ואפשר דנבואה זו גם על גלותנו תדבר ביחוד ולכן נקט שובה ישראל לשון יחיד כי חרבן בית שני היה על שנאת חנם כמשז"ל וכל עוד שלא נסתלק עון זה ממנו מתעכב המשיח לכן אמר שובה ישראל לשון יחיד כלומר יהיה אהבה גדולה ביניכם שתחשבו כל ישראל כאיש אחד. עד ה' אלהיך כי עון שנאת חנם מגיע ח"ו למעלה כי עובר תדיר על לא תשנא לא תקום ולא תטור ואהבת לרעך ושונא מי שמטיב לחבירו וטח מראות עיניו שהקב"ה נותן לו חיים ופרנסה וא"כ ח"ו יגיע עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך כלומר שאתה חושב כשלון אחד שנאת חנם והוא עון חמור וז"ש כי כשלת אתה מחשיב כשלון לבד בעבור עונך והוא חמור מאד ולהיות שגלות הזה בא לכפר לה"ר לזה קחו עמכם דברים דברי תורה כמשז"ל ושובו דאין תיקונו אלא בתורה. אמרו אליו כל עון תשא דכבר לקינו על ע"ז ג"ע ש"ד וזה הגלות על לה"ר ואין תיקונו אלא בתורה. וקח טוב אין טוב אלא תורה ונשלמה פרים שפתנו כי כל העוסק בתורת חטאת כאלו הקריב חטאת וכיוצא:

פרק ד

ארפא משובתם וכו' אפשר ארפא כביכול דהעונות מכבידין גדפוי דשכינתא ח"ו כמ"ש בזהר הקדוש ובתשובה יש צד רפואה לכביכול וזהו ארפא משובתם. ושמעתי מפה קדוש הרב המופלא ח"ק כמהר"ח ן' עטר זלה"ה שאחד זלזל בת"ח אחד והוא ז"ל היה מפייס לת"ח למחול למזלזל וכה ענה הת"ח ידיע למר כי כבר מחלתי בלב שלם כי הזהר אומר דעונות ישראל מכבידין גדפוי דשכינתא וזה זלזל בי על לא דבר ובודאי יחשוב ה' לו עון ועי"ז יש צער לשכינה ח"ו לכן מהלתי תכף כדי שיתכפר העון ולא יהיה צער לשכינה והנאהו להרב הנז' והוא מוסר גדול למי שיש לו לב. ונחזור למש"ה אוהבם נדבה פי' אני אוהבם כשיעשו תשובה מאהבה דא"צ ד' חלוקי כפרה כמ"ש המפרשים וזהו כי שב אפי' תכף. אבל מיראה לא שב לגמרי עד גמר הכפרה ולכן אני אוהבי אהב שנדב לבם לשוב מאהבה כאדם המתנדב שהוא בלב שלם מאהבה:

הפטרת האזינו

פרק א

וידבר דוד וכו' ה' סלעי וכו' אפשר במ"ש שלא יאמר אדם לה' עולה שמא ימות כשיאמר לה' ונמצא מזכיר ש"ש לבטלה לכך צריך לומר עולה לה'. והמפרשים פירשו בכונת הכתוב נדרי לה' אשלם נגדה נא לכל עמו יקר בעיני ה' המותה לחסידיו שהכונה נדרי לה' שאני אומר לה' עולה וכיוצא ומקדים תיבת ה' הפך המון העם שצריך שיאמרו עולה לה' שמא כשיאמר לה' ימות ואני איני חושש לזה והטעם יקר בעיני ה' המותה לחסידיו וכיון שכן אין לחוש שכשאומר לה' ימות תכף עכ"ד. ועוד נראה כי דהע"ה כל דברי תחינותיו ומזמוריו היו ברוח הקדש ואם רוח ה' ישים בפיו ה' ברישא אין לחוש דרוח ה' דיבר בו ואי ח"ו היה הדין גורם שפתאום ימות לא היה רוח הקדש אשר ידבר בו אומר ה' ברישא. וז"ש וידבר דוד וכו' כלומר ברוח הקדש כמו כל שירותיו ומכללם את השירה הזו ולכן להיותו מדבר ברוח הקדש ויאמר ה' סלעי ולא אמר סלעי ה' ולא חייש כלום דרוח הקודש הוא דאמר ובודאי לא ימות. ועוד כי הוא סלעי ומצודתי ומפלטי לי מצילני מסכנות עצומות כי יקר בעיני ה' המותה לחסידיו ולכן אני אומר ה' סלעי ולא סלעי ה' כי בו בטחתי. ואחר זמן עמדתי בענין זה וראיתי דברי הראשונים בההיא דלא יאמר אדם לה' עולה שלא פירשו מטעם הנז' ומצאתי שרש דבר זה שנתפשט לפום רבנן סופרים וספרים שהטעם שמא ימות שהוא מהגאון החסיד בעל של"ה וכתבתי בעניותי באורך קצת בענין זה בס' הקטן פתח עינים יומא ע"ש. [וכפי מ"ש בעניותי ביומא שם

בס' הקטן פתח עינים דמוכח מב"ר ומזהר הקדוש דפירוש מ"ש שלא יאמר לה' עולה היינו שלא להזכיר ה' על מלה ריקניא צ"ל דהכא דוד הע"ה כבר היה עוסק בתורה ועי"ז שרתה עליו רוח הקדש ואמר שירה ומשו"ה פתח ה' סלעי מעין דוגמא לאשר ישבתי במ"א מאי דאמר בעז ה' עמכם דעוסק ומהרהר בתורה היה ודוק:

פרק ב

בצר לי אקרא ה' ואל אלהי אקרא וישמע מהיכלו קולי ושועתי באזניו. אפשר במ"ש רבינו מהרח"ו זצ"ל בספר דרשותיו כ"י הנקרא עץ הדעת טוב פ' ואתחנן בכונת הפסוקים ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר ה' אלהים אתה החילות וכו' דהודיע סוד נפלא ליודעים האמת כי כל התפלות לא יכוין אל השמות המוציא מפיו כי רבים הם זולתי אל הוי"ה הנקרא שם העצם אל עצמותו יתברך כי כל השמות ככנויים וככנפים וכמלבושים אליו והטועה בזה כופר בעיקר וכנגד זה אמר ואתחנן אל ה' שהוא הויה עם היות שהשמות שהיה שואל מאתם הם אדני אלהים והיינו שצריד ליכנס לפני שם הויה ע"י סוד ב' שמות הנז' סוד אדני שפתי תפתח ופ"י אלהים ני' פ"ה כי על ידי שני שמות אלו נפתחים שערי תפלה וז"ש אדני אלהים ואחר שנפתחו אז מתפלל לשם הוי"ה לבדו ולא אל שני שמות הנז' ואליו נאמר אתה החילות עד כאן לשונו בקצור נמרץ. וז"ש בצר לי אקרא ה' שם הויה דוקא ואל אלה"י אקרא רמז לשם אלהים ולא שאני מתפלל לשם אלהים רק מה שאני מזכיר שם אלהים היינו לפתוח שערי תפלה וישמע מהיכלו קולי היכל גי' אדני אכן כונתי להתפלל לשם הויה דוקא וזהו ושועתי באזניו לשם הוי"ה דוקא. ובזה אפשר לומר שזש"ה ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל הכונה שבתחילה הסב פניו אל הקיר שהיא השכינה כמ"ש בזהר ע"ד אדני שפתי תפתח. ואח"כ ויתפלל תפלה הראויה לשם המיוחד:

פרק ג

יקדמוני ביום אידי ויהי ה' משען לי ויוצא למרחב אותי יחלצני כי חפץ בי. אפשר במה שפירשנו בעניותנו פ' רדפו ותפשוהו כי אין מציל דכונת דואג ואחיתופל שימהרו להרוג לדוד כי הוא חוטא ובעוד טומאתו בו צריך להורגו וזהו רדפו מהר. והטעם שמא יעשה תשובה וזהו כי אין מציל לעת כזאת אין מציל כי עונותיו ילכדונו אמנם אפשר שינצל אם יעשה תשובה וזהו כי אין מציל אין לו עיין עליו דאם יעשה תשובה ינצל לכן אמרו רדפוהו ותפשוהו. אמנם הבל יפצה פיהם דדהע"ה לא חטא כמ"ש וה' עמו אפשר שכינה עמו וחטא בא על ידו וז"ש יקדמוני ביום אידי שאמרו רדפוהו ותפשוהו כי חשבו שאני חטאתי ויהי ה' משען לי ה' דכתיב וה' עמו משען לי שלא חטאתי. וזה

היה משען ל"י דכתיב כי ראיתי בבניו לי מלך וכל מקום שנאמר לי אין לו הפסק ולכן הצילני מן החטא בהיות ה' עמי. וכמה נואלו צרי ואויבי. ולא עוד אלא מתוך צרה ריוח ויוצא למרחב אותי ששלמה מלך וזה אות כי ב"ש ראוי לי. ויחלצני מדומה שקטרג עלי כמ"ש בזהר הקדוש כי חפץ בי וכמש"ה לולי ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי כמו שהאריכו שם בזהר הקדוש ויומתק עם מ"ש וז"ש לולי ה' שהיה עמי עזרתה ל"י ואומרו יגמלני ה' כצדקתי וכו' אפשר כאשר הן קדם טרחתי ועשיתי שהרגתי היצה"ר כדכתיב ולבי חלל בקרבי ובמשז"ל כי שמרתי דרכי ה' ולא רשעתי מסיבת אלהי שעזרני. כי כל משפטיו לנגדי מפני שאני עוסק בתורה תדיר וז"ש לא אסור ממנה מהתורה. א"נ לא אסור ממנה מהשכינה שתמיד אני דבק בה. וז"ש בתהלים לא אסור מני שהיא בחינתו. א"נ לפי הרשום בזכרוני דהעשין הם בז"א והלאוין בנוק' וז"ש כי כל משפטיו רמז להקב"ה על העשין. לא אסור ממנה מהשכינה מ' לשמור הלאוין. ואחר זמן ראיתי בשער המצות מהאר"י ז"ל מסודר ממהר"ש ויטאל ז"ל בתחילתו שהאריך בענין וכתב שהעשין כנגד החסדים והלאוין כנגד הגבורות והאריך מאד בביאור הדברים. ועדיין יש מקום לרמוז מ"ש בצד מה וכמו שכתב שם וז"ל וכל לא תעשה הם בגבורות וכלם נתנים אל הנקבה כי אין בנינה אלא מהם עכ"ל. ולשון טעמי המצות שסידר מהר"ם פאפירש כ"ץ ז"ל כך הוא כל ל"ת היא בגבורה שהוא חלק הנשים עכ"ל וא"כ אפשר לרמוז לא אסור ממנה כנגד הלאוין שמתיחסים לשכינה כי הלאוין הם בגבורות ודוק:

ואפשר לפרש מ"ש ישלח ממרום יקחני וכו' במ"ש רבינו האר"י ז"ל דלהיות כי נשמת דהע"ה היתה בעומק הקליפות וזהו פעם ראשונה שיצאת מתוך הקליפות והי"ל טורח גדול לכבוש היצה"ר כי היה נאחז בסבך תוקף הקלי' לכן לא היה נחשב לו כ"כ עון וזה טעם משז"ל דוד בשתים ועלתה לו וזה טעם משז"ל אלמלא אתה שאול וכו' ע"ש באורך בשער הגלגולים. וז"ש ישלח ממרום יקחני שגזר להוציא נשמתו מעמקי הקליפות ימשני ממים רבים הם הקלי' מים הזדונים רבים עלמא דפרודא. וזה טעם יצילני מאויבי עז המקטרג בשמים משנאי אשר בארץ כי אמצו בסבתי ע"י חטאי וזהו ממני בעבורי. יקדמוני ביום אידי שחטאתי ויהי ה' משען לי והטעם ויוצא למרחב אותי כי עתה הוציאני ממסגר הקליפות למרחב והוא היודע צערי ולכך יחלצני מיד אויבי כי חפץ בי שאני טורח מאד לעובדו יגמלני ה' כצדקתי וכו' ודוק:

הפטרת יום א' של ראש השנה

פרק א

ונתן לפנינה אשתו ולכל בניה ובנותיה מנות ולחנה יתן מנה אחת אפים כי את חנה אהב וכו' וכעסתה צרתה גם כעס וכו' ויאמר לה אלקנה אישה חנה למה תבכי ולמה לא תאכלי ולמה ירע לבבך הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים. שמעתי כד הוינא טליא מעטרת ראשי מורי הרב זלה"ה שהיה מדקדק שינוי הכתוב דברישא קאמר ונתן ואח"ך יתן ועוד גם כעס מהו גם והיה מפרש עם מה שפסק מרן בא"ח סי' שכ"ב המחלק מנות לבני ביתו בשבת יכול להטיל גורל לומר למי שיצא גורל פ' יהיה חלק פ' שלו והוא שיהיו החלקים שוים וכו' אבל ליתן מנה גדולה כנגד קטנה ולהטיל גורל עליהם אפי' בבני ביתו ובחול אסור משום קוביא ויש אומרים דעם בניו ובני ביתו מותר להטיל גורל אפי' על מנה גדולה כנגד קטנה מפני שאין מקפידים עכ"ל ואפשר דאלקנה היה עושה גורל חלקים שוים ומנה גדולה כנגד שני חלקים והיתה כונתו דהגדולה תהיה לחנה ובהיותו צדיק ונביא נעשה רצונו כמ"ש תאות לבו נתת לו ויוצא הגורל דמנה הגדולה תהיה לחנה וז"ש ונתן לפנינה אשתו ולכל בניה מנות שוות בחלקיהם ולחנה יתן על פי הגורל מנח אחת אפים ואשמועינן דלעשות רצונו הגורל היה יוצא שחנה תמיד תקח המנה הגדולה. וכעסתה צרתה שאלקנה עושה שלא כדין לעשות גורל מנה גדולה כנגד קטנה דאף בבני ביתו בחול אסור משום קוביא כסברת הרי"ף והרא"ש שהיא סברא ראשונה שסתם מרן גם כעס על הבנים כי סגר ה' בעד רחמה. ותבכה על צער הבנים ולא תאכל כדי למנוע אלקנה שלא יעשה כך שנסתפקה דיש איסור כדברי פנינה. ויאמר אלקנה אישה למה תבכי ולמה לא תאכלי הלא פנינה לא כיונה להלכה דבבני ביתו מותר ועל הבנים אנכי טוב לך מעשרה בנים עכ"ד מורי הרב זלה"ה:

ולי ההדיוט נראה לפרש למה תבכי וכו' במאי דקי"ל דהאשה אינה מצווה על פריה ורביה רק יש לה טענה בעינא חוטרא לידא ומרא לקבורה ואמרו רז"ל דנשים כשרות מתות בחיי בעליהן כדי שבעליהן יכבדום וז"ש ויאמר לה אלקנה אישה חנה קראה בשמה כי כן דרך האוהב לקרוא בשם אהובו וכמשז"ל דשאול וסיעתו לשנאתם לא היו יכולים להזכיר שם דוד רק בן ישי וכל קבל דנא את חנה אהב קראה בשמה. א"נ כונתו הלא שמך חנה ואת זהירה בג' מצות של האשה חלה נדה הדלקה ר"ת חנה ולו מן הש"ס הוא זה. למה תבכי על בנים הלא אין את מצווה על פו"ר שאם היית מצווה הוה ניחא שתבכי על ביטול מצוה כמ"ש פ"ב דסנהדרין גבי פלטי בן ליש הלך ובכה על מצוה דאזלת מיניה ושאני התם שכבר היה מחזיק במצוה ואת שלא הי"ל בנים ואין את מצווה

על פו"ר למה תבכי. וכי תימא בעינא חוטרא לידא למה לא תאכלי רמז לה דעל הנאתה אינו צודק בכיה ומניעת אכילה אלא צער בעלמא. וכי תאמרי בעינא מרא לקבורה למה ירע לבבך הלא אנכי טוב לך שאת צדקת ומוכרח שתמותי קודם כמשפט נשים צדקניות ואקברך בכבוד ואנכי טוב לך מעשרה בנים דכיון שתמותי קודם לעת זקנתך אנכי מועיל משום חוטרא לידא ומרא לקבורה:

א"נ במשז"ל בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין ונמצא דאין ביטול ליצה"ר כי אם בתורה וא"כ האשה שאינה בתורה יש חששא שלא יתגבר היצה"ר על יצה"ט ויעשה גם הטוב רע וז"ש למה י"רע לבב"ך שאת מתירא שיהיה רע לבבך שכולל ב' ירים שיהיו גם שניהם רע וזה מפני שאין ליך בנים לגדלם בתורה דאגוני מגנא ומצלא אם זה כונתך הלא אנכי טו"ב לך אין טוב אלא תורה שאני עוסק בתורה תדיר ונשי ת"ח פלגן בהדייהו והחצ"י ממך והלאה והוא יותר מעשרה בנים שאני עוסק תדיר לשמה ובכונות עצומות:

פרק ב

ותען הנה ותאמר לא אדני. אפשר במ"ש הרב בס' הגלגולים דחבר הקני היה גלגול רחב ויעל אשתו נתעלית והיתה נשמת עלי הכהן וחנה היתה רחב כמ"ש רחב פי על אויבי ע"ש באורך וז"ש לא אדוני אין אתה אדוני כלומר אדרבא אני אדונך שאנכי חבר ואתה יעל וא"כ אני אדונך שבגלגול אחר הייתי אני בעליך וז"ש אשה קשת רוח אנכי לרמוז לרחב כמ"ש הרב ז"ל. ואפשר לרמוז קשת רוח קשת ר"ת תקון של קין כמ"ש הרב ז"ל):

פרק ג

ותקרא שמו שמואל כי מה' שאלתיו. יש לדקדק דהו"ל לקרותו שאול. ואפש' במשז"ל שהיה בת קול מכרזת ואומרת עתיד צדיק אחד לילד ושמו שמואל וכל הנשים היו משימות שם בניהן שמואל וכשנולד שמואל בן חנה פסק הבת קול ואפשר דחנה שאלה דזה שמואל של הבת קול יצא ממנה וז"ש ותקרא שמו שמואל כי מה' שאלתיו זה שמואל דמכריזי עליה ועל כן קראתו שמואל:

פרק ד

וישחטו את הפר ויביאו את הנער וכו' עמ"ש בספרי הקטן ראש דוד פ' תרומה בס"ד:

פרק ה

וגם אנכי השאלתיהו לה' וכו' אפשר במה שחקר הרד"ק דהאיש מדיר בנו בנזיר ואין האשה מדרת בנה בנזיר ועוד שהוא דבשלב"ל ע"ש ומסוגית נזיר דף ד' ע"ב ומדברי רש"י ותוס' שם וממ"ש רש"י במכות דף כ"ב ומהירוש' פ"ד ופ"ז דנזיר משמע דהאיש מדיר בנו מרחם ועמ"ש תי"ט ועץ החיים ריש פ"ז דנזיר ודרך הקדש דף ד' וחזון נחום

ואין כאן מקום להאריך. והרב כלי יקר כתב דהעיקר דשתק אלקנה וקיים ולא הפר. ויש להרהר על זה דהא דשתיקת הבעל בנדרי אשתו מילתא היא היינו בשאר נדרים שהיא מדינא יכולה לידור והפרת הבעל במקום התרת חכם וכשלא הפר נתקיים נדרה אבל הכא שהאשה אינה מדרת בנה בנזיר אין כאן נדר ואין כאן הקמה:

והעיקר כמ"ש הרב מהר"י חאגי"ז בעץ החיים סוף נזיר דאלקנה הסכים בפה מלא והדירו בנזיר וכה אמר עשי הטוב בעיניך ע"ש. וידוע מ"ש התוס' דאם לא מיחה הבן מיד אינו יכול למחות עוד וכתב מרן בכ"מ פ"ב דנזירות שכך הוא דעת הרמב"ם:

והנה הרב משנה למלך שם נסתפק אי הבן יכול להשאל על מה שהדירו אביו בנזיר ופשיט דאינו יכול לישאל ובזה נבא אל הביאור דזה כיונה חנה באומרה וגם אנכי השאלתיהו לה' לרמוז שאלקנה הדירו וזהו וגם הכונה מלבד אלקנה בעלי גם אנכי השאלתיהו. וכי תימא יכול הבן לישאל על נדר זה שהדרתם אותו לז"א כל הימים אשר היה הוא שאול לה' דרך הלציי הוא אינו יכול לישאל ושיתירו לו אלא הוא שאול לה' דכיון דלא מיחה מיד נתקיים ואין בידו לישאל כמ"ש המש"ל:

א"נ במה שכתבו קצת דאע"ג דאין האשה מדרת בנה בנזיר חנה נביאה היתה ועפ"י ה' עשתה על דרך נזירות שמשון שהיה על פי מלאך. והנה כתב רש"י במכות דף כ"ב דנזירות שמשון ליתיה בשאלה משום שהיה על פי מלאך וכתב הרב מש"ל פ"ד דנזירות דהאב שהדיר את בנו בנזיר איתיה בשאלה והוכיח כן מדברי רש"י שם. וז"ש וגם אנכי השאלתיהו לה' ולא תיקשי דאין האשה מדרת. דע כל הימים אשר היה הוא שאול לה'. כלומר הלא תראה דאפילו אב שהדיר בנו בנזיר איתיה בשאלה וזה ליתיה בשאלה אלא כל הימים אשר היה. והטעם הוא שאול לה' בעבור ה' כי הנבואה דברה עלי והוי כשמשון דליתיה בשאלה להיותו ע"פ מלאך וגם בני כמוהו כי ע"פ הדיבור היה ולכן כל הימים וכו' דליתיה בשאלה. א"נ מ"ש כל הימים אשר היה הוא שאול לה' נתנבאה דכל זמן שהוא חי גם שאול חי דאין מעשה ידיו בטלים בחייו כמשז"ל:

א"נ במ"ש הרב קול הרמז בסוף נזיר דחנה עשתה את שלה להדירו ואחר שגדל הוא נתפייס בדעתו וקבל עליו נזירות עולם וז"ש וגם אנכי השאלתיהו וכו' וכי תימא אין האשה מדרת לז"א כל הימים אשר היה הוא שאול לה' כלומר בריא לי כי הוא מדעתו ומעצמו יקבל כשיגדיל. והרב שושני' לדוד הסכים לדברי הרב מהר"י חאגי"ז הנז' ופירש בזה מ"ש כדברי ר' נהוראי ומאי דאתמר בש"ס עלה ע"ש באורך ולי ההדיוט לא שמיע לי ומה גם מ"ש דלזה כיוין רש"י שכתב כך דברי ר' נהוראי ע"ש. ואגב ריהטא י"ל דלהיו'

דבעלמא כי תני כדברי פירושו מכללא לז"א רש"י דהכא פירושו כך דברי ר' נהוראי בפירוש אמרה:

פרק ו

כי אל דעות ה' ולו נתכנו עלילות. אפשר במשז"ל ג' שותפין באדם אביו ואמו והקב"ה וה' נותן לו הידיעה וכו' ואב ואם עצמות גידים בשר וכו'. והיה ראוי שיותר יענש האדם כשחטא במחשבה מכשחטא במעשה כי בחוטאו במחשבה פוגם בחלק אשר נתן לו ה'. ועם כל זה מטובו ית' וענותנותו אינו מעניש על המחשבה וז"ש כי אל דעות ה' והוא משפיע הידיעה לאדם ועם כל זה שהיא חלקו ית' מ"מ לו נתכנו עלילות דוקא מעשה האדם הוא מעניש עליהם ולא על המחשבה. ולו קרי וכתיב דמעביר ראשון וזה ולא נתכנו עלילות כי לא נמנו עלילות תרתי משמע דמעביר ראשון ראשון. ובחטא שלישי ליחיד חזרו למנות השתי עונות עצמם וזהו ולו נתכנו יבואו במספר גם העלילות:

פרק ז

רגלי חסידיו ישמור וכו'. אמרו ביומא דף ל"ח אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן כיון שעברו רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב אינו חוטא שנאמר רגלי חסידיו ישמור. ואפשר לסיים הפ' ונקדים מ"ש מהר"ם אלשיך במשז"ל לא היה דוד ראוי לאותו מעשה שהכונה דהי"ל להכריז בשמים הזהרו בו ובתורתו וכמ"ש בסוף קדושין אי לאו דמכרזי ברקיע' הזהרו בר"מ ובתורתו שוינא לדמך תרתי מעי וה"נ הוה להו לאכרוזי על דוד הע"ה ולא היה בא לזה אלא להורות תשובה זהו תורף דבריו וכדבריו מצאתי בספר שבלי הלקט ח"ב כ"י. וז"ש רגלי חסידיו ישמור דמכרזי ברקיע ואינם מפתים כיון שעברו רוב שנותיו וזהו רגלי חסידיו דהיינו בסופם. וכי תימא דוד הע"ה שהיה חסיד ועברו רוב שנותיו במעשה בת שבע איך לא נשמר לז"א ורשעים בחשך ידמו ולא היו חוזרים בתשובה. ועתה שחטא דוד הע"ה ושב הרשעים אינם נשארים בחשך ושבים. והטעם דצריך שמירה לחסידים כי לא בכח יגבר איש אין כח בבשר ודם לעמוד נגד היצה"ר. ולכן תפלתי ה' יחתו מריביו שהם הסט"א והם מריביו המחטיאים לצדיק. ובמה. ישתברו ה' עליו פי' על הצדיק בשמים ירעם יכריז כרוזא קרי בחיל הזהרו בפ' ובתורתו ובזה נשבר כחם של הסט"א:

א"נ על דרך זה במשז"ל דמשה רבינו לא נכנס לארץ כדי שיביא דור המדבר עמו. וז"ש רגלי חסידיו וכו' כיון שעברו רוב שנותיו וכו' ואם תקשה משה רבינו ע"ה איך בא לכלל ענין מי מריבה ונשאר במדבר. לזה בא להגיד דאם משה רבינו ע"ה נכנס לא"י מבטל יצר ע"ז ולא נחרב הבית ותשאר השבועה אם יבואו אל מנוחתי ורשעים דור המדבר בחשך

ידמו ולא יהיה להם תקון וכמ"ש הרב פ"ד. וכי תימא אפשר דיהושע יבטל יצר הע"ז לז"א גלוי לפניו כי לא בכח יגבר איש זה יהושע כמ"ש פ"ח דיומא איש זה יהושע ולא יתבטל יצר ע"ז. ועתה מתפללת חנה ה' יחתו מריביו תרי יצר ע"ז ויצר הזנות ומריבו כתיב כי לא יכלו אנשי כנה"ג לבטל אלא יצרא דע"ז. עליו בשמים ירעם להפיל השר. ואז ידין אפסי ארץ ויהיו זכאים ויבנה בה"מ ויתן עז למלכו וירם קרן משיחו. ועיין מה שהארכתי בפ' אלו בספרי הקטן דברים אחדים בדרוש שבת תשובה דרוש ז"ך:

הפטרת יום ב' דראש השנה

פרק א

כי פדה ה' את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו. צריך להבין דתיבת ממנו לכאורה נראית יתירה. ואפשר במשז"ל דתוקף האויב וחוזקו מסי' עונותנו דהסט"א טורף התורה והמצות של הרשעים ומתחזקת והיא חיותה וז"ש מיד חזק ולא שהוא חזק רק חוזקו ממנו מסיבתנו ואלו רחמים גדולים כי פדה ה' ברחמיו את יעקב אף כשאינם צדיקים שנק' יעקב. א"נ ממנו מסיבתו כביכול כמ"ש אלמלא ג' מקראות וכו' ואשר הרעותי כחומר בידי והסירותי את לב האבן וז"ש ממנו כי הכל ממנו ולזה פדה ה' את יעקב ודוק. ומשם הרב הגדול מהר"ם ן' חביב ז"ל פירשו במ"ש פ"ק דע"ז יבואו מכם ויעידו על בני שקיימו התורה וכו' וזהו ממנו כלומר מעדות האויב עצמו עלינו שקיימנו התורה:

פרק ב

כה אמר מנע"י. ר"ת מקבץ נדחי עמו ישראל. כן ראיתי בכ"י הרב המקובל מהר"ר יעקב צמח ז"ל. ואפשר לרמוז כי ס"ת מקבץ עמו ישראל גימטריא קול. רמז שבזכות התורה תהיה הגאולה כמשז"ל ע"פ גם כי יתנו בגוים ואמרו בז"ח בי זו הגאולה בזכות משה והוא יתבע יקרא דאורייתא והוא רמוז בפ' מנעי קולך שיהיה מנע"י ר"ת מקבץ נדחי עמו ישראל ע"י קולך. [ואפשר לרמוז כי גאולה מ' וקול רומז לז"א ולכן גאולה ע"י קול יחוד קב"ה ושכינתיה ודוק]:

פרק ג

שמוע שמעתי וכו' עמ"ש בעניותנו בספרי הקטן ראש דוד סוף פ' בהר ע"ש באורך בס"ד. ואפשר עוד לפרש בחקירת הראשונים דאיך יועיל הוידוי לבעל תשובה וחרטה ועזיבת החטא הלא קי"ל לא אתי דבור ומבטל מעשה והחוטא עשה מעשים רעים ואיך בחרטה וידוי שהוא דיבור יועיל ותירצו דאמרו ז"ל דנעשה בריה חדשה ואפשר דז"ש השיבני ואשובה כי אתה ה' אלהי כלומר אתה יכול להשיבני שהכל בידך אבל לגבי דידי קשה כי

אחרי שובי נחמתי על העבירות בושתי וגם נכלמתי דזה דבור ואחרי הודעי לבעל תשובה ספקתי על ירך דלא אתי דיבור ומבטל מעשה ולכן ספקתי דלא עשיתי כלום. ויאמר ה' הבן יקיר לי אם ילד כו' דנעשית בריה חדשה ואין מעשה גדול מזה כי אתה בתוקף תשובתך גרמת שתיעשה בריה חדשה ומבטל המעשים רעים ותו ליכא ספיקא ודוק:

הפטרת כפור

פרק א

ואמר סולו סולו וכו' עמ"ש בעניותי בספרי הק' דברים אחדים דרוש ו' ודרוש כ"א וז"ך:

פרק ב

בורא ניב שפתים וכו'. פי' כת הקדמונים במ"ש על ר' חנינא ן' דוסא שאמר אם שגורה תפלתי בפי וכו' ומקשים על מ"ש רז"ל על פסוק ויצעק משה אל ה' לאמר אל נא רפא נא לה דפירוש לאמר הוא שאמר להקב"ה השיבני אם תרפא אותה. ולמה היה צריך תשובה הלא יבחין אם שגורה וכו' ותירצו דר' חנינא ן' דוסא שפיר קאמר אם שגורה וכו' דמר ניהו לא היה לו קורבה עם החולה שהיה מתפלל עליו. ואולם אם החולה הוא קרובו יש שני צדדים דאין זה ראיה מתוך השג"ר דיתכן בהיותו קרוב מכוין ביותר ותפלתו שוג"רת ומשוג"רת וליכא למגמר מינה. או כלך לדרך זה דאיידי דבעצמו ציע"ר כ"ל הצע"ר הגדול דבריו לעו ואין לשונו שגור מרוב שיחו וצרתו. לכן משה רבינו ע"ה הן בעודנו אח לצרה לית בחיליה למיקם אמיליה אם כל לשון תקום אתו שגור בפיו כי קרוב הוא וז"ש בורא ניב שפתים וכו' כי בש"ס סוף פ' אין עומדין אהא דתנן דאמר אם שגורה תפלתי וכו' קאמר מנא הני מילי אריב"ל דאמר קרא בורא ניב שפתים וכו' ופירש"י כשהניב בריא באדם אז מובטח לו על השלום. והשתא אמר קרא שלום לרחוק כשיהיה המתפלל רחוק מהחולה אז סימנא מילתא אם שגורה תפלתו. אבל ולקרוב אם הוא קרוב המתפלל אז אין ראיה אם שגורה אי לא כמו שכתבנו אלא אמר ה' ורפאתיו צריך שהקב"ה יאמר כמו שאמר למשה רבינו ע"ה אלו דבריהם ז"ל:

ולי ההדיוט אפשר לומר דל"ק מאשר שאל משה רבינו ע"ה שישיבהו ה' אם מרפא אותה דודאי משה רבינו ע"ה היה יודע אם היא מתרפאת מהך דרחב"ד אם שגורה וכו' ומסימנים מובהקים יותר מזה כרב גודלו אמנם הוא שאל העמק שאלה דהוא ואהרן הם אחיה וקרוב אינו רואה את הנגעים ולכן שאל דכביכול הוא יסגיר ויחליט ויפטור וכמ"ש בזבחים דף ק"ב מרים מי הסגירה אם תאמר משה זר הוא וא"ת אהרן קרוב הוא אלא כבוד גדול חלק לה הקב"ה למרים אני כהן אני מסגירה ואני חולטה ואני פוטרה

ע"ש ואפשר דכך שאל משה רבינו ע"ה אל נא רפא נא לה כלומר כביכול הכל על ידך ולזה שאל השיבני אם אתה מרפא אותה כלומר על ידך. ואה"נ דסימן שגורה יועיל גם לקרוב. ובזה נפרש הכתוב כך בורא ניב שפתים שלום אם בריא ניב שפתים דשגורה תפלתו ש'. ולא תימא דסימן זה הוא לרחוק אבל לקרוב לא יועיל. לז"א לא היא אלא ש' ש' לרחוק ולקרוב דאפי' לקרוב מועיל. וכי תימא א"כ למה הוצרך משה רבינו לומר השיבני לז"א אמר ה' ורפאתיו שם ענין אחר דחפץ היה לדעת אם כביכול הוא יעשה להסגיר ולהחליט ולפטור וכה אמר ה' ורפאתיו אני בעצמי כדבר האמור כלומר ורפאתיו כבר לאהרן שאמרו רז"ל ויפן אהרן שפנה מצרעתו ותכף נתרפא וכה אעשה למרים. ואם נפשך לומר על מה שכתבנו מ"מ דרך הראשונים קשה בעיני חדא לחלק חילוק זה בין קרוב לרחוק. ותו דלדרכם לא א"ש ולקרוב אמר ה' דצריך שהוא יאמר כמו שאמר למשה רבינו. דהא לא שכיחא כי ידבר ה' לקרוב המתפלל ומה דמות יערוך למשה רבינו. ועוד קשה בעיני לומר דמשה רבינו להיותו קרוב לא יוכל להבחין בסימן אם שגורה כי רחוק הוא הרחק מאד מאד"ם והחומר שלו הוא נשמה:

פרק ג

אין שלום אמר אלהי לרשעים. הרב מהר"י מולכו ז"ל דקדק דבאומרו אין ש' משמע דאין ש' ואין מלחמה וזה אינו דרשעים לוקים בעונם. ופירש במשז"ל דבדורו של אחאב הולכים למלחמה ומצליחים כמ"ש חבור עצבים אפרים הנח לו ולכן קללם שלא יהיה להם ש' ובזה הם נלכדים בעונם:

ורז"ל אמרו אין ש' אמר אלהי לרשעים מכאן שהקב"ה אוהב את הרשעים והוא תמוה והפשוט בזה הוא דכל היכא דכתיב אין דרשינן עיין והכא נמי דכתיב אין אמרינן עיין ובצד מה יש לו אהבה ושפיר קאמר מכאן שהקב"ה אוהב וכו'. ואמרו לי שכן פי' המפרשים. א"נ דדבור קשה ואמירה רכה והכא כתיב אמר אלהי בלשון רכה ש"מ דבצד מה אוהבן. א"נ דהוא אינו קורא אותם לשלום אבל אם הם יבקשו שלום ימין ה' נאדרי בכח לקרבם ודוק:

קרא בגרון אל תחשוך אפשר דהכונה אל תחשוך בטענת שאינם מקבלים שלזה נתחייבו הצדיקים בימי יחזקאל כמ"ש פ' במה בהמה אם לפניך גלוי לפניהם מי גלוי. אלא כשופר הרם קולך דלצבור סגי באמירה לחוד שחוטאים ולא בעי עד הכאה או עד נזיפה וכו' כמ"ש הרב הנמוקי בשם הריטב"א סוף פ' הבא על יבמתו וז"ש הגד לעמי פשעם. ואותי יום יום פי' ראש השנה וכפור ידרושון צועקים ושואלים חיים וטובה ומראים שעובדים

אותי ורוצים לדעת דרכי ודמי כגוי אשר צדקה וכו' וגם הם לא עשו תשובה כדמפרש ואזיל:

הפטרת מנחת כפור

פרק א

כי עלתה רעתם לפני. כלומר אף דמדור הפלגה אין הגוים פוגמים אלא בש"ר להם מ"מ המקטרג שנעשה נתחזק מאד ומקטרג וזהו עלתה רעתם שהוא המקטרג והוא רעתם ממש היא העולה. ומשו"ה ברח יונה שהגוים ישובו אף שאינם פוגמים למעלה. וישראל שח"ו מגיע הפגם כמ"ש צור ילדך תשי אינם חוזרים ודא עקא. וזהו חטא חטאה ירושלים שהוא נחשב חטא כי ח"ו פוגם למעלה:

פרק ב

מה לך נרדם קום קרא אל אלהיך. שמעתי במ"ש חכמי המחקר כי צרה הבאה לאדם ויש מקום לחשוב ולימלט לא ינום ולא יישן מרוב צערו לחשוב אך כשלא תהיה תקומה לצרה אז תבא לו תרדמה וזהו בגוים שהם תחת המזל ומזלו מחייב אין מציל ושייך תרדמה אבל ישראל שאינם תחת המזל ותפלה וצעקה מועילים לא תבא תרדמה כי כל צרה יש לה תרופה בתפלה ותשובה גדולה כי אינם תחת המזל וז"ש מה לך יהודי ואינך תחת המזל נרדם כי כך לא שייך תרדמה קום קרא אל אלהיך כי תפלה וצעקה מבטלין הגזרה:

פרק ג

אל יונה שנית. כלומר דלמי שהתנבא בא"י יכול גם בח"ל וכמשז"ל על נהר כבר ולא כיוין יונה יפה במה שברח ועמ"ש ביבמות ומה שכתבתי בעניותי בפתח עינים שם בס"ד:

פרק ד

וירע אל יונה וכו' ויאמר ה' ההטב חרה לך ויצא יונה וכו' וימן ה' קקיון וכו'. עד סוף. ראוי להבין ענין זה בכלל ופרט. וכאן בתחילה יש לחקור יונה נביא ה' מדוע לא יחוס על אבדן כמה רבבות ולא סגי דלא מצלי עלייהו כאשר דחק ונכנס אברהם אע"ה להתפלל על אנשי סדום המפורסמים ברשע להציל בעבור קצת צדיקים שביניהם. אלא. שגם אשר ה' ברב רחמיו סליח"ה הוא דעבי"ד וינחם ה' כמו הצער עלה ויצר לו. עוד יש לחקור מה דעתו של יונה הנביא אך יצא יצא מן העיר והיו עיניו עומדים צפופי"ם לראות מה יהיה בעיר ומה תשאר עוד אחרי אשר נתקבלה תשובתם. גם ענין הקיקיון בכללו טעון ידיעה בתחילה וסוף:

ויתכן לבא לכלל ישוב במ"ש הרמ"ע ז"ל דהגוים אין להם תשובה וגם שישובו מדרכם הרעה תשובתם נשארה מעל וגזרה עומדת לעומתם וגם בנינוה לא הועילה תשובתם רק לזמן ולא לכלה הפשע ולהתם החטאת משא"כ ישראל דע"י התשובה נעקר החטא מכל וכל כמו שנאמר מחיתי כעב פשעיך וכו' והתשובה היא דוקא לישראל עכ"ד ועפ"ז יתישב כי יונה הנביא ידע דנינוה נחתם גזר דינם והם ימקו בעונם ואין תשובה מועלת להם כי עונם בקומתן ובציביונם לא יתמו חטאים ולא נצרכא אלא להאריך להם זמן מה. וזהו תוקף טענתו של יונה דבשלמא אם היה לנינוה דין תשובה ונמחל עונם ניחא ובשגם יגיענו בושה שיאמרו עליו נביא שקר אין זה כדאי לאבד כמה רבבות. אמנם השתא דעונם כדקאי קאי ואין להם ביטול שאין זה אלא לזמן כמו הצער עלה שיאמרו עליו שהוא נביא השקר ולכן חרה לו עד מות וישאל נפשו למות. וה' אמר אליו ההטב הרה לך. ובדברי ה' הללו נסתפק מה הוא כונתו יתברך האם זכה בטענתו וכביכול הודה לדבריו דהטב חרה לו והדין עמו ויאבד כל זכר למו של נינוה. או דילמא מילתא בעלמא אמר לו ואדרבה תמיה עליו דאין הדין עמו וכלומר באמת נראה בעיניך דהטב חרה לך וירצה לומר לו דאין הדבר כן. ומשום הכי יצא מן העיר לראות מה יהיה בעיר אם ה' הסכים לדעתו ויהיו לשמה כרגע או זמנא יתיהב להו לפי שנסתפק בדבר ה':

אכן הלכה רווחת בשילהי יומא דבפקוח נפש חוששין לחיי שעה ועמ"ש התוס' בע"ז דף כ"ו ועיין להרב שבות יעקב ח"א סי' י"ג וא"כ יונה הנביא אין טענתו טענה דקי"ל חוששין לחיי שעה וק"ו דאיכא למיחש להיי כמה שנים וכל מעשה ה' קושטא דדינא שכן ראוי לחוש לחיי כמה שנים. ולכן רצה להעיר יונה בדבר הקיקיון דודאי ארחא דמילתא ומעשים בכל יום אשר במעט קט וזמן מה יתיבש ואפ"ה נצטער כי בא השמש ונמס הקיקיון. ושאל לו ה' אם היטב חרה לו על הקיקיון דאף שסופו ליבש הא מיהא לא הגיע זמנו או"ד לא חש יונה על הקיקיון רק שמאד נצטער בכאב ראש לחולי וכבר גלוי וידוע לפניו ית' אכן נכנס עמו בדברים. והשיב יונה כי צר לו על הקיקיון והיינו שחס עליו ולא הגיע זמן ליבש ודומה למאי דחיישינן לחיי שעה. על כן אמר לו אתה חסת על הקיקיון משום חיי שעה ואיך לא אחוס על נינוה לחיי שעה וכ"ש לחיי כמה שנים וזו תשובה נצחת וארחות תימ"ה דרך תמיהא ואיך לא אחוס וכו' ובזה נחה שקטה תגבורת חקירותנו ודוק היטב:

הפטרת יום א' של סוכות

פרק א

הנה יום בא לה' וחולק שללך בקרבך. אפשר במה שפירש"י יום בא לה' חביב להקב"ה ונודע מ"ש רבינו האר"י זצ"ל בפירוש הכתוב ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד שיהיו ז"ון במדרגת או"א וכו' ע"ש ולז"א הנה שהוא לשון שמחה כמשז"ל יום חביב להקב"ה והרי הוא כמבוא"ר. ומ"ש וחולק שללך בקרבך אפ' דיתבררו כל ניצוצי התורה שנפלו בקלי' והם שייכים לנשמות ישראל שקבלו בסיני ובעגל נפלו אז יצאו לאור ויתחלקו לישראל לכל א' השייך לשרש נשמתו וזהו השלל האמיתי ואז יתחלק לכל אחד חלקו הראוי לו. ויתכללו בכל אחד ואחד בקרבו קדוש שרוי בתוך מעיו וז"ש בקרבך:

פרק ב

ויצא ה' ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב. תרגם יונתן כיום אנחותי' קרבא בימא דסוף ואפשר במה שביארנו בס' הקטן ראש דוד דהנהוג הוא יפקוד ה' על צבא המרום במרום ולמטה יושפל האומה על ידי האויב הנלחם בו. ובקריעת ים סוף ב' היו ע"י יתברך הן הריגת השר הן טביעת המצרים בים ובזה פירשנו בעניותנו וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים שר של ים והיא יד הגדולה דב' על ידו יתברך ע"ש באורך וכן נמי במלחמת גוג ומגוג שתיהם ע"י ית' השפלת השרים למעלה והריגת הגוים למטה הכל על ידו יתברך ולזה דימהו לקריעת ים סוף כי ה' עשה גם שניהם וזה חידוש כי אין זה דרך הנהוג והיינו רבותא ורבו יתירה הוספת ויען כי הרשעים מהפכים מדת רחמים למדת הדין וז"ש ויצא ה' שם המיוחד מדת רחמים ונלחם. וגם בזה נדמה לקריעת ים סוף שהיה ע"י שם המיוחד:

הפטרת יום ב' של סוכות

פרק א

בנה בניתי בית זבול לך מכוז לשבתך עולמים. אפשר במ"ש בס' עיר בנימין ח"ב פ' תפלת השחר אגדה כ"א בביאור פ' תביאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך וכו' כי ז' צדיקים הורידו השכינה מהרקיע עד שירדה למטה לארץ אברהם אע"ה הוריד השכינה מערבות למכון ויצחק ע"ה ממכון למעון ויעקב אע"ה הורידה עד זבול שבו בית המקדש בנוי. ומקדש ראשון כנגד אברהם אע"ה שלא היה יכול להוריד השכינה כי אם עד מכון וכן בית שני נגד יצחק אע"ה שלא הוריד השכינה כי אם למעון. לכך נחרבו בית א' ובית שני. ואול"ם הבית השלישי שיבנה בב"א הוא כנגד יעקב שהוריד השכינה עד זבול

אשר שם בית המקדש של מעלה קראו בית שהוא קיים לעד וז"ש תביאמו ותטעמו בהר נחלתך. וכי תימא מה הלשון אומרת הר דמורה שאין לו קיום לז"א מכון לשבתך כלומר לפי שהוא כנגד אברהם אע"ה שלא הוריד השכינה אלא עד מכון ולכך נקרא הר שעתיד ליחרב והיינו דקאמר מכון לשבתך ולא זכר בית שני לפי שחסר כבוד שכינה. והזכיר הבית הג' מקדש ה' כוננו ידיך שהוא קיים וז"ש ה' ימלוך לעולם ועד עד כאן דבריו ז"ל:
ואפשר דשלמה הע"ה התפלל שיהיה מקדש ראשון קיים ונתקבלה תפלתו אם ישמרו התורה וז"ש בנה בניתי בית כלומר שיהיה נקרא בית זה כג' בתים כאלו הוא נגד זבול וכנגד יעקב והיינו דקאמר בנה בניתי בית ב"פ לשון בנין ובית כנגד אברהם יצחק ויעקב בנה בניתי כנגד אברהם ויצחק בית זבול כנגד יעקב אע"ה שקראו בית והוריד השכינה לזבול. הגם דלפי האמת הוא מכון כנגד אברהם אבינו ע"ה שהוריד השכינה למכון ועם כל זה יהיה מכון לשבתך עולמים שלא יחרב:
א"נ במה שהקשו בירושלמי דאיך נבנה בית המקדש על הר והא כל מקום שאתה מוצא הר וכו' בידוע שהיה שם ע"ז. ותירץ הרב מהר"א רוזאניס ז"ל במ"ש בזהר דכשהשכינה שרתה במקום אחד אין רשות לסט"א לשרות שם ואמרו רז"ל דעל אבן השתיה שממנה הושתת העולם התפלל הקב"ה קודם שיברא העולם וא"כ אין רשות לסט"א לבא שם עכ"ד וז"ש בנה בניתי בית זבול לך ואין לחוש דהבנין על הר ובכל הר יש ע"ז. לז"א מכון לשבתך עולמים דכל סט"א יודעת דשכינתא קודם שנברא העולם שרתה שם ולכך הסט"א בורחת:

הפטרת שבת חול המועד סוכות

פרק א

ורעשו מפני דגי הים וכו' אפשר דרעש זה להוציא לאור כל הנשמות וניצוצי הקדושה ולקבצם ולהחזירם לאיתנם ומשו"ה הקדים דגים דידוע דרוב נשמות בדגים ויצאו מהכל הנשמות וניצוצי הקדושה וזהו רעש גדול. ונהרסו ההרים מהקליפה ונפלו המדרגות וכל חומה לארץ תפול כמ"ש הרמ"ע דאם הסט"א לקחה נשמה ונתנה בבירה מקעקע את כל הבירה כדין מריש לדינא דאורייתא וז"ש ונהרסו ההרים והמדרגות וכל חומה תפול דיוציא הנשמות ומקעקע את כל הבירה פר"ץ על פני פר"ץ פרוץ מרובה. [ויתכן וכל חומה לארץ תפול שתפול המחיצה המפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים]:

פרק ב

ונשפטתי אתו בדבר ובדם וכו'. הם ששה פורעניות ובצירוף חרב איש באחיו דסליק מיניה הם שבע על חטאתם. וכנגד בואם להלחם עם הקב"ה שהוא כנגד וי"ו שבשם המיוחד ילקו בששה פורעניות הללו ושכינתיה היא בת שבע הנה צור"ף חרב איש באחיו שהם שבע. ועוד אפשר לומר דששה פורעניות הם בזכות המשיח שנתברך בשש ברכות כדכתיב ונחה עליו רוח ה' וכו' כמ"ש פ' חלק:

פרק ג

והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי. בסוד מוחין דגדלות מן הקד"ש ונודעתי בסוד הדעת וה' ברחמיו יאיר עינינו בתורה הקדושה כי"ר:

פרק ד

ושובבתיך וששאתיך וכו'. פי' המפרשים שישפט בששה שפטים דבר דם וכו' שאמר לעיל ורמז לו שהם בזכות המשיח דנתברך בששה ברכות כאשר כתבנו בעניותנו בסמוך. ואפשר דבזכות דוד המלך ומלך המשיח שכל א' נתברך בו' ברכות כמ"ש פ' חלק יתבטל גוג גי' י"ב בזכות הי"ב ברכות שנתברכו דוד הע"ה ומלך המשיח. ואפשר דזה רמז וששאתיך שיבואו עליו ששה ששה פורעניות וזהו וששאתיך ב' פעמים שש והם הששה שפטים הנז' בדבר ובדם וכו' ועוד ששה. והכיתי קשתך. וחיציך וכו'. תפול. לעיט צפור. וחית השדה. ע"פ השדה תפול. שהם ששה אחרים שהם י"ב גימטריא גוג. בזכות דוד ומשיח שנתברכו כל א' בשש ברכות. ובזכות י"ב שבטי ישראל. א"נ וששאתיך בשם שפטים בדבר ובדם וכו' בזכות ששה צדיקים שנתברכו כל א' בשש ברכות דוד משיח דניאל חנניה מישאל ועזריה כמ"ש פ' חלק:

הפטרת שמיני עצרת

פרק א

ברוך ה' אשר נתן מנוחה לעמו ישראל ככל אשר דיבר לא נפל דבר אחד מכל דברו הטוב אשר דבר ביד משה עבדו. הרב הגדול מהר"ר יעקב אלפאנדארי ז"ל פירש במ"ש הרא"ם פ' וישלח דהסכים דהבטחה דיש בחילופה הכזבת הנביא אפי' חטאו מתקיימת והוקשה לו מההיא דעד יעבור עמך ה' זו ביאה ראשונה עד יעבור עם זו קנית זו ביאה שניה אלא שגרם החטא וממ"ש ירמיה לחנניה ן' עזור ומסיק דכל שיש בחילופה הכזבת הנביא אינו חוזר אפי' חטאו ומיהו גורם החטא שלא תתקיים כל ההבטחה אלא מקצתה כמו בימי עזרא זהו תורף דבריו. וז"ש ברוך ה' אשר נתן' וכו' ככל אשר דיבר

לא נפל דבר אחד מכל דברו הטוב דבחטאו יכול לחזור במקצת ומטובו הגדול קיים כל ההבטחה ולא נפל אפילו דבר אחד זהת"ד. ואפשר לרמוז אשר דיבר ביד משה עבדו מה שתירצו המפרשים לקושיתו של הרא"ם מההיא דראוים היו ליעשות נס בימי עזרא וכו' דאי אמרינן דיש בחילופה הכזבת הנביא היינו שאר נביאים דיעלה על לב כראות שלא נתקיימה הבטחתו לפקפק בנבואתו. אבל במשה רבינו ע"ה אדון כל הנביאים אין זאת דאפי' לא תתקיים ההבטחה אין פוצה פה להרהר עליו ח"ו ולכן החטא גרם בימי עזרא שלא נתקיימה ההבטחה. וז"ש ברוך ה' אשר נתן וכו' מכל דברו הטוב אשר דיבר ביד משה עבדו ובמשה רבינו ע"ה לא שייך הכזבת הנביא ועם כל זה ברחמיו קיים הבטחותיו אל משה אמר:

פרק ב

יהי ה' אלהינו עמנו וכו' עמ"ש בספרי הקטן ראש דוד ריש פרשת ויקרא בס"ד:

פרק ג

ויזבח שלמה את זבח השלמים אשר זבח לה' בקר כ"ב אלף וצאן ק"ך אלף. אפשר קצת לתת טעם איזה רמז במספר במפקד ברכת הזבח המופלא הזה. בקר כ"ב אלף לתקן פגם שנפגם בכ"ב אותיות ובזהר ויצא אמרו דברכה היא אלף והשתא דהיתה סיהרא באשלמותא ובא ליחדם תיקן כ"ב אותיות ולהמשיך ברכה. והנה בתיבת צאן רמוז יחוד זו"ן והמשכת מוחין כי אותיות צ"א הם גימטריא הויה אדני והן' רמז להמשכת מוחין מבינה ומאבא על ידה שבהן' שערים. ולכך זבח שלמי"ם צא"ן. והמספר למתק ק"ך בחינות אלהים כל אחד כלול מעשר ועשר מעשר עד ק"ך אלף. [ואפשר עד"ז ואתן צאני בו תרמוז צאני צא הויה אדני ן' בינה יוד אבא ודוק הטב]:

פרק ד

וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב. פ"ק דמ"ק וילכו לאהליהם שהלכו ומצאו נשותיהם בטהרה שמחים שנהנו מזיו השכינה וטוב לב שכל אחד נתעברה אשתו בבן זכר. ראיתי להרב באר יצחק פי' הפטרות שדקדק הרב ז"ל אמאי הכניס בין הדבקים שנהנו מזיו השכינה והו"ל להסמיך שמצאו נשותיהם בטהרה ונתעברו מבנים זכרים. ותו מקשים מהיכן ידעו שנתעברו מבנים זכרים. והרב הנז' פירש לפי דרכו וכתב דנשיהם היו בירושלים שחייבות בשמחה ומיהו אלו הי"ד ימים היו פרושים שהיו מקריבין נדרים ונדבות שלהן ולחנוכת הבית וא' האיש וא' האשה שנזדוגו טמאים. וביום השמיני שהע"ה שלח העם לאהליהם פי' נשיהם לקיים מצות עונה דעד עתה נאסרו כדי שיהיו טהורים ופירש הענין לפי דרכו. ואפשר לומר מעין דוגמת דבריו בהקדים משז"ל

שבמדבר קודם העגל בשבי גלוי שכינה לא היה דם נדות כאשר יראה הרואה במדרש חזית פ' לבבתני ובידי משה שם. עוד נקדים מ"ש הרב כתנות אור פ' נח דמי שלא פגם אות ברית בניו זכרים. ומצינו לעובד אדום כי ברכו אלהים בעבור הארון וילדו חמות וז' כלותיה ח' בנים זכרים כל אחד. ועתה יבא על נכון וילכו לאהליהם שמצאו נשותיהן טהורות והסיבה בעבור גלוי שכינה בחנוכת הבית כמו שהיה במדבר. ויצא בת קול ואמרה שכלם מזומנין לחיי העה"ב והיא הבחינה העליונה בין לפי הפשט ובין לפי הסוד וכיון שכן ודאי שיהיו מתעברות מבנים זכרים אי משום שהיו צדיקים גמורים ומזומנים לחיי העה"ב ע"פ בת קול כמ"ש שם במ"ק. ואי משום קדושת חנוכת הבית ושמחת מצות כבוד הבית וגלוי שכינה. ובהכי א"ש לאהליהם שמצאו נשיהם טהורות מסיבת גלוי שכינה ושמחים שנהנו מזיו השכינה הם ונשיהם באפ"ס דמי"ם. וטובי לב שנתעברו מבנים זכרים דהיה פשוט אצלם בעבור חיבת הקדש ומצד הבת קול:

וממילא רווחא הא דאמרינן פ' ר' עקיבא דף פ"ט מדבר פארן שפרו ורבו ישראל עליו ופירש"י וז"ל שפרו ורבו דכל אחד נתעברה אשתו זכר במצות שובו לכם לאהליכם ולא ידענא היכא רמיזא עכ"ל ולפי האמור ניחא דכיון דהיה גלוי שכינה ולא היה להם יצר הרע והיו במדרגה עליונה במעמד הר סיני שפסקה זוהמתן וזכו לכל הכבוד א"כ ודאי זכו שכל אחד נתעברה אשתו בן זכר. ועמ"ש בעניותנו בספרי הקטן פני דוד פ' מקץ:

הפטרת שמחת תורה

פרק א

ויהי אחרי מות משה עבד ה' וכו' שמעתי משם הרב המובהק מהר"ר משה חיון ז"ל אב"ד ור"מ מעה"ק צפת ת"ו שפירש במ"ש פ"ב דתמורה אמר רב יהודה אמר רב בשעה שנפטר משה רבינו ע"ה לגן עדן א"ל ליהושע שאל כל ספיקות שיש לך א"ל רבי כלום הנחתיך שעה אחת והלכתי למקום אחר לא כך כתיב ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל מיד תשש כחו של משה ונשכחו ממנו ש' הלכות ונולדו ת"ש ספיקות ועמדו כל ישראל עליו להרגו א"ל הקב"ה לומר לך אי אפשר לך וטורדן במלחמה שנאמר ויהי אחרי מות וכו' בעוד שלשת ימים וכו' וז"ש ויאמר ה' אל יהושע. משרת משה לאמר. שאמרת למשה כלום הנחתיך וכו' ועל ידי זה נשתכחו ההלכות. משה עבדי מת ואין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ולומר לך אי אפשר וזאת העצה לך וטורדן במלחמה וז"ש ועתה שאין תקון לומר לך שאין נביא רשאי לחדש וכו' קום עבור וטורדן במלחמה זהו תורף דבריו ז"ל:

פרק ב

רק חזק ואמץ מאד לשמור לעשות ככל התורה אשר צוך משה עבדי אל תסור ממנו וכו' לא ימוש וכו' אפשר במ"ש בירושלמי פ"ב דשקלים לעולם יראה אדם בעל שמועה כנגדו גם כתבו גורי האר"י זצ"ל שאם האדם מתקשה בדבר הלכה יצייך צורת רבו בפניו ולא יזוז דעתו ממנו ויועיל לו להבין הענין וז"ש רק חזק וכו' אשר צוך משה עבדי. אל תסור ממנו כלומר אל תסיר דעתך ממנו ממשה רבינו שהוא בעל התורה ורבך ותמיד יהיה בעיניך אור פני משה למען תשכיל כי זה יועיל לך להשכיל ובהא ניחא דלפי הפשט דקאי לתורה שהזכיר הול"ל אל תסור ממנה. וכי תימא איך אפשר לשמור לעשות כל התורה והאיכא כמה מצות למלך וכהנים וכיוצא כמה מצות התלויות במקרה הבא אל האדם. לז"א לא ימוש ספר התורה וכו' ובקריאתך בתורה במצות שאין אתה יכול לקיימם הקריאה נחשבת כאלו עשית כמ"ש כל העוסק בתורת חטאת וכו' ועוד מאחר שאתה עוסק בתורה לשמור ולעשות ומצדך לא יבצר בזה נחשב כאלו קיימת הכל:

כי א"ז תצליח את דרכיך וא"ז תשכיל. דורשי רשומות אמרו במ"ש הרמב"ם דכ"ד שעות יום ולילה יחלקם שמנה ללמוד וח' למשא ומתן וח' לישן. ואתנח סימנא ישנתי א"ז גימטריא שמנה ינוח לי א"ז תשכיל שמנה שעות ללמוד א"ז תצליח שמנה שעות למשא ומתן. ובזה שמעתי רמז במשנת כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר הכונה מי שהוא עני ויש לו י"ו שעות ללמוד כי אין לו משא ומתן וז"ש כל המקיים התורה מעני דמסיבת עניותו שאין לו משא ומתן מקיים התורה גם בשעות של משא ומתן סופו לקיימה מעושר שיהיה עשיר ויהיה לו משא ומתן וילמוד בשעות התורה תמניא אינון ויספיקו לו. וכל המבטל תורה מעושר כי מרוב עושרו ועסקיו הוא מתעסק במשא ומתן גם בשעות של הלמוד סופו לבטלה מעני דלא יהיה לו משא ומתן ומרוב צערו יבטל אף שעות הלמוד ע"כ שמעתי:

הפטרת שקלים

פרק א

ויכרות יהוידע את הברית בין ה' ובין המלך ובין העם להיות לעם לה' ובין המלך ובין העם. אפשר לפרש דברית זה הוא לזרוזי נפשיה דכבר מושבעים ועומדים בהר סיני וכדפריך פ"ק דנדרים אדרב גידל ומשני לזרוזי נפשיה וז"ש ויכרות יהוידע את הברית הידוע ממעמד הר סיני ומשום הכי כתיב הברית בה"א הדעת בין ה' ובין המלך ויען כי המלך קטן בן שבע שנים לז"א ובין העם שהעם קבלו עליהם להיות על משמרת על

המלך למען הקים את בריתו. ואין זה ברית חדש רק להיות לעם לה' כי כך חובתנו ממצרים ועד הנה עד סוף כל הדורות. ובין המלך ובין העם על משפט המלוכה הקבוע וידוע לפנים בישראל:

פרק ב

כל כסף אשר יעלה על לב איש להביא בית ה' יקחו להם הכהנים וכו' אפשר דקי"ל דאם חשב ליתן צריך לקיים וכתב ר"י דאם נדר צדקה בלב אינו חייב דלא גמרינן חולין מקדשים דדוקא בקדשים כתיב נדיב לב עולות כמ"ש בטי"ד סי' רנ"ח וז"ש כל כסף אשר יעלה על לב איש דכיון דגמר בלבו בקדשים חייב וזהו להביא בית ה' והנדבה בלב אפי' בלי דיבור יקחו להם הכהנים דבקדשים כתיב כל נדיב לב עולות:

אמנם אמרתי אדברה נא בכללות הענין הזה קצת ויש להרגיש דבתחילה כתיב ויאמר יהואש אל הכהנים ולא כינהו בשם מלך ואח"כ כתיב ויקרא המלך יהואש וכינהו בשם מלך. ותו אומרו ויאותו הכהנים וכו' דנראה דבא הכתוב לומר שנתרצו דאי לא היו מתרצים לא היה כח למלך לחזור. ותו דהמלך אמר מדוע אינכ' מחזיקים את בדק הבית ועתה אל תקחו כסף וכו' ואיך תכף גזר אל תקחו כסף קודם שישיבו על שאלתו שלא חיזקו את בדק הבית ולא זו הדרך לתת תלונה ומבלי שמוע שום תשובה לפסוק ולחייב לבע"ד. ואפשר דענין זה של יהואש שיקחו הכהנים הכסף ובעבורו יחזקו בדק הבית הכל הוא דבר שלא בא לעולם ודבר שאינו ברשותו ובמה יזכו הכהנים בכסף. ולומר שקנו מדינא דמלכותא על דרך שצדד הרשב"א בח"ב סי' רי"ג בחותם שנתן המלך לאיש שיקח ב' ליטרין בשר ביום וכו'. הרואה יראה כי מבין ריסי עיני הרשב"א ז"ל נראה דלא שייך בזה דינא דמלכותא רק הוא מצדד כן לבא על הטוען גם מטוניה. אמת שהכהנים נתחייבו דבתורת חיוב מתחייב בדשלב"ל. ואפשר דגם המלך יכול להתחייב להעמיד בידם כל כסף הקדשים וחיוב מהני לדשלב"ל ולדבר שאינו ברשותו וידוע מ"ש מהרימ"ט בתשו' דת"ח שמכר סחורה שלא באה לעולם אמרינן כדין מכר ע"ד דאמרינן ברב עיליש לענין רבית. גם אמרו בגיטין דף ל' המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן מחלקם מתו צריך ליטול רשות מהיורשים ופריך ואע"ג דלא אתי לידיה ומשני אמר רב במכירי כהונה ולויה ופירש"י מכיריו ואוהביו דכיון דלדידהו רגיל ליתן אסחי להו שאר דעתייהו ממתנות בעל הבית ודמי כמאן דמטי לידייהו. וידוע מ"ש הפוסקים דהמחזיק במצוה אין מעבירין אותה ממנו וקי"ל מערבין בבית ישן מפני דרכי שלום וכתב הרב כנה"ג א"ח סימן שס"ו דאי איכא טעמא רבה לשנות מקום העירוב משנין ושכ"כ מהרשד"ם וכו' ע"ש. ועוד כתב הרב כנה"ג שם דאם יש טענה להעביר המצוה

מיד הזוכה מעבירין ואם יש טענה שלא לשנות אין משנין ע"ש. וז"ש ויאמר יהואש אל הכהנים ולא כינה בשם מלך דהו"א דמשום דינא דמלכותא אתי עלה ולפי האמת לא שייך דינא דמלכותא בזה כמו שנראה מבין ריסי עיני הרשב"א. ואמר כל כסף וכו' יקחו להם הכהנים איש מאת מכרו דייק לומר מאת מכרו דבמכרי כהונה הוי כמאן דמטי לידיה וה"נ זה הכהן שהחזיק במצוה לקחת ממכרו כסף הקדשים אסחי דעתייהו השאר ממצוה זו והו"ל כמאן דמטי לידיה. ואם נפשך לומר דלא דמי להתם דהתם מכרי כהונה היו נותנים להם התרומה לעצמם אבל הכא גם כי היו נותנים היה לה' ואין להם אלא מצוה. לז"א והם יחזקו וכו' כלומר דמתורת חיוב ונדר מתחייב וממילא גם אני מתחייב להעמיד הכסף בידם ע"ד שכתב הרב מהרימ"ט דת"ח שעשה כדין עשה. ויקרא המלך הרמנא דמלכא ויאמר מדוע אינכם וכו' כלומר ידעתי דמערבין בבית ישן והמחזיק במצוה אין מעבירין אותה ממנו אך כי איכא טעמא לשנות משנין והכא איכא טעמא מדוע אינכם מחזיקים וכו' וזה אומר להעביר המצוה מכם ולא שאני רוצה לידע טעמכם רק אני מגלה דאיכא טעמא רבא לשנות ועתה אל תקחו כסף. והנה לפי הדין אינו מספיק זה דאם ישיבו טענה מעליא על שלא חזקו הם בחזקתם ומה גם דיש טענה שלא לשנות משום חשדא ובכי ה"ג אין משנין כמ"ש הרב כנה"ג דאם יש טענה שלא לשנות אין משנין הגם דכנגדה יש טענה למערער. וכ"ש הכא דודאי אית להו טעמא כדחזי על אשר לא חיזקו. ואיכא טעמא דחשדא לרבים שרוצים לגזול מהקדש ח"ו ולכן לא היה הדין נותן להעביר מידם המצוה שהיו מחזקים בדק הבית וטורחים טרחא רבה על זה. אמנם ויאותו הכהנים לבלתי קחת וכו' אף שאינו מן הדין להעביר המצוה מהם. סברו וקבילו לבלתי קחת וכו' ולא רצו למיקם בדינא ודיינא:

הפטרת זכור

פרק א

ויאמר שמואל אל שאול אותי שלח ה' למשחך וכו'. יש לדקדק מה צורך בהקדמה זו אותי שלח וכו' ועוד מ"ש אח"ך ברוך אתה לה' הקימותי את דבר ה' וכו' מה יש לו לשמואל בזה אם הוא הקים דבר ה' דקאמר ברוך אתה לה'. ושמעתי מפה קדוש הרב המובהק מר קשישא כמהר"ר אברהם רוזאניס זלה"ה אב"ד ור"מ דקושטא יע"א בעלותו ההרה זו ירושלם ת"ו. ואיני זוכר אם מפי עצמו אמרה או משם הרב מהר"ש פרימו זלה"ה דידוע מ"ש פ"ק דתעניות דשמואל שקול כמשה ואהרן ולא יבטלו מעשה ידיו בחייו ומשו"ה הוצרך למות בחיי שאול. וז"ש לו שמואל פקח עיניך בי אותי שלח וכו'

ואם לא תקיים אתה ממיתני שצריך למות שלא יבטלו מעשה ידי. ומשו"ה שאול כשחזר דלפי דעתו קיים מאמר ה' פתח בברוך אתה לה' היה תחיה כי אני הקימותי את דבר ה' וא"כ מלכותי נכון וברוך אתה בחיים עכ"ד ואנכי איש צעיר כתבתי בעניותי בזה ובשאר פ' ההפטר' בספרי הקטן ראש דוד פ' תצוה ובספרי הקטן דברים אחדים בדרושי שבת זכור בס"ד:

פרק ב

אכן סר מר המות. שמעתי מהרב החסיד כמהר"ר דוד מלמד זלה"ה משם הראשונים שני דרכים דחוק מן המות יש מרירות נטפל אל המות אם יהרגנו הדיוט כאלו הוא שפל וירוד. אבל אם המלך והשלטון הורגו בעצמו לא יש מרירות זה ונשאר המות לבד. ואגג בראותו שהגישוהו לפני שמואל הנביא ע"ה והבין שהוא בעצמו רוצה להורגו אמר אכן סר מר נסתלק מרירות המות כיון שהורגו גדול שבישראל ונשאר המות לבד. א"נ שמרירות המות הוא שלא ישאר לו זרע והוא שידע שעבר אשתו ועשה כשפים להצילה ומשם יצא המן נסתלק המרירות וז"ש אכן סר מר המות כי כבר יש לו זרע מרעים. ע"כ שמעתי. ולי ההדיוט אפשר כי עמלק גימט' מר ורצה לומר שעתה שמשאיר זרע נתבטל מעמלק המות שלא נמחה עמלק כאשר דימה שאול וכאשר נצטוה וז"ש אכן סר מ"ר המות נסתלק מעמלק המות כאמור. א"נ במ"ש הרב מנות הלוי שכל שררת המן הרשע הי' ע' יום וביום ע"א נתלה וזה כיון ברשעו דתלית המן ביום ע"א כמספר אכ"ן זהו מר המות במרירות יאנח דידע בכשוף מסט"א או איליא נפל בפומיה דהמות העיקרי ביום ע"א שנתלה המן הרשע:

פרק ג

ויוגד לשמואל לאמר בא שאול הכרמלה והנה מציב לו יד. פירש תלמיד הרשב"א הביאו הרב משכנות יעקב ז"ל דף ק"י ע"ג שירמוז דחשב שאול כי כבר קיים מצות היד כי יד על כס יה עכ"ד:

(ב) **ולי** ההדיוט אפשר לומר להפך. כי הנה אמרו בזהר הקדוש אין הגדה אלא דבר חכמה. וז"ש ויוגד לשמואל דברי החכמה כי בא שאול ולא תקן רק הוא מקיים היד כלומר כי יד על כס יה וכו' דהיינו שהוא לא עשה כלום ומתקיים כי יד על כס יה מלחמה לה' כמו שהיה עד עתה:

(ג) **א"נ** אפשר דברי חכמה ונבואה שהוגד לשמואל דשאול גרם דמחיית עמלק עד שיבא משיח שיהיה בי"ד בניסן כמ"ש הגאון במעשה רקח מס' פסחים משם התקונין ע"ש וכן

מוכח מרעיא מהימנא פ' פנחס דף רמ"ט סוף ע"א מר"מ ע"ש והוא אומרו והנה מציב לו י"ד שהוא גרם להקים י"ד למחיית עמלק באחרית הימים הוא י"ד בניסן:

(ד) **א"נ** ששאול גרם צרת המן והתחילו ישראל בתענית ביום י"ד בניסן והיו בסכנת מות שהכתבים נכתבו י"ג ניסן ומרדכי ואסתר גזרו תענית ג' ימים ופשט הכתובים נראה שהיה י"ד ניסן וט"ו וי"ו וז"ש והנה מציב לו י"ד שאול מקיים צרת המן המתחלת י"ד ניסן:

(ה) **א"נ** בפשיטות כי המן במספר קטן עולה גימט' יד וז"ש ויוגד לשמואל דברי חכמה כי הנה מציב לו המן שגי' י"ד שהוא גרם שיבא המן לצער ישראל:

(ו) **א"נ** ויוגד לשמואל דברי חכמה והנה הוא מציב לו י"ד ובסתום חכמה דו"ד גימ' י"ד שהוא גרם להקים דוד הע"ה אלא דצ"ל דשמואל נעלם ממנו רמז זה עד שה' אמר לו קום משחהו כי זה הוא:

(ז) **א"נ** דרך מוסר ורמז מציי"ב גימט' נדחף כי כל המתיהר חכמתו מסתלקת וכל הרודף אחר השררה שררה בורחת ממנו אפי' מה שיש לו כמ"ש ז"ל:

הפטרת פרה

פרק א

בית ישראל יושבים על אדמתם וכו' כטומאת הנדה היתה דרכם לפני וכו' ויבא אל הגוים וכו'. אפשר לפרש כטומאת הנדה ולא אמר כנדה. שהם לא נתיאשו מלשוב ודעתם תמיד ליטהר. אך יש הפרש שהנדה כל מעינה ורעיוניה למהר וליטהר ומזרזת עצמה אבל הם מתעצלים וז"ש כטומאת הנדה היתה דרכם לפני ולא אמר כנדה הם לפני דהנדה זריזה וממהר' ליטהר והם עצלים ולזה אמר כטומאת הנדה דמ"מ היא טומאה עוברת. ולכן על טומאת הארץ מוכרח להוציא' וז"ש ואשפוך חמתי על הדם וכו' טמאוה ולא סגי בלא"ה. ואפיץ וכו' ויזרו וכו' וטיבותא היא לגביהו זה שמפוזרים דקצתם אשר היו תחת ממשלת מלך א' אין המלך מכלה אותם דקרו ליה מלכותא קטיעא. וגם אני חושב לקרבם כשם שהם יש בלבם לשוב וזהו כדרכם וכו' שפטתים שלא לכלותם אלא דעתי עילוייהו. ואמר ויבא אל הגוים וכו' לשון יחיד אפשר שהכונה כי עתה בבואם אל ארץ העמים מראים שאוהבים זה את זה ויש ביניהם אחדות והם אנשי שלום וז"ש ויבא אל הגוים כאלו כולם איש אחד ועי"ז יש חילול ה' שנראין צדיקים אז יאמרו בגוים עם ה' אלה טובים וישרים ומארצו יצאו וזה מורה ח"ו מבלתי יכולת:

א"נ במ"ש הרשב"א דהא דאמרינן מכאן מודעא רבא לאורית' היינו טרם שבאו לארץ אמנם כשבאו לארץ אין כאן מודעא דמתנת הארץ על מנת שיקיימו תורה ומצות כדכתיב ויתן להם ארצות גוים וכו' בעבור ישמרו חקיו וכו'. וז"ש יושבים על אדמתם שאין טענת מודע' ועכ"ז ויטמאו אותה היתה דרכם לפני שאני מלך העולם ודינא דמלכותא דינא. וכי תאמרו דארץ ישראל מוחזקת מאבותנו ולנו אינה מתנה אלא ירושה. וכפ"ז אין מקום לתנאי דהארץ שלנו וגם דינא דמלכותא היינו מטעם שיכול לגרשם מארצו וזוהי ארצנו. מ"מ לכל הדברות על ז' מצות חייבים וז"ש ואשפוך חמתי על הדם אשר שפכו ובגלוליה' שהם העריות טמאוה והם מכלל הז' מצות וכמ"ש בספרי עוברים ז' מצות ורוצים לירש הארץ וכמ"ש הרב פרשת דרכים דף נ"א ע"ב. ואפיץ אותם בגוים וכו' כי הם טועים בכל והדין נותן לגרשם מן הארץ:

פרק ב

וזרקתי עליכם מים טהורים וכו'. לכאורה הכתובים הללו נראין כפולים ומכופלים ואפשר לפרש דכבר נודע דע"י העונות הסט"א נכנסת בקרב איש ודוחה הקדושה ומגיע הלכלוך גם למעלה בשרשי אחיזות התפשטות נשמתו בכל הדרכים אשר היה השפע קדוש יורד לנפשו וכמ"ש הרב החסיד מהר"א גאלנטי זלה"ה על פסוק נחפשה דרכינו ונחקורה ע"ש באריכות וז"ש וזרקתי עליכם מים וטהרתם מכל טומאותכם אשר נטמאתם למטה ומכל גלולכם למעלה במקום אחיזת נשמתכם אטהר אתכם. וכאשר בתועבו' הסט"א דכא היצר הטוב שבכם ונפשכם לז"א ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה כלומר דאחדש יצר טוב והרוח המדוכאים ויתחדשו מנוערים מחלאת זוהמת היצר הרע והסט"א ויהיו נראים חדשים והסירותי את לב האבן הוא היצר הרע וכו' ואחר השבח הזה ונתתי רוחי רוח קדוש גדול יתר מאד מאשר היה לכם וז"ש ואת רוחי אתן בקרבכם וכו' והושעתי אתכם מכל טומאותיכם הם המקטרגים אשר נבראו מהעונות המה יאבדו ואתה תעמוד:

פרק ג

ואמרו הארץ הלזו הנשמה היתה כג"ע והערי' החרבות והנשמות והנהרסות בצורות ישבו. אפשר במ"ש רבני אשכנז דירושלם ח"ו יאמרו כי נעשית עיר הנדחת וכמ"ש ציון נדחה קראו לך. ופ' חלק איכא למ"ד בדין עיר הנדחת לא תבנה עוד אפילו גנות ופרדסים ואיכא מ"ד לכמות שהיתה אינה נבנית אבל נעשית גנות ופרדסים וז"ש ואמרו הארץ הלזו הנשמה שהיו אומרים שהיא עיר הנדחת היתה כגן עדן וא"כ מוכרח דלא היתה עיר הנדחת וכי תימא דדין עיר הנדחת דלא תבנה עוד כמו שהיתה אבל נעשית גנות

ופרדסים לז"א והערים החרבות וכו' דבעוה"ר בימי מנשה וכו' לא היה תלם בא"י שלא היה ע"ז הערים החרבות ירושלם ושאר ערים מהם חרבות מהם נשמות מהם נהרסות בצורות ישבו ש"מ כי הבל יפצה פיהם ולא היה דין עיר הנדחת בשום אחת מהן כי כלם מיושבות ביתר שאת:

הפטרת החדש

פרק א

בראשון באחד לחדש וכו'. במנחות דף מ"ה אמר רבי יוחנן פרשה זו אליהו עתיד לדורשה רב אשי אמר מילואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה תניא נמי הכי ר' יהודה אומר אליהו עתיד לדורשה א"ל ר' יוסי מלואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה. ונראה דהמילואים אלו של יחזקאל הם לעתיד לבא אך מסורת היתה בידם דבימי עזרא הקריבו ומשו"ה נקטי לה וכונתם דכן יהי' בבית ג' לעתיד שיהיו מילואים אלו דכתיבי ביחזקאל שהרי הבנין ואביזריה של יחזקאל על הבית ג' שיבנה ב"ב הם וגם מילואים הללו על הבית ג' וכ"כ הרמב"ם פ"ב דמעשה קרבנות וכ"כ רש"י בפירוש נביאים סימן מ"ג בסופו דבתחלה הביא דברי רבותינו דמילואים הקריבו בימי עזרא ושוב כתב תקריב שעיר עזים זה לא היה במשכן ומילואים של לעת"ל כך הם ע"פ הדיבור עכ"ל עין רואה דהביא דברי רז"ל דמלואים הקריבו בימי עזרא ואח"כ כתב דמלואים של יחזקאל לעת"ל הם. א"כ מוכרח דמ"ש רז"ל הקריבו בימי עזרא היינו דמסורת היה להם דבימי עזרא הקריבו וכונתם דכך יהיה לעת"ל. וכפי האמור על כרחינו לידחק בדברי רש"י בש"ס שכתב דיחזקאל הנביא נתנבא על בית שני דכונתו דגם על בית שני נתנבא שיעשו מלואים בזמן זה. אכן עיקר הכתוב למילואים של בית שלישי לעת"ל דבימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה אך לעת"ל יהי' שינוי ותוספת כמ"ש רש"י בפי' נביאים ובאמת שהוא דוחק גדול בדברי רש"י בש"ס להסכימם עם מ"ש בפי' נביאים. שוב ראיתי מ"ש רש"י בפירוש נביאים שם סימן מ"ג לעיל ע"פ וישמרו את כל צורתו וז"ל ראויה היתה ביאה שניה של עזרא כביאה ראשונה של יהושע לבא בזרוע ובנס כדדרשינן עד יעבור ובנין זה מאז היה ראוי להם כשעלו מן הגולה וגאולת עולם אלא שגרם החטא לא היתה תשובתם הוגנת על מנת שלא לחטוא ויצאו ברשות כורש ובנו לעצמן וי"א בבבל נכשלו בנכריות עכ"ל ומזה למדנו שנבואות יחזקאל היו על בית שני שאם היינו זוכים היתה גאולתנו שלימה והיה נבנה הבית בצורות אלו. ולפי שחטאנו נשאר בנין יחזקאל לבית ג' וסובר רש"י דהגם דלא בנו הבית שני כבנין יחזקאל מ"מ

הקרבנות הקריבו כמו שנתנבא יחזקאל על בית שני אם היו זוכים והיינו דכתב רש"י דיחזקאל נתנבא על בית שני במנחות. אך דעת הרמב"ם דבבית שני לא היו קרבנות אלו של יחזקאל כי אלו הם אשר נתנבא להקריב בימי המשיח. ומה שהקריבו בימי עזרא הבאים מהשבי מילואים היו כאשר כתב כל זה הרמב"ם שם בפירוש. אמנם על פי מה שכתבנו אפשר להסכים דברי רש"י בש"ס ובפירוש יחזקאל אהדדי. ועיין מ"ש הרב לחם משנה שם על דברי הרמב"ם:

פרק ב

וכן תעשה בז' בחדש וכו'. פירש רש"י ורבותינו דרשוהו במנחות וכן תעשה פר שאינו נאכל בשבעה שבטים וכו' ועשו שבעה שבטים שהם רוב צבור וכו'. ושם במנחות אמרו בש"ס ואעפ"י שאינן רוב קהל. וצ"ל דמ"ש רש"י בפירוש נביאים ועשו שבעה שבטים שהם רוב צבור כונתו שהם שבעה שבטים והם רוב דפשו ה' לי"ב וזהו רוב שמות השבטים אמנם במספר נפשות אינן רוב צבור ומ"ש רש"י רוב צבור לאו דוקא ועמ"ש התו' שם במנחות ומ"ש בעניותי בספרי הקטן שער יוסף דף מ"ז בס"ד:

הפטרת שבת הגדול

פרק א

וקרבתי אליכם למשפט עמ"ש בעניותי בס' הקטן דברים אחרים דף מ"ב ע"ב בס"ד ועיין עוד שם דף ל"א ע"ב:

פרק ב

כי אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם. דרך הלצה פירשו המפ' במשז"ל האומר לא לא שבועה כמ"ש גבי נח. וכן לישראל אמר כי מי נה זאת לי וכו' כן נשבעתי וכו' וחסדי מאתך לא ימוש וברית שלומי לא תמוט. הרי שאמר לא לא לישראל כמ"ש לנח. וז"ש אני ה' לא שניתי כלומר תיבת לא. שניתי שאמרתי לא שני פעמים והיא שבועה. ולזה אתם בני יעקב לא כליתם ועמ"ש בעניותי בס' הקטן דברים אחדים דף ט"ו ע"ב בס"ד:

פרק ג

כי תהיו אתם ארץ חפץ עמ"ש בעניותי בספרי הקטן דברים אחדים דף ע' ע"ב בס"ד וראש דוד פ' ואתחנן:

פרק ד

אז נדברו יראי ה' וכו'. פירש"י בזמן שהטובים הלכו קדורנית. ואפשר במ"ש ילקוט דוד דגלות מצרים היה לפי שעתידין לקבל התורה והתורה היא רוחנית ואי אפשר לקבל התורה כשהחומר הוא בהשקט ושלוה וכו' ע"ש ובזה פירשנו מאז"ל דאמרה תורה שילמדו מתוך הדוחק ומתוך הטרוף וכו' והטעם שאי אפשר לקנות התורה אלא ע"י שהחומר יהיה מעוך וכתות וז"ש אז בזמן שהטובים הלכו קדורנית ידעו יראי ה' שמועיל הכנעת החומר לזכות לתורה ואז"ל בש"ר פ' שמות ופ' תשא דשכר יראה הוא התורה ולכן זכו יראי ה' לעסוק בתורה ואז נדברו איש אל רעהו וגם הי' בענוה וז"ש נדברו שהדיבו' יוצא מבין שניהם כמשז"ל על משה ואהרן שכל א' אומר לחבירו אתה גדול והדיבור יוצא מבין שניהם וכן יראי ה' היו לומדים בענוה וזהו נדברו שהדיבור יוצא מבין שניהם ויקשב ה' לימודם וישמע דברי ריצויים וענותנותם ויכתב ס' זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו היא התורה שכלה שמותיו של הקב"ה שהם מחשיבים התורה שהיא רוחנית ואי אפשר ליכנס בחומר אם לא יוכנע ויותש. והיו לי שכל מקום שנאמר לי אין לו הפסק כמשז"ל. וחמלתי עליהם כאשר יחמול איש על בנו העובד אותו הכונה שכ' ראב"ן דף י"ו ע"ד דבן עזאי סובר דהאדם אוהב את בנו יותר ממנו ע"ש וק"ו כשהבן עושה לו נחת רוח ובמקום שיחשיב עצמו כבן עובד אותו כעבד ודאי שגברו רחמיו מאד כן אחמול עליהם דמאן דעסיק באוריי' אקרי בן והם יודעים זה ושוו נפשייהו עבדי לעובדני גם אני אחמול עליהם כרחמי האב על הבן שעובד אותו שמרחם עליו ביותר גם אני אעשה זאת רח"ם רחמתי"ם לראש גבר:

פרק ה

זכרו תורת משה עבדי וכו' הנה אנכי שלח לכם את אליה וכו' אפשר במ"ש בז"ח דהגאולה העתידה בזכות משה רבינו ע"ה והוא תבע יקרא דאורייתא וצריך לעסוק בתורה ונגאל בעה"י וז"ש זכרו תורת משה וכו' כלומר לעסוק בה ואז הנה אנכי שולח לכם את אליה וכו' ואחר זמן רב מצאתי במדבר רבה פי"ד שאמרו עשיתם התורה קוו לאליהו וכו' ואומר זכרו תורת משה וכו' הנה אנכי שולח לכם את אליה וכו' עלץ לבי והוא מתוק לפי הקדמת ז"ח הנז':

והנה אות ז' של זכרו גדולה. ויראה לומר ז' רמזים על מה שאות ז' הלזו גדולה:

(**א**) **במ"ש** במדבר רבה פי"ב אמר רשב"ל זיין אני עושה לכל מי שהוא סוחר באמיתה של תורה וזה אפשר שהוא רמז ז' גדולה של זכרו תורת כלו' זיין יהיה לעוסק בתורה:

(**ב**) **ועוד** רמז דאהני עסק התורה לינצל מיצה"ר דיש לו ז' שמות כמ"ש בסוכה:

(ג) **גם** רמז ז' גדולה כשני זיינין גימטריא י"ד שינצל מסט"א הנסרכת בי"ד מקומות למעלה כמ"ש מהרח"ו ז"ל בסוד ודי זהב:
(ד) **גם** זין גדולה כשנים גימט' זהב דהעוסק בתורה ממרחק תביא לחמה ותועיל כזהב:
(ה) **יתר** על כן רמז שתועיל לאדם לז' בחי' ד' יסודות ונר"ן:
(ו) **ויטמין** ברמז שצריך לעסוק בתורה כל ימיו ע' שנה שהם ז' עשיריות ואין פוטר:
(ז) **ויתכן** כי אות ז' גדול' רמז לשבת קו' ששומר שבת כמקיים התורה גם שבת יום מיוחד לעסוק בתורה כמ"ש רז"ל שאמרה תורה עת שבאו אבותנו לארץ למחר זה רץ לשדהו וזה לכרמו ובטל עסק התורה וא"ל הקב"ה יש יום שבת שיעסקו בתורה גם רמז שאם ישמרו שבת שהוא ז' ויעסקו בתורה וז"ש זכרו תורת משה שהיא שכוחה בששת ימי המעשה וזכרוה בז' שהוא שבת ובשמירת שבת ותורה הנה אנכי שלח לכם את אליהו דבזכות שבת נגאל כמשז"ל ועמ"ש בס' הקטן ראש דוד דף נ"ח ע"א ודף קנ"ה ע"ג ובס' הקטן דברים אחדים דף ק"ב בס"ד:

הפטרת יום א' של פסח

פרק א

וזה הדבר אשר מל יהושע וכו'. אמרו רז"ל והובא בילקוט וז"ל זה הדבר אשר מל יהושע ר' ברכיה ור' חלבו בשם רבי אבין בר ר' יוסי דבר אמר להם יהושע ומלן אמר להם מה אתם סבורים שאתם נכנסים לארץ ערלים כך אמר הקב"ה לאברהם ונתתי לך ולזרעך אחריך על מנת ואתה את בריתי תשמור עכ"ל ואפ' שיובן במ"ש בכתובות דף מ"ד אמר ר"נ שתי שטרות היוצאים על שדה אחת ביטל שני את הראשון ואי אוסיף ביה דקלא לתוספ' כתבי' אי בעי בהאי גבי אי בעי בהאי גבי ודעת רש"י והרי"ף דאי כתב תוספ' בשני לא ששניהם קיימין אלא אם ירצה בשדה בשטר ראשון יגבה השדה בלי דקל ואם ירצה בשטר שני יגבה הדקל מזמן שני וכתבנו בפירושנו להגדה ובמקומות אחרים משם אחד קדוש דישראל במצרים היו בגלות משום גזרת בין הבתרים והנה במתנת הארץ יש שני שטרות הא' שטר בין הבתרים דשם נאמר מתנת הארץ וגלות ת' שנה ולא נזכר קבלת אלהות. ובעת המילה היה השטר השני דא"ל הקב"ה לאברהם אע"ה מתנת הארץ והמילה וכתיב להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגורך וכו' ושם לא נזכר גלות כלל. וישראל במצרים היו בגלות כדי לרשת הארץ כפי שטר בין הבתרים והיו עע"ז כי במעמד בין הבתרים לא זכר קבלת אלהות. ורמז להם אלהינו מרחם על יד משה בחירו שיהפכו השיטה ויקחו שטר המילה ששם קבלת אלהותו ית'

וכמ"ש בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה וישראל קיימו וקבלו ונתבטל הגלות ע"ש באורך. והשתא היינו דקאמר להם יהושע סבורים שאתם נכנסים לארץ ערלים כי אפשר דסברו דנהי דקבלו שטר המילה ובטלו שטר בין הבתרים היינו לענין קבלת אלהותו דוקא לז"א להם כך אמר הקב"ה לאברהם ונתתי לזרעך אחרי' על מנת ואתה את בריתי תשמור וצריכין למול כיון שקבלתם שטר המילה וז"ש כי מולים היו כל העם היוצאים ולכך יצאו ממצרים שקיימו שטר המילה דשם כתיב קבלת אלהותו. והמילה עיקרה קבלת אלהותו:

פרק ב

כי מ' שנה הלכו ישראל במדבר וכו' אשר נשבע לאבותם לתת לנו וכו' אפשר לפרש מ"ש אשר נשבע לאבותם לתת לנו במ"ש רבינו מהר"ם אלשיך דנתן הארץ לאבות כדי שזרעם יהיו במקומם שאם לא יזכו בעבורם יזכו בשביל אבותם והבאתי דבריו באורך בספרי הקטן ראש דוד פ' וארא ע"ש וז"ש אשר נשבע לאבותם והשבועה היא לתת לנו שאנחנו במקומם של האבות:

א"נ דגלוי וידוע לפניו ית' שיוצאי מצרים לא יזכו וכמ"ש בבתרא דף קי"ט דמ"ש הקב"ה למשה ונתתי אותה לכם מורשה הפירוש הוא ירושה מאבותיהם ומורישים ואינם יורשים וז"ש אשר נשבע לאבותם שהיא ירושה מצד אבותם אך לתת לנו שמורישים ואינם יורשים:

פרק ג

היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם. אמרו רז"ל שפרעה היה אומר להם דם אני רואה עליכם ואפשר דכונתו כי אלוה שלהם טלה גימט' ד"ם הוא עתיד להלקותם בדם וככב ששמו רעה ישלח לקראתם. ועתה שמלו למפרע נודע שהוא הדם שהיה רואה ואלוה של מצרים אינו כלום וז"ש היום גלותי את חרפת מצרים על דרך תועבת מצרים שהוא אלוה שלהם כן חרפת מצרים הוא אלוה שלהם שאמרו דטל"ה היה מענישם בדם. ותהי להפך שהוא דם מילה שקבלנו אלהותו יתברך עלינו. והטלה דמ"ו בראשו שחטנוהו פסח לשם קדשו יתברך:

פרק ד

וזה הדבר אשר מל יהושע כל העם היוצא ממצרים הזכרים כל אנשי המלחמה מתו וכו' עד תום כל הגוי וכו' אשר לא שמעו בקול ה' וכו'. יש להעיר דלכאורה כל פסוקים אלו נראים שפת יתר דהכי הול"ל וזה הדבר אשר מל יהושע כל הילודים במדבר מ' שנה ותו לא ומאי בעי כי היוצאים ממצרים מלו וכל הענין. ותו דאמאי מספר בגנותם שלא שמעו

וכו' ומתו במדבר וכו' בלי הכרח. ואפשר לפי פשוטו דכבר ידענו מרז"ל שלא היו רוצים לימול וא"ל יהושע שאין להם ליכנס בארץ בלי מילה וז"ש וזה הדבר אשר מל יהושע וכאשר כתבנו ממדב"ר קדמו"ת. והם אמת ודבריהם אמת. אך לפי פשטי המקראות אפשר לפרש דאמר להם יהושע כי אבותיהם לא שמעו בקול ה' והיו סיבה לשבת במדבר מ' שנה. ומלבד ענשם על חטאתם. הנה צור"ף דנמשך מזה שהבנים שהולידו במדבר לא נימולו שלא נשב' רוח צפונית כמשז"ל. ואם היו שומעי' בקולו תכף היו נכנסים לארץ והיו מלים לבניהם בזמנם. ואם עתה אינם מלים יהיה להם עונש לאבותם דבסיבתם שנשתהו מ' שנה במדבר ולא נימולו גם עתה אינם רוצים למול ועון זה יפקד על אבותם מכמה צדדין. אך אם עתה ימולו יהיה להם לאבותיהם נ"ר לעולם הבא ודברים אלו כל הילודים וכו' הכל דיבר לישראל ועשה התעוררות גדול בלב ישראל דיהיה עונש לאבותם אם אינם מלים ואם מלים יהיה להם נ"ר ומשו"ה חזרו בהם ונתרצו לימול. וז"ש וזה הדבר אשר מל יהושע כלומר דאמר להם כל העם היוצא ממצרים וכו' וכלומר דיהיה לאבותיהם צער אם אינם מלים ונ"ר בהמול בשר ערלתם ומ"ה נתרצו לימול ונמצא כי כל הכתובים הללו הם מהענין ודברי יהושע שאמר לישראל בו בפרק למען ישמעו לימול:

הפטרת יום ב' של פסח

פרק א

ויעמוד כל העם בברית. בברית הוא פתוח ר"ל ברית הידוע דלפי האמת כבר קבלנו התורה במ"ח בריתות ובאלה שחלה על דורות הבאים וכתב הרב כנה"ג י"ד סי' רכ"ח אות רנ"ג דחרם נכלל בברית וז"ש ויעמוד כל העם בברית הידוע שקבלו אבותנו באלה. ולא היו צריכים לזה רק לזרוזי נפשייהו במה שהיו כבר חייבי' וכמ"ש בריש נדרים:

פרק ב

ויצו המלך את כל העם לאמר עשו פסח וכו'. אחר שביער כלי ע"ז אינהו ואביזריהו וטהר את הארץ עת הזמיר הגיע לצוו' על הפסח. והוא דבר מראשיתו שנאמר משכו וקחו לכם צאן ופירשו רז"ל משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם צאן של מצוה ומתחילה הפסח בא משום אפרושי מע"ז ולבטל ע"ז של מצרים ולעשות בו שפטים. וכן עשה המלך יאשיהו אשר בידו מילא לעשות משפ' כתוב בע"ז ואחר זה נזדרז לעשות הפסח. כי לא נעשה כפסח הזה שהי' בו דמיון לתחילת מצותו ליטהר מע"ז ולעשות הפסח כי אם בימי יאשיהו נעשה כתקנו וכמצותו בראשונה. והמפרשים פי' ברב עם ולפ"ז אפש' דמ"ש וכל ימי מלכי ישראל ומלכי יהודה הכונה אחר דוד המלך ע"ה ושלמה הע"ה שהיו מלכים

על ישראל ויהודה ומעת שנחלק המלכות לא היה כפסח הזה. שהיו מכל שבטי ישראל שהחזיר ירמיה מכל שבט. ומלך יאשיהו עליהם כמ"ש פ"ק דמגילה וכ"כ המפרשי'. ולדרכנו הראשון ניחא כי גם בימי יאשיהו שמלך אח"ך כמה שנים נראה דלא היה כפסח הזה דמשפט הכתובים נראה דדוקא בי"ח שנה למלך יאשיהו היא שנעשה כך. והטעם כי באותה שעה היה דומה לפסח מצרים שפירשו מע"ז ועשו פסח וכן היה בשנת ח"י למלך יאשיהו דוקא כי משם ואילך סבר דכבר נבערו כל הע"ז ולא נדמו לפסח שנעשה שנת ח"י:

פרק ג

וכמוהו לא היה לפניו מלך אשר שב אל ה' בכל לבבו וכו'. בשבת דף נ"ו איכא פלוגת' דר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן סבר דלא חטא אלא כל דין שדן מח' שנים עד י"ח החזירו ושלם מביתו. ומהכא למדו הפוסקים דקטן לא ידון עד שיהיו לו י"ח שנים ויש חולקים דבירושלמי מוכח דאף בן י"ג מצי לדון והרב אברצלוני עלה ונסתפק אם הלכה כר' שמואל בר נחמני או כירושלמי כמ"ש הטור ח"מ סימן ז'. ושם כתוב שמואל במקום רשב"ן. ובאמת שפשטן של דברים משמע דיאשיהו עשה זה יען עד י"ח שנה למלכו לא נמצא ס' התורה ולא ידע מדיני התורה ואף זה חסידות היה ורשב"נ לא קאמר איסורא אלא מפ' קרא דיאשיהו ולפ"ז אפשר דדייק קרא ואמר מלך אשר שב כלומר דהוא מלך וקבלוהו עליהם ואפי' אם קבלו ג' רועי בקר הייבים לקבל וכ"ש מלך ומה גם דינא דמלכותא דינא ובכל זאת משלימות חסידותו החזיר הדינים ושלם מביתו:

ולפי פשט הכתוב אפשר לומר דלעולם לא חטא אך בהיות שלא הי"ל ספר התורה לא נזהר בכמה דברים עיקריים וכמה מדקדוקי תורה וכשנמצא ספר התורה דקדק בקיו' המצות ועבוד' ה' בכל מכל ועד עתה היה אנוס כי לא היה יודע. ועם כל זה עשה תשובה שלימה על מה שעבר ושב אל ה' בכל לבבו וכו'. ובענין התשובה לא היה לפניו מלך ששב כמוהו. אבל לענין גדר יראתו ולימודו האיכא דוד וחזקיהו ודכותיה דעדיפי. אמנם אחריו לא קם כמוהו בין בתשובתו בין בגדר צדקתו. ואפ' לומר במה שהאריך הכתו' לסיים ככל תורת משה היינו כלפי דאמרינן פ"ק דברכות אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך אלא יש לך אדם דממונו חביב עליו יותר מנפשו. והשתא דכ' הכא בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאדו יקשה דאמאי איצטרי' ובכל מאדו וא"ל דיאשיהו המלך חביב עליו ממונו יותר מנפ' ח"ו לז"א ככל תורת משה כלומר הגם דלא שייך ביה ממונו חביב מנפשו רצה לומר ככל תורת משה דכתיב בכל מאדך. א"נ אפשר במה שפי' בעניותנו מאמרם ז"ל ד"א הוי מודה לו בכל מדה ומדה שמודד לך דקשיא לי' מאי דאצטריך קרא

לפרט לאיש אשר ממונו חביב עליו מנפשו דאטו בשופטני עסקינן לז"א ד"א הוי מודה לו וכו' כלומר בלאו הכי אתא לו' בכל מדה וכו' ואגב שמעינן אם ממונו חביב וכו' וז"ש בכל נפשו ובכל מאדו ולא תימא דממונו חביב וכו' אלא ככל תורת משה דאתא קרא לכל מדה שמודד וכו':

הפטרת שבת חול המועד פסח

פרק א

טעם לקריאת הפטרה זו בשבת וחול המועד של פסח כתב הטור סי' ת"ץ משם רבינו האי גאון דתחיית המתים תהיה בניסן ולכך מפטירין הפטרה זו דמתים שהחיה יחזקאל. ודרך דרש כתבתי בעניותי בנותן טעם למה שקבעוה בשבת חוה"מ דהני תלתא פסח זמן יציאת מצרים והשבת ותחיית המתים רוח אחד להם עיין בקונטריס שמחת הרגל של פסח דף כ"ה בס"ד:

פרק ב

ה' אלהים אתה ידעת עמ"ש בעניותנו בספרי הקטן ראש דוד דף קמ"ח בס"ד:

פרק ג

אפשר לומר טעם המתים שהחיה יחזקאל במ"ש המפרשים דא"ה סוברים שהם רוב ומכריחים ישראל לעע"ז מטעם אחרי רבים וכשהם בארץ ישראל יש להם טענת קבוע אך בגלות אזדא לה טענה זו. אמנם מלבד כמה טעמים לבטל הרוב שלהם. עוד אחרת דהגם שישראל מתים הם חיים אבל א"ה לא וא"כ הם מיעוט לפי גודל פשעם וא"כ אנחנו רבים עכ"ד ואפשר דזה היה טעם נבוכדנצר שהיה מכריחם לע"ז בטענת רוב דכיון שהם בגלות אין כאן טענת קבוע. ולהראות טעותו אף לפי שטותו בשעה שהשליך חנניא מישאל ועזריה לכבשן א"ל הקב"ה ליחזקאל לך והחיה מתים בבקעת דורא להראות דמתי ישראל חיים ואנחנו רבים. וכשידע זה נבוכדנצר אמר מלכותיה מלכות עלם ושלטניה עם דר ודר כלו' מלכותיה מלכות עלם בתחיית המתים ומטעם זה שלטניה עם דר ודר בכל הדורות גם בגלותם דישראל הם הרוב. וז"ש לו ליחזקאל העצמות האלה כל בית ישראל המה כלומר שהם אות לכל בית ישראל שהם רבים. והדר אמר ליה ונתתי רוחי בכם וחייתם והנחתי אתכם על אדמתכם כלומר מלבד שיהיה תחיית המתים עוד יהיו קבועים בא"י וכמ"ש והעליתי אתכם מקברותיכם והבאתי אתכם אל אדמת ישראל. דרמז בזה עוד שני טעמים לבטל טענת הרוב זה יצא ראשונה אשר ישנו בנותן טעם הרב המופלא מורינו הרב מהרי"ך בעל בתי כהונה זלה"ה דכתב מהרימ"ט בא"ה סי'

ז"ך דחזקה הבאה מכח הסברא אלימא לאפקועי רובא וא"כ אנן בדידן יש לנו חזקת אבות לעבוד ה' אלהינו והיא חזקה הבאה מכח הסברא כי ה' הוא האלהים אשר הגדיל לעשות לנו נסים ונפלאות וזה יכריע לבטל הרוב ובזה פי' הרב ז"ל פ' השמע עם קול אלהים וכו' או הנסה אלהים וכו' דהיא סברא אמיתית כי הוא האל היוצר והבורא ועם החזקה שיש לנו סותם פי המעוררי"ן והנוקפין מטעם רוב וז"ש אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים וכו' ודפח"ח. וז"ש והעלתי אתכם מקברותכם דזו סברא אלימתא אימתני ותקיע' כי הוא האל הנאמן אשר יכול לחיות מתים ואין לך סברא אלימתא כזו ובטיל לרובא. ועוד והבאתי אתכם אל אדמת ישראל שתהיו קבועים על אדמתכם וזו הלכה רווחת כל קבוע כמחצה על מחצה דמי ונעקרה טענת רובא מן הגזע ומן השרשים אשר לא ישאר פוצה פה ומצפצף כלל:

הפטרת יום שביעי של פסח

פרק א

לעיל פ' האזינו בס"ד:

הפטרת יום שמיני של פסח

פרק א

עוד היום בנוב לעמוד ינופף ידו הר (בית) בת ציון וכו' להבין האי קרי וכתיב דכתיב בית וקרי בת. אפשר במ"ש בסנהדרין דף צ"ה ע"א מאי עוד היום בנוב לעמוד אמר רב הונא אותו היום נשתייר מעונה של נוב אמרי ליה כלדאי אי אזלת האידנא יכלת לה וכו' למחר אייתו לי כל חד מינייכו גולמיה הרג טינא מינה מיד ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' וכו' אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי בת דינא בטל דינא. נמצא דאי ביום ההוא שעדיין היה נשאר מעון נוב הי' נלחם הי' יכול לה אמנם האלהים עשה שיעבור היום ובלילה בא מלאך והרגם. ודרך הלציי אפשר דזה רמז הקרי וכתיב הכונה עוד היום בנ"ב גימט' דן שעדיין נשאר יום זה בפרו"ע פרער'ת על עון נב. וסנחריב ינופף ידו הר ויבזה לירושלם ועי"ז בת כלומר בת דינא. ועל כן נשאר בית דבטל דינא:

פרק ב

ויצא חוטר מגזע ישי. פירוש בזכות ישי שמת בעטיו של נחש ונצר אותיות רצון משרשיו יפרה שיתגלה מצח הרצון ונחה עליו וכו'. והריחו ביראת ה' וכו' עמ"ש בעניותנו בס' הקטן פתח עינים פ' חלק:

פרק ג

לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה וכו' אפשר במ"ש פ"ק דבתרא אין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ וז"ש לא ירעו וכו' ונתן טעם כי מלאה הארץ דעה וכלנו חכמים א"כ ליכא פורענות. ומ"ש כמים לים מכסים פירשו כת הקודמין דבים יש מקומות עמוקי' ויש שאינ' עמוקים והים מכסה הכל ונר' הכל שוה כן לעת"ל הת"ח שטרחו בתורה בגלות יזכו לתורה הפנימית ורזין עילאין ואשר לא טרח בתורה בגלות הגם שיהי' חכם לא יהיה במדרגת הת"ח אך כלם יודעים וזהו כמים לים מכסים שיש מקומות מקומות ועמקם לא ראי זה כראי זה וזהו כי כלם ידעו אותי כמים לים מכסים כי אחד הרואה בעיניו יראה שטח שוה מים וזו הנראה כי הכל יודעים והרואה סובר שכלם שוים בידיעה אמנם לא כן הוא כי יש מקומות עמוקים וכך יהיו הת"ח מדרגות מדרגות בידיעה כל א' לפי מה שטרח בתורה בגלות כן ירבה בידיעה אז והדמיון עולה יפה כמים לים ודוק:

פרק ד

ואמרת ביום ההוא אודך ה' כי אנפת בי וכו' אפ' לומר במ"ש פ"ק דע"ז דישראל מיסרן תדיר לנכות חובתן מעט מעט משל לאוהב ושונא דלאוהב נפרע מעט מעט ולעת קץ יהיה פרו"ע ויצא ידי חובתו ולשונא הכל בבת אחת ואין לו תקומה וז"ש ואמר' אודך כי אנפת לשעבר תדיר יסורין וזה רחמים וז"ש אודך ה' מדת רחמים כי אנפת בי ועתה תשוב אפך כי כבר פרעתי. הנה אל שמחובר בשם ישראל ישועתי דיעשה לכבוד שמו. אבטח ולא אפחד כי אנחנו עמו וכשם שהוא חי וקיים כך ישראל לא יכלו כמ"ש בזהר הקדוש. כי עזי וזמרת יה מה שלא היה שלם שמו כ"י כי יד על כס יה עתה ה' כלו. ויהי לי לישועה אפשר מ"ש כי לי בני ישראל עבדים וכיוצא וכל מקום שנאמר לי לעולם כמשז"ל. ועמ"ש בעניותי בפסוק אודך ה' בס' הקטן ראש דוד דף צ' בס"ד:

פרק ה

צהלי ורני יושבת ציון אפשר כנגד הנשים ידבר פצחי רנה כי גדול בקרבך קדוש ישראל זה גלוי שכינה ועי"ז הנשים טהורות ויולדות זכרים כמש"ל בהפטרת שמיני עצרת. א"נ שמעתי במ"ש בזהר הקדוש אימתי איקרי גדול בזמן שהוא בעיר אלהינו וז"ש צהלי ורני כנגד השכינה רני ושמחי שזה יתרון גדול כי גדול בקרבך דהוא גדול כשהוא בקרבך. א"נ פירש מורי הרב זלה"ה דכשיש גילוי שכינה יכולות הנשים לשורר דאימתא דשכינה עלייהו עד"ש בפ' כל היד וז"ש צהלי ורני אפילו האשה כי גדול בקרבך ואימתא דשכינה עלינו ועל כן זמרן נשי וז"ש צהלי ורני יושבת ציון:

הפטרת יום ב' של חג השבועות

פרק א

אלוה מתימן יבא וכו' עמ"ש בעניותנו בספרי הקטן ראש דוד דף נ"ז בס"ד:

פרק ב

בזעם תצעד ארץ באף תדוש גוים יצאת לישע עמך לישע את משיחך מחצת ראש וכו' שמעתי משם הרב כמהר"ר משה ן' חביב משלוניקי חמיו של הרב משאת משה זלה"ה שהיה מפרש כי הן בעון שיתא אלפי שני דעלמא תרי אלפי קמאי היו אדוקים בזנות ותרי אלפי מציעאי בע"ז והני בתרייתא בממון וסי' זע"ם וז"ש בזעם תצעד ארץ העולם נוהג מנהגו בזנות ע"ז ממון. אמנם באף תדוש גוים על זה יצאת לשעבר כפשוטו לישע עמך במה שמחצת ראש עשו שחושים חתך ראשו וכתבו המקובלים שנפל ראש הקליפה וז"ש מחצת ראש לשעבר. ועתה אני שואל ערות יסוד עד צואר ממטה למעלה תמחץ נפלה עד עפר עד כאן דבריו. ולי ההדיוט נראה במ"ש הרב הקדוש מהר"א גאלאנטי בקול בוכים דף מ"ב כי ניצוצי הקדו' בראש הנחש ולכך ראש עשו נקברה במערה וכתיב הוא ישופך ראש ולעת תמוט רגל הקליפה יכלל הכל בראש וז"ש וראש פתנים הלא הוא כמוס והנגלה הפה וזהו כי ציד בפיו וכו' עש"ב. וז"ש מחצת ראש על העתיד שיסלק הראש ויבא לקדושה ואז ערות יסוד עד צואר ויתבטל הכל כי לא ישאר כי אם הראש. ואפשר עוד לרמוז במ"ש בכסא דוד דרוש ז' דבבנין בית ג' יהיה יחוד ותאבד הקליפה ת' גונדא דעשו. וזהו קדוש דו באמצע. וק' מצד א' וש' מצד א' להפריד הת' ובבית ג' מלא כל הארץ כבודו ע"ש באורך מפי חלום לרב קדוש. וידוע דיחוד קבה"ו הוא שם הויה ואדני גי' צ"א ונמשכין מוחין מחכמה הרומז' ליו"ד ובזה נכנעים הת' של סט"א וזה רמז יצאת שם רמז י חכמה לזו"ן צא ויתבטלו ת' וזהו יצאת וגם ליוד חכמה ימשך מש"ע נהורין דאריך וזהו לישע כלומר לי' ש"ע. ואז ודאי לישע עמך. ואז לישע את משיחך שתבא יחידה למשיח מא"א כמ"ש רבינו האר"י זצ"ל וזהו לי' חכמה שהיא חיה ימשך ש"ע מאריך יחידה את משיחך ואז מחצת מחץ ת' גונדא דחימה. וכבר ראש מבית רשע ויען אומתו פגמו בערוה רע וה' על זה במקום ערות יהיה ערות יסוד שיתגלה קלונם מן היסוד עד צואר יגיע סלה שלא יהיה להם תקומה והיתה לה' המלוכה בב"א וא"ש ההי"ב:

הפטרת מחר חדש

פרק א

כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא כי לא טהור. אפשר במ"ש בעניותנו בפתח עינים בריש פסחים דהתורה אינה מקבלת טומאה ומשום הכי כתיב בה טומאה אבל התורה גילתה לומר אשר איננה טהורה ללמד דעת לאדם שהוא עלול כי לא יוציא דבר מגונה מפיו וז"ש כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא וכי תימא אמאי האריך ולא אמר טמא בקצרה כמ"ש בתורה לז"א כי לא טהור האדם והוא עלול משא"כ התורה:

א"נ בחילוק הרבנית שהביא הרשב"ץ דישנה לתלמידיו מגונה בקצרה לפי שהם מתבלבלי' אך התלמיד לרב לא יוציא מגונה שהרב אינו מתבלבל וכפ"ז בינו לבין עצמו אל יוציא מגונה וז"ש ולא דיבר מאומה לאחרים כי אמר בינו לבין עצמו ומסיבה זו עקם כמה אותיות דליכא למיחש לבלבול:

א"נ דמוקמינן גברא אחזקתיה וז"ש כי אמר מקרה הוא ונתן טעם שדוד מוחזק וז"ש בלתי טהור הוא דייקא ולכן אני אומר כי לא טהור דמוקמינן ליה אחזקתיה ואין לתלות בסיבה אחרת: ב) מדוע לא בא בן ישי וכו' נשאל נשאל דוד וכר אפשר במשז"ל דשאול ודואג ואחיתופל לא היו מזכירים לדהע"ה בשמו רק בן ישי והטעם כי טבע האוהב להזכיר שם אוהבו ואפי' שאינו צריך כ"כ קראו בשמו. וכלפי לייא השונא אינו יכול להזכיר שמו ומבקש אופן שלא להזכיר שמו. וזה טעם דהרשעים לא מסקינן בשמייהו מלבד מ"ש בעניותנו במקום אחר דכתיב הלא משנאיך ה' אשנא והשנאה תבחן בהזכרת שמו. ולהפך כ"י מענותנותו כתיב ראו קרא ה' בשם בצלאל וז"ש כי ידעתי"ך בשם לשון חבה. וז"ש במספר שמו"ת וכמ"ש בעניותנו במקומו. ועתה שאול סירכיה נקיט ואמר מדוע לא בא בן ישי כי לא יכול לומר דוד משנאתו. וכל קבל דנא שיהונתן בלי צורך הזכיר שמו ואמר נשאל נשאל דוד מעמדי והול"ל נשאל מעמדי דבגויה משתעו וגם ידע שאביו שונאו ועכ"ז מרוב אהבה לא יכול להתאפק ואמר נשאל נשאל דוד ומזה הכיר שאול רוב אהבתו וחרה אפו וז"ש כי ידעתי כי בוחר אתה בבן ישי. [ויש לתת טעם עד"ה במ"ש הרמ"ז דהשם הוא הנשמה כלומר דה' שם שמות וכפי בחינת נשמתו הוא שמו כמו שכתבנו בעניותנו במקום אחר ולכן ביהונתן היה ענין נוסף על כל אהוב דעלמא דנפש יהונתן נקשרה בנפש דוד ולכן היה מזכירו בשמו תמיד כי שמו היא נשמתו כמדובר ובפרט דשם דוד הוא סוד היחוד כמ"ש אני עני במ"א וגדלה נשמתו נשמת רוח **חיים**]:

ולהבין ויכוח זה של שאול ויהונתן דשאול היה רוצה להמיתו ונשבע חי ה' כי בן מות הוא והשיבו יהונתן למה יומת מה עשה שמעתי בשם הרב הגדול מהר"י חאגי"ז דאיכא

פלוגתא דרבוותא אי סעודת ר"ח דאורייתא אי לא והבין שאול דדוד רצה להורות דסעודת ר"ח לאו דאורייתא ולזה לא בא לסעודה ולפ"ז הוא מורה הלכה בפני רבו וחייב מיתה ולז"א חי ה' כי בן מות הוא. ויהונתן השיבו דלא צדק כי זבח משפחה וכו' ותו הן לו יהי כדבריו לא אמרן דמורה הלכה בפני רבו חייב מיתה אלא דמורה בהדיא אבל הכא שלא עשה מעשה אלא בשב ואל תעשה לא בא ויש ספק דשמא ס"ל דסעודת ר"ח לאו דאורייתא אינו חייב מיתה וז"ש למה יומת מה עשה בפועל והכל הוא בשב ואל תעשה. וכ"ש דאינו מבורר ואינו חייב מיתה עכ"ד. ואחר זמן ראיתי להרב הגדול הרמב"ח ז"ל בדרשותיו כ"י דפירשם על דרך זה בדין זקן ממרא דבעינן שיורה לעשות ולפק"ד לא יכונו בדין זקן ממרא כאשר יראה המעיין בדיני ז"מ ואין להאריך. ושוב כמו רגע נראה לי ס' קרבן מנחה להרב מהרי"ח הנז' ושם בסי' ק"ם פירש כאמור:

וראיתי למורנו הרב הגדול שארינו כמהר"א יצחקי זלה"ה שהאריך בביאור פסוקים אלו ולהיות דובב שפתי ישנים אעתיק דבריו ז"ל בקצור. הנה נודע מדברי המפרשים כי כן משפט מחקי מלכות דשריו וגדוליו ישבו אתו לאכול לחם תמיד ובפרט ביום טובה בר"ח ומועד איש לא נעדר חק ולא יעבור ולהכי ביום החדש השני שאל שאול מדוע לא בא גם תמול גם היום כי זה ודאי מורד במלכות. וענהו יהונתן נשאל נשאל דוד מעמדי כי זבח משפחה וכו' והענין כי משפחת בית הלחמי אתרחיש להו ניסא באותם הימים וקבעום עליהם ועל זרעם מידי שנה בשנה לעשותם. ימי משתה ושמחה כי היו מחבבים הצרות להגיד שבחו של מקום ביום שנגאלו מהצר' והנס חביב עליה' וראיתי למהר"ם אלשקר בסי' מ"ט שכתב על עיר אחת שקבעו י"ט בי"א בטבת לעשותו פורים אם יתחייבו זרעם אחריהם אע"פ שיצאו מאותה העיר לגור באשר ימצאו טרף והשיב כי מעשיהם קיימים עליהם ועל זרעם וכו' עש"ב וראיתי בפר"ח די"ט במנהגי האסור שכתב בסי' י"ד לדחות דברי מהר"ם אלשקר הנז' וראיתו מפ"ק דר"ה דבטלה מגילת תענית והקשו עלה מההיא דאמרינן בתלתא בתשרי בטלת אדברתא משטריא ואותו היום עשאוהו י"ט ואי ס"ד בטלה מגילת תענית קמייתא בטול אחריניית' מוסיפין וכו' אם כן לדידן דקיימא לן בטלה מגילת תענית כיון דקמייתא בטול לית לאוסופי מידי ואם מוסיפין הוי מנהג רשות. והחילוק מבואר בעצמו דשאני התם שקבעו לכל ישראל כשאר ימים של מג"ת דודאי כיון דקמייתא בטול אין אחרונים יכולים להוסיף ולתקן על ישראל מחדש דמ"ש נס זה מהראשונים שבטלום ונמצא מוציא לעז על הראשונים שלא היו מחבבים ולא היו הנסים ספונים בעיניהם כדי לעשות י"ט אבל יחידים המקבלים על נס שנעשה להם מנהג של מצוה הוא וחובה עליהם ועל זרעם. ולע"ד דאם אחר נדרם זה

אירע גזרת ב"ד שגזרו תעניות ובכלל י"ט שלהם שנדרם דוחה גזרתנו וכדמוכח מההיא דפ"ק דתענית אם נדרו קודם לגזרתנו וכו' וזה מה שטען יהונתן זבח משפחה וכו' ושאל ממני שאני אב"ד אם מותר היה לילך ואין בזה משום מבטל מצות המלך להסב עמו והורתי לו מאחר דנדרם קדם למלכותך שילך לקיים נדר משפחתו שקבלוה עליהם ועל זרעם כאלה. ושאול חרה אפו וביזה אמו באמור לו בן נעות המרדות וצריך להבין אם ריב לו עם בנו למה יבזה אמו. ורז"ל אמרו שהי' מן המחוללות ושאול היה ביישן ולא רצה לחטוף עד שהעיזה פניה וחטפתו וגם זה צריך ביאור דמה ענין וה לכאן ואפשר שכונת שאול לומר ליהונתן שגם אמו טעתה בהוראה כמוהו דהשבועה היתה איש ממנו לא יתן אשה לבנימין והתירו במחוללות דהשבועה היתה שהם לא יתנו אבל אם הם חוטפים אינו בכלל והיא דנה בעצמה שאם תחטוף היא אינה בכלל שבועה וזה טעות דהיא נאסרה בשבועת אביה אלא שהתר אמו לשאול מטעמא שהיא חטפה אותו ואח"ך יצריה אלבישיה וחטפה כשאר המחוללות וז"ש בן נעות המרדות שרש דבר נמצא בך לטעות בהוראתך כמו שטעתה אמך. הלא ידעתי כי בוחר אתה בבן ישי לבושתך שהוא הלכה כמותו ואתה לא כן כמשז"ל דכשאמרו לו על דוד הע"ה הלכה כמותו מילתא דליתא בו וביהונתן איקני ביה. ועתה שלח וקח אותו כי בן מות הוא שעבר על דברי ולא בא אל שלחן המלך וזה מרד כמ"ש התוס' שאוריה מורד במלכות שלא הלך לביתו כמו שאמר לו המלך. ויען יהונתן למה יומת מה עשה כונתו הוראה שהוריתי כדין היתה כיון שנדרם קדם למלכותך חייב להקים נדרו ואין בזה משום מורד במלכות דדרשינן אכין ורקין כמ"ש גבי אבנר ועמשא וזהו למה יומת. ועוד מה עשה כלומר אפילו תימא שאין הלכה כמותי הוא פטור שאני התרתי לי והו"ל כתולה בהוראת ב"ד שפטור מקרבן ה"נ פטור מדינא דמורד דעשה על פי ונמצא שהוא לא עשה כלום וזהו מה עשה עד כאן לשון הרב ז"ל בקצור:

ואשר יצא לישע מהר"ם אלשקר להצילו מקושית הרב פר"ח וכתב דהחילוק מבוא' בין כל ישראל ליחידים ק"ק דנראה דחדשות הוא מגיד וכבר הרב פר"ח עצמו כתב ואין לחלק בין רבים ליחיד דאדרבה כל דכן הוא דאפי' רבים דאלימי מילתייהו לא מצו לתקוני י"ט מחדש כ"ש יחיד. ואם הרב ז"ל לא נראו לו דברי הפר"ה בזה הו"ל להביא דבריו ולדחותם ולא לחלק חילוק זה בסגנון אשר כתב דנראה דחדשות הוא מגיד. ומיהו הרב מופת הדור מהרח"א זלה"ה בס' מקראי קדש דף קצ"ח הליץ על מהר"ם אלשקר וקרב חלוק בין רבים ליחיד והוסיף עוד להעמיד דברי מהר"ם אלשקר ז"ל עש"ב:

ואני שמעתי שפירשו כי בוחר אתה בבן ישי לבושתך ולבושת ערות אמך במשז"ל דנקבות מואב מותרות דכתיב ע"ד אשר לא קדמו ואין דרכה של אשה לקדם אפי' לקראת נשים דכ' כל כבודה וכו' ואם יהונתן חטפתו א"כ במה שבוחר אתה לבן ישי מוכח דאין דרכה של אשה לקדם וכו' וזהו לבשתך דיאמרו דאתה בן חצופה ולבשת ערות אמך דהחציפה וחטפתו לשאול:

הפטרת שבת וראש חדש

פרק א

ואת כל אלה ידי עשתה וכו' ואל זה אביט אל עני וכו' אפשר לפי פשוטו במ"ש בס' ילקוט דוד פ' שמות דטעם גלות מצרים שהתורה רוחנית ואינה חלה על אדם שיש לו מחשבות רעות ויצר זונה כי התורה כלה טהורה וזה טעם שא"ה לא יוכלו לקבל התורה ולכך הכניע הקב"ה את ישראל בגלות מצרים להחליש כח היצה"ר ותוכל לשכון בכם התורה עכ"ד ואפשר דזה כונת הכתוב טוב לי כי עוניתי ונדכתי ביסורין או בעוני למען אלמד חקיך כי עי"ז התורה תחול עלי ואפשר זה טעם גלותנו הארוך והקשה דאמרו רז"ל כי זאת התורה היא הבל לפני תורתו של משיח וא"כ כדי שנוכל לקבל סודות התורה בימי המשיח צריך הכנעה גדולה מאד. ואפשר כי על כן נאמר במשיח עני ורוכב על חמורו כי כדי שתחול עליו רוחניות התורה ורזין עילאין מתנהג כעני בעסקי גופו וזהו ורוכב על חמור אותיות חומר שהוא רוכב על החומר אל כל אשר יחפוץ יטנו. ואפשר שזה טעם מאמרם ז"ל שאמרה תורה תן חלקי בעניים ושילמדו מתוך הדחק וצער וטירוף ולכאורה יפלא דאדרבא התורה היתה צריכה לבקש שיהיו לומדיה יחד עשירים שאננו אמנם התורה רוחנית וצריכה הכנעה ולכן בקשה שיהיו יושבי צער שתוכל לחול עליהם. והנה רז"ל אמרו ואת כל אלה ידי עשתה אלה החקים והתורות ע"ש בילקוט ובהא ניחא ואת כל אלה רמז על החקים והתורות בכלל ופרט ידי עשתה ויהיו כל אלה נאם ה' דיבורו ית' רוחני מאד. ומטעם זה ואל זה אביט להשפיעו תורה אל עני שהוא נכנע או שאינו עני והוא נכה רוח מצד עצמו או שיהא חרד על דברי ובהיות לו חרדה יפנה עצמו מגלולי העולם הזה כיון שהוא חרד חרדה ילבש רוחניות התורה ותמצא מקום לשרות בקרבו וזה כונת מאמרם ז"ל שהביאו התוס' פ' הנושא עד שאתה מבקש שיכנסו ד"ת לגופך תבקש שלא יכנסו מעדנים לגופך כי הנה כשיכנסו מעדנים אי אפשר לתורה שתחול בו כי רוחניות התורה לא תשרה בגוף הנעשה ממעדנים חרפת נבל אונו בצרירי"י בטנו ולכן

מראש מקדם בקש שלא יכנסו מעדנים ואז הגוף נכנע ושוב בקש על התורה. ועמ"ש בעניותנו בביאור פ' אלו בספרי הקטן ראש דוד פ' לך לך דף י"ד באורך בס"ד:

פרק ב

המתקדשים והמטהרים וכו' עיין מ"ש בעניותנו בספרי הקטן פני דוד פ' שמיני בס"ד ושם כתבתי אשר ביארו רבני קושטא בפ' זה ביאור יפה ע"ש ומשם באר"ה בא"ר מים חיים: